

SZENTEK ORSZÁGA

REGINA
SANCTORVM

✻ S. ✻
PETRVS

✻ S. ✻
BENEDICTVS

DUNARICH KÁROLY SZENT DOMONKOS ÉLETE

CORONA
SANCTORVM

✻ S. ✻
PAVLVS

✻ S. ✻
STEPHANVS

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT KIADÁSA

SZENT DOMONKOS

Fra Angelico képe után.

SZENT DOMONKOS ÉLETE

IRTA

DUNARICH KÁROLY

SZ. DOMONKOS-RENDI ATYA

BUDAPEST

A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA

1924.

Nihil obstat.

Dr. Michael Marzell,
censor dioecesanus.

Nr. 2467.

Imprimatur.

Strigonii, die 3. Augusti 1923.

Joannes m. p.,
card., aepus.

Nihil obstat.

Fr. Paulus M. Paluscsák O. P.
S. Th. L.
Fr. Martinus Molnár O. P.

Imprimatur.

Graecii, die 23. Januarii 1923.
(Reg. fol. 8. n. 7.)

Fr. Raymundus Glund O. P.
Prior Provincialis.

ELŐSZÓ.

ISTENEM, adj nekünk újra nagy szenteket! — így fohászzkodott nem egyszer Lacordaire kora hitetlenségének és egyéb bajainak láttára. A nagy apologéta nagyon is érezhette, hogy az egyháznak a tudományos és az ékesszóló férfiakon kívül nem kevésbé van szüksége életszentségben tündöklő hősökre. A nagy megpróbáltatások idején ezek voltak leghathatósabb védelmezői a népeknek és az egyháznak. Isten választotta őket ki erre és gondviselésének jelei sehol sem oly szembetűnők, mint épen az ő életükben.

Csodálatos sikereiknek életük volt a nyitja. Az Úr Jézusnak ők voltak leghívebb követői és mint ilyenek az emberiségnek legeszményibb képviselői. Életük ép ezért mindig értékes és vonzó marad. Emlékezetük századok múltán sem veszít abból a varázsból, amely kortársaikat szeretetre és meghódolásra készítette irántuk.

Ezen gondviselésszerű férfiak sorában kiváló helyet foglal el Szent Domonkos. Élete a középkor legszebb századának hajnalán játszódik le. Közvetlenül azelőtt félelmetes ellenségei támadtak az egyháznak, akiknek törekvése a hit mellett az igazi műveltséget is romlással fenyegette. Ennek elhárításában és a keresztény élet felvirágoztatásában halhatatlan érdemeket szerzett szentünk. Dicső tetteinek ismertetését azért is találjuk üdvösnek, mert hazai nyelvünkön mindeddig nem jelent meg önálló munka életéről.

Könyvünk megírásánál elsősorban arra törekedtünk,

hogy a vele egykorú iratok és az újabb kutatások alapján minél hívebb képet nyujtsunk róla. A XIII-ik század után keletkezett legendákat egyáltalán figyelembe sem vettük. Kivételt a szent olvasóra vonatkozó hagyománnyal tettünk; szerény véleményünk szerint u. i. ennek eredete még mindig eldöntetlen. Egyébként egy pillanatra sem tévesztettük szem elől, hogy mindenekelőtt a szentekről csak igazat szabad írni; ők legkevésbé sem szorulnak mondvascinált dicséretünkre vagy palástolásunkra.

Mostoha időviszonyaink miatt munkánk keretét kénytelenek voltunk lehetőleg szűkre szabni és ugyanez okból elhagytuk forrásidézeteinket, valamint nem egy kérdéshez fűzött jegyzeteinket is. De ezen hiányok mellett mégis éltem a remény, hogy az a szeretet és lelkesedés, amely Szent Domonkos szívében lángolt a hitért, olvasóinkat is buzdítani fogja példája követésére.

Szombathely, 1923. június 9-én.

A szerző.

ELSŐ FEJEZET.

Szent Domonkos születése és ifjúsága.

SPANYOL félsziget északi részében, a régi Ó-Kasztília-királyságban, fekszik Calaruega. Itt született Domonkos az Úr 1170-ik esztendejében. Életét Isten után Guzman Félixnek és hűséges feleségének, D'Aza Jankának köszöni. A nemesi lakból, ahol bölcsője ringott, ma csak egy román-stilű torony áll fenn. Ennek árnyékában épült 1266-ban egy domonkos-apácázárda. Mindkettő napjainkig hű öre maradt a nagy rendalapító szülőhelyének.

A Guzmanok tulajdonképeni székhelye nem Calaruega, hanem attól pár órányira fekvő «Guzman» vára volt; családi sírhelyül pedig a szintén nem messze levő cisztercita-templomot Gumiel d'Isanban használták. Úgy a Guzman, mint a d'Aza család előkelő helyet foglalt el a spanyol főnemeselek között és rokonsági szálak fűzték össze a királyi házzal is.

Szent Domonkos idejében még javában tartott a spanyol nép évszázados küzdelme az Afrikából beözönlött mohamedán arabokkal. A harc a szülőföld legszentebb érdekeiért folyt és azért távolról sem volt az a romboló hatása, mint amikor tisztán anyagi előnyökért küzdenek. Az ősi hitükért és szabadságukért harcoló spanyolok sorában is nem egy hőst találunk, akinek hirneve semmivel sem kisebb Hunyadi Jánosunkénál. S hogy ez a nép később is annyira kivált hithűségben s egyéb erényekben

más nemzetek között, annak bizonyára ez az életre-halálra menő harc az egyik oka.

Ugyancsak harcias és vallásos szellem ékesíté szentünk őseit mindkét ágról. Régi életrói nem is mulasztják el megemlíteni, hogy szülei nemcsak előkelő származásukkal tűntek ki, hanem hitben, jámborságban is gazdagok voltak. Leginkább tündökölt ebben Janka, Domonkos édesanyja. Életének kiemelkedő vonása a mások iránt tanúsított szeretet volt. Bőkezűségét a szegényekhez Isten néha csodákkal is kísérte. Áldott emlékezetét hiven megőrizték azon vidék lakói és a szükségben szenvedők sírját napjainkig is látogatják. Életszentségéért XII. Leó pápa a boldogok sorába is iktatta.

Janka lelki szépségének legjobb bizonyága három fia. Antal, a legidősebb, a szent Jakabról nevezett kanonokrendben szentelte magát Istennek; az utána következő Mannes szintén pappá lett és 1217-ben öccsének, Domonkosnak újonnan alapított szerzetében találkozunk vele. Mind a két testvér nagyon szentéletű. Antal a kórházban az irgalmasság testi és lelki cselekedeteit gyakorolta és csodatevő hírében állott; Mannest pedig imádságos lelkületéért kortársai a «szent» és «elmélkedő» névvel tisztelték meg. Mannest XVI. Gergely pápa boldoggá avatta.

Régi írónk szentünknek egy nővérét is említik, akinek két fia nagyon jámbor életet folytatott nagybátyjok szerzetében.

Mindezen adatok hangos tanui annak a mélységesen vallásos környezetnek, amelybe Isten Domonkost már gyermekkorában beleállította, hogy belőle a hitnek nagy apostolát nevelje.

A szentek születését gyakran rendkívüli események előzik meg. Ugyanezt mondják Domonkosról is. Anyjának még születése előtt látomása volt: úgylátszott neki, mintha kutyát viselne szive alatt, amely azután szájában tartott égő fáklyával az egész világot lángba borította.

Aki hallott valaha az anyai szív titokzatos érzelmeiről, az előtt nem kell az ilyen meglátások, előérzetek lehető-

ségét vagy komolyságát bővebben fejtegetni. A jó szülő ugyanis Isten áldásának tekinti gyermekét és mert tudatában van nagy felelősségének, azért gondolatai éjjelnappal körülötte forognak. Lelke így nem egy dolgot sejt meg, ami mások előtt rejtve marad.

A jámbor Jankának ezen látomásánál bizonyára eszébe jutott, más hasonló eset az istenfélő anyák életéből, akiket az Úr ily módon gyermekük kivételes rendeltetésére figyelmeztetett. Azért Istenhez fordult felvilágosításért és elzarándokolt a Calaruegától nem messze fekvő Silóba, hogy ott a monostor egykori apátjának, Szent Domonkosnak sírjánál imádkozzék. Janka megvigasztalódva tért vissza a kegyhelyről és immár megértette látomásának jelentőségét. A kutya tudvalevőleg a hűségnek jelképe, mert hiven őrzi gazdájának házat és rábizott nyáját. Magzata is ilyen hű őre lesz az Úr egyházának és fáradhatatlan a nyájtól eltévedt juhok visszaterelésében. A kutya szájában levő fáklya pedig azt a szent tüzet jelezte, amelyet az Úr Jézus hozott a világra és amelyet Domonkos kifogyhatatlan buzgósággal élesztgetett mindenfelé az ellanyhult emberek szívében.

Ezen álmokép tehát találóan összefoglalta a születendő gyermek egész jövőjét. Szentünk legrégebbi életirói egybehangzóan rámutatnak erre, a rendfőnökök pedig méltónak találták a látomást címerünkben megörökíteni. Janka azzal rőtta le háláját silói Szent Domonkos iránt, hogy újszülöttét nevére kereszteltette. S ezen névnél jobbat alig választhatott, mert benne nemcsak háláját juttatta kifejezésre, hanem előbbi látomását és azzal fiának hivatását is. «Dominicus» ugyanis annyit jelent, mint az «Úr embere» és Domonkos valóban az volt egész életén át.

A gyermek nagyságát sejteni engedte az is, hogy amikor keresztanyja keresztvízre tartotta a kisdedet, homlokán fényes csillagot látott felragyogni. Ennek bizonyos nyoma később is megmaradt szentünk arcán. Mert amint egyik élettanuja állítja, homlokáról valami különös

fény sugárzott le, amely másokban iránta tiszteletet gerjesztett és alakját vonzóvá tette. A keresztkút később ereklyeként Madridba került, ahol ma a királyi ház gyermekeinek keresztelésénél használják.

Az isteni kegyelem ezen szokatlan megnyilatkozása méltó érzelmeket fakasztott Janka lelkében gyermekéhez. Hisz az anyai szívnek nemes ösztöne mindinkább tisztul az isteni malaszt behatása alatt és valóságos művészetté fejlődik ki a nevelésnél. Janka ebben remekelt fiainál.

A fenkölt úrnő igen jól értett ahhoz, hogy anyai kötelességét összeegyeztesse előkelőségével. Ő jól tudta, mily könnyen megbosszulja az magát, amikor az anya előbbre helyezi saját kényelmét gyermekének testi és lelki gondozásánál. Ép ezért gyermekét nem bízta másra, hanem saját keblén táplálta és miután az megerősödött, ugyancsak gondoskodott arról, hogy az «isteni kegyelem tejét» is maga csepegtesse annak szívébe. Tette pedig azt részben azért, hogy gyermekének üdveért szüntelen imádkozott és részben azzal, hogy azt már zsenge korában imádságra és templomlátogatásra szoktatta. Ő tehát egész terjedelmében felértette a keresztyén nevelés titkát, amely abban rejlik, hogy a gyermeket Krisztushoz vezessük, azaz Krisztust vele megismertessük és megszeretessük.

De miután a Krisztushoz vezető út mindig ázonos a kereszttúttal, azért Jankának nevelési rendszerében nagyon fontos szerepet játszott az önmegtágadás. Gyermeké már gyöngé éveiben elhagyta ágyát, pusztá földön hált és ezen szokásához későbbi éveiben is hú maradt. Forrásunk ugyan nem mondja kifejezetten, vajjon ez a szigorúság anyjának tudtával történt-e; annyi azonban biztos, hogy Janka nem tartozott azon szülők közé, akik gyermekükben csak ártatlan angyalkát látnak és azt elkényeztetik. A hittől felvilágosított anya másképen ítél. Ő tudja, hogy szülötte a keresztségben Isten gyermeke lesz; de emellett nem feledkezik meg arról a hitigazságról sem, hogy abban az áteredő bűnnek bizonyos

káros következményei mindig megmaradnak. A bűnnek ez a csirája már a gyermekben is működik, orvosolni pedig azt csakis önmegtagadással lehet. A mód, ahogy azt a kis Domonkos gyakorolta, kétségtelenül nem a rendes ; de azért nem áll elszigetelten a szentek életében, ahol élegszer találkozunk az önmegtagadásnak ily korai példájával. Hogy mi vezette szentünket erre, azt nem tudjuk. Lehet, hogy a bethlehemi Kisdednek a szegénysége ösztönözte őt arra, akinek nélkülözéséről és szeretetéről bizonyára sokat hallott édesanyjától.

Hétéves korában a gyermek megvált a szülői háztól és anyai ágról való nagybátyjához került. Ez archipresbyter (*főpap*) volt Gumiel d'Izanban. Janka szívének nehezére esett a válás ; de azért mégis szívesen hozta meg az áldozatot, mert ezt kívánta fiának jövője. Gondos szívét megnyugtatta az a tudat is, hogy gyermekének ártatlan lelke fölött egy olyan nevelőnek szeme őrködik, aki nemcsak rokoni köteléknél, de még inkább papi állásánál fogva is hívatta volt arra, hogy a krisztusi szeretetet gyermekének szívében tovább fejlessze. Itt részesült Domonkos az első elemi oktatásban is, amely az akkori szokás szerint majdnem kizárólag egyházi férfiakra és szerzetesekre volt bizva.

Az első oktatás az írás és olvasáson kívül mindenkéül előtt a hit alapigazságaira és a latin nyelv elsajátítására terjeszkedett. Mihelyt ebben a gyermekek előmenetelt tettek, a zsoltárok beemlézésére került a sor. Erre főkéül azért volt szükség, mert az ilyen tanulók iskolai elfoglaltságukon kívül a szentmisénél is segédkeztek és a papi zsolozsmának nyilvános elmondásában is résztvettek. Ez az általános szokás érthetővé teszi egyik régi írónknak azt a megjegyzését, hogy Domonkosunk már ifjú korában nagyon szeretett templomokat látogatni, papokkal zsoltárokat énekelni, az oltárok előtt imádkozni és a szentmisénél szolgálni.

Az áhitat gyakorlatai mellett nem feledkeztek meg a régi nevelők arról sem, hogy a reájok bizott fiatalokban

a jó és szép iránt való érdeklődést is a könnyebben érthető latin költők és remekírók műveinek olvasásával felkeltsék. Így ismerkedtek meg a 9—12 éves ifjak a többi között Aesopus tanulságos meséivel és Dionysius Cato versbe szedett erkölcsi mondásaival. Ugyanezt feltehetjük szentünkéről is, mert nagybátyja jámborsága mellett alapos tudású férfiú is volt.

Igy töltötte el Domonkos ifjúságának első éveit pap rokonának házában, mint a tudás és jámborság védett hajlékában. A gyermek, Sámuel próféta példájára, korán került a templom tornácának árnyékába, hogy itt a világ romlásától megóva, ártatlan lelke az Úr félelmét és szeretetét magába szívja. A ház, melyben szentünk d'Izanban lakott, még ma is fennáll és az odavalók büszkén hívják fel az idegen utasok figyelmét községük ezen nevezetességére. Szintügy megmaradt a régi templom is díszes portáléjával és gyönyörű szép főoltárával, amely utóbbi valóságos remeke a szobrászati művészetnek.

Ezen szentélyen kívül az ifjú Domonkos gyakran ellátogatott d'Izan közelében levő premontreiek és Szent Jakabról nevezett kardostestvérek zárdájába. Az előbbieknél ott virágzó kolostori iskolájuk állott és nagyon valószínű, hogy szentünk egy ideig annak tanítványa volt. Feltevésünket megokolja az a körülmény, hogy a premontreiek kolostorának Janka egy másik fivére volt a megalapítója és prépostja. Sírkövére egyéb erényei és érdemei mellett azt is rávésték, hogy Domonkosunknak ő volt az első tanítója. Ugyanezt a dicsőséget követelték kolostoruknak a szent Jakabról nevezett kardostestvérek is, hivatkozva arra a szoros rokoni viszonyra, amely köztük és a Guzman család között fennállott Uclésben. Minket ez tovább nem érdekel és csak annak bizonyítására említjük fel, hogy mennyi alkalma nyilott szentünknek d'Izanban az elemi ismeretek elsajátítására és vallásos lelkületének kiművelésére. Ezek után valóban hűnek találjuk a képet, amelyet Theodorik megrajzolt Domonkosnak nagybátyjánál töltött éveiről.

«Domonkos jámbor szüleinek szent szándékát, amikor fiukat Gumiel d'Izanba küldték, igen elősegítette az isteni kegyelem. S természeténél fogva is tehetséges és jólelkű ifjú dicséretesen kezdett növekedni az életszentségben és tudományban. Gyermeki lelke akárcsak az érintetlen virág szívta magába az áhitat kedves illatát. Az isteni művész keze már ekkor kezdé őt kiválasztott eszközévé tenni és kegyességének adományaival elárasztani. A gyermek megőrizte tiszta ártatlanságát, szerette a szívtisztaságot, gyakorolta az önfegyelmézést. Érzelmiben tiszta, tetteiben illetudó volt. Pajkos, gyerekes vonás rajta nem volt észlelhető; elméje máris élemedett és üde arcának tavaszi virágai mögött a tiszteletreméltó ősz érettsége rejtőzött. Magaviselete már a bölcsőtől kezdve sejteni engedte, hogy Istentől nagyra van hivatva».

MÁSODIK FEJEZET.

Domonkos magasabb tanulmányai.

1184-ben, életének tizenötödik évében, Domonkos Palenciába került, hogy ott magasabb tanulmányokban kiképezze magát. Palencia már a rómaiak alatt virágzó város volt. Szentünk idejében az tette nevezetessé, hogy falai között volt akkor Spanyolországnak leghíresebb főiskolája. Idevezette az isteni gondviselés ifjúkat, hogy mesterré tegye a hittudományokban és méltó atyjává azon rendnek, amely annyi hittudóst adott az egyháznak. Tíz évig tanult és ebből hat évet a világi ismeretek, négyet pedig a hittudomány megszerzésére fordított.

A tudás az ember egyik legszebb dísze. Ezt kell mondanunk elsősorban a bölceletről, amely mintegy koszorúba fonja és tökéletesíti a többi emberi ismereteket. Ez azonban csak olyan bölceletről áll, amelynek kezdete és vége az Isten. A szentírás ép emiatt kifogyhatatlan

annak ajánlásában. «Fiam», így szól az egyik könyve, «ifjúságotól fogva vedd be a tudományt és megőszülésig bölcseséget találsz.» (Eccli. 6. 18.) Szentünk bizonyára ilyen érzellemmel lépte át a palenciai főiskola küszöbét és a tanulás neki nem tűnt fel tehernek, hanem kívánatosabbnak minden földi kincsnél.

Ez a nemes vágyakozás a tudomány után elég általános a XII-ik század végén. Erre vall az is, hogy a keresztény világ nyugati részeiben a bölcséletnek egy új iránya kezdte bontogatni szárnyait. Ez volt az aristotelesi bölcséletnek a rendszere, amelyet addig alig ismertek a főiskolákon. Sajnos, ekkor még nem voltak birtokában a nagy görög bölcselő összes műveinek; így kénytelenek voltak azokat a zsidó és mohamedán íróktól megcsonkított szöveggel és téves magyarázataikkal meghamisított alakban átvenni. Ennek következtében nagy zavar támadt az új irányzat követőinél, úgy hogy tudományos fejtegetéseiknél gyakran ellentétbe kerültek a hitigazságokkal, holott az igaz bölcsélet mindig a vallás megerősítésére szolgál.

Domonkos szorgalmasan tanult és a bölcséletben oly előmenetelt tett, hogy beauvais-i Vince szerint ismereteivel sok kortársát felülmulta. Lelke mélyében azonban mégsem lelkesedett a világi tudományért, mert abban nem találta meg azt, akit mindenekelőtt keresett, az Istent. Hogy régi írónknak ez a megjegyzése összefüggésben áll-e az imént említett bölcséleti irányzattal, azt eldönteni nem tudjuk; de Palenciának földrajzi fekvése sejteti velünk, hogy a káros zsidó és mohamedán befolyás itt is éreztette veszedelmes hatását.

Ezért őt a bölcséletnél is inkább vonzotta a hittudomány. Az Isten után vágyódó lélek ebben az egész igazságot megtalálja, ahogy azt maga az Isten kinyilatkoztatta és az anyaszentegyház elénk adja. A hittudomány ép azért felette áll minden más emberi tudásnak. Mert Isten a forrása, azért bizonyossága is feltétlenül szilárdabb más ismereteknél. Az élet legfőbb kérdéseinél, ahol a bölcsélet

elménk korlátoltsága miatt csak találgat, tapogatódzik, a hittudomány adja meg a kielégítő választ. Innét van, hogy míg a kinyilatkoztatás ismerete nélkül a legkiválóbb lángelmék sem találnak megnyugvást kutatásaikban; a hittudomány ellenkezőleg annál több boldogságot szerez, minél mélyebben hatolunk annak titkaiba. Domonkos ezért becsülte ezt többre a bölcselőnél s ez jele nemcsak vallásos lelkületének, hanem elméje érettségének is.

A hittudományok szeretetének megfelelő buzgósága is, hogy az isteni bölcseséget megszerezze. Jóllehet könnyű szerrel tanult, szorgalma mégis alig ismert határt. Négy éven át késő éjszakáig virrasztott könyvei mellett. Figyelme nem szorítkozott csak az adott szövegre, hanem azt szorgalmasan bővítette úgy a saját, mint tanárainak jegyzeteivel. A száraz tudás nem elégítette ki, amit tanult azt nemcsak emlékezetébe, hanem szívébe is bevéste és mindig azon volt, hogy azt az életbe átültesse. Tudván pedig, hogy az igazi világosság felülről jő, annak elnyeréséért sokat fohászzkodott az Úr Jézushoz, az örök bölcsesség forrásához. Bort tíz éven át nem ivott, hogy ezáltal is méltóbbá tegye magát az isteni bölcsesség serlegére, amint ezt egyik régi életirója megjegyzi. Így egyesül szentünkben az igazi tanulásnak összes kelléke; így lett a bölcsesség Domonkos életének gazdag fájává, megrakva a legszebb gyümölcscsel.

Domonkos korában az ifjúság ezrével tódult a hiresebb iskolákba, hogy ott magát a tudományban kiképezze. Így volt ez Palenciában is, amelynek főiskolája híres tanárokból és a hallgatók sokaságában bővelkedett. Sajnos, a műveltség már ebben a hitbuzgó korban is gyakran egyoldalú maradt, amennyiben az ész kiképzése mellett az ifjúság nem gondolt a lélek tökéletesítésére. Ezt tapasztaljuk a párisi egyetemnél. Az ifjak ártatlansága itt a legnagyobb veszélynek volt kitéve és egyes írók hajmeresztő eseteket közölnek az ott uralkodó állapotokról. Hogy a palenciai főiskolán milyen volt az ifjúság erkölce, arról nincsenek közelebbi adataink. Az élet itt sem lehetett

egészen kifogástalan, erre enged következtetni az a körülmény, hogy szentünk életirói nem mulasztják el megemlíteni, mennyire őrizkedett Domonkos a könnyelmű fiatalság szórakozásaitól. Lelki világának nemességéről különben gyönyörűen tanúskodik a következő két esemény.

Azon időben, amikor szentünk a főiskolán tanult, igen nagy éhinség nehezedett majdnem az egész országra. A kenyérhiány oly nagy volt, hogy az éhezők nyílt utcán élettelenül terültek el és ott veszték anélkül, hogy a járókelők megkönyörültek volna rajtuk. Különösen nagy volt a nyomorúság az árvák és özvegyek között. A gyermekek hiába könyörögtek falat kenyérért, sírásuk nem indított meg senkit. Domonkos nem nézhette sokáig megindulás nélkül e szomorú látványt és pénzzé tette összes holmiját, sőt még könyveit is, hogy a szerencsétleneken segítsen. «Hogy tanulhatnék én ezen holt bőrhártyákból», — akkor a könyvek bőrből készült pergamentből állottak, — «amikor annyian éhségtől elpusztulnak.» Szentünknek ez a megható elhatározása annál figyelemreméltóbb, mert neki a könyvekre szüksége volt és azonfelül nagyon drágák is voltak. Nemes példája oly feltűnést keltett a városban, hogy azt még évtizedek után is emlegették és cselekedete úgy a tanulóársai, mint tanárok között lelkes követőkre talált.

Hogy ez az eset nem volt csak pillanatnyi felbuzdulás, arról tanúskodik a következő.

Domonkos idejében tudvalevőleg a keresztények ezrei sinylődtek a mohamedánok rabszolgaságában. Ezen szerencsétleneknek oly szájalmas volt a sorsuk, hogy a XIII-ik század elején két szerzetesrend alakult megmentésükre. Mindkettőnek tagjai életük veszélyeztetésével járták be a pogányok lakta országokat, hogy ott a keresztényeket felkeressék, hitükben megerősítsék és fogságukból megszabadítsák. Egyik alkalommal Domonkos maga is szemtanuja volt, amint egy nő a mórok kezébe került fivéréért siránkozott, mert nem volt neki elegendő pénze, hogy a követelt váltságdíjat kifizesse. Szentünk megsajnálta az

illetőt és mert nem volt semmije sem, amivel rajta segítsen, önmagát ajánlotta fel zálogul a hitetlennek. Benne tehát már ekkor is a szeretetnek oly magas foka lángolt, hogy nem elégszik meg a szorosán vett kötelesség teljesítésével, hanem önmagáról megfélekezve, minden áldozatra kész Istenért és embertársaiért.

Szentünk ifjú koráról aránylag nagyon kevés adat maradt reánk. Mi úgy vagyunk vele, mint a kertek alatt elhaladó utas késő ősszel, amikor a fáról már leszedték a gyümölcsöt és csak itt-ott maradt meg néhány, amely elkerülte a kertész fürkésző szemét. Ez a csekély maradék bármily elenyésző is magában véve, mégis hirdetője marad a begyűjtött termékenységnek. Ugyanezt észleljük szentünk ifjúságán. Az isteni gondviselés megengedte, hogy Domonkos ezen szép életszaka a mult homályában vesszen; de amellett mégis úgy rendelte, hogy a történelem néhány egyszerű, de megható vonást abból megőrizzen. Ez a pár eset gyönyörűen ékesíti szép lelkét, amelyen a tisztaság, a kedvesség, az őszinteség és egyéb erényeken kívül különösen az Isten és az emberek iránt való szeretetének áldott gyümölcsei díszlenek.

Igy készült Domonkos magasztos hivatására, az oltár szolgálatára.

HARMADIK FEJEZET.

Domonkos meghívása az osmai káptalanba.

Az élet egyik legnehezebb pillanata a pályaválasztás. Ilyenkor a döntés és az új életviszonyokba való beleilleszkedés gyakran igen kemény viharokat támaszt a lélekben. Domonkosnál ez nem történt meg. Voltak ugyan, akik azt állították róla, hogy ideiglenesen premontrei volt; mások meg azt igyekeztek kimutatni, hogy a cisztercieknél, a Szent Jakabról nevezett kardostestvéreknél, sőt még a karthauziaknál is próbálkozott volna; ma azonban már

senki sem veszi komolyan ezen találgatásokat. Ilyesmiről nemcsak hogy nem tesznek említést szentünk régi életirói, hanem másrészt össze sem egyeztethető életének kétségtelenül biztos adataival.

Nem bizonyítható be az sem, amit szent Antonin ír, hogy Domonkos tanulmányainak befejezése után még négy éven át a palenciai főiskolán tanított. A legvalószínűbb az, hogy szentünk mihelyest Isten hívó szavát felismerte, azonnal Osmába ment. Lelkének eme készségét találóan jellemzi Lacordaire.

«A huszonöt éves, eszményiesen gondolkodó fiatal embernek nincs más kívánsága, mint hogy életét valamely szent cél szolgálatára szentelje. Benne a szeretet vetélkedik az erővel. S ha ez igaz a romlatlan természetről, mennyivel inkább beigazolódik állításunk azoknál, akikben a kegyelem megmehesíti a szív érzelmeit és ahol mindkettő szűzies tisztaságban egymás mellett halad, mint kristályvízű patak, amelynek egyetlen cseppjét sem zavarta meg a szenvedély iszapja. Domonkos életének ilyen a folyása. Ő ép ezért nem habozott sokat, hanem egy pillantásra, mintegy ösztönszerűen felismerte helyét és kötelességét, amikor jövőjéről döntenie kellett. Neki más eszménye nem lehetett, mint az, hogy Krisztus papjává legyen és Üdvözítőjét kövesse, aki egyedüli forrása minden jónak, igazságnak, kegyelemnek és boldogságnak.»

Jordanus, akinek e dologban legilletékesebb a tanuskodása, a következőkép írja le szentünk pályaválasztásának a történetét.

Bazan Márton, osmai püspök, kiküszöbölni óhajtott a káptalanában lábrakapott világias szellemet. Hogy célját elérje, elhatározta, hogy kanonokjai között a közös életet meghonosítja. Ez már azelőtt is szokásban volt káptalanjánál. De bármennyire is üdvös volt ez az újítás és jóllehet már sok helyen elfogadták azt, az osmai kanonokok mégsem akartak róla hallani, mert féltették eddig élvezett szabadságukat. Végre mégis sikerült a káptalan előljárójának, Azavedo Diegónak, a tervbevett szigorítás-

nak társait megnyerni és velük új életrendjük alapjául Szent Ágostonnak tulajdonított szabályokat elfogadtatni.

Ezen újtással együtt azt is elhatározták, hogy a káptalan tagjainak a számát felemelik. A határozatnak bizonytalanság volt a célja, hogy hivatásos új tagok felvételével a szigorítást biztosítsák és a régiek ellanyhult szellemét újakkal felfrissítsék. Erre kiválóan alkalmasnak mutatkozott Domonkos, aki akkor végezte Palenciában tanulmányait és előkelő születése, tudása és buzgósága által csak díszére válhatott a káptalannak. Bazan Márton tehát örömmel használta fel az alkalmat és a fiatal Guzmant kanonoknak hívta Osmába, akinek különben is püspöke volt.

Mondanunk sem kell, hogy Domonkos örömmel fogadta a hívást. Püspökének szavát Isten hívásának tekintette. Meggyőződésében nem is csalatkozott. Az osmai káptalan monostorának csendes falai között szentünk a pusztában élő próféták módjára készülhetett későbbi nehéz feladatára. Nagyban hozzájárult ehhez még az is, hogy ugyanott egy szentéletű és élettapasztalatokban gazdag férfiú mellé került. Ez a férfiú Diego, a káptalan perjele volt. Domonkos meg is becsülte őt és mindenképpen azon volt, hogy atyai barátjának szeretetére méltó legyen. Buzgóságával és szeretetreméltóságával szintűgy megnyerte kartársainak bizalmát, ami abból is látható, hogy kinevezése után nemsokára őt tették meg káptalanuk alperjelévé.

Az újjászervezett kanonokok élete sokban hasonlított a szerzetesekéhez. Egy házban laktak és ezt monostornak nevezték, közösen étkeztek, közösen végezték imájukat és együttesen jelentek meg a templomban az istentiszteleten. Életrendjük további kötelmeit Szent Ágostonnak ismert regulája szabályozta, amelyet azonfelül helyi szokásokkal és határozományokkal kibővítették. A rend és fegyelem betartása fölött a káptalan perjele őrködött; ő utasította rendre a vétőket, sőt hatalma odáig terjedt, hogy az ellenszegülőket egyházi átokkal is sujthatta.

Helyette az alperjel volt, akinek szerepe hasonlított az anyáéhoz a családban.

Bazan Márton püspöknek megvolt az a vigasztalása, hogy káptalanában az új szellem felvirágzását lássa. Hogy azt jövőre is biztosítsa, a szervezeti szabályokat Rómába küldte megerősítés végett. Ez meg is történt III. Ince részéről 1198-ban.

Ezen szabályok szerint élt Domonkos körülbelül kilenc évig Osmában. «Élete környezetének nagy épülésére szolgált. A monostoron kívül ritkán jelent meg, hogy annál több időt fordíthasson imádságra és elmélkedésre. A templomban éjjel-nappal sokat időzött. A bűnösök, a szegények és szenvedők iránt nagy részvéttel viseltetett és sokat sírt miattok. Különösen gyakori volt az a fohászkodása, hogy az Úr adja meg neki a lelkek szeretetét, vagyis töltsé meg szívét apostoli lelkülettel. Benne már akkor élt az a meggyőződés, hogy csak úgy lehet az Úr Jézus igazi tanítványa, ha mások lelki javán minden erejével dolgozik és az isteni Mester példájára életét is kész érettük feláldozni.»

E rövid pár mondattal gyönyörűen adja vissza Jordanus szentünk igazi papi lelkületét. Az önfeláldozást, amely a papi hivatásnak magját képezi, Domonkos már akkor ismerte és azt egész terjedelmében gyakorolni kívánta.

Nem felel meg a valóságnak, amit későbbi életírói közül néhányan említenek, hogy már ebben az időben bejárta volna Spanyol- és Franciaországnak nagyobb részét. Ezt a feltevést előre is kizárja Jordanusnak előbb idézett kijelentése, hogy abban az időben a monostort csak ritkán hagyta el. Ha szerinte a fiatal kanonok mégis nagyon szomjúhozta mások üdvösségét, ezen szavaknak csak az lehet az értelme, hogy már akkor szívből vágyakozott a lelkek megmentése után. És erre magában Osmában és annak közelebbi környékén is elegendő tér nyílott.

A nagyobb méretű missziók helyett inkább feltehetjük róla, hogy szabad óráiban sokat foglalkozott a Szent-

írás tanulmányozásával, nemkülönben Szent Ágoston műveivel, amelyeknek ismerete később az eretnekekkel való vitatkozásainál nagyon is hasznára volt. Legtöbb gondot azonban saját lelkének tökéletesítésére fordított. Útmutatásul és buzdításul ebben Cassiánnak «Collationes Patrum» című könyve szolgált, amely az egyiptomi puszták régi remetéinek tanítását és példáit tartalmazza. Ennek a könyvnek nagy hire volt a középkorban s talán alig volt egy zárda, ahol legalább egy példánya ne lett volna. Különben is tudjuk, hogy e kornak legkiválóbb szellemei ezt a művet használták irányítóul a lelki életben s ezek közé sorozhatjuk szentünket is, aki azt élete fogytáig nagyrabecsülte. Ennek pedig a nyitjára nem nehéz rá-
találni.

A tökéletesség útján sokkal több csalódás és veszedelem fenyeget, mint azt rendesen gondolják. A kisiklás, a mélységbe zuhanás itt sem kevésbé ritka, mint a merdek hegyszirtek megmászásánál. Leginkább azok forognak veszedelemben, akik saját belátásukat követik, magukválasztotta utakon szeretnek járni. Domonkos nem tartozott ezek közé s azért szívesen igazodott a lelkiélet régi nagy mestereinek kipróbált tanítása után. Jordanus nyomatékkal hangsúlyozza, hogy mily előnyére vált az neki. «Cassiánus könyveiből merítette elsősorban lelkiismeretének gyengédségét, az elmélkedésben való művészetét és sokoldalú tökéletességének magas fokát.»

Ilyen volt szentünk élete az osmai káptalanban 1203-ig, amikor körülbelül harmincnégy éves volt. Bár nem szerzetes, életfolyása majdnem mégis azokéval; legtöbb idejét nem a külső tevékenység, hanem főleg az elmélkedés és tanulás foglalja el. Látszólag tehát egész más irányban halad, mint amire őt később Isten szánta; de alapjában véve ép ez a magány volt a legjobb előkészítő iskola jövő hivatásához. A szentek kivétel nélkül szerették a magányt és vonakodtak mindaddig a cselekvés terére lépni, amíg az Isten akarata nem szólította őket oda. Az első századok egyházatyái közül leg-

többen éveken át éltek visszavonulva a pusztában vagy a kolostorban és bizonyára ennek tulajdonítható későbbi termékenységük a nyilvános működésükben. Ugyanezt tapasztaljuk Domonkosnál is. Tünjék azért bármily üresnek kilenc évi kanonoki élete, valóságban mégis itt rakta le későbbi csodálatos tevékenységének alapjait.

Az osmai egyházmegye nagy kegyelettel őrizte meg egykori kanonokjának emlékezetét. Aranyozott kerettel diszített széke, melyet a püspöki templomban elfoglalt, napjainkig üres maradt; felette pedig szentünk szobra van. Ő az egyházmegye egyik védőszentje, de elsősorban a szemináriumé. Ezzel valóban méltóképen megőrizték szentünk igazán apostoli szellemét szűkebb hazájában.

NEGYEDIK FEJEZET.

Domonkos elkiséri püspökét Dániába és Rómába. A montPELLIERS-i gyűlés.

Bazan Márton halála után (1201.) d'Azavedo Diego, a káptalan perjele jutott az osmai püspöki székbe. Az új püspök már régebb idő óta kedves embere volt Ó-Kastília uralkodójának. Nemsokára, hogy helyét elfoglalta, a király személyesen felkereste őt és arra kérte, hogy fia házasságának érdekében menjen küldöttségben Dániába. Abban a korban az ilyen megbizatosok nem ritkák. Diego már azért is hajlott királyának kérésére, mert VIII. Alfonz Spanyolország egyik legjelesebb királya volt, aki halhatatlan érdemeket szerzett úgy hazája, mint az egyház körül. Hálás népe ép ezért «jó» és «nemes» névvel tisztelt meg. Diego tehát nem állott ellen jó királya kérésének. Elment messze Dániába, noha az ilyen világiás követség nem igen felelt meg imádságos lelkületének. Ugyanezt kell mondanunk Domonkosról, aki neki a hosszú úton kísérője volt.

1203. év nyarán elindultak. Útjuk Franciaországon vezetett át. A vidék, amelyen át kellett haladniok, természeti kincsekben, festői fekvésű várakban és nevezetes városokban gazdag. Mindez azonban kevésbé érdekli őket; de annál jobban felkölti figyelmüket az eretnek-ség nagy elterjedése ottan. Ők már tudtak erről, hisz magán a spanyol félszigeten is ez eretnekek oly sokan voltak, hogy az aragoniai királynak 1205-ben fegyverrel kellett őket megfékeznie. Franciaországban, sajnos, ez nem történt meg és egész nyíltan folytathatták üzelmeiket. Ennek látása és az a gondolat, hogy hány lélek megy veszendőbe az eretnekek kárhuzatos tanítása miatt, élénk fájdalmat váltott ki Domonkos lelkéből. Hogy mit jelent ez a fájdalom és mire képes, erről csak az alkothat magának helyes fogalmat, aki tudja, mi a hit és aki annak vizsgáztatását átérezte.

Kesergése a bűnösök sorsán különösen emésztette Toulouseban, ahol az eretnekségnek már régebben sok követője volt. A vendéglős, akinél itt megszálltak, szintén ezek közé tartozott. Szentünk nem állhatta meg, hogy legalább meg ne kísérelje őt észretéríteni. Ez azonban nem ment olyan könnyen. Az eretnek makacsul védelmezte álláspontját, úgy hogy Domonkosnak egész éjjel vitatkoznia kellett vele, míg végre belátásra bírta. A szeretettel párosult meggyőződés, amely szavaiból kisugárzott, megnyitotta az elvakult eretnek szeméit és vissza adta neki a hit kegyelmét.

Ez a győzelem érthetőleg nagy örömet keltett Domonkos szívében. Ugyanekkor az a gondolat fogamzott meg benne, hogy magát teljesen az eretnekek megtérítésére szenteli és ugyanezen célra rendet is alapít. Ez a gondolat most még csak mint forró óhaj élt szívében, amelynek megvalósításáért sokszor fohászkozott Istenhez. Az elhamarkodás nem a szentek tulajdonsága, különösen ily fontos kérdésben, mint amilyen a rendalapítás. Másrészt azonban az is biztos, hogy ők őrzik meg leghivebben azt, amiről felismerték, hogy Isten dicsőségére és mások

üdvösségére szükséges ; és hogy senki sem vár oly türelmesen arra a pillanatra, amelyben az Úr a cselekvés terére hív, mint ők.

Útjuknak további irányáról és élményeiről nem tudunk semmi biztosat, noha az utóbbiakban aligha volt hiány részint az útnak hossza, részint pedig annak teljes ismeretlensége miatt spanyol vándorainkra nézve. Hetekig tartó utazás után végre megérkeztek Dániába és miután itt kérésük meghallgatásra talált, nemsokára visszatértek hazájukba.

A királynak tett jelentés után Alfonz újból felkérte Diegót, hogy most már fényes kísérettel menjen a menyasszonyért és hozza azt magával. Időközben azonban az ifjú mátká meghalt és a püspök már csak a szomorú hirt közölhette királyával. Ő maga pedig Domonkossal Rómába ment, ahová 1204. vége felé megérkeztek.

Róma főleg a középkorban egyike volt azon helyeknek, ahová a legszegényebb is örömmel elzarándokolt, hogy az apostolok fejedelmeinek sírjánál imádkozzék és Krisztus földi helytartóját meglássa. Ez a gondolat vezette leginkább utasainkat is az örök városba ; ezenkívül Diegónak volt más ügye is, amelyet a Szentatyával személyesen akart megbeszélni. Alázatosságában méltatlannak tartotta magát a főpásztori hivatalra és azért arra kérte a pápát, hogy méltóságáról lemondhasson és azután a pogány kúnokhoz mehessen az evangéliumot hirdetni. Ugyanez volt Domonkos óhaja is.

III. Ince pápa meghatottan hallgatta az apostoli lelkületű férfiú kérését ; de még azt sem akarta megengedni, hogy Diego csak ideiglenesen is elmenjen a hitelenek közé. Hogy mi volt ennek oka, arra nézve régi íróink egyikénél sem találunk kielégítő magyarázatot. Jordanus a pápa hajlíthatlanságában Istennek kifürkészhetetlen tervét látja, aki Diegót az albi misszióra szemelte ki. Azt azonban, hogy Incének magának is az volt a szándéka, egy szóval sem említi ; de mi ezt mégis joggal feltehetjük.

Biztosra vesszük, hogy Ince és Diego között szóba került az egyház szomorú helyzete Délfranciaországban. S miután itt a veszedelem sokkal fenyegetőbb volt, mint a kunok betörő portyázásai a határos keresztény országokra, azért nagyon valószínű, hogy a pápa Franciaországot ajánlotta Diegónak és Domonkosnak apostolkodásuk teréül. Igaz, hogy itt már a ciszterciták működtek, de a munkatér oly nagy volt, hogy mellettük igen jól megférhetett a két spanyol hithirdető is.

Igy már érthető, hogy miért ment Rómából Diego Citeaux-ba, a ciszterci főmonostorba, mikor ez az út nagy eltérés volt a Spanyolországba vezető egyenes útiránytól. Nem tagadjuk, hogy őket a kegyelet is vezette oda, mert Citeaux ezidőben a legvirágzóbb kolostora volt az egyháznak s maga a ciszterci-rend oly nagy tekintélyű volt, hogy a pápák a legfontosabb ügyek elintézésével nagyon szívesen bízták meg azt.

A szerzet nagy befolyásának az egyházi életre megfelelt erkölcsi színvonala is. Jordanus a legszebb elismeréssel emlékezik meg arról a benyomásról, amelyet a főmonostor lakóinak sokasága és buzgósága gyakorolt zarándokainkra. Diego olyannyira meghatódott, hogy a renddel lelki közösségbe óhajtott lépni és ennek jeléül ruhájukat kívánta viselni. Ezenkívül még néhány rendtagot is kért maga mellé, hogy példájukon épüljön és azokat egyházmegyéjében letelepítse.

Citeaux-ból délfelé, Montpellier-nek vették útjokat, hogy itt a főmonostor apátjával, Arnolddal találkozhasanak. Ő volt az egyik, akit III. Ince 1204-ben a Délfranciaországban elharapódzott eretnekség elfojtására pápai követté kinevezett. Hasonló megbízatást kaptak már azelőtt Castelnau Péter és Raoul ugyanazon rendnek tagjai. Mind e három férfiú legjobb igyekezettel iparkodott megfelelni a beléjük helyezett bizalomnak, de fáradozásuk kárbaveszett és az egyház állapota azon a vidéken mindinkább rosszabbodott. A pápai követek ezt igen jól tudták és ép ezért Arnold apát még egy utolsó kísérletet akart

tenni a baj orvoslására. Ezen célból tehát tanácskozásra hívta egybe a környék püspökeit és apátjait Montpellier mellett levő Castelnau várába. Arnold itt elpanaszolta nekik, hogy prédikációjuk céltalan; mert az eretnekek folyton azt hányják szemükre, hogy a papság erkölceit javítsák meg, mielőtt az ígét nekik hirdetnék. A botránynak tehát meg kellett szünnie, mert különben képtelenek tovább munkálkodni és kénytelenek beadni lemondásukat. Valami új módot kell találni a veszedelem elhárítására. Csakhogy erre a kérdésre már éveken át hiába kerestek feleletet. Nem csoda, ha emiatt a gyűlés hangulata nyomott volt. Ekkor jelentek meg egészen váratlanul Diego püspök és Domonkos és a csüggedőkbe új bizalmat öntöttek.

Jordanus ezt a következőleg adja elő :

A pápai követek és társaik tisztelettel fogadták Diegót, mert már hiréből ismerték mint bölcs, istenfélő és a hit érdekeiért minden áldozatra kész férfiút. Ezért felkérték, hogy vegyen részt tanácskozásukon és mondja meg nekik, mitévők legyenek. Ő azonban, mint higgadt férfiú, aki Isten útjait alaposan ismerte, nem nyilatkozott azonnal; hanem előbb tudni akarta, mivel tévesztik meg leginkább az eretnekek a népet. Megértvén, hogy az egyház szolgálóinak ócsárlása és az eretnekek álszenteskedő élete a leghathatósabb fegyverük hitellenes izgatásuknál, továbbá azt is, hogy a pápai kiküldöttek fényes kísérettel és méltóságukat feltüntető pompával végzik missziós útjukat, a következőleg szólott hozzájuk : «Ne így cselekedjétek, kedves testvéreim! Véleményem szerint ti hamis úton jártok és én nem hiszem, hogy nektek sikerülni fog csupán érveléssel meggyőzni azokat, akik minduntalan az életre és példaadásra hivatkoznak. Im, az eretnekek a jámborság, az evangéliumi szegénység és az ételszigorúság színlelésével csalogatják magukhoz a gyanútlan embereket! Ha ti már most külsőtökön ennek ellenkezőjét mutatjátok, akkor azok nemcsak, hogy nem épülnek, hanem még meg is botránkoznak rajtatok. Ti így csak rontotok, de őket megnyerni sohasem fogjátok.»

«Szeget szeggel, — folytatta tovább a püspök — az álszenteskedést igaz jámborsággal kell legyőznötök. A hamis próféták szemfényvesztő hatását az egyszerű népnél csak a szembeszökő alázatosság ellensúlyozhatja. Nem így cselekedett-e szent Pál is ez álapostolokkal szemben, akik állítólagos nagy érdemeikre hivatkoztak? Hogy megszegyenítse őket, felsorolja a maga igaz erényeit, vezekléseit és Krisztusért kiállott sok szenvedését; nem mintha ezzel dicsekedni akart volna, hanem hogy ellenségeit megszegyenítse.»

A módszer, amelyet Diego a pápai követnek ajánlott, alapjában véve nem volt új, hanem csak felelevenítése annak, ahogy az Úr az evangélium hirdetésére tanítványait világgá küldte. «Ne legyen aranyotok — mondja ő — se ezüstötök, se pénzetek öveteikben, se táskátok az úton, se két köntöstök, se bototok, mert méltó a munkás élelmére.» (Máté 10, 9—10.) Ez volt Diego püspök tanácsa s ennél jobbat aligha adhatott volna.

A bűn, a laza élet a hirdetőikben, ha nem is változtatja meg az igazságot, mégis árnyékot vet arra. Így volt a középkorban is, amikor a «föld sava» sokaknál megromlott, azaz, a papság gyakori kapzsisága és féktelen élete miatt maga az Isten ígéje is gyanússá vált az emberek előtt. Diego ritka éleslátására vall tehát, hogy azonnal felismerte a baj gyökerét és annak orvosságát, amikor a fősúlyt nem a külső tekintélyre, hanem az evangéliumi szegénységre helyezte. Ez a megoldás láthatólag meglepte a gyülekezetet és a citeaux-i apát ennek kifejezést is adott: «Ha találkozik arravaló főpap, — úgymond — aki ebben nekünk példát mutat, mi szívesen követjük őt». Ő tehát nyilván attól tartott, hogy az ilyen eljárás megvetést von maga után. De Diego mindjárt kész volt a felelettel: «Tegyetek hát ti is úgy, ahogy én cselekedni fogok» — s erre hazaküldte főpapi diszkisérétét, nélkülözhető holmijával együtt. Papjai közül csak néhányat tartott vissza, közöttük Domonkost, akit, mint Jordánus írja, «igen nagyrabecsült és igen szeretett.» Mi pedig bizvást hozzá tehetjük, hogy

szentünk szívesen követte atyai barátjának hívását, mert ezzel közelebb jutott eszméjének megvalósításához, amely a toulouse-i vendéglős megtérítésénél fogamzott meg benne.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Az albiak és valdiak eretneksége Délfranciaországban.

A keresztényeket üldöző pogány császároknál és más hatalmasoknál sokkal veszedelmesebbek voltak az egyházra nézve a mindenkori eretnekségek. Az üldözések vihara sokszor csak arra szolgált, hogy erősítse a hívek hithűségét és buzgóságát. A vértanúk vére elvetett magként megsokszorozította a keresztények számát; az eretnekség ellenben számtalanokat szakított el az egyháztól, megtartván bennök az igaz hitet.

Az ilyen konkolyhíntők az apostolok idejétől kezdve mindig akadtak a keresztények között, amint Krisztus Urunk előre megmondotta. Nem volt ment tőlük a hithűségéről ismeretes középkor sem. Nemsokára azután, hogy az egyház Európának közép és nyugati részében hittérítői munkáját befejezte és elég erősnek érezte magát arra, hogy keleten Krisztus sírját és sok más keresztény népet a mohamedánok járma alól felszabadítson, máris többféle eretnekséggel kellett megküzdenie. Európában ebben az időben támadt fel újra egy régi keletű eretnekség, amelynek Bulgáriától Spanyolországig és Rómától felfelé egészen Angolországig számos követője volt. Legveszedelmesebbekké váltak délfranciaországi Languedoc nevű tartományban, Rhone folyó alsó része és Garonne felső folyása között, továbbá Olaszországnak felső részeiben.

Hogy miképen jutott ez a tévtan Európába, azt mai napig sem tudják biztosan megállapítani. Némelyek szerint a hitszakadár görögök csempészték be nyugatra,

hogy ezzel lehetlenné tegyék Rómának terjeszkedését keleten. Válszínűbb azonban, hogy a Szentföldről visszatérő keresztések hurcolták be a nyugati országokba, ahol azután csendben, de annál ijesztőbb arányban terjedt el különféle elnevezések alatt a XII-ik század folyamán. Legtöbnyire mégis katharok, vagy albiak néven fordulnak elő. Az albiak alatt értették az ú. n. valdiakat is, jóllehet ezeknek az eredete és tana nem volt azonos az előbbiekkal.

Az albiak tévedésének gyökere a dualizmus, vagyis a jó és rossz istenségben való hit. Szerintük a látható világ és az ember teste a gonosz lénynek, a világ fejedelmének a műve és ugyanez következetesen a földön minden rossznak a forrása. Bár a lélek eredetét Istentől származtatták, a testtel való egyesülését a sátán művének tartották. Hittek a lélekvándorlásban, tagadták a test feltámadását, a halottakért való imának hasznosságát.

A Szentírásból egyesek az ó-szövetségnek összes könyveit elvetették, mások pedig csak néhánynak adtak hitelt. Szerintük a pátriarkák és próféták a gonosz lélek követői voltak; ez sugalmazta az ó-szövetséget. A Szentháromságnak, a Fiúisten megtestesülésének és az emberi nem megváltásának titkait pedig úgy magyarázták, hogy náluk a keresztény vallásnak csak külszine maradt meg, igaz tartalma nélkül.

Leginkább gyűlölték a látható anyaszentegyházról szóló hitigazságot, annak szentségeit, szolgálait, imáit és szokásait. Mindent, amit az egyház tanít, vagy cselekszik, mondja róluk Arnold kölni érsek, azt elvetik és ezzel legjobban kifejezésre juttatják szándékukat és hogy miféle szellem sugalmazza azt nekik.

Az erkölcsstanban szintén elvi ellentétek választották el őket az egyháztól. Bocsánatos bünt nem ismertek, hanem csak halálosat. A lelki tökéletességet abba helyezték, hogy az ember minél inkább mentesítse magát az anyagtól. Hiveiket két osztályba sorozták: az elsőbe tartoztak a «tökéletesek», a másodikba az egyszerű «hivők». Az előbbiek száma aránylag csekély volt, felavatásuk

lelki keresztség «consolamentum» által történt. Ez volt náluk a megtisztulásnak, a bűnbocsátnak az eszköze és ha valaki egyszer ebben részesült, annak szigorúan kellett bőjtölnie, a házaselettől, húsevéstől és több effélé-
től tartózkodnia. És mivel ennek betartása rendkívüli nehéz volt és a consolamentum rendes körülmények között csak egyszer volt felvehető, azért abban rendszerint csak halálos órában részesültek.

A tökéletesek szigorával szemben az egyszerű hívők annál szabadabban élhettek. Sachoni Rajner, aki tizenhét éven át volt egyik főemberük, de aztán megtért, azt mondja róluk, hogy köztük nagy volt az erkölcstelenség, sőt elég gyakori a legocsmányabb vérfertőzés is. Igazi bűnbánatot, alázatosságot és a keresztény irgalmasság cselekedeteit nem gyakorolták. Ez az erkölcsi szabadosság okozta azt, hogy az eretnenség, különösen az úriosztály-
nál, oly hamarosan annyi követőre talált.

Megindító szavakkal ecseteli Szent Bernát azt a pusztítást, amelyet az eretnenség gonosz szelleme a katolikus nép lelkületében okozott. A veszedelem már 1145. körül oly fenyegető volt, hogy az eretnenség megfékezésére a szentszék szükségesnek találta a lánglelkű férfiút Dél-franciaországba küldeni. Bernát eleget tett a felszólítás-
nak és egyik levelében következőleg számol be az ott szer-
zett szomorú tapasztalatokról:

«Mit kellett látnom, — írja a szent — mit tapasztal-
nom nap-nap után? Mily lelki károkat okozott az isten-
telen tan az Isten egyházának. A templomok üresek, a papokat nem tisztelik, az Isten házát zsinagógának csú-
folják, a szentségeket megvetik, az ünnepeket nem tart-
ják. Az emberek bűnben, szentségek nélkül hálnak meg. Sőt odáig is jutottunk, hogy a keresztény szülők gyer-
mekeiket nem kereszteltetik meg.» S vajjon mi volt Bernát
küldetésének eredménye? Rendkívüli ékesszólásának kevés
volt a hatása, holott másutt pusztta megjelenése is cso-
dákat művelt. Verfeilben meg sem akarták hallgatni,
amiért a szent meg is fenyegette a megátalkodott várost,

mondván : Viride folium, desiccet te Deus ! «Zöld lomb»,
száritson el téged az Isten !

Hasonlóan kevés fogantja volt az egyház többi orvosló intézkedésének. A pápák folyton sürgették a püspököket, hogy az eretnekek ellen erélyesen járjanak el. Az akkoriban oly sűrűen tartott egyházi zsinatoknak az volt egyik főkérdése, hogy miképen vessenek gátat a tév-tan továbbterjedésének. De mindhiába.

Az eretnekek eleinte csak bujkálva hintették a konkolyt és így könnyen elkerülhették az ellenük hozott rendeletek szigorát. Később pedig számos és hatalmas pártfogójuk akadt, akiknek védőszárnyai alatt bátran dacolhattak az egyházzal. Leghatalmasabb oltalmazójuk VI. Raymund, Toulouse grófja és Franciaország déli részeinek hűbérura volt. Ragaszkodása hozzájuk oly nagy volt, hogy egyik alkalommal a következőleg nyilatkozott : Tudom, hogy ezekért a «jámbor» emberekért — «Bonshomes»-oknak nevezték a szektának ú. n. tökéleteseit — még tartományaimat is elveszthetem ; de én kész vagyok még életemet is feláldozni értük.

Raymundnak példáját követte azon vidék többi főnemese és várura. Már előbb, Szent Bernát idejében, a lovagok legnagyobb része hozzájuk csatlakozott. Hogy mily félelmetes erőt képviseltek ezek együttesen, azt legjobban megmutatta az évtizedekre kiterjedő háború, amelyben a katolikusok csak nehezen tudták őket megfékezni. Ezek alapján joggal írhatta Lacordaire, hogy az egyház sorsa délnyugati Európában válságosabbá válik, mint Martell Károly idejében, ha a francia eretnekeknek sikerül egyesülniök Spanyolországban élő hitsorsosaikkal és együttes erővel vonulniok a katolikusok ellen.

Ezen tömeges elpártolást az ősi egyháztól távolról sem a vallásos meggyőződés okozta. A főök a szabadabb élet volt, emellett pedig nagy szerepet játszott az aljas haszonlesés. «Mily örömmel — mondja Weiss történetíró — harácsolták volna el ezek a zabolátlan úrak a gazdag templomok és zárdák javait ! S mennyire kezükre játszott

nekik ebben az albiak eretneksége, amely az egyház kincseinek elrablását és szolgálóinak üldözését nemcsak megengedte, hanem kötelességükké is tette. Egy dőzsölésben eltöltött élet után pedig örök boldogságról is biztosította őket arra az estre, ha a consolamentumban részesülnek.» S ezen hitszegésben készséggel követte őket a városi polgárság és a köznép nagy része, hogy azáltal az egyháznak tartozó tizedtől és egyéb illetménytől megszabaduljon. Hogy pedig ezen hitváltoztatás ne okozzon nagy lelkiismereti furdalást, az eretnekek nem követelték mindjárt a katolikus hitigazságok nyilvános megtagadását; hanem megengedték azt, hogy a kezdők külsőleg régi hitük szertartásait kövessék.

Ezenkívül nem szabad elfelednünk azt sem, hogy az eretnekek tanaik terjesztésében roppant tevékenyek és ügyesek voltak. Mily sokat jelent erre nézve már magában az a tény is, hogy az albiak már akkor munka- és ipartelepeket létesítettek, ahol a fiatalságot foglalkoztatták, mesterségre oktatták, de egyúttal hamis tanaikba is beavatták. Hasonló eljárást követtek a magukra maradt nőknél és fiatal leányoknál, akiket azután tévtanuk elterjesztésére sikeresen fel is használtak.

Jótekonyságuk azonban kizárólag csak hitsorsosaikra terjedt ki. Szívtelenségük annyira ment, hogy hozzátartozóikon kívül másnak még alamizsnát sem adtak, ha csak nem azért, hogy tévtanuknak megnyerjék. «Vezetőik — mondja Humbertus — fáradhatatlanok a könyöradományok gyűjtésében, hogy azzal részint saját szegényeiket segíeyzhessék, részint pedig, hogy új híveket szerezzenek a szűkölködők között.» Elvetemültségükben annyira mentek, hogy bírákat, fejedelmeket, sőt püspököket is megvesztegettek nagy összegekkel, hogy ezen tévtanaik terjesztését vagy ne vegyék tudomásul, vagy a rájuk mért büntetést elengedjék.

Tevékenységüknél semmivel sem volt kisebb leleményességük abban, hogy istentelen és észellenes tanaikat elhitessék hallgatóikkal. Hogy a gyanútlan és vallásukban

járatlan embereket könnyebben megtévezzék, szigorúan őrizték a kereszténység látszatát, bármily messze is állottak attól a valóságban. Az albiak ebben teljesen hasonlítottak a régi mestereikhez, a manichaeusokhoz, akikről Szent Ágoston azt mondja: «Nyelvük az ördög kalodája, lépre csalogató sajka. Az Úr Jézus és a vigasztaló Szentlélek neveinek emlegetéséből soha ki nem fogynak, de lelkükben nyoma sincs az igazságnak»

Regensburgi Berchtold, korának egyik legnagyobb népszónoka, így jellemzi őket: «Oly édesen beszélnek az Istenről és az angyalokról, hogy azt hinnéd, hogy az égből leszállt lény áll előtted és erre képes lennél ezerszer is megesküdni». Ennek teljesen megfelel az a szokásuk, hogy tévelyeik főbb pontjait illatos papirdarabokra irták s ezeket azután magányos helyeken oly furfanggal rejtették el, mintha mennyből kerültek volna oda. Ezáltal sikerült is nekik nem egy gyanútlan lelket törbe ejteni.

Hogy mennyire nem voltak válogatósak erkölcsükben, mutatja kétszínűségük. Ott, ahol tartaniok kellett a törvény szigorától, az egyház minden szokását utánozták, térden csúsztak a templomokban s szentáldozáshoz járultak és adták a jámbort, csak hogy reájok ne ismerjenek. Ahol pedig már nyert ügyük volt, ott a legaljasabb módon kifakadtak az egyház tanai és intézményei ellen, megszenstelenítették a templomokat, üldözték az Isten szolgáit, sőt még a gyilkosságtól sem riadtak vissza. Szóval életszigorúságukat csak külsőleg mutatták, belsőleg pedig ragadozó farkasok voltak. Egymás között hetven pártra oszolva, az egyház támadásában és üldözésében mégis egyesek voltak.

Ezektől nem sokban különböztek a valdiak. Kezdeményezőjük De Veaux (Vald) Péter, gazdag lyoni kereskedő volt a XII-ik század vége felé. Kezdetben tiszta szándéka vezette. Vagyonát elosztogatta a szegények között és jámbor intelmeivel másokat is életjavulásra igyekezett rábírni. Követője csakhamar bőven akadt, de mint előttük sok más újító, később ő is hamis útra lépett.

Főtévedésük abban állott, hogy a szentségek kiszolgáltatásában, az evangélium hirdetésében és a hivek kormányzásában az egyház jogát és illetékességét tagadták; még pedig főképp azon okból, mert szerintük a katolikus anyaszentegyház a földi javak szeretetéért hűtlen lett isteni hivatásához. Ezen lejtős úton azután tovább haladva, az összes egyházi előjáróknak felmondták az engedelmességet, magok tetszése szerint magyarázták a Szentírást. Természetes, hogy így alig maradt egy pont is sértetlenül az egyházi törvényekben, szertartásokban és évszázados szokásokban, amelyet a valdiak el nem törültek, vagy legalább is meg nem másítottak volna. Mindent elvetettek, ami szó szerint nincs a Szentírásban, még akkor is, ha a szentatyák és a legrégebbi zsinatok még oly határozottan hirdették is azt.

Veszedelemesebb tant ennél már alig lehetett volna terjesztetni, főleg abban az időben, amikor a kedélyek az albiak aknamunkája következtében már amúgy is fel voltak izgatva. Ilyen elveket hirdettek Valdo félrevezetett hívei. Kettesben bejárták a falvakat, ajkukon az evangélium igéivel, izgattak az elvilágiasodott papság ellen. A prédikálást mindenkinek, még az asszonyoknak is megengedték. Hogy ebben kiképezzék magukat, a Szentírást szorgalmasan tanulták, úgy hogy az egyszerű iparosok és falusi emberek között elegen találkoztak, akik az egész újszövetséget, vagy legalább egyes részeit fejből tudták. Ezenkívül mindenféle iskoláik voltak, ahol bárki könnyen elsajátíthatta a Szentírás ismeretét. S hogy milyen fáradhatatlanok voltak mások tanításában, mutatja az is, hogy bizonyos valdi eretnek télnék idején egy folyót úszott át, hogy tanítványát oktatásban részesítse. Ilyen körülmények között a tévtan futótűzként terjedt el különösen Dél-franciaországban és Olaszország felső részében. Hítre pedig annál könnyebben talált, mert a valdiak elméletben nem tértek el annyira a katolikus hitigazságoktól, mint az albiak és külsőleg példás életre törekedtek.

Megnyugvással tapasztaljuk, hogy ennyi bajjal és

ellenséggel szemben az egyház felismerte válságos helyzetének komolyságát. A pápák folyton arra törekedtek, mi módon hárítsák el a fenyegető veszedelmet Krisztus egyházától. Jól tudván, hogy a baj legfőbb gyökere a papság gyakori méltatlan magaviseletében és szent kötelességeinek elmulasztásában rejlik, különösen III. Ince kiméretlenül ostorozza leveleiben a hanyag főpásztorokat. 1204-ben május 31-én keltezett levelében így kesereg a pápa: «Akikre az Úr nyájának őrizetét bizta, elhanyagolják azt. Míg az igazak az ellenséggel harcban állanak, ők alusznak és meglapulnak. A páásztorok bérencekké lettek, hasznukat lesik és nem védelmezik meg juhaimat a ragadozó farkasoktól, nem állnak erős farként az ellenséges betöréssel szemben, hanem pusztulni hagyják nyájukat.»

Ince nemcsak panaszkodott, hanem ahol kellett, ott erős kézzel hozzá is fogott a gaz kigyomlálásához. Rövid idő alatt azon a vidéken négy-öt püspököt fosztott meg méltóságától és helyüket érdemes férfiakkal töltötte be.

A botránynak sehol sincsenek oly káros következményei, mint azoknál, akiket az Úr arra rendelt, hogy a világ világossága és a föld sava legyenek és ha valahol, akkor elsősorban az egyháziaknál az egyesek rossz példája az egész testület megvetésére vezet. Így volt ez Languedocban. A nép gyűlölete ellenük sok helyen oly izzó volt, hogy alig mertek nyilvánosan megjelenni, vagy pedig papi külső jellegüket eltüntették, nehogy felismerjék őket. A nemesek ép e miatt fiaikat nem szenteltették fel és a kisebb egyházi javadalmakba többnyire cselédjeik gyermekeit ültették. Különösen jellemzi az ellenséges hangulatot egy korabeli írónak az a megjegyzése, hogy a pap és zsidó neve egyértékű fogalom volt, sőt az előbbi még kiállhatatlanabb az utóbbinál. Ezen szólásmódnál: Inkább leszek zsidó, mint hogy azt megtegyem — Languedocban a plébánost említték zsidó helyett.

Ezek után elképzelhető, mennyire igyekeztek az eretnekek ezt az általános hangulatot a maguk javára kiaknázni és lehetőleg még szítani is. «Gyümölcsseiről

ismeritek meg őket» — ez volt az ő leghatásosabb fegyverük a buzgó papok intelmeivel szemben és ezzel legkönnyebben sikerült nekik a gyanútlan nép szivéből atyáik hitét elrabolni. Mintha az egyház terebélyes fáján nem termett volna jó gyümölcs abban az időben is. De álnok tekintetük, amely az egyház szemében megpillantotta a legkisebb szálkát, nem vette észre magukéban a gerendát. Ők nem azt a sziklát vették alapul, amelyre Krisztus egyházát alapította, és ezért munkájuk nem építés, hanem rombolás volt, amint azt a történelem róluk és minden egyéb eretnek-ségről fényesen beigazolta.

Mennyivel dicsőbb ennél az egyházhoz hű férfiak viselkedése. Az egyház vérző sebei nem kerülték ki az ő éleslátásukat; de ők tudták, hogy ennek az oka nem az egyházban, hanem az emberi gyarlóságban keresendő. Amint egykor a próféták hűségesen védtek az egy igaz Isten tiszteletét a bálványozásba esett néppel szemben, úgy harcoltak ők is az eretnekek ellen, a Krisztus alapította igaz egyházért. Ennek a nagy harcnak Domonkos volt egyik fővezére; itt aratta ő emberfeletti munkájával és türelmével életének legszebb babérait.

HATODIK FEJEZET.

Hitviták az albiakkal.

Az ősi hittől való elszakadás rendes körülmények között a legnehezebb lépések egyike az életben. Ez áll főleg a katolikus hitről; Tertuliánnak ismert szava szerint u. i. az emberi lélek természetszerűleg keresztény, s ezért az igaz hittől való elszakadás sohasem a komoly megfontolás és meggyőződés, hanem a megtévesztések és a szenvedélyek következménye. Ezzel sikerült az albiaknak hosszú, kitartó aknamunka után Délfranciaországban a hívek nagy számát az egyháztól elidegeníteni.

A hitelhagyás megtörténte után viszont igen nehéz a visszatérés. Szent Pál (Hebr. 6. 4.) azt majdnem lehetetlennek tartja és az egyháztörténelem újra meg újra igazolja szavainak igazságát. Ezen nincs mit csodálkoznunk. Semmi sem hat oly mélyen a lélek világába és semmi sem okoz ott nagyobb rombolást, mint az igaz hitnek hamissal való felcserélése. Ezt beigazolvva találjuk az albiak történetében is.

Az eretnység elterjedését megelőzőleg az albiak lakta vidék volt a világ egyik legboldogabb országa. A természet pazarul szórta itt bájait és kincseit: bőven termő földet, kellemes éghajlatot és gyönyörű tájakat. Népe nem ismert szükségét, műveltsége régi, ipara és kereskedelme virágzó volt. Itt éltek a középkor leghiresebb dalköltői, az életvidám troubadourok; innét kerültek a keresztes háborúk legcsodásabb vitézei. Az albi eretnység világgyűlölő tana azonban elnémította lassan a költők lantját; a lovagias bátorság pedig vad fanatizmussá fajult, amely még a későbbi hugenotta harcokban is érezte romboló hatását.

A hithirdetők ily körülmények között kemény tusákra lehettek elkészülve. A helyzet nehézségei nem voltak ismeretlenek előttük; de bizva Istenben és ügyük igazságában, bátran kezdték meg apostoli munkálkodásukat.

Servian az első hely, ahol Szent Domonkost a montpelliers-i gyűlés után püspökével és a pápai követekkel együtt találjuk. Ez a község elég távol esik Montpellier-től és hittérítőinknek bizonyára a közbeneső helyeken is volt alkalmuk az igehirdetésre. Ott időzésük azonban csak futólagos volt; míg ellenben Servian arról nevezetes, hogy itt nyolc napot töltöttek és vitatkoztak az eretnekek két nagytekintélyű emberével: Balduinnal és Theodorikkal.

Misszionáriusaink pusztja megjelenése itt oly benyomást tett a község lakóira, hogy ők maguk kényszerítették a két eretneket vitára. Ezt csak azért tehették, mert az ősi hit ereje még mindig ott lappangott szivük mélyében és mindaddig még nem találkozott senki sem, aki azt a megtevésztőkkel szemben megvédte volna. Most tehát

kapva-kaptak az alkalmon, hogy az igazságról meggyőződjenek. Ezt el is érték. A nyolc napi vitatkozás a két főeretnek teljes vereségével végződött. A nép ki akarta őket kergetni a községből, de a földesúr megakadályozta szándékukban. Azt azonban még sem tilthatta meg nekik, hogy a hithirdetőket tüntetőleg el ne kísérik majdnem Béziers város határáig.

Béziers sokkal nagyobb hely volt Serviannál és apostolkodási szempontból azért is fontos, mert ez volt az eretnenség egyik főfészke. Itt a hatalom egészen a valdiak kezében volt. A vár ura, a város vezető emberei, sőt maga a püspök is kedveztek nekik. Hittérítőink tizenöt napon át igyekeztek a megtévesztett tömegre hatni, de hiába. A nép nagyobb részét konokul kitartott az új hit mellett, habár itt sem hiányoztak szórványos megtérések. Pár év múlva borzasztóan meglakoltak megátalkodottságukért, mint azt később látni fogjuk.

Carcassonne-ban hasonlóan kevés siker koronázta a hittérítők nyolc napi fáradozását; Verfeilben szintén siket fülekre találtak. Ez utóbbi helyen különben az eretnenség már félszázaddal előbb oly erősen befészkelődött, hogy korának leghíresebb szónokát, Szent Bernátot sem akarták meghallgatni, amiért ő Isten átkával fenyegette meg őket. A verfeiliek azóta cseppet sem javultak és Diego püspök Bernát átkát megismételte felettük, mondván: «Átok legyen rajtatok, megrögzött eretnekek! Nem hittem volna, hogy a jóakaratnak még nyomát sem találjam nálatok.»

Ez a kifakadás könnyen ferde megvilágításban tüntetheti fel a szentéletű püspököt, ha nem ismernénk heves kitörésének okát és célját. Más alkalommal történt, mondja Jordanus, hogy Diego sok előkelő lovag jelenlétében fényesen megcáfolta az újítók tanát és az egyház ellen szórt rágalmakat. A nemesek mindamellett tovább is védelmezték hamis prófétáikat, mire aztán Diego a püspök két kezét égfelé emelve, így szólt: «Uram, nyujtsd ki hatalmas karodat a magasságból és sujts le rájuk, hogy

legalább így észre térjenek». Aki oly önzetlenül és annyi buzgósággal küzd az igazságért, mint ezt Diego tette, azon nem kell csodálkoznunk, ha annyi makacsság láttára elragadja őt a harag szent tüze és kényszerrel akarja azt elérni, amihez szeretete elégtelennek bizonyult.

De az ilyen nemes haragnál mégis fölöttébb áll az alázatos türelem, amelynek gyönyörű példáját Szent Domonkos a következő esetben adta.

Egy alkalommal nagy vita volt kitűzve az eretnekek és a hittérítők között. A megyéspüspök díszkísérettel akart azon megjelenni, szentünk azonban ellenezte azt: «Nem így, szent atyám, — mondá — a tévelygőket inkább alázatossággal és jámborsággal, mint szóval és külső pompával kell meggyőzni. Vértessük fel tehát magunkat imádsággal és menjünk alázattal és mezítláb a Góliát ellen». A püspök engedett és hazabocsátotta lovas kíséretét és gyalog indult el Domonkossal. Nemsokára azonban nem tudták, vajjon helyes irányban mennek-e. Felvilágosítást kértek egy eretnektől, akit ők katolikusnak néztek. A megszólított nagyon szívesen válaszolt, sőt arra is vállalkozott, hogy őket a kívánt községbe személyesen elkauzolja. Ezzel tüskés bozóttal benőtt legelőnek indult, hol gyanútlan vándoraink véresre sebeztek lábaikat. Szentünk mindezt türelemmel viselte és közben szent éneket zengedezve, Isten dicséretére és kitartásra buzdította társait. «Bizzatok — mondotta — szeretteim, mienk a győzelem, mert mi bűneinkért megszenvedtünk.» Jövendölése beteljesedett, a vita fényesen sikerült, sőt a félrevezetett utasok bámulatos béketűrése annyira meghatotta álnok kalauzukat, hogy nemcsak beismerte hamisságát, hanem szentünk szívreható intelmére az eretnekségnek is hátat fordított.

Hittérítőink részéről kezdeményezett vitatkozások élénk érdeklődést keltettek mindenfelé és rendesen nagy embertömeg előtt folytak le. Az érdeklődők sokszor messze földről sereglettek össze, hogy tanui lehessenek az eszmeharcnak, amelynél az ellenfelek akárcsak az akkoriban

divatos lovagjátékoknál nagy nyilvánosság előtt mérték össze szellemi fegyvereiket. A gyűléseken résztvettek: lovagok, parasztok, férfiak, nők, katolikusok és eretnekek. A vita tárgyát már előre megállapították; annak bizonyítékait mindkét részről írásba foglalták. Ez az irat, amelyet «Libellus»-nak neveztek, szabta meg a vita irányát és ennek betartása felett egy közös megállapodással kijelölt elnök őrködött, sőt néha a vita eredménye felett is döntött. Hittérítőink, amint ebből következtethetjük, ellenfeleikkel szemben lehetőleg engedékenyek voltak, úgy hogy ezek nem panaszkodhattak arról, hogy nem adtak nekik alkalmat hittételeik beigazolására. A lelkiismereti szabadságot tehát a középkor is ismerte, jóllehet másrészt nem volt hajlandó, hogy ezt a szent kincset korlátlan szabadossággá engedje elfajulni. Erről tanuskodik a nevezetes pamiers-i hitvita.

Pamiers városának ura, Roger Rajmund foixi gróf, kora egyik legelőkelőbb nemese volt Délfranciaországban. Amint a főnemések között legtöbb, úgy ő is az újítókhoz szított, habár külsőleg a pártatlant színlelte. Ezt akarta a gróf azzal is bizonyítani, hogy a hitvitát saját várában tartatta meg és arra úgy a katolikusok, mint az eretnekek legjelesebb képviselőit meghívta. Az előbbiek között megjelentek Diego és Domonkos, valamint Fulko és Navar püspökök és több ciszterci apát.

A gyűlés hangulata nagyon izzó volt. A gróf neje és egyik nővére ugyanis nyíltan a valdiaknak fogta pártját, Esclarmonde nevű másik nővére pedig közbeszólásaival még a vitába is beleelegyedett, hogy azt az eretnekek javára eldöntse. Mesterkedése azonban nem sikerült, hanem ellenkezőleg szégyent vallott, amikor a katolikusok oldaláról Minia István azt kiáltotta feléje: Asszonynak nem illik a hit dolgába beleavatkozni; menjen inkább fonószekéhez! Ez a legkevésbé sem hizelgő rendreutasítás ügylátszik észretérítette Esclarmonde-át, úgy hogy nem zavarta tovább a vita menetét, amely különben a katolikusok fényes győzelmével végződött.

A megtértek közül különösen kitűnt a gyűlés elnöke, Campraham Arnold, aki azelőtt a valdiakhoz húzott, most azonban az egész vagyionát az osmai püspökségnek adományozta és hűséges híve lett Domonkosnak. Egy másik megtért pedig Huesca Durandus, a valdiak egyik főembere volt. Durandus arról nevezetes, hogy a gyűlés után nem-sokára több társával Rómába ment és III. Incétől engedelmet kapott egy új rend alapítására, amelynek tagjai hamarosan elszaporodtak és nem csekély érdemet szereztek maguknak előbbi párthíveik és az albiak megtérítésében.

Legtöbb vallási vitának Montréal és Fanjeaux volt a színtere. Az előbbi helyen megtartott egyik vitának megőrzött «Libellus»-ából kitűnik, hogy a XIII-ik század eretnekei époly kevéssé voltak szerények állításaikban, és finomak a kifejezéseikben, akárcsak a XVI-ik század reformátorai. Az utóbbiak tehát méltán hivatkozhattak a valdiakra, mint előhírnökeikre; de ez a rokonság épen nem válik előnyükre. Mert hogy az ilyen durva hangnem nem egyeztethető össze a vallás szent eszméjével és nagyban elősegíti az erkölcsök eldurvulását, azt felesleges részletesebben bizonyítani. Ezzel szemben Diego oly alaposan cáfolta meg az ő «Libellus»-ában az eretnekeknek az egyház isteni eredete ellen felhozott okoskodásait, hogy Montrealban közülük százötvenen tértek vissza.

Fanjeaux egy csoda következtében emlékezetes, amelylyel Isten a katolikus tant feltűnően igazolta. Az eset így történt.

Az egyik nagy vita alkalmával, amelyre úgy a katolikusok, mint az eretnekek részéről sokan összesereglettek, a hithirdetőink több «Libellus»-t szerkesztettek és ezek közül Szent Domonkosét, mint a legalkalmasabbat nyujtották be az albiak iratával szemben. A döntés közös megegyezéssel három bírálóra lett bízva. Miután ezek sehogysen tudták eldönteni, hogy melyik pártnak adjanak igazat, végre is abban állapodtak meg, hogy tűzpróbára bízzák az igazság felderítését. Rögtön nagy tüzet raktak és abba egyszerre beledobták a két vitairatot. Az eretnekek

«Libellus»-a azonnal elhamvadt; Domonkosé pedig sértetlen maradt és az egész gyülekezet láttára a tűzből magasra felemelkedett. Ugyanígy történt a második és harmadik beledobásnál. Ez a csoda tanuságot tett nemcsak arról, hogy hol van az igazság; hanem Isten szolgájának, Domonkosnak, életszentségéről is.

Száz évvel később ugyanazon a helyen, ahol a csoda történt, szentünk tiszteletére Szép Károly francia király hozzájárulásával emléktemplomot építettek, mellé pedig Domonkos-rendi zárdát.

A felsorolt viták távolról sem merítik ki azon helyeket, ahol misszionáriusaink majdnem két évi munkálkodásuk alatt megfordultak. Mint az apostolok igazi követői jártak faluról-falura, városról-városra az Úr elveszett juhainak után, hogy alig maradt egyetlen hely az eretnekek lakta vidéken, ahol meg nem fordultak volna. Segítségükre voltak ezen nehéz munkában különösen a ciszterciek, akiket III. Ince folyton arra buzdított, hogy a veszélyben forgó hit védelmére keljenek. 1207. március havában a ciszterci apát tizenkét társával és körülbelül húsz más rendtaggal jött Montrealba, hogy innét kettesével, hármasával gyalog elszéledjenek és prédikáljanak. De vándorlásuknál, mint azt a krónikás megjegyzi, csak kevés katolikusra akadtak; az eretnekek pedig nem igen törődtek velük s így csak az előbbieket erősíthették meg az egyházhoz való hűségben.

Nem sokkal vigasztalóbb volt a nagyviták eredménye; de azért nem csüggedtek el Diego és Domonkos. Ők meg voltak arról győződve, hogy az igazság a megtévesztett tömegnél végre is utat tör. Ezért Diego eltökölte, hogy rövid időre visszatér hazájába és ott anyagi segílyt gyűjt és alkalmas papokat toboroz a misszió folytatására.

1207. tavaszán útra kelt. Búcsúzásánál ott volt Fulko Toulouse-ból egy másik püspöktársával és több ciszterci apát. Az ősz püspök gyalog indult a hosszú útra; de alig pár hét múlva, hogy székhelyére, Osmába, vissza-

érkezett, meghalt. Benne a katolikus hit sokat veszített Languedoc-ban, mert Diego még az albiak előtt is nagy tiszteletnek örvendett. «Lehetetlen — szokták mondani róla az eretnekek — hogy ez az ember Istennek kiválasztottja ne legyen és hozzánk bizonyára azért lett küldve, hogy minket az igazság útjára megtanítsa.»

HETEDIK FEJEZET.

A prouille-i zárda alapítása.

A nők rendszeren több fogékonyságot tanúsítanak a vallás iránt, mint a férfiak, de nyilvános szereplésük a hitterjesztésben mégis többnyire alárendelt volt. Ez azonban távolról sem jelenti közreműködésük nélkülözhetőségét s mi nagyon tévedünk, ha azt lebecsüljük. A XIII-ik század eretnekei nem tették azt. A valdiaknál eleinte az asszonyok is prédikáltak; de az abból eredt botrányok miatt attól nemsokára el kellett tiltani őket. Az albiak ugyan nem mentek annyira a nők egyenjogúsításában; de azért mégis nagy gondot fordítottak arra, hogy őket maguknak megnyerjék és szolgálataikat a tévtan terjesztésében felhasználják.

Már említettük, mily lelkes pártfogója volt az albiaknak Esclarmonde, foix-i gróf nővére. Példáját követte igen sok előkelő hölgy, különösen a családi körben, ahol az eretnekséget ők oltották gyermekeik és rokonaik szívébe, amint az nem egy vezető állásban levő férfiúnak az inkvizíció előtt tett vallomásából kiderült. Ismeretes továbbá sok úrnőnek a neve, aki menhelyet nyújtott az eretnekség terjesztőinek és saját házában adott alkalmat azok titkos gyűléseire. Még a szegény osztályokhoz tartozó nők is kitűnő szolgálatokat teljesítettek mint küldöncök a levelek és egyéb megbízások továbbításában.

Hogy az albiak a nőkbe felekezetük szellemét minél

jobban beleneveljék, részükre külön intézeteket létesítettek. Számításukban nem is csalatkoztak. Az elszegényedett és sok gyermekkel megáldott családok örömeztüladtak két-hároméves leánygyermekükön, hogy így a tartási költségtől megszabaduljanak. Az intézeteknek, ahol ezen szerencsétlen áldozatokat elhelyezték, zárdaszerű szervezete volt. A nevelőnők egyenruhában jártak, a szekta leghigorúbb osztályába tartoztak és alkalmazásukat csak bizonyos próbaidő után nyerték el, amikor már megbízhatóságuk minden kétséget kizárt.

A női apostolkodás ilyen céltudatos kiképzésével, mint az albiaknál, nem találkozunk a multban egy eretnekségnél sem. Gyűléseiken az asszonyok mindenütt nagy számmal voltak képviselve. Vallási rajongásuk annyira ment, hogy sokan közülük nem elégedtek meg az egyszerű hívők szerepével, hanem felvették a konsolamentumot, ami nemcsak hiúságukat legyezgette, hanem kíváncsiságuknak is kedvezett. Ilyformán elérték azt, hogy beavatták őket az eretnekség minden titkába.

Hogy mily csábító hatással volt e körülmény a női kedélyre, azt érdekesen jellemzi a híres regensburgi Berchtoldnak a következő tanúsága: «Ha az egész tartományban egyetlenegy eretnek volna és nővérem ott tartózkodna, én nagyon aggódnék miatta, hogy az gonosz ravaszágával eltéríti az igazságtól.» Azután meg hozzáteszi: «Inkább lagnék egész éven át oly házban, hol ötszáz sátán van, mint tudva olyanban, melyben csak egy eretnek is tartózkodik.» A veszély, amelyet ily erős szavakkal színez ki a híres népszónok, mindenesetre nagy lehetett és ezt Domonkos igen jól tudta. Fanjeaux-ben, ahol sokszor és huzamosabban szokott tartózkodni, a következő eset történt meg vele.

Egyik esti szentbeszéde után szentünk visszamaradt a templomban és ott az Oltáriszentség előtt imádkozott. Imája közben hozzá közeledett kilenc környékbeli úrinő és térdreborulva így szólt hozzá: Istennek szolgája, ha mindaz igaz, amit az imént mondottál, akkor mi nem

vagyunk az igazság útján. Mi «jó embereknek» képzeltük azokat, akiket te beszédedben eretnekeknek neveztl. Mi hittünk is nekik. Most azonban mégis gyötör a nyugtalanság, hogy tévedtünk. Könyörögj tehát érettünk Istenhez, hogy jelentse ki nekünk az igaz hitet, amelyben élnünk és halnunk kell, nehogy elkárhozzunk.

«Ne féljeteK — felelt erre a szent — Isten nem kívánja senkinek a vesztét és mindjárt meg is mutatja, hogy kinek hittetek eddig.» Erre, mondja a jelenet egyik szem- és fültanuja, aki azt esküvel is megerősítette, a sátán egy dühös állat alakjában jelent meg előttük, amelynek szeme tűzben égett és toroka tüzet lehelt. «Ime — szólt Domonkos rámutatva a szörnyetegre — ez a ti mesteretek, akinek eddig hittetek.» Ez a jelenet rögtön észretérítette az úrnőket, jóllehet mindnyájan az eretnekek intézetében nyerték neveltetésüket és nem egykönnyen volt remélhető, hogy kijózanodnak tévelyükből.

Szentünk egy pillanatig sem kételkedett az új megtértek őszinteségén, de azért mégis aggasztotta jövőjük. A szegénység rossz tanácsadó, különösen azoknál, akik valaha jobb életmódhoz szoktak, vagy akik születésüknél fogva ilyen után vágyakoznak. Kevés lélek tud felemelkedni odáig, hogy a szükölködésben mennyei kincset, isteni kegyelmet ismerjen fel és amíg idáig nem jutottunk, a legjobb meggyőződés is könnyen megínoghat bennünk. Ez a körülmény indította szentünket arra, hogy a megtért szegényebb úrnők részére menhelyet nyisson, ahol Istennek szentelhessék életüket és előbbi hitsorsosaik csábításaitól és esetleges zaklatásaitól biztosak legyenek.

A szentek nagy óvatossággal járnak el terveik kivitelével. Legyen még oly üdvös és szent a szándékuk, ők azt csak azután valósítják meg, amikor már másokkal megbeszélték és buzgó imában Istennek ajánlottak. Így cselekedett Domonkos is. Szándékát mindenekelőtt feltárta Diego püspöknek, aki azt mindenben helyeselte és lelkesen pártfogolta. Atyai tanácsadójának buzdítására Domonkos újult erővel ostromolta az Eget, hogy a tervbe-

vett zárdaalapításhoz megnyerje a szükséges anyagi eszközöket. Ez a gond most egész súlyával nehezedett vállaira.

1206. július 22-én Domonkos estefelé kiment Fonjeaux-nak északi kapuján, hogy magányos helyen imádkozzék. Künn a szabadban szentünk szeme előtt tágas vidék terült el, teleszórva kisebb községekkel és megerősített várakkal. Ez a vidék volt leginkább színtere szentünk apostolkodásának és így annak szemlélése önkéntelenül egyik emléket a másik után keltette fel szívében, majd örvendetes, majd pedig fájdalmas érzelmek kíséretében. Az egyház épen aznap üli Mária Magdolnának, a bűnbánó lelkek védőszentjének ünnepét; ami ösztönszerűleg megtértjeire terelte figyelmét. Hogy miképpen és hol szerezzen ezeknek megfelelő helyet, ez a gondolat most újult erővel ragadta meg lelkét; de ugyanakkor tekintete a B. Szűz prouille-i szentélye felé irányult, akinek pártfogásáért már többször könyörgött ez ügyben. Domonkos most is Óhozzá fordult és erre az égből tüzes golyót látott leereszkedni, amely ide s tova forogván, végre is a prouille-i Miasszonyunk temploma felett állapodott meg: Ez a jelenet ugyanazon órában ismétlődött meg a következő és a harmadik napon, ami nyilván annak volt a jele, hogy Isten Prouille-ben akarja létesíteni az új zárdát.

Prouille Fanjeaux és Montreal között fekszik a Pyrenei hegyek lábánál elterülő síkságon. A különben igénytelen helynek mégis régi nevezetessége volt a B. Szűz tiszteletére épült templom. A nép ősi idők óta zarándokolt ide messze vidékről és Domonkos apostoli vándorlásai közben maga is sűrűen látogatta a kegyhelyet, hogy munkájára Isten áldását leesdje. Ez a kis prouille-i Mária-templom lett tehát Istentől kiszemelve arra, hogy bölcsője legyen szentünk világraszóló alapításainak.

Az égi látomás után a menhely eszméje gyors léptekkel haladt a megvalósulás felé. Domonkos eleinte nagyon egyszerű hajlékot építtetett a templom mellé, ahová az első nővérek, összesen kilencen, már Szent Cecília napján (november 22.) bevonultak. December 27-én, Szent

János apostol ünnepén, a zárdának ünnepélyes felavatása is megtörtént. Mi nem akarunk mindenben csodát látni; de nekünk mégis úgy tetszik, mintha azzal a három nappal, amelyre a prouille-i zárdaalakulás három főmozzanata esett, az isteni gondviselés maga akarta az ott lakó nővérek élethivatását megjelölni. Magdolna, Cecilia és János egyenként a bűnbánat, a tiszta lélekből fakadt isteni dicséret és Jézus iránti szeretetnek mintaképei és e három erény gyakorlása volt kezdetől fogva a prouille-i zárda célja.

Ebben az irányban nevelte Domonkos lelki gyermekeit. Amennyire tőle tellett, önmaga oktatta őket a lelki élet útjaira, ő írta meg számukra a rendi szabályokat is. Szentünk ezekben nagy szigorúsággal megköveteli a klauzura és a kolostori hallgatás megtartását, valamint azt is, hogy szabad idejüket a nővérek gyapjúszövése fordítsák. Szerzetesi szellemük kiválóságát Jordanus a következő szavakba foglalja össze: «Az Úr Jézus szolgálói mostanáig hűséges szolgálatot teljesítenek Teremtőjüknek. Életszentségük virulása által és ártatlanságuk példájával nemcsak maguknak biztosítják az üdvösséget, hanem embertársaikat is jóra buzdítják, az angyalokat örvendeztetik és Istennek kedvében járnak». A nővéreknek ezen szent buzgósága nemsokára más női zárdába is átszárma-zott. Így lett a prouille-i kolostor valódi menedékhelyévé az elszegényedett úrinőknek az albiak csábításai ellen és ezenkívül éltető forrás is a bűnösök megmentésére a nővéreknek áldozatos és engesztelő élete által.

Hogy mily szorosan nőtt a prouille-i ház Domonkos szívéhez, azt megmutatta akkor, amikor a neki felajánlott püspökséget azzal utasította vissza, hogy neki gondoskodnia kell az említett zárdáról. A nővérek úgy a lelkiekben, mint az anyagiakban teljesen rá voltak utalva. Ő pedig fáradhatatlan volt abban, hogy megélhetésüket és jövőjüket biztosítsa. Nehéz feladatában leginkább segítették Fulkó püspök és Montfort Simon. Ez utóbbi több birtokkal ajándékozta meg a zárdát és midőn ezek az albiak

előnyomulása következtében veszedelemben forogtak, Simon meghagyta embereinek, hogy úgy őrizzék azokat, akár csak a sajátját. Tette pedig ezt szentünknek kérésére, akinek atyai gondoskodását bizonyítja az is, hogy minden felesleget odaadott a nővéreknek, amit a maga és hit-hirdető társai fentartására kapott a jószívű emberektől.

Igy növekedett Prouille, «Domonkos legidősebb leánya», amint azt Lacordaire nevezi, szentünk nevelő keze és jótévői pártfogása alatt. Neki még jóideig magányosan várnia kellett a Pyrenei hegyek alján a többi testvéreire és nővéreire, akiknek számát később alig lehetett belátni és akik atyjuk dicsőségét az egész világon elterjesztették. De addig is Prouille volt szentünknek és társainak családi otthona. Innét járták be az albiak földjét, az ígét hirdetve, ide tértek vissza, hogy a boldogságos Szűznek ezen ősrégi kegyhelyén fáradalmaikat kipihenjék.

Régi íróink egy szóval sem emlékeznek meg azon kegyelmekről, amelyekben Domonkosnak itt része volt. Mi azonban hisszük, hogy ilyenekben nem volt hiány; hisz tudjuk, mily nehéz harcot kellett megvívnia az eretnekekkel ép abban az időben. Ő, aki nyugalmas osmai visszavonultságában oly hévvel imádkozott éjjelenként a bűnösök megtéréseért, hogy fohásza a templomon kívül is elhallatszottak; most bizonyára még inkább könyörgött égi pártfogójához, Szűz Máriához, hogy áldja meg erővel a hit ellenségeivel szemben. A boldogságos Szűz meghallgatta könyörgését és kijelentette neki az olvasóimát, mint a hit védelmének és a bűnösök megtérítésének leghathatósabb eszközét. Így adja elő a hagyomány a szent olvasó eredetét: ez volt a hivatalos egyházi körök nézete is. Szerintünk ez a felfogás még mindig tartható, jöllehet különösen újabban sokan más véleményen vannak. Ezekkel szemben mi csak a következőket akarjuk felemlíteni álláspontunk védelmére.

A legfőbb nehézség, amiért egyesek el akarják vitatni Domonkostól a szent olvasót, abban áll, hogy kortársai közül senki sem tulajdonítja azt neki, hanem szerzőjének

először csak a XV-ik században élő Alanus de la Rupe említi meg. Mi ezt készséggel elismerjük, de perdöntőnek még sem mondhatjuk az egykorú írók hallgatását. Mi erre csak abban az esetben volnánk hajlandók, ha az említett írók csak egy szóval is érintenék, hogy miképen szokta szentünk a boldogságos Szűzet tisztelni. Erre nézve azonban semmiféle felvilágosítást sem találunk náluk, noha erről bőséges alkalmuk lett volna nyilatkozni.

Domonkos ugyanis nagy tisztelője volt Szűz Máriának. Emellett tanuskodik az, hogy a Szűzanya sokszorosan megjelent neki, őt hűséges szolgájának nevezte és mint ilyent, a romlott világ megmentésére szent Fiának ajánlotta. Rendkívüli tisztelete mellett a Boldogságos Szűz iránt bizonyít az is, hogy régi forrásaink őt nevezik rendünk kezdeményezőjének, ő jelölte meg annak ruháját és fentartásáért szerintük naponta eseng szent Fiánál. Ha ennyi és ily kitüntető kegyelem felsorolásánál forrásaink még sem említik, hogy miképen szokta Domonkos égi Pártfogóját köszönteni, akkor valóban nem ütközhetünk meg azon sem, miért nem érintik szóval sem a szent olvasót. És ezen mi annál kevésbé sem csodálkozhatunk, mert az «Ave»-nak és a «Pater noster» zsinórnak bizonyos alakban való használata szentünk idejében nem tartozott ritkaságok közé. Végre pedig az olvasónak kinyilatkoztatását sem szükséges oly feltűnőnek vennünk, amint azt Alanusnál beállítva találjuk.

Nem áll különben az a feltevés, hogy Domonkos életében semmi nyomát sem találjuk annak, ami az olvasónak eredetével összefüggésben állana. Mi ugyanis tudjuk, hogy az «Ave»-nak ötven-, száz-, százötvenszeri elmondása a XIII-ik században terjedt el leginkább. Ugyanakkor lett szokásossá az is, hogy a megváltásunk egyes titkainak tiszteletére bizonyos számú Miatyánkot és Üdvözetet végeztek. Hogy pedig ebben része lehetett Domonkosnak, azt feltehetjük abból a körülményből, hogy a Boldogságos Szűznek említett köszöntése első-sorban rendünkben volt elterjedve. Szintügy tudjuk, hogy

az Officium Marianum napiszakaszainak élére és végére szentünk rendelte el szerzetében az Ave. Ő tehát igen nagyra becsülte ezt az imát és amint róla tudjuk, hogy kereszt előtt elmélkedve, újra meg újra térdet szokott hajtani és egyes fohászokat mondogatni, épúgy hihető az is, hogy Szűz Mária képe előtt ugyancsak ismételtette az «Ave»-t a mai olvasó alakjában.

Ha Alanusnak állítása alaptalan, ez esetben az aligha ment volna át mindenütt köztudatba ellenmondás nélkül. Az olvasó ugyanis, amelyet ő a mai Belgiumban és Hollandiában hirdetett, már jóval előtte ismeretes volt Angliában és Spanyolországban. A mód pedig, ahogyan Alanus tételét bizonyítani igyekszik, oly alaptalan, hogy nem is érdemes megcáfolni. Szava tehát csak úgy található általános hitre, hogy kortársai egy régebbi hagyományból is Szent Domonkost ismerték az olvasó szerzőjének.

Elvégre azt sem lehet tagadni, hogy a szent olvasó szelleme feltűnően megfelelt szentünk lelkületének és kora szükségletének. Domonkos szent beszédeiben előszeretettel használta a példát, amiért a középkori egyházi szónoklatnak egyik alapos ismerője a népies prédikálás megújítójának nevezi őt. Ilyen népies összefoglalása az egész katolikus hitnek a szent olvasó. Domonkos nagy tisztelője volt a Boldogságos Szűznek és amint az egyház, úgy ő is benne látta a mindenkori eretnység megtörőjét és a bűnösök oltalmazóját. Neki tehát ép emiatt sokszor kellett a hitben megingott hallgatóit Szűz Mária tiszteletére buzdítani. S miután missziós oktatásai hosszúra nyúltak, beszédeinek folyamát bizonyára megszakította imával, a Miatyánknak és Údvözlégynek többszörös ismétlésével. Vannak irók, akik ebben vélik felismerni az olvasónak kezdetleges alakját. Az olvasónak rendi eredetére utal az is, hogy Domonkos közvetlen utódai híven követték atyjok példáját az «Ave» terjesztésében. Ahol letelepedtek, ott rendszeren Mária-társulatot is alapítottak templomaikban. Buzgóságuk a szent Szűz

tiszteletében annyira ment, hogy egyes vidéken «Mária-testvérek»-nek nevezték őket.

Mindezekből megállapíthatjuk, hogy a szent olvasó legendájának még mindig elegendő érintkező pontja van Szent Domonkos életével, amiért mi joggal nevezhetjük őt az olvasó szerzőjének. Ugyanerre az eredményre jutott el újabban egy spanyol tudós, aki részletesen megvizsgálta a tárgyunkra vonatkozó történelmi adatokat. Szerinte Szent Domonkos idejéből származik az a szokás, hogy úgy a hívek, mint a szerzetesek, megváltásunk egyes titkai tiszteletére «Ave»-kat mondtak. Hogy ezeknek a száma kezdetben még ingadozó volt, az nem von le semmitsem következtetésünk értékéből. Mi nem zárkozunk el azon felfogás elől, hogy az olvasónak is megvolt a maga fejlődése. Egészen véve mégis állítjuk, hogy a katolikus világnak ez a legnépszerűbb imája, rendünkből nőtt ki és annak köszöni elterjedését. Ez pedig egymagában oly kincset jelent Szent Domonkosra és rendjére, amely irigylésre méltó volna még az esetben is, ha más érdemeik nem volnának az egyház körül.

NYOLCADIK FEJEZET.

Az albi-i háború.

Szent Domonkos csendes apostoli munkálkodását nemsokára véres háború váltotta fel. A háború közvetlen oka Castelnau Péter, pápai követ meggyilkolása volt. A követ ugyanis VI. Rajmundot egyházi kiközösítéssel sujtotta, mert nem tartotta be esküvel megerősített azon ígérését, hogy az eretnekekkel szemben kötelességszerűen jár el. A gróf azon ürügy alatt, hogy magát igazolja és feloldozást nyerjen, S. Gilles-be hívta Pétert; de miután itt sem nyújtott elegendő biztosítékot szavának beváltására, feloldozásban nem részesült. Erre a követ Rajmund

fenyegetése ellenére is eltávozott. A gróf két zsoldosát küldte utána s mikor Péter másnap szentmise után a Rhône folyón át akart kelni, az egyik bérgyilkos lándzsával átdöfte. «Istenem bocsásd meg neki, amint én is megbocsátok» — ez volt a szent férfiú utolsó szava.

A követ különben régebben érezhette jövődő sorsát. Ő igen jól ismerte Rajmundot, tudta, hogy jellemtelen és minden gaztettre kész. Sok évi fáradozása után az álnok gróf csak hitegetéssel tartotta és emiatt az egyház állapota is mindinkább siralmasabbá vált. «Krisztus ügye — szokta azért Péter mondani — csak akkor fordul majd jobbra ezen a vidéken, ha a hittérítők egyike vértanuhalállal hal meg. Vajha magam lehetnék az első!» Kívánsága teljesült 1209-ben, január 15-én.

A vérlázító gaztett felháborodást keltett az egész egyházban. A pápa megdöbbenéssel vette a hírt és azonnal intézkedett, hogy a büntett elkövetői és részesei méltó fenyítésüket vegyék. Az utóbbiak között az első helyen volt Rajmund gróf, akinek már megelőző évekről is sok volt a rovásán. Saját, valamint hűbéreseinek tartományai-ban a szomszédos francia területről kiűzött zsoldosok szabadon garázdálkodhattak, templomokat és zárdákat fosztogattak, szentségházakat feltörték és abból a szent edényeket elrabolták, az Oltáriszentséget lábbal taposták, a szentek képeit és ereklyéit és szobrait drága ékességeiktől megfosztották, hogy azzal ledér személyeket ékesítsenek. Papokat és zárdaszüzeket bántalmaztak anélkül, hogy csak a legkisebb bántódásuk is lett volna. Katholikus alattvalói ezekkel szemben hiába fordultak hozzá oltalomért; a gróf az eretnekeket kegyelté és munkájukban elősegítette. Ő maga erkölcstelen életű volt: ötször nősült, de el is vált feleségeitől. Mikor az orange-i püspök arra kérte, hogy a zárdákat és szent helyeket a fosztogatástól kimélje meg és legalább a vasárnapokat és ünnepeket ne szentségtelenítse meg; a gróf megragadta a püspök kezét és kijelentette: «Szentelt kezére esküszöm, hogy a szent napokkal mitsem törődöm; a papokat, azok javait nem

kimélem». Környezetében mindig volt albi eretnek, hogy a consolamentumban részesítse, ha váratlanul érné a halál. Minden lovagnak, aki őhozzá csatlakozott, tekintélyes összeget ígért. III. Ince nem mulasztotta el Rajmundot minderre figyelmeztetni; de hiába. Castelnau Péter meggyilkolása után a pápa végleg elveszítette türelmét s még az évben, március 10-én a francia királyt, országának városait és a többi keresztény fejedelmeket keresztes hadjáratra szólította fel Rajmund gróf és az eretnekek ellen.

Ezzel a pápa csak kötelességét teljesítette. Elvégre az engedékenységnek is megvan a határa, amelyet átlépni nem szabad. Az emberi gyarlóságból fakadó tévedés joggal követelhet kiméletet és az eretnekek emiatt sohasem panaszkodhattak az egyházra. Ebben bőven volt részük az albiaknak és a valdiaknak is. Korlátlan szabadságra azonban a tévelynek nincs joga s legkevésbé akkor, amikor az magát az igazságot végveszedelemmel fenyegeti. Ez esetben az utóbbinak szent kötelessége a védekezés. Ezt tette az egyház feje is, amikor az albi eretnekség ellen keresztes háborúra szólítá fel a népeket.

III. Ince felhívása mindenfelé lelkes visszhangra talált. A keresztesek Lyonban gyülekeztek és számuk már Ker. Szent János napján meghaladta az 50.000-et, később azonban 100.000 felül is emelkedett. Igaz, hogy az ellenség ereje sem volt megvetendő. Rajmund korának egyik leggazdagabb és leghatalmasabb oligarchája volt és vitéz hadseregén kívül sok megerősített vár felett rendelkezett. De amikor látta, hogy a katolikusok komolyan készülnek ellene és immár nem állnak meg a pusztá fenyegetésnél, nyílt szembeszállás helyett tanácsosabbnak találta a megalkuvást.

A toulouse-i gróf mindenekelőtt a ciszterci apátnál igyekezett magát a bűnrészesség vádja alul tisztázni, azután pedig Rómába fordult. III. Ince még most is a békés megegyezés mellett volt és két újabb követet mentesztett Délfranciaországba az ügyek rendezésére. Rajmund ugyanis panaszt emelt nála a ciszterci apátnak

vele éreztetett ellenszenve miatt. A S. Gilles-ben megtartott gyűlésen a gróf alázattal elfogadta a rászabott feltételeket; azért Milo, a pápai követ fel is oldotta őt az egyházi kiközösítés alól. Engedelmességében az egyház iránt még annyira ment, hogy eleinte hadseregével maga is csatlakozott a keresztesekhez abban a reményben, hogy ezáltal saját birtokait megkíméli a megszállástól.

A keresztes had ezalatt átkelt a Rhône folyón és Montpellier-nél néhány napig megpihent. Roger, Beziers grófja, aki nagy pártolója volt az albiaknak és azért elsőnek várhatta a keresztesek támadását, szintén odament, hogy magát igazolja. De már késő volt. Roger erre elkeseredetten tért vissza városába, hogy azt az ostromlók ellen védelmezze. Sikertelenül végződött a város ősz püspökének a kísérlete annak megmentésére. A város lakosai rossz néven vették az aggódó főpásztoruk közvetítését s azzal fogadták, hogy nem nyitják meg az ellenségnek erős városuk kapuit, még ha gyermekeiket is meg kellene enniök. «Nos — szolt erre a keresztesek követe — ha oly dacosak vagytok, akkor kő-kövön nem marad Beziers-ben.»

A keresztes hadak ezalatt akadálytalanul haladtak előre. Megjelenésük mindenfelé nagy félelmet ébresztett az eretnekek és pártolóik között. A várak egymásután adták meg magukat; uraik pedig, akik az eretnekség gyanújába keveredtek, elszökdöstek. Beziers volt az első város, ahol kemény ellenállásra találtak. A harc mindkét részről rendkívüli heves volt, de csak három óráig tartott és a keresztesek győzelmével végződött. Bosszújuk rettenetes volt. Körülbelül 20.000-et mészároltak le az ottlevők közül nem és korkülönbség nélkül. Ez az iszonyatos vadság semmiképp sem menthető; de mutatja azt, mennyi gyűlölet gyülemlett össze a győzőkben hitük ellenségeivel szemben.

Beziers elestének hallatára a rémület még nagyobb lett, úgy hogy több mint száz vár kardcsapás nélkül adta

meg magát ; lakói pedig erdőben és vadonokban kerestek menedéket. Augusztus elsején a keresztesek már Carcassonne előtt állottak. A városnak háromszoros erősítése volt, de tizennégy napi kemény harc után a védők mégis kénytelenek voltak magukat megadni.

A keresztesek vezére Montfort Simon volt. Ez a jeles férfiú nemrég tért vissza a Szentföldről, ahol a mohamedánok ellen hősiesen harcolt és most is a hit védelme vezette Languedoc-ba. Pedig már hatvanéves volt. Erejét azonban és bátorságát egyaránt dicsérte jóbarát és ellenség. Nyájasságáért szerették az alantasok, lovagias érneiért nagybecsülték a királyok. Odaadásában az egyház iránt nem ismert határt ; hite és jámborsága pedig oly bensőséges volt, hogy egy nap sem mult anélkül, hogy a papi zsolozsmánál és szentmisén meg nem jelent volna. Montfort gróf eszerint igazi példaképe a keresztény középkori lovagoknak. Kezében a kard nem a nyers hatalmat, hanem a vitézséget, az igazság és a jog védelmét jelképezte. Mindez igazán méltóvá tette őt arra, hogy az albiak ellen összesereglett hadak vezérévé tegyék.

Bizonyára ennek tulajdonítható az a benső barátság is, amely ezen kiváló férfiú és Domonkos között fennállott. 1214-ben a gróf felkéri szentünket, hogy áldja meg fiának, Amalrichnak fényes házasságát a vienne-i dauphin leányával. Az esküvőt a carcassonne-i székesegyházban Fulko püspök és sok más főpap jelenlétében tartották. Ugyancsak Domonkos keresztelte meg Simon egyik leányát, aki később Prouille-ben perjelnő lett. Régi iróink feltűnő előszeretettel emlékeznek meg erről, anélkül, hogy annak eredetére rámutatnának. Mi azonban feltehetjük, hogy szent barátságuk e két rokonlélek egymáshoz való önkénytelen vonzódáson alapult és azon közös célból is fakadt, amelyet mindketten, habár más úton és más eszközzel, iparkodtak elérni : Domonkos az ige hatalmával, Simon pedig lovagi kardjával.

Tévednénk azonban, ha ezen őszinte barátságból a két férfiú állandó együttlétére következtetnénk. Jól-

lehet a keresztések táborában rendesen tartózkodnak püspökök és apátok, alsóbb papok és szerzetesek, a háború pedig megszakítás nélkül éveken keresztül tartott; Domonkos jelenlétéről mégis csak három ízben, Lavaur és Penne d'Agen megostromlásánál, valamint az emlékezetes muret-i csatánál történik megemlítés. Egy-két más esetet kivéve, eddig a legszorgosabb kutatásnak sem sikerült nyomot felfedezni, amelyből a két nagy férfiú tartósabb együttlétére lehetne következtetni.

Domonkosnak eszerint semmi jelentősebb része nem volt az öldöklő háborúban s ha annak fővezére mégis oly különös szeretettel viseltetett iránta, ennek csak szentünk életszentsége és apostoli buzgósága volt az oka. Így mondja ezt Jordanus is, aki következőleg foglalja össze szentünknek a háború alatt viselt dolgait.

«Domonkos a kereszties háború kezdetétől fogva Montfort Simon haláláig buzgó terjesztője maradt Isten ígéjének. A hit ellenségei abban az időben sok méltatlansággal illették őt, sőt élete után is leselkedtek. Egyik alkalommal, amikor halállal fenyegették, szentünk nyugodtan így válaszolt nekik: «Nem vagyok méltó a vértanuság koronájára, oly dicső halálra még nem szereztem érdemet». Máskor pedig énekelve és vígan haladt el azon helyen, amelyről joggal feltehetette, hogy ott ellenségei életére törnek. Az eretnekek csodálkozva értesültek rettenthetetlenségéről és azt kérdezték tőle: «Nem félsz a haláltól? Mit tettél volna, ha kezeinkbe kerülsz?» «Én arra kértelek volna benneteket — válaszolá szentünk —, hogy ne rögtön végezzetek velem, hanem egyik tagomat a másik után vágjátok és így hosszabbítsátok meg kinszenvedésemet. Azután pedig arra kérnélek titeket, hogy a levágott testrészeimet kárörvendve rakjátok szemem elé, míg végre azt is szúrjátok ki és hagyjátok így csonka törzsemet vérében fetrengeni kedvetek szerint, hogy ily formán a vértanuság minél dicsőbb koronáját elnyerhessem».

«Az eretnekek álmélgodással hallgatták végig szentünk

beszédét és megszegyenülten mondtak le az ellene szőtt gonosz tervükről, mert belátták, hogy meggyilkolásával csak örömet, nem pedig kárt okoznának neki. Domonkos pedig minden erejével és lángoló buzgóságával tovább munkálkodott a lelkek üdvösségén. Szívét valami csodálatos, majdnem hihetetlen vágy — pene incredibilis aemulatio — emésztette, hogy mindenkit Krisztusnak megnyerjen. Nem csoda, ha életszentségének híre mindenfelé elterjedt és erényeinek vonzó illata szerte-széjjel sok tisztelőt szerzett neki a katolikusok között. Szerette őt nemcsak a köznép, hanem a főnemesek is és azon vidéken az összes érsekek, püspökök és praelátusok.

Domonkos eszerint a háború alatt is tovább haladt megkezdett útján. A harctéren reá nem volt szükség, a szerencse nagyon kedvezett Montfort grófnak. Két hónap leforgása alatt a legtöbb város és körülbelül kétszáz vár meghódolt neki s így az eretneklakta vidék Toulouse kivételével nagy részben uralma alá került. A tartományok és várak régi urai azonban sehogysen tudtak belenyugodni ebbe és miután a keresztesek legtöbbje csak negyvennapig szolgáltra szegődött, Simonnak csakhamar alig volt annyi embere ahhoz, hogy a megszállott részeket magának biztosítsa és az eretnekeket a még birtokukban maradt erődeikből kiűzze. Helyzetének veszedelme nőttön-nőtt és különösen 1213-ban vált fenyegetővé, amikor Rajmund grófnak, akit aközben esküjének be nem tartása miatt újból kiközösítettek, sikerült Péter, aragóniai királlyal szövetkeznie és az elégedetlen főnemeseket Montfort ellen nyílt lázadásra bírnia. Mindez csak úgy vált lehetségessé, hogy a kezdetben tisztán vallásos célból indított háborúba idővel családi és anyagi érdekek is vegyültek.

Péter király és szövetségesei 2000 lovaggal és körülbelül 40.000 gyalogossal jelentek meg szeptember 10-én Muret városa előtt, amelynek védőrsége csak 30 lovas és egy kisebb gyalogsapat volt. Montfort és azon vidék püspökei hiába könyörögtek a királynak, hogy vonja

vissza seregét és ne álljon az egyház ellenségeinek pártjára; Péter, Rajmund rokona, hajthatatlan maradt.

A támadás hírére Simon azonnal a veszélyeztetett hely segítségére sietett, mert érezte, hogy Muret elestével az egész meghódított területét elveszíti. Serege azonban az ellenfeléhez képest aránytalanul kicsiny volt: 270 sisakos, 540 apród és 700 vértetetlen gyalogos. A püspökök és saját felesége ép ezért mindenáron azon voltak, hogy Simont az összeütközéstől lebeszéljék; ő azonban, miután Péter király az odanyújtott békejobbát elutasította, Istenbe vetett bizalommal tántoríthatatlan maradt. Elindulása előtt a bolbonne-i ciszterci apátság templomában kardját az oltárra tette és a következő fohással kérte reá Isten áldását: «Mindenható Isten, aki méltatlanságom dacára is engem választottál, hogy Éretted és egyházadért harcoljak, add áldásodat kardomra, hogy azt a te dicsőségedre igazságosan forgassam». Ezután meggyónt és megírta végrendeletét. Miután serege megpihent, szeptember 13-án hajnalban akadálytalanul bevonulhatott Muretbe.

A főpapok eközben ismételten megkísérelték Péter királyt engesztelésre bírni; de mindhiába. Péter megvetőleg csak annyit mondott: «Nem illik, hogy a király és a püspökök maroknyi «díjbirkózók» miatt tárgyaljanak». A csata ilyenformán elkerülhetlenné vált.

A szentmisénél, amelyet az usez-i püspök végzett, a többi püspökök Péter király és társai felett ünnepélyesen kihirdették az egyházi kiközösítést. Simon serege ezalatt csatasorba állott; ő maga pedig ezen szavakkal hagyta el a templomot: «Uram, Istenem, kezeidbe ajánlom testemet, lelkemet.» Erre nyeregbe akart ülni; de lova ágaskodni kezdett és visszavetette őt. Némelyek ezt baljóslatnak vették, de az ősz lovagot a legkevésbé sem zavarta meg e körülmény. Egyik híve azt tanácsolta neki, hogy a kivonulás előtt számláltassa meg embereit. «Isten oltalma alatt mindenképen elegen vagyunk»... volt Simon válasza.

A város kapujánál Fulkó püspök főpapi díszben a szent kereszt ereklyéjével külön-külön áldást osztogatott a kivonuló vitézekre. A lovagok mély áhitattal szálltak le paripáikról és egyenkint csókolgatták az odanyújtott ereklyét. A hosszadalmas szertartás aggasztotta a comminges-i püspököt, hogy az időből kifogynak. Ezért kivette Fulkó kezéből a keresztet, azzal általános áldást adva, még egyszer arra buzdította a vitézeket, hogy szent hitükért bátran harcoljanak. Erre a papság visszavonult a templomba és itt oly hévvel imádkoztak a keresztesek győzelméért, hogy fohászkodásuk nem annyira csendes könyörgéshez, mint jajveszékelő kiabáláshoz hasonlított. Ugyanígy cselekedett Domonkos is, aki a fenyegető veszély hallatára szintén megjelent Muretben. Simon pedig a város védelmét gyalogságra bízva, lovagjai élén kivonult a városból.

A szövetségeseik serege Muret-től nyugatra széles csatavonalban foglalt állást. Simon a város ellenkező oldalán ment ki és három csoportra osztva embereit, úgy tett, mintha menekülne. Ezt azonban csak cselből tette, amit az ellenség csak akkor vett észre, amikor már késő volt. Simon ugyanis gyorsan megfordult és seregének első csoportjával oly heves támadást intézett az ellenség első soraira, hogy azokat megbontotta. Az első támadást nyomban követte a második, amelynél a kereszteseknek sikerült egészen odáig jutni, ahol Péter király seregének zömével állott. Péter szinte égett a vágytól, hogy Simonnal összemérhesse kardját, mert csak őt tartotta magához méltó ellenfélnek; vágya azonban nem teljesült. Két francia lovag Noucy Alán és Ville Florentius halált esküdött a király fejére, akit könnyen fel lehetett ismerni gyilkos csapásairól és fegyverzetéről. Ez utóbbiban azonban tévedtek, mert a király vértetét óvatosságból más lovag viselte a harcban. Alán ezt mindjárt észrevette. Amikor azt a vitézt kiemelte nyergéből és bosszúsán odakiáltott társának: «Ez nem a király!» — «Valóban nem — felelt Péter közelből — a király itt van!» S hogy

ezt tette is bebizonyítsa, hatalmas buzogányával mindjárt egy francia lovagot ütött le. Alán és Florentius erre társaikkal rávetették magukat Péterre és bármennyire is védtek azt az aragoniak hamarjában mégis földre terítették.

«Meghalt a király!» hangzott végig a csatatéren és a hír vad rémületbe ejtette a szövetségeseket. A keresztesek megkönnyebbülve vették azt tudomásul és Montforttal élükön mindinkább nyomultak előre az ellenség soraiba, amely végre is rendetlen futásban keresett menekülést. Simon harcosai mindenütt nyomukban voltak és oly borzasztó pusztítást tettek köztük, hogy a szövetségesekből állítólag 18.000-en maradtak a csatatéren, míg Simonnak embereiből csak egy lovag és nyolc egyszerű vitéz veszttette el életét. A csata befejezése után a hős hadvezér részvét-könnyeket ontott, amikor Péternek kifosztott holttestét megpillantotta. A vitéz, daliás termetű és különben jószívű királynak, aki fiatal létére már tizenöt csatában hősiesen harcolt a mohamedán mórok ellen és mindig lelkes híve volt az egyháznak, ily szomorú végzetén mindenki bánkódott. A szőszegő Raymund gróf ellenben megérdemelte sorsát. Életén kívül mindenét elveszítve, kénytelen volt Angolországba a királyhoz menekülni. Hasonlóképp meglakolt Toulouse is hűtlenségeért. A városban alig maradt egy ház, amelynek nem lett volna egy halottja, vagy foglya a muret-i csatában.

A nép e fényes diadalban az eretnekek és pártfogóik felett az Isten ítéletét látta. Vereségük valóban döntő volt; de ezzel az albi veszedelem még nem ért egészen véget. Simon grófnak ezután sem volt nyugta az eretnekekhez szító alattvalóitól, akik különben is gyűlölték az északi franciákat nyelvi és faji ellentétek miatt. Az izzó parázs tehát ott lappangott a hamu alatt továbbra is, hogy majd itt, majd ott lobog vessen az elveszett hatalom visszaszerzésére. Ez a körülmény nem került ki a pápák figyelmét és a fenyegető veszélynek inkvizícióval igyekeztek elejét venni.

KILENCEDIK FEJEZET.

Elhagyatva az apostolkodás terén.

Diego távozásakor Domonkost tette meg az albiak között működő misszionáriusok fejevé. A nemsokára bekövetkezett halálának híre sujtó csapásként hatott mindenfelé, de leginkább a hithirdetők kised táborára. Amint ezelőtt fellépése Montpellier-ben új életre ébresztette a csüggedő pápai követeket, épúgy most halála egyszerre széjjelbomlasztotta hiveinek csapatát. Így maradt Domonkos «quasi solus» mondják egyhangúlag régi íróink, «majdnem egyedül» az apostolkodás tövises mezején. Ennél találóbban alig lehet jellemezni úgy az ő, mint pedig a misszió sorsát is a következő években.

Domonkos tehát megmaradt annak, amire kezdetben vállalkozott és egy hajszálnyit sem távozott apostoli hivatásától. Kitartása annál meglepőbb és csodálatra méltóbb, mert a nemsokára bekövetkezett albi háború egészen új viszonyokat idézett elő az egyház helyzetén Languedoc-ban. A keresztetek győzelmei elhárították róla a fenyegető veszedelmet. A fegyverrel kierőszakolt béke azonban nem elégíti ki szentünket; ő azt az igazság és szeretet hirdetésével akarja kiegyenlíteni. De a háborús viszonyok zaja túlharsogja csendes munkálkodását; példája kevés követőre talál, mert a harcok teljesen lekötik az emberek figyelmét.

Igy vonult el évek hosszú sora Domonkos felett anélkül, hogy műve nagyobb lendületet mutatott volna fel, vagy hogy életmódjában jelentékenyebb változást észlelnénk. De legyen bár untató is az egyhangúság a szemlélőre, annál becsesebb volt áldozata Isten előtt. Mert szebbet annál alig képzelhetünk hamarjában, mint ahogy egyik életírója jellemzi szentünk eme életszakát. «Miután Diego püspök visszatért hazájába, Domonkos tíz éven át

csak néhányad magával majdnem egyedül maradt a narbonne-i tartomány különböző helyein, különösen Carcassonne-ban és Fanjeaux-ban, a hit védelmére. Ezen idő alatt szünet nélkül harcolt az eretnekek ellen és kizárólag a lelkek üdvösségének szentelte életét az igehirdetés által, ami alatt sok megaláztatást, nélkülözést és üldöztetést kellett szenvednie az Úr Jézus nevéért.» Ezen fényes keretbe méltóan illeszkedik bele azon tanuk vallomása, akik apostoli életének és cselekedeteinek Languedoc-ban szemtanui voltak. Tanuvallomásuk körülbelül húsz-huszonöt évvel később történt, amikor Domonkos szenttéavatásánál a pápai bizottság hivatalos jegyzőkönyvet készített szentünknek itt viselt dolgairól. Ezen esküvel megerősített nyilatkozatokból gyönyörűen bontakozik ki előttünk szentünknek dicső alakja és mi nem csodálkozunk azon, hogy mindenütt, ahol életében megfordult, annyi idő után is a legnagyobb tisztelettel emlékeztek meg életszentségéről és erényeiről. De lássunk azokból néhányat közelebbről.

A fanjeaux-i hívek közül sokan egybehangzóan vallották, hogy nem láttak embert, akinek élete oly szent és tiszteletreméltó volt, mint Domonkosé. Pedig főleg nekik volt alkalmuk megismerni őt, mert szentünk sokat időzött városukban.

A holbói ciszterci apát egyenként felsorolja a szentünknel tapasztalt erényeket és a végén hozzáteszi, hogy Domonkos sokat fáradozott a hit és a béke fenntartásáért; hogy mások bűnein sokat bánkódott és így reá is alkalmazható az apostol szava: «Kicsoda botránkozik és én nem égnék», azaz mások baját úgy érezte, mintha a sajátja volna. Erre ugyancsak bő alkalma volt azokban a vészterhes napokban.

Campraham Arnold szerint szóval és jó példával szüntelen ostromolta az eretnekeket; nem riadt vissza semmiféle veszélytől, amellyel sokszor találkoznia kellett apostolkodása közben. Botho tanu felemlíti, hogy többször kísérte szentünket fiatal vágásokon keresztül, ahol farkasok tanyáztak. Domonkos ilyenkor rendszeren utolsó-

nak ment és el is maradt a többiektől. Amikor aztán felkeresték, többnyire térdenállva imádságban találták, nem törődve azzal, hogy a fenevadak megtámadhatnák, ami másoknál sokszor megesett.

Márk, pamier-i apát és más tanuk azt vallották, hogy az imában igen buzgónak ismerték, úgy hogy lelkének heve hangos fohászként tört ki belőle és a hely, ahol térdelt, egészen nedves volt könnyeitől.

Öltönye csak egy volt s az is kopott, s amikor tisztelői, mondja Vilmos tanu, új ruhával ajándékozták meg, azt mindjárt társainak adta. Különbben is önmaga iránt nagyon szigorú volt. Guillelma asszony igen gyakran látta, hogy amikor Domonkost nagybetegen társai ágyba fektették, azonnal leszállt onnét és a földre feküdt, mert ágyban nem szokott aludni. Az említett tanu és még két másik is említi, hogy önsanyargatási ruhát és ciliciumot készített számára.

Claret Vilmos azt vallja, hogy szentünk már kanonok korában sem evett húst. Hogy önmegtartóztatása társai előtt fel ne tűnjék, a felszolgálásnál azt nem utasította vissza, hanem a kivett részt ügyesen a főzelék között elrejtette. Különbben is nagyon keveset evett. A már említett két tanu, Guillelma és Becida, akik őt kétszáznál is többször megfigyelték, azt vallották róla, hogy borát háromnegyed részben vízzel keverte és abból is csak egy pohárral ivott. Az eléje tett ételek közül csak egyből szokott enni; a felszolgált haldarabnak csak egynegyed részét fogyasztotta el, vagy esetleg két tojássárgáját és egy szelet kenyeret.

Jellemző az is, amit de Oleris Gellért mondott Domonkosról: «Jóllehet meghitt viszonyban voltam vele, de azért soha nem tapasztaltam vagy hallottam róla olyasmit, ami a legcsekélyebb árnyékot vethetett volna rá, vagy gyanúra adhatott volna okot». S ilyennek ismerték őt mindenfelé, amerre megfordult. Papok, szerzetesek, világiak, férfiak, nők kivétel nélkül áldották emlékét. Ő maga pedig emellett oly alázatos, hogy szorgosan került

minden kitüntetést. A tanuk közül többen megemlítik, hogy püspökké való kinevezéséről hallani sem akart. «Inkább veszem vándorbotomat kezembe és éjnek idején megszököm, mintsem ezt a méltóságot elfogadjam» — ez volt az ő felelete, amikor 1215-ben conserrance-i püspöknek megválasztották. Hasonlóképp cselekedett a beziers-i és comminges-i püspökségnek betöltésénél.

Megható szavakkal ecseteli Vilmos, a narbonnei szent Pál zárda apátja Domonkosnak erényeit. Tanubizonyossága megérdemli, hogy azt egész terjedelmében közöljük.

«Boldogságos Domonkos a lelkek üdvösségét igen forróan szomjúhozta, buzgósága ebben nem ismert határt. Isten ígését oly szorgalmasan hirdette, hogy éjjel-nappal, templomban, házakban, útjában, szóval mindenütt ezzel foglalkozott; ugyanerre kérte társait is, hogy mindenkor csak Istenről beszéljenek. Szentbeszédeiben, vitáiban és minden lehető módon ellenállott az eretnekeknek és ostromozta őket.»

«A szegénységet annyira szerette, hogy minden vagyonáról lemondott, amivel jóakarói a rendet megajándékozták. Igen szigorúan és mértékletesen élt; kenyérral és egy étellel megelégedett, hacsak testvérei kedvéért vagy más körülmények miatt nem ízlelt valamit más fogásból. Másoknál szívesen látta, ha a rendház anyagi viszonyaihoz képest nem kellett hiányt szenvedniök. Szűztiszta életű volt, amint ezt sokaktól hallotta.» «Püspökséget nem akart elfogadni, jöllehet megválasztották annak. Alázatosabb férfiút nem láttam és olyat, aki annyira megvetette volna a világ dicsőségét, mint ezt ő tette. A megvetést, a gúnyt és a meggyalázást türelemmel, sőt örömmel fogadta; mindezt nagy adománynak, kincsnek tartotta. Az üldözések miatt nem panaszkodott; gyakori veszélyek között nyugodtan, bátran folytatta útját és félelemből sohá le nem tért arról. Ha elfáradt az úton, mindjárt ott, vagy az útszélén lefeküdt és ott aludt.»

«Lelki tökéletességben nagyobbat nem ismertem nálánál ez életben. Önmagát utolsónak tartotta, beteg

testvéreit atyailag vigasztalta és gyarlóságait bámulatos szeretettel viselte el. Ha valakit szomorkodni látott, türelemre buzdította és tőle telhetőleg vigasztalta. A fegyelemnek hive volt, a vétőket jóságosan dorgálta. Szavai-
ban, cselekedeteiben, étkezésében és ruházkodásában, élet-
szentségben példaképül szolgált testvéreinek.»

«Nem ismertem senkit, aki oly állhatatos lett volna az imában, vagy azt oly áhitattal végezte volna, mint ő. Amikor imádkozott, benső meghatottsága hangos fohász-
kodásban tört ki és szinte kiáltva ismételte: «Uram, könyörülj népeden! Mi lesz a bűnösökkel!» Igy töltötte el éjszakáit könyörögve és siránkozva mások gonosz-
ságáért.»

«Emellett bőkezű és vendégszerető volt és a szegé-
nyekkel mindenét megosztotta. Szerette és tisztelte a szer-
zeteseket és azoknak jóltevőit.»

«Ágya nem volt, éjjel többnyire a templomban tar-
tózkodott; ha pedig ezt nem tehetette, akkor a puszta föld-
dön, padon vagy az ágy deszkáin pihent meg, miután a matracot abból eltávolította. Ruhája csak egy volt és az is foltos; különben is testvéreinél mindig ócskább ruhát akart viselni.»

«Szerette a hitet, a békét, és mindkettőnek fáradhatat-
lan előmozdítója és hűséges szószólója volt.»

Ami a szenteket oly csodálatraméltóvá teszi, az első-
sorban életüknek a szépsége. Ragyogó erényeik, amelyeket
rajtuk észlelünk, sokkal nagyobb művei az isteni kegye-
lemnek, mint egyéb rendkívüli tetteik. A csodák csak
kísérői az életszentségnek, amint az árnyék a nap fényé-
nek. Amint a napnak az a rendeltetése, hogy világosságot
derítsen: úgy a szenteknek is az volt a törekvésük, hogy
Isten ismeretét és szeretetét magukban és másokban fej-
lesszék. És ebben Domonkos igazán remekelt. Voltak
azonban életében erényein kívül még más rendkívüli
dolgok is, amiket az Isten Languedoc-ban általa művelt.
Ezeket régi kútfőink többnyire csak pár szóval említik,
de tanuságuk így is nyilvánvaló jele annak, hogy Domonkos

életének szemtanui benne az Isten emberét látták. Buzgósága, amelyet hosszú időn át nem tört meg magárahagyatottsága sem, fáradozásának látszólagos sikertelensége pedig még csodáinál is bámulatosabb és örökké szép bizonyossága lelki nagyságának.

TIZEDIK FEJEZET.

Az inkvizíció.

Az inkvizíció egyike azon intézményeknek, amelynek pusztá említésénél sokan megborzadnak és érte az egyházat a legsúlyosabb vádakkal illetik. «Ez a kínzásnak olyan módja — így nyilatkozik egy újabb lutheránus Konfirmációi Vezérfonal, — amelyet csak a pokol volt képes kigondolni». Mások az inkvizícióban legalább is a lelkiismeret szabadságának durva megsértését látják, amelyet sehogysem lehet összeegyeztetni az evangélium tanításával. A középkornak ez az intézménye szoros összefüggésben áll Domonkos-rendjével. S mert vannak írók, akik Szent Domonkosban látják annak egyik fő képviselőjét, azért kell az albiak ellen folytatott inkvizícióról érdemlegesebben foglalkoznunk.

Az Üdvözítő az evangélium hirdetésén kívül az anyaszentegyházat azzal a kötelezettséggel is megbízta, hogy a hit tisztasága felett őrkdjék. Az apostolok szigorúan jártak el ezen hivatásukban. «Ha mi» — mondja Szent Pál (Gal. 1. 8.) — «vagy az angyal mennyből hirdetné is nektek azonkívül, amit nektek hirdettünk, átok alatt legyen.» «Vigyázzatok magatokra és az egész nyájra» — így szól ugyancsak ő az efezusiakhoz (Ap. Csel. 20, 28.) — «amelyben titeket a Szentlélek püspökké tett, az Isten anyaszentegyházának kormányzására: mert én tudom, hogy elmenetelem után ragadozó farkasok jönnek közétek, nem kimélvén a nyáját. És közületek is támadnak hamisan

szóló férfiak, hogy a hiveket maguk után vonják.» — «Sok hitegető jár a világon» — így ír a szeretet apostola (II. János. 7—10.) — «akik nem vallják, hogy Jézus Krisztus testben eljött, az ilyen hitegető is antikrisztus . . . Ilyent ne fogadjatok házatokba és ne is köszönjeteek neki.»

Már ezen néhány idézetből is nyilvánvaló, hogy az egyház nem nézheti ölbetett kézzel a tévtan hirdetőit; hanem kötelessége, hogy azokkal szembeszálljon, őket leleplezze, a hívőket tőlük óvja és ha magokba nem szállnak, őket az egyházból kiközösítse. Senki sem vitathatja el az egyháztól ezt a hatalmat s ő azt gyakorolta is mindenkor, ha nem is egyformán.

A IV-ik század óta, amikor a katolikus vallás a római birodalomban Nagy Konstantin alatt a régi államvallással egyenrangúvá, később pedig államvallássá lett, az eretnekséget nemcsak hitellenes, hanem államveszélyes cselekménynek is tekintették és mint ilyent üldözték. A hitszakadás ugyanis következetesen társadalmi zavarásokra vezet és ezért az államnak épen úgy mint az egyháznak, érdekében állott, hogy a hitújítókat ártalmatlanná tegye. Maga Szent Ágoston, a legszelidebb természetű szentek egyike, minden erejével azon volt, hogy korának eretnekei ellen cselekvésre szóltsa a világi hatalmat is.

A hit épsége felett való örökös elsősorban mindenkor a püspököket illette. Az 1184-ben Veronában tartott kongresszus határozata folytán a régi gyakorlatban az a változás állott be, hogy a püspökök kötelezve lettek maguk mellé külön megbizottakat venni, akiknek az volt a feladatuk, hogy az eretnekeket felkutassák, a letartóztatottaknál a vétséget megállapítsák és a konok bűnösöket világi hatóságnak kiszolgáltassák. Ezt az újítást szükségessé tette abban az időben mindenfelé elharapódzott eretnekség; de főleg az a titkos, bujkáló mód, ahogyan azt terjesztették.

Ez volt a kezdete a tulajdonképeni egyházi inkvizíciónak. Mi ezt nyomatékkal egyházinak mondjuk, mert ennek úgyszólván semmi köze a háromszáz évvel később

keletkezett spanyol inkvizícióhoz. Ez utóbbit az államhatalom létesítette az akkoriban Spanyolországra nézve roppant veszedelmessé vált zsidók és móriskók ellen, melyben az állam érdekének a védelme volt a főcél. Minket azért nem ez érdekel, hanem kizárólag a XIII-ik század elején Délfranciaországban az albiak ellen életbeléptetett egyházi inkvizíció. Hogy természetével tisztába jöjjünk, mindenekelőtt meg kell ismerkednünk III. Incének felfogásával és elveivel az eretnekekkel szemben.

A nagy pápa álláspontja e nagy kérdésben azonos az egyházatyák felfogásával. Amint ezek, úgy Ince is hangsúlyozza, hogy a hitet nem szabad senkire sem ráerőszakolni, hanem annak szabad elhatározáson kell alapulnia. Az az állítás tehát, hogy ő csak háborúval, gyilkolással és pusztítással akarta az eretnekeket az egyházba visszatartani, aljas rágalom. Az egyház sohasem helyeselte az ilyen eljárást és csak önvédelemből alkalmazta ott, ahol maguk az eretnekek garázdálkodásaikkal arra kényszerítették. Abelard, Gottschalk, Tanchelm, Berengár és már középkori eretnekekkel, akiknek tévedésük inkább elméleti volt, az egyház lehetőleg szeliden bánt el és csak arra szorítkozott, hogy elzárásukkal tévtanaik terjesztését nekik lehetetlenné tegye. Szigorúbb eljárásra volt azonban szükség a gyakorlati életbe vágó tévtanítókkal szemben. A pápa itt is mindenekelőtt arról gondoskodott, hogy a tévedőket a hitigazságokban kiválóan képzett papok által felvilágosítsa. Erre leginkább a ciszterciek rendjét használta fel, amelyben még mindig Szent Bernát szelleme élt. A bűnbánók elől sohasem zárta el a bocsánat kapuit, senkit sem ítelt el alapos vizsgálat nélkül. III. Ince nem feledkezett meg végre arról sem, hogy a baj gyökere sokszor az egyháziak rossz példája, hanyagsága és ezért nem tartozott ritkaságok közé, hogy az ilyeneket méltóságuktól megfosztotta, ha az üdvös intelem nem használt.

Ezek voltak azon főbb vezérelvek, amelyeket Ince pápaságának kezdetétől fogva az eretnekekkel szemben követett és bizonyára nem rajta mulott, hogy nem sike-

rült velük a békés megegyezés. Ugyancsak ilyen szellemben dolgoztak követei, a ciszterciek, az albiak között. Fényes fellépésük nem róható fel nekik bűnül, azt magával hozta magas állásuk és a kor szokása. Ha az eretnekek kifejtett pompájukon mégis megbotránkoztak, ez csak konokságukat jellemzi, amelyet nem volt képes megtörni Diegonak és Domonkosnak sem apostoli szegénysége, sem buzgósága. Habár ezek a követek nem is viselték az inkvizitori címet, ők voltak mégis ezen intézménynek előhírnökei. Erre vall hivatalos küldetésük, amelynek a hit megóvása és az eretnekség megfékezése volt a célja. A ciszterciek régi történetírója büszke is rendjének ezen érdemére és váltig tiltakozik azon állítás ellen, hogy az első inkvizitor Szent Domonkos volt.

Elfogultság nélkül ilyesmit manapság már nem lehet állítani. Hiszen tudjuk, hogy a ciszterciek pár évvel előbb kezdtek meg munkájukat Languedoc-ban és szentünk nem önhatalmulag, hanem mint a ciszterci apát megbízottja szerepel egyes eretnekeknek az egyházzal való kiengesztelésénél. Ő tehát nem volt az első inkvizitor és még kevésbé annak megalapítója.

Sokkal bonyolultabb a kérdés, hogy alkalmazott-e Domonkos erőszakot az eretnekek megtérítésénél és hogy nevezhetjük-e őt egyáltalán inkvizitornak.

Domonkos apostolkodásának kezdetétől fogva mindenekelőtt az ige és a szeretet hatalmával igyekezett a tévelygőkre hatni és ettől nem tért el élete fogytáig. Az erőszakoskodás nem volt természete, hanem ellenkezőleg a szelidség és szívjóság. Igaz, hogy a toulouse-i tanuvallomásban őt négyen «az eretnekek üldözőjének» nevezik; ez azonban nem jelenti azt, hogy erőszakot alkalmazott volna ellenük. Erre nézve egyetlen egy adatot sem találunk a régi íróknál. A tanuk kijelentésének csak az az értelme, hogy ő mindenfelé járt-kelt és oktatásaiban a tévelyt folyton ostorozta. Erre a felfogásra utal már az a körülmény is, hogy az eretnekek egészen az ellenük indított háború kezdetéig háborítatlanul taníthattak és bántódás

nélkül vitatkozhattak szentünkkel és a pápai követekkel. Kutatni tehát nem igen kellett utánok, mert mindenki ismerte őket; de még kevésbé lehetett őket büntetéssel sújtani anélkül, hogy azt ők meg nem torolták volna.

Különösen Domonkos lehetett erre elkészülve. Ő ugyan nem félt bosszújuktól, de hogy ez a katolikus papság ellen felizgatott és különben is lobbanékony természetű nép mire nem vetemedett ellene, ha ő mint inkvizitor érezteti velük az eretnekek ellen hozott törvények súlyát, azt a következő eset mutatja.

Az eretnekek tudvalevőleg nem ülték meg az egyház ünnepeit és épúgy végezték azokon a szolgálai munkát, mint közönséges hétköznapon. Keresztelő Szent János ünnepén — ezt a szentet különösen gyűlölték az albiak — Domonkos épen akkor haladt egy szántóföld mellett, amikor a munkások ott javában arattak. Szentünk figyelmeztette őket az egyház parancsára; de az eretnekek emiatt annyira feldühödtek, hogy hajszálon függött, hogy sarlókkal össze nem vagdalták.

A keresztesek megjelenése után a helyzet gyökeresen megváltozott. Montfort Simon a hitellenes falvakat és városokat sorra elfoglalta és az eretnekeknek ugyancsak volt okuk rettegni szigorától. Ez azonban nem változtatta meg Domonkosnak békülékeny modorát. A tizennégy eset közül, amelyekről okmányokkal ki lehet mutatni, hogy azoknál mint hitbíró működött, ítélete mindenkor felmentő volt. És ami különösen feltűnő, az, hogy a tizennégy esetből csak három vonatkozik a háborút követő időre, amikor pedig szentünknek leginkább lett volna alkalma az eretnekekkel éreztetni a hatalmát és egyúttal bőséges anyaga és színtere is lett volna a hitbíráskodásra. A valóság az ellenkezőjét bizonyítja.

Az említett okmányok alapján kétségtelen, hogy Domonkos az eretnekek dolgában ítélkezett; ezt különben magával hozta az ő apostolkodása is. Az íghirdetés csak feleúton marad, ha nincs joghatósága a bűnös kien-gesztelésére. Ez a körülmény szükségessé tette nála a fel-

hatalmazást a pápai követek részéről és szentünk feloldozásainál erre hivatkozik is. Szerepe így csak alárendelt volt. Miután döntéseit ő maga is a feljebbvalóinak végleges rendelkezésétől teszi függővé, ez okból joggal kétségbevonható volna valóságos inkvizitori volta is. Ezt annál inkább állíthatjuk, mert idejében az inkvizíció még gyermekkorát élte és csak tizenegy évvel halála után alakult ki teljesen.

Nagyon valószínűvé teszi azonban szentünk hitbírósági jogának gyakorlását a következő eset, amelyről egyik legrégebb életírója tesz említést.

Mikor az Isten embere, Domonkos Toulouse vidékén prédikált, mondja Konstantin, elfogtak néhány eretneket, akiket miután Domonkos megállapította róluk a hittagadást és az anyaszentegyházba visszatérni vonakodtak, kiszolgáltatták a világi hatóságnak. A hatóság máglyára ítélte őket. Az elítéltek egyikén, akinek Grossi Rajmund volt a neve, megakadt szentünk szeme, mintha rajta az isteni kiválasztás jelét vette volna észre. Ezért odaszólt a bíróság embereihez, hogy az illetőnek kegyelmezzenek meg és ne égessék el a többiekkel. Azután pedig odafordult a bűnöshöz és nyájasan így szólt hozzá: «Tudom fiam, hogy belőled még valaha, habár sok idő múlva, jó ember válik és szentül fogsz élni». A jóslat be is teljesedett. Az említett Rajmund körülbelül húsz évig maradt még az eretnekség vakságában; azután Isten kegyelmétől felvilágosítva megtért, a Domonkosrend tagjává lett, ahol jámbor élet után boldog halállal múlt ki a világból.

Rajmund Grossi 1236-ban halt meg s így nincs kizárva, hogy szentünk languedoc-i működésének utolsó évében mentette meg őt a máglyától. Konstantin ezt azért közli szentünk életében, hogy rámutasson csodálatos, prófétai előrelátására. Mi azonfelül azt is következtethetjük, hogy Domonkos valóban szerepelt mint inkvizitor, jóllehet sohasem viselte ezt a címet.

De vajjon nem vet-e ez árnyékot az ő keresztény

érzületére? Erre határozott nemmel kell válaszolnunk, hisz a fenti eset csattanósan igazolja állításunkat.

Domonkos nem volt embergyűlölő és vérmérsékleténél inkább kegyességre, mint szigorra hajlott; de emellett a szeretet sem fajult el benne vak érzelgessé. Az igazi szeretet sokat enged, mindent eltűr mások üdveért; annyira azonban sohasem mehet, hogy magát az igazságot is feláldozza a hazugság kedvéért. Ez volt III. Ince álláspontja az albiakkal szemben és ha Domonkos résztvett az ellenük megindított inkvizícióban, ezen esetben csak a hit védelméért tette azt. Miért legyen bűn az evangéliumért szigort alkalmazni, amikor a haza megmentéseért is szabad, sőt szükséges mások vérént ontani? Ez pedig elkerülhetlenné vált a XIII. században, amelynek eretnekei semmivel sem voltak különbek a mai anarchista és zsidó-kommunista elemeknél.

Az ilyen zavaros időben rendszeren találkoznak olyanok, akik önhibájukon kívül vagy legalább nem rosszakarattól kerülnek be az áradatba. Szentünknek volt arra gondja, hogy az ilyenek ne bűnhődjenek és lelke mélyéből szána-kozott rajtuk. Erről tanuskodik a következő megható eset Jordanusnál.

Az egyik eretnek, akit Domonkos atyai szeretettel ostromolt, hogy térjen vissza az anyaszentegyház kebelébe, imígy válaszolt neki: «Nem tehetem, mert ők bősé- gesen gondoskodnak megélhetésemről és ha elhagyom őket, elpusztulok». Erre a kijelentésre oly részvét fogta el szívét iránta, hogy kész lett volna magát rabszolgának eladni, csak hogy a nyomorúsággal küzködőt a még nagyobb lelki veszedelmétől megmentse. Az isteni gondviselés azonban másként intézkedett és az illetőnek a visszatérést lehetővé tette.

Lássunk végül még egy okmányt, amelyet szentünk egy megtért eretnek részére kiállított, amelyben a reárótt büntetéseket is felsorolja.

Ezen levélnek tartalma első tekintetre szöges ellen- tétben látszik lenni az előbbi esetben megnyilvánuló

kegyességgel ; valóságban azonban csak „annak a jele, mily nagy bűnnek tartották abban az időben a hittől való elszakadást és mily keményen kellett azért vezekelni. De megérthetjük abból azt is, miért sujtott le oly szigorral az a kor a megátalkodott eretnekekre, mikor azt látjuk, hogy még a bűnbánóktól is mily súlyos penitenciát követelt. A levél szövege a következő :

«Domonkos testvér, osmai kanonok, Krisztus minden hívőjének, akinek jelen írásunk kezébe jut, üdvöt kíván az Urban !

A ciszterci apát úrtól nyert felhatalmazás alapján, aki ezt a hivatalt reánk bízta, kiengeszteltük az egyházzal Ponce Róbert, jelen levél felmutatóját, miután Isten kegyelméből az eretnekségből visszatért. Ennek folytán, az előttünk tett esküjére hivatkozva, megparancsoljuk neki, hogy három vasárnapon ruhájától derekáig megfosztva, a falu elejétől a templomig az őt kísérő paptól megvesszőztessék. Meghagyjuk továbbá neki, hogy karácsony, husvét és pünkösd ünnepeit kivéve, tartózkodjék a húseledeltől, tojástól, sajttól, általában mindentől, ami állati eredetű. Az említett három ünnepnapon mégis hússal kell élnie, hogy ezzel is megtagadja régi tévelyét.

Évente ezenfelül háromszor negyvennapos böjtöt tartson, amikor halat sem szabad ennie, hacsak testi gyengesége vagy a nagy hőség miatt felmentésben nem részesül.

Ruhája legyen színben és szabásban szerzetesekéhez hasonló s annak szegélyére kétoldalt kis kereszt legyen rávarrva. Lehetőleg naponta hallgasson szentmisét, ünnepnapon vecseryén is vegyen részt a templomban, többi imádságait pedig bárhol is elvégezheti, t. i. nappal hétszer hét Miatyánkot, éjfélkor pedig huszat.

Köteles továbbá tisztaságban élni és havonta egyszer ezen levelünket Céré község plébánosa előtt a délelőtti órákban felmutatni.

Ezen lelkésznek pedig megparancsoljuk, hogy kísérje figyelemmel magaviseletét és buzdítsa kötelmeinek tel-

jesítésére mindaddig, amíg a pápai követ másként nem intézkedik. Ha pedig ezeket megvetésből be nem tartaná, akkor-bánjanak el vele mint esküszegővel, eretnekkal és az egyházból kiközösítetttel és tiltassék el a hívőktől való érintkezéstől».

Ez a büntetés nekünk túlságos szigorúnak látszik ; de Ponce Roger aligha ütközött meg azon. A nyilvános vezeklés abban a korban nem volt ritkaság és az egyház még fejedelmeket sem kimélt meg attól. IV. Henrik német császár canossai esete közismert ; II. Henrik angol királyt Becket Szent Tamás meggyilkolásában való bűnrészesége miatt a canterbury-i sírjánál vesszőztették meg s ugyanígy kellett vezekelnie Rajmund grófnak is Castelnau Péter pápai követ megöletése miatt Saint Gilles-ben. Domonkosról tehát nem mondhatjuk, hogy kegyetlen volt a bűnbánó visszatérőkkel. Arról pedig, hogy a konok eretnekek közül csak egyet is megkínzott, a komoly történelem nem tud semmit. Nincs kizárva, hogy az említett Grossi-eseten kívül szentünk más alkalommal is kegyetlen volt egyeseknél megállapítani a makacsságot ; a büntetés azonban, amely ezért az illetőket érte, nem róható fel az ő terhére.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Előkészület a rendalapításhoz.

Közvetlenül a XIII-ik század küszöbén különös jelenséggel találkozunk az egyházban. Az eretnekség veszedelmének növekedtével különböző és egymástól messze fekvő helyeken feltűnő nagy számban találkozunk jövendölésekkel, amelyet egy «igehirdető rendnek» közeli megjelenéséről szólnak. Mi ezekből annak bizonyítására közlünk néhányat, hogy lássuk, mily forró vágy élt a jobbakban olyan férfiak után, akik az Isten ígéjét a lelki inségben szenvedő népnek igazságban hirdetik.

Lyon közelében a karthauzi zárdának szentéletű perjele előre figyelmeztette testvéreit az igehirdető rendnek közeli megvalósulására, kérve-kérve őket, hogy az új rend tagjait fogadják szeretettel, ha majd zárdájuk portáján bekopogtatnak. És a karthausiak mint Isten angyalait üdvözölték náluk megjelent első testvéreinket.

Ugyanígy intette sokszor hiveit Helia Vilmos orange-i püspök, hogy Isten nemsokára egész sereget küld a prédikáló testvérekből, akiknek nemcsak nevük jelenti hivatásukat, hanem életük és tudásuk is megfelel majd ennek.

Rendünk megalapítása előtt Belgiumban Oignies-i Mária, akinek csodálatos életét az ismert Vitry Jakab bíboros írta meg, egyik elragadtatása után boldogan hirdette, hogy rövid idő múlva a Szentlélek kegyelme szentéletű szónokokat küld egyházának gyámolítására.

Rendkívüli nagy feltűnést keltett abban az időben jövendöléseivel Olaszországban a calabriai apát, Fiore Joachim. Ez is egyike volt azoknak, akik szívük mélyéből vágyakoztak az egyházi állapotok és erkölcsök jobbrafordulása után, habár felfogásával nem egy pontban ellenkezésbe került az egyház tanával. Dante úgy emlékezik meg róla, mint az új idők prófétájáról. Fiore egyik jövendölésében részletesen leírja a jövendő szerzet ruháját is. S mikor testvéreink Velencébe jöttek zárdaalapítás végett, lelki fiai megemlékeztek atyjok jóslatáról és körmenetileg siettek azok üdvözlésére.

Bármint is vélekedjünk az ilyen kinyilatkoztatások értékéről, annyi biztos, hogy azok rendesen híven tükrözik vissza az illető korszakok hangulatát és szükségleteit. Tehát ebből bátran következtethetünk arra, hogy mily égető szükség volt azon időben igazi hithirdetőkre.

Szent Domonkosnak valószínűleg tudomása volt az említett jövendölésekről; de mi nélkül is feltehetjük róla, hogy nálánál más alig érezhette jobban át az ilyen rendnek szükségét. Ő közvetlen közelségében szemtanuja volt a sok bajnak és már tíz éven át fáradozott annak elhárításán. anélkül, hogy lényeges eredményt ért volna el. A férfiak

közül, akiből lelkes sereget óhajtott szervezni a hit védelmére, még alig sorakoztak néhányan mellé és ezek is csak ideiglenesen, fogadalom nélkül. Aránylag rövid életéből innen-onnan már negyvenöt év lepergett s mégis alig látott valamit megvalósítva abból, amire Istentől hivatva érezte magát. A türelem, a várakozás ilyen körülmények között felér a legnehezebb megpróbáltatással és ez a tudat bizonyára nem egyszer váltotta ki szívéből az Úr ama sóhaját: «Az aratás nagy, de a munkás kevés»; vajha a mennyei Atya minél több munkást küldene szállójének művelésére! 1215-ben forró imája végre a teljesedéshez közeledett. Terve a következőleg valósul meg:

A muret-i csata után tovább folyt az eretneknek visszaszorítása; de a harc mindinkább kisebbedett méreteiben és többé-kevésbé egyes főúri családok birtokszerzési viszálykodásává fajult. Ugyanakkor a hit veszedelme is alábbhagyott, úgy hogy Domonkos nyugodtabban hozzáláthatott szerzetének megalapításához. Hozzájárult még ehhez az a körülmény is, hogy III. Ince pápa 1215-ben általános zsinatot hívott egybe Rómába, amelynek egyik lényeges feladata volt a hit megvédése az akkori eretnekség ellen. A zsinat erre vonatkozólag elhatározta, hogy minden püspök egyházmegyéjében megfelelő számú hitszónokot rendeljen hiveinek oktatására a tévtanítókkal szemben, az érsekek pedig saját székhelyükön egy-egy hittudóst a papok tanítására. Hogy mily szoros összefüggésben állott ez az intézkedés Domonkos működésével, következtethetjük abból is, hogy ő volt az első, akit a szentszék hivatalosan már 1206. november 17-én apostoli misszionáriusnak nevezett ki Languedoc-ben és ugyancsak ő volt arra hivatva, hogy ilyen szellemű férfiakat gyűjtsön maga köré. Neki állt tehát elsősorban érdekében, hogy tervének kiviteléhez minél előbb hozzáfogjon.

Az Úristen most is adott neki segítőt Fulko toulouse-i püspök személyében. Nevével már többször találkoztunk szentünk életében és ezért nem lesz felesleges, ha ezzel a kiváló főpásztorral közelebbről megismerkedünk.

Fulko már meglelt férfikorában lépett az egyházi pályára. Azelőtt mint vidám lantos a világ örömeinek élt; költeményeivel nagy hírre tett szert mindenfelé a fejedelmi udvaroknál. Kedvtöltéséből azonban felriasztotta több jóbarátjának és állítólag egyik imádottságának hirtelen halála. Az örökkévalóság gondolata nem hagyta nyugodni és azért a ciszterci-rendbe lépett. Példáját követte felesége és két fia. Tízévi szigorú vezeklés után toulouse-i püspök lett és tüzes természetének egész hevével a hit védelmére szentelte magát. Feladata nehéz volt, mert egyházmegyéje tele volt eretnekekkel, akik ellen méltatlan elődje semmit sem tett, mert félt VI. Raimund, Toulouse grófjától, az eretnekek nagy pártfogójától. Fulko azonban nem rettent vissza világi urának hatalmától, bár ezért sokat kellett szenvednie. Szentünknek kezdettől fogva nagy tisztelője és nemes törökvéseinek hathatós támogatója volt. Hogy a rábizott nyáját megtisztítsa az eretnekek által okozott hitbeli romlástól, Fulko a szentszék előzetes hozzájárulásával Domonkost és társait egyházmegyéjének hivatalos misszionáriusává nevezte ki. Ezen elhatározásáról szóló okmány szövege a következő:

«A mi Urunk, Jézus Krisztus nevében. Amen!

Mi, Fulko, Isten kegyelméből a toulouse-i egyházmegye hiveinek alázatos szolgálja, jelen sorainkkal kijelentjük, hogy Domonkos testvért és társait az eretnokség és a bűn kiirtására, valamint az igaz hit és jóerkölcsök megszilárdítására püspökségünk hitszónokaivá rendeltük. Az említett férfiak szigorú szerzetesek módjára evangéliumi szegénységben, gyalog óhajtják a joghatóságunk alá tartozó területet bejárni és az Isten igéjét hirdetni. De mert a munkás megérdemli táplálékát és a nyomtató jószágnak nem szabad bekötni a száját; mert továbbá annak, aki az evangéliumot hirdeti, az evangéliumból kell élni: ezért azt kívánjuk, hogy Domonkos testvér és társai, miután a reánk bizott nyáj közé vetik az igazság magvát, ugyanott maguk is megtalálják megélhetésüket. Ennélfogva a Szent Istvánról nevezett káptalanunkkal, egyház-

megyénk papságával egyetértőleg a plébánia-templomokból befolyó dézsma hatodrésztét nekik és mindazoknak fenn tartására és üdülésére adományozzuk, akik az Úr iránt való buzgólkodásból és az emberek üdvösségeért való szeretetből igehirdetésnek áldozzák fel életüket. Ha pedig az év végén ez összegből fölösleg maradna, azt a plébánia-templomok díszítésére, vagy a szegények segélyezésére akarjuk fordítani. Miután az egyház szándéka szerint a dézsmának bizonyos része a szegényeket illeti, az kétségtelenül vonatkozik azokra is, akik az Úr Jézus szeretetéért és hogy a világot erényes példájuk, valamint mennyei tanításuk által gazdagítsák, maguk önkénytesen szegényekké lettek, — azaz, hogy azok, akik minket lelki javakban részesítenek, viszont tőlünk közvetve vagy közvetlenül anyagi javakat nyerjenek.

Kelt az Úr 1215. esztendejében, Fülöp francia király uralkodása és Montfort Simon toulouse-i grófságnak birtoklása idejében».

Ez az okmány szorosan összefügg egy másik eseménnyel, amely nem kevésbé fontos rendünk történetében. Toulouse-ban ugyanis két újabb tanítvány csatlakozott Domonkoshoz és ezek közül az egyik, Seila Péter, nemcsak önmagát, hanem házat és egyéb ingatlanait is szentünk rendelkezésére bocsátotta. Domonkos örömmel ragadta meg az alkalmat, hogy társait egy fődél alá gyűjtse. Április 15-én vonultak be új otthonukba.

A közös hajlék különösen fontos a rendi intézménynél. A szerzetnek épügy szüksége van otthonra, mint a családnak; ez adja meg neki az állandóságot, a rendház védőszárnyai alatt virulnak azok az erények, amelyek egyrészt szükségesek a zárda lakóinak megszentelésére és a rend kitűzött céljainak elérésére. Ez a körülmény nem kerülte ki szentünk figyelmét s ép azért — mondja Jordanus — «ezen időtől kezdve fokozott mértékben gyakorolta társaival együtt a közös, szerzetesi élet szokásait és az azzal járó alázatosságot».

Mindeddig Domonkos előtt az igehirdetés állott

előtérben. Az Úr példája szerint maga és társai kettésével járták be a városokat és falvakat. Piouille-on kívül egyéb pihenőhelyük alig volt, mint más rendi kolostorok vagy a plébániák. Nemritkán megesett az is, hogy vendég-hajlék hiányában az útszéleken vagy hűvös források mellett voltak kénytelenek fáradalmaikat kipihenni, amint azt szentünkről a tanuk vallották. Amily fenséges az ilyen élet és Krisztuséhoz hasonló, époly áldozattal is járt az. Nem csoda, ha ily viszonyok között annyi éven át oly kevés követője akadt Domonkosnak. De amint az Úrnak nem az volt a szándéka, hogy tanítványai örökké vándoroljanak, épúgy Domonkosnál is csak addig volt ez szükséges, amíg az eretnekség romboló árja, hódító útja megállásra nem kényszerült. Amikor ez megtörtént, szentünket mi sem gátolta abban, hogy társainak otthont biztosítson és két kézzel fogjon hozzá élete másik nagy művének, rendjének megalapításához.

Terve megvalósításában nagy segítségére volt Fulko adománya. Azzal, hogy Domonkost és társait az egyházmegye hitterjesztőivé kinevezte, a püspök egyúttal biztosította a leendő zárda megélhetését is. A régi szerzeteseknek ez a kérdés távolról sem volt olyan kényes, mint Domonkosnál. Azok kezük munkájával keresték mindennapi kenyerüket; rendalapítónkat azonban ez megakadályozta volna az igehirdetésben. Neki emellett arra is kellett ügyelnie, hogy a hiveknek ne essék terhére és függetlenségét fel ne áldozza. Talán ép ez indította őt arra, amiért már jóval azelőtt Fulko bőkezűségét igénybevette és elfogadta tőle a fanjeaux-i templom és néhány kisebb hely javadalmát, hogy ezekből magát és övéit fenntarthassa. Jellemző, hogy szentünk nem fekvőségben, hanem évi járandóságban biztosítja jövőjét. Ez csak azért történt, hogy ő és társai minden anyagi gondtól menten annál szabadabban gyakorolhassák hivatásukat, a prédikálást. Tanulságos az oklevélnek az a része is, amelynek értelmében Domonkos nem kíván többet, mint amennyi épen életfenntartásukra szükséges; a többit pedig az év végén

visszaszármaztatja az egyházmegyének. Ebből látható, mennyire kedvelte a szegénységet és hogyan iparkodott mindent rendje főcéljának, az igehirdetésnek alárendelni.

Ugyanígy az sem a véletlen játéka, hogy Domonkos Toulouse-ban alapította rendjének első házát. A rendalapítás terve nála már régi volt és mint Jordanus külön említi, arról másokkal is tárgyalt, ezek között pedig Fulko bizonyára nem volt az utolsó. S mert legtöbbet az ő egyházmegyéjében dolgozott, azért feltehető, hogy a székhelyen kívül talált volna más alkalmas helyet is a zárdaalapításra. Hogy Domonkos mégis Toulouse-t választá, ennek okát elárulja nekünk a következő történet.

Ugyanabban az időben, amidőn Szent Domonkos Toulouse-ban Seila Péter házába társaival bevonult, ottan Stawensby Sándor, nemes származású és tudásra nézve egyaránt jeles férfiú tanította a hittudományt. A tanár rendesen kora hajnalban készült az előadásra és így egy ízben megtörtént vele, hogy tanulás közben elszunnyadt. Álmában hét csillagot látott, amely gyorsan megnövekedett és fényével beragyogta nemcsak Franciaországot, hanem az egész világot. Amikor szendergéséből felébredt, már világos nappal volt; miértis szolgájának megparancsolta, hogy könyveit vigye az iskolába, ahová maga is elindult. Odaérve, Domonkossal és hat rendi ruhába öltözött társával találkozott. «Mi Toulouse vidékén a hitetlenek ellen prédikálunk és az Isten ígését hirdető testvérek vagyunk» — ezen szavakkal mutatta be magát és társait szentünk a tanárnak. Ezután alázatosan engedelmet kért arra, hogy előadásait hallgathassák. A mester nagy szeretettel fogadta a testvéreket és huzamosabb ideig oktatta Domonkos társait az isteni tudományokban.

Sándor előtt már most derengeni kezdett álmának értelme, hogy a hét csillag Domonkost és társait jelképezi; de erről méginkább meggyőződött később, amidőn az új rend hírneve futótűzként terjedt el a keresztény világon.

Ez az iskoláztatás szentünk részéről korántsem volt csak pillanatnyi felbuzdulás műve. Mi ismerjük azon kor

eretnekségének tanait és tudjuk azt is, hogy mennyire iparkodtak úgy a valdiak, mint az albiak főembereiket tudományosan kiképezni. Hasonló szándéka volt Domonkosnak is, amikor Toulouse-ban letelepedett és Sándor mester iskolájába vezette fiait. Mint az egyházmegye hivatalos igehirdetőinek, nemcsak kipróbált erényre, hanem alapos tudásra is szükségük volt; ezt pedig nem szerezhették meg akárhol az új rendtagok.

Hogy mennyire szíven viselte Domonkos a tanulást, tanúsítja az a körülmény, hogy egy év múlva, amikor Seila Péter házából átköltözött az új kolostorba, itt külön cellákat építtetett tanulásra — ad studendum. Mostanában ez alig tűnik fel nekünk; de akkoriban oly ritka jelenség volt, amelynek nehezen találjuk párját a régi szerzetesek történetében.

Mindez azonban csak igen szerény kezdete volt annak a nagy műnek, amelynek megalkotására Isten szentünket kiszemelte.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

Szent Domonkos második római útja.

Alig töltött néhány hónapot lelki fiaival szentünk Seila Péter toulouse-i házában, máris kezébe vette vándorbotját és Fulko püspökkel Rómába ment. Utjának célja mindenekelőtt az volt, hogy a pápától új rendjének jóváhagyását kérje. Elhatározását kétségtelenül befolyásolta az a körülmény, hogy a kereszténység fővárosában akkor tartottak általános egyházi zsinatot és így Domonkosnak kedvező alkalma nyílott arra, hogy kérését Fulkoval együtt III. Ince elé terjessze. De azért útja, különösen sietsége mégis feltűnő. Hisz akkor az ujonnan keletkezett szerzeteket rendesen a helyi püspökök hagyták jóvá és szentünknek rendje akkor még csak néhány emberből állott és azért távolról sem volt oly számottevő, hogy a

szentesítését egyenesen a pápától kellett volna kérelmeznie. Hogy Domonkos mégis erre szánta magát, annak döntő okát a zsinat lefolyásából tudjuk meg.

A zsinatnak az egyház általános megújítása volt a célja; az pedig csak a hit és erkölcsök felelevenítésével és az eretnekség kigyomlálásával volt elérhető. Ugyanez volt szentünknek is életében a fő óhaja; ezt tette kezdődő rendjének feladatává.

A IV. lateráni zsinat majdnem három évi előkészület után 1215. november 11-én megnyílt. Ennél fényesebb egyházi gyülekezetet még alig látott Róma, vagy más nyugati város azon időkgig. A hivatalos tagok száma jóval meghaladta az ezret. Közöttük volt 412 érsek és püspök, 800 apát és egyéb egyházi és világi fejedelmek számos kiküldöttje.

Domonkos már október elején odaérkezett. Kitűnik ez több okmányból, amelyben a szentszék a prouille-i zárdának tett adományokat megerősíti. Bizonyára ugyanakkor tárta fel szentünk jövetelének fő célját is Ince előtt. Róma azonban ilyen nagyjelentőségű kérdésben csak hosszú, alapos megfontolás után szokott dönteni. A halasztás most annál indokoltabb volt, mert a zsinat tárgyalási anyagában az új szerzetesrendek megerősítése is szerepelt. De ez az elodázás semmikép sem jelent udvariaselutasítást; hisz tudjuk, hogy a pápa ismerte Domonkost, tisztában volt languedoc-i működésével és ugyanott szerzett nagy érdemeivel. Hogy mennyire rokonszenvezett Ince szentünknek tervével, az kitűnt szavaiból, amelyeket az íg hirdetés szükségességéről az egybegyűlt zsinati atyákhoz intézett.

«Kell» — így szól III. Ince —, «hogy mi legyünk a világ világossága; de ha a világosság bennünk sötétséggé változik, hogyan oszlassuk el a lelkekben az éji homályt? Mi az oka annak, hogy egyházunknak nincs meg a kellő tisztelete, hogy az igazságot sárba tiporják, hogy az eretnekség diadalmaskodik, hogy a szakadárság folytatja dacos ellenállását, — ha nem a papok iskolázatlansága és laza erkölcsi élete?» Ezen a bajon a zsinat a következő

határozatával akart segíteni: «Az üdvösség eszközei között legszükségesebb az Isten igéjének eledele. Mivel a püspökök különféle okok miatt azt rendesen nem nyújthatják a nyájnak, mint azt kötelességük megkívánja, azért elrendeljük: válasszanak a főpásztorok szóban és életben kiváló papokat, kik helyettük az egyházmegyét bejárják, az Isten igéjét hirdessék és a hiveket szóval és példával a jóra buzdítsák. Ezen férfiak ellátásáról a püspökök kötelessége kellően gondoskodni, nehogy az anyagiakban való nélkülözésük miatt kénytelenek legyenek az alig megkezdett apostolkodást abbahagyni.»

Eszerint tehát a pápa elméletben egészen szentünk álláspontjára helyezkedik. Gondolata nem volt új, mert, mint azt már említettük, Fulko az ő tudtával és hozzájárulásával nevezte ki Domonkost s társait egyházmegyéjének hivatalos hitszónokaivá. Szentünk azonban ennél még többet akart. Ő nemcsak hitszónok akart lenni, hanem egyúttal szerzetes is; másszóval ő önállóvá és állandóvá akarta tenni a hitszónokok intézményét. Ez pedig nagy újítást jelentett az egyházban és különösen abban az időben sok aggodalmat ébreszthetett az egyházi előjárók körében. Hogy ezt megértsük, elég, ha csak a következő körülményt vesszük figyelembe.

Szent Domonkos korában az egyház nem volt szegény szerzetesi intézményekben. A XI-ik század második felétől kezdve a XIII-ik századig majdnem minden tíz-husz évben alakult egy-egy szerzet. III. Ince maga négyet erősített meg és szervezett újra. Ennek a rendkívüli termékenységnek a szerzetesi életben megvolt a jó oldala mellett a rossz hatása is. A baj nem is lehetett oly jelentékeny, amit az is bizonyít, hogy a zsinat szükségesnek találta, hogy azzal foglalkozzék és orvoslásul a következő szigorú határozatot hozza: «Miután a szerzetesrendek szabályainak szertelen szaporítása sok rendetlenségre szolgáltat okot, a szent zsinat megtiltja, hogy a jövőben újabb rendek létesüljenek. Aki tehát a szerzeteséletre szánja magát, az a már meglévők közül válasszon». Szintúgy

elrendelte, hogy «újabb rendház alapítása csak úgy engedhető meg, ha az valamely már elismert rendszabály és rendi szokás szerint akar élni».

A zsinati atyák ezen kemény tilalmán kívül még más, nem kevésbé komoly akadályba ütközött Domonkos terve. Guidonis Bernát szerint a pápa azért vonakodott szentünk kéréséhez hozzájárulni, mert rendjének kitűzött célja az egyház multjával ellenkezett; az igehirdetés ugyanis mindenkor a püspököknek isteni jogon alapuló kiváltsága és kötelessége volt.

Amily igaz ez, épúgy nem lehet elvitatni azt sem, hogy a XIII. században nagy változások történtek e téren. Valdo Péter követői tudvalevőleg a világiaknak is megadták a jogot a prédikálásra, egy időben még a nőknek is. Az egyház nem helyeselte ezt; némileg azonban mégis kénytelen volt engedni, amikor a valdiak egyik része visszatért az egyházba és szerzetesek módjára jámbor társulatokká alakult. Jóllehet ezen társulatoknak tagjai nem voltak papok, a szentszék mégis hozzájárult, hogy vasárnaponként jámbor intelmeket és bűnbánatra buzdító beszédeket intézzenek a néphez és ezáltal az eretnekek megtérésén dolgozzanak.

A szentszék ezzel nem adta fel régi álláspontját, mert engedélyéből szigorúan kizárta a hitágazatokról és szentségekről szóló dogmatikai prédikációt; de azért így is sok visszaélés fordult elő. Hogy ezeknek elejét vegye, III. Ince jónak látta, hogy a meglévő jámbor intézetekből papi rendet szervezzen «Katholikus Szegények» és «Lombardiai Szegények» neve alatt. Hivatásul a hitvédelmet tűzte ki nekik az eretnekek ellen és hogy erre alkalmasak legyenek, a hittudománnyal behatóan kellett nekik foglalkozniuk. A megtért valdiak a püspököknek így is sok panaszra adtak okot azáltal, hogy engedelmség nélkül is prédikáltak, nemritkán a papok ellen nyilvánosan is kikeltek és régi tévedéseik gyanujába estek. A főpásztorok emiatt sűrűen vádolták őket Rómában és III. Ince alig győzte a panasztevőket türelemre és szelidségre inteni

a megtértekkel szemben. A pápa méltán tehette ezt. Mert ha a vádlottak nem is voltak mindenben menthetők, mégis érdemesek voltak kiméltre, mint olyanok, akik dicséretesen harcoltak úgy az albiak, mint előbbi hitsorsosaik, a valdiak ellen.

Ezekután megértjük, miért idegenkedtek a zsinati atyák újabb rendek alapításától és miért vonakodott maga a pápa is az egyház főpásztorait megillető igehirdetés jogát Domonkosnak és társainak állandóan biztosítani és mint rendjük hivatalos feladatát törvényesen elismerni. Ez a kérdés már magában véve is fontos volt és megoldását még sokkal kényesebbé tették a vázolt viszonyok. Ennek nyíltan kifejezést adott a szent gyülekezet azáltal, hogy kiközösítéssel sújtja azokat, akik az igehirdetés szent jogát illetéktelenül bitorolják.

«Vannak» — így hangzik a zsinat ünnepélyes óvása —, «akik a jámborság színezetével, de igazi erény híján a prédikálás jogát maguknak tulajdonítják, noha az apostol szava szerint senki sem prédikálhat, akinek nincs arra küldetése. Ennélfogva mindazokat, akik ezen szent hivataltól el vannak tiltva és egyházi vagy püspöki felhatalmazás nélkül nyilvánosan vagy zárt körben prédikálni merészkednének, az egyházból kiközösítjük és egyéb büntetésekkel is megfenyítjük, ha visszaélésükkel azonnal fel nem hagyják.»

De a hamis prófétákat, akikre itt célzás történik, fenyegetéssel nem lehetett elnémitani. Ugyancsak kevés eredményt lehetett várni a zsinat azon rendeletétől is, hogy a püspökök maguk szorgalmasan hirdessék az Isten igéjét, vagy akadályoztatásuk esetén tegyék meg azt helyettesekkel. Ugyanezt már azelőtt más részleges zsinatok is hangsúlyozták, amelyek az albiak és valdiak okozta hitrombolást megszüntetni akarták. De mindezek az intézkedések sikertelenek maradtak, mert mint Lacordaire elmésen megjegyzi: «Apostolt vagy szónokot nem lehet parancsszóra megteremteni, ehhez az Isten kegyelmén kívül alapos előkészület és gyakorlat is szükséges».

Ez a fontos körülmény biztosan nem kerülte ki III. Incének éleslátását ; másrészt pedig semmi kétsége nem lehetett arról, hogy Domonkosnak megvan a kellő hivatása arra, hogy apostoli férfiakat neveljen az egyháznak. Ép ezért nem is utasította el kérését, hanem azzal küldte vissza társaihoz, hogy a meglevő rendi szabályok közül válasszon egyet, amely legjobban megfelel céljának. Adott viszonyok között ez volt a legjobb megoldás ; mert egyrészt nem ütközött a lateráni zsinat tilalmába; másrészt pedig mégis szabad teret engedett szentünknek eszméje megvalósítására. Ezzel ügye meg volt nyerve s immár bizvást hazasiethetett övéihez Toulouse-ba. Mielőtt ide elkísérjük, két nagyon kedves történetet kell elmondanunk, amelyek találóan fejezik ki a rend jóváhagyásának nehéz és nagyjelentőségű perceit.

Az elsőt orvietói Konstantinnál találjuk. Szerinte Incének habozása közben, hogy megerősítse-e az új rendet vagy se, a következő álomlátása volt: Látta a lateráni bazilikát, amelyben épen akkor a zsinatot tartották, amint falai repedezni és a hatalmas épület alapjában meginogni kezdett, úgy hogy már majdnem oldalvást dőlt. A pápa szörnyülködve nézte a jelenetet ; de ugyanakkor észrevette, amint Domonkos odasiet és vállát a templom falának támasztja és így megmenti az összeomlástól. A látomás azonnal szétoszlatta Incének této-vázását és készséggel teljesítette Domonkos kérését.

Ugyanabban az időben, amikor Szent Domonkos Rómában tartózkodott, hasonló szándékkal jött az örök-városba az egyház másik nagy szentje, Assisi-i Szent Ferenc is. Ő épen úgy, mint Domonkos, arra volt hivatva, hogy a lateráni roskadozó főtemplomot támogassa. Az elsőnek az isteni gondviselés az igehirdetés terét tűzte ki munkaköréül ; az utóbbinak pedig a krisztusi szegénység csodálatos példájával kellett a tévelybe és földi örömköbe elmerült népeket a romlástól megmenteni. Bár egyéniségük teljesen elütött egymástól és különböző utakon jártak : az Isten és az egyház szeretete mégis úgy összeforrasztotta

személyüket és szerzetüket, hogy hasonló példát nehezen találunk a történelemben. Még mielőtt a földön találkoztak, vagy egymás hírét hallották volna, barátságuk már meg volt kötve. Ennek története a következő.

Egyik szavahihető ferences testvér, aki sokáig társa volt Szent Ferencnek, néhány domonkosrendi testvérnek a következőket mondotta el, amit azután egyikük Jordanus rendfőnöknek feljegyzés végett megírt.

Midőn Domonkos Rómában volt és rendjének jóváhagyását a pápától kérelmezte, egyik éjjel szokása szerint imádkozván elragadtatásba esett és látomásában ez a kép tárult lelki szeme elé: Az Úr Jézust látta a felhőkben három lándzsával a kezében, hogy azokkal a világot megsemmisítse. Előtte térdelt a Szűzanya és a megváltott emberiségért irgalomért könyörgött. De szent Fia azt válaszolta neki: «Nemde látod, mennyi bánatalommal illetnek engem? Igazságom nem engedi, hogy a sok gonoszságot büntetlenül hagyjam». «Fiam» — mondá erre a Szűzanya — «előtted semmi sem ismeretlen; ime a mód, miáltal a bűnösöket magadhoz térítheted. Van nekem egy hű szolgám, akit hozzájuk küldhetsz, hogy igéidet nekik hirdesse. Ismét megtérnek és keresni fogják Üdvözítőjüket. Van egy más szolgám is, akit segítségül adok neki; ez hasonlóan fog cselekedni.» Erre az Úr Jézus Anyjához fordulva ezt mondá: «Szavad kegyelmet talált előttem; állítsd tehát elém a két férfiút, akit alkalmasnak találtál e nagy feladatra». Mária ekkor bemutatta Szent Domonkost és Ferencet és az Úr méltóknak találta őket arra, hogy az eltévedt embereket újra hozzátéreljék.

Domonkos a következő napon egyik templomban rátalált arra a férfiúra, akit látomásában szemlélt és hozzá-sietve megöleli őt és csókkal elhalmozva mondja: «Te vagy az én társam, akinek velem együtt kell dolgoznia. Tartsunk tehát össze és senki sem győz le minket». Domonkos erre elbeszélte jelenését Ferencnek és ettől a pillanattól kezdve egy szívvé és lélekké váltak az Istenben.

«E csók a két rend szövetségét megpecsételte és nem-

zedékről-nemzedékre szent örökség gyanánt szállt követőik ajkára. A két testvérrend között még most is fiatalos erejű a szent barátság. A föld minden részén egy célért fáradozva összetalálkoztak, kolostoraikat egymásmellé építették, ugyanazon ajtó előtt kéregettek és ezerszer vegyült össze Krisztusért kiontott vérük. Hercegeket és hercegnőket öltöztettek ruháikba és versenyezve népesítették be szentjeikkel az eget. Erényeik, befolyásuk, híruk és szorongatásuk mindenkor és mindenütt találkoztak anélkül, hogy hétszázéves barátságuk kristálytisztaságát az irigység elhomályosította volna. Amint két korra és erőre rokon törzs ágai terjeszkednek, összefonódnak; úgy terjeszkedtek ők a földön. Amint az ikertestvérek anyjuk kebelén nyugosznak, úgy nyerték meg ők a népek szívét, osztozkodva szeretetében. Amint a két illatos füstoszlop szeliden száll az oltárról az ég felé, úgy mentek ők Istenhez a mennyei házba.» Ime Domonkos látomásának a jelentősége, amint azt elragadó szépséggel és híven értelmezi Lacordaire szentünk életében.

Rómában Szent Domonkos napján a domonkos rendfőnök székhelyéről évről-évre kocsik mennek a ferenciek rendfőnökéért. Miután számos testvér kíséretében megérkezett, a domonkosok és ferencesek kettős sorban a főoltárhoz járulnak, hogy a szentmisét Istennek bemutatassák és Szent Ferenc hűséges barátját, Szent Domonkost ünnepeljék. Az isteni tisztelet után asztalhoz ülnek, amelyről a kenyér hétszáz éven keresztül egyszer sem hiányzott. Ebéd végeztével a hálaadásnál együtt éneklí a ferences és domonkos kántor a nagy ebédő közepén: «Szeráfi Ferenc és Apostoli Domonkos tanítottak minket a te törvényeidre, Uram!»

Szent Ferenc napján pedig a ferencesek főkolostorában megismétlődik ugyanez az ünnepség. Így van ez mindenütt, ahol elég közel laknak egymáshoz a két rend fiai, hogy jelét adják annak a hagyományos szeretetnek, amely mindenkoron egymáshoz fűzte őket.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

A testvérek szent Ágoston reguláját fogadják el az új rend szervezetének alapjául.

A lateráni zsinat befejezése után Domonkos visszasietett övéihez, hogy velök a pápa határozatát közölje Toulouse-ban, ahová 1216 husvét táján érkezett, örvendetes meglepetés várt reá; a rendtagok száma távolléte alatt hatról tizenhatra szökött. Az újonnan jöttek nem voltak ismeretlenek előtte, hanem mind régi tisztelői, sőt némelyek előbbi munkatársai is, akik most véglegesen hozzácsatlakoztak. Domonkost ez biztos reménnyel töltötte el a jövő iránt, azért sürgősen a szabálykérdés rendezéséhez fogott.

Ezen feladat megoldása nehéz és kényes volt. Regulákban ugyan nem volt hiány; a nehézség azonban abban rejlett, hogy a cél, amely szentünknek rendalapításánál szeme előtt lebegett, lényegesen elütött a régebbi szerzetesekétől. Domonkos azt akarta, hogy fiai a világon minden-hová elmenjenek és prédikálással munkálkodjanak mások lelki üdvösségén. A régiek ellenben kolostorukban elzárkózva, egyedül lelkük megszentelésének és munkájuknak éltek. Az ő lelkipásztorkodásuk köre kolostori templomaiknál nem terjedt tovább; ami azon kívül történt, az csak kivétel számba ment nagy szükség idején. Így volt ez a cisztercieknél is, midőn III. Ince felszólította őket az albi eretnység elfojtására. Domonkos ellenkezőleg épen olyan szerzetet kívánt alapítani, amelynek állandó kötelessége a hit védelmezése és Isten igéjének a hirdetése. Ez azonban csak úgy volt elérhető, ha a célnak megfelelően a régiektől eltérőleg szervezi rendjét. És ez volt a leg-lényegesebb kérdés szerzetének alapításánál.

Nincsen nehezebb munka a törvényalkotásnál. A nagy törvényhozók kivétel nélkül érezték ezt sépezért mindenek-

előtt Istenhez fordultak felvilágosításért. Mózes negyven napig böjtölt és imádkozott Sina hegyén, mielőtt Istentől a tízparancsolatot kapta. Hasonlóképp cselekedtek a nagy rendalapítók. Habár szentünknek csak választania kellett a már meglevő szabályok közül, feladatát mindamellet nagyon kényessé tette az a körülmény, hogy a kiszemelt regulát rendjének céljához kellett alkalmaznia és abba úgyszólván új szellemet belelehelnie. Hogy mily nehéz és veszedelmes dolog ez, arra élénken figyelmeztet az Úr szava (Máté 9. 17.): «Senki sem tölt új bort régi tömlőkbe, mert különben az új bor szétszakítja a tömlőket és kifolyik belőle». Domonkos nagyon is érezhette ennek a lehetőségét. Miután mégis kénytelen volt a régi szabályokból egyet választani, ebben nagy körültekintéssel járt el.

Kevéssel visszatérése után a rendalapító Prouille-be hívta össze fiait tanácskozásra. Régi feljegyzésekben nem találjuk megemlítve, miért jelölte ki Domonkos ezt a zárdát értekezletük helyéül; mi azonban bizvást mondhatjuk, hogy ezen intézkedésének a Boldogságos Szűz iránt való nagy tisztelete és bizalma volt indító oka.

A szentek nagyon figyelmesek és következetesek tetteikben. Ez a tulajdonság megvolt Domonkosban is és azért nem tételezhetjük fel, hogy megfélekedett volna Rómában nyert látomásáról, amelyben a Boldogságos Szűz szent Fiának őt és Ferencet ajánlotta apostolokul a bűnösök megtérítésére. Igaz, hogy a szentek nem szoktak dicsekedni az ilyen kegyelmekkel; de azért mégsem rejtették el egészen titkaikat. Ezt látjuk esetünkben is. Az a szeretet, amellyel fiainak Szűz Máriáról szokott beszélni, megértette velök, hogy azért hívja őket kegyhelyére, mert benne látja zsenge rendjének égi pártfogóját. S ez a meggyőződés oly általános volt az időben és oly mély gyökeret vert a testvérek szívében, hogy a rend történetének egyik legrégebb és tiszteletreméltó könyvének első lapján bizvást írhatta szerzője: «Rendünket Boldogasszonyunk imádsága eszközölte ki szent Fiánál». Ez az oka annak is, hogy a fogadalomtételnél a rendtagok Isten után

a Boldogságos Szűznek is ígérnek engedelmességet. Humbertus tanúsága szerint abban az időben ez csak rendünknel volt szokásban.

Ez a hit vezérelte testvéreinket Prouille-be, hogy ott a Boldogságos Szűz lábainál esdjék le a Szentlélek segedelmét az új apostoli szerzet felépítésére.

Emellett szentünk az emberi segítséget sem vetette meg.

Mint rendalapítónak, Domonkosnak jogában állott, hogy maga válasszon regulát és állapítsa meg a rend alaptörvényeit. Állásán kívül erre érdemesítette őt jámborsága, tudása és sok évi tapasztalata az apostolkodásban. Ő azonban nem akart élni jogával és fiaira hozzájárulásuk nélkül nem akart semmiféle terhet róni. A hatalomnak rideg érzetése ellenkezett természetével és különben is az volt a felfogása, hogy az önkényes kormányzat nagyon könnyen szolgálhat alkalmat a tekintély megvetésére és szakadásra vezethet az alattvalóknál. «Ez okból», mondja Theodorik, «szívesen meghallgatta mások véleményét; sőt nem egyszer megesett, hogy saját nézetének feladásával másokéhoz csatlakozott.» «Sokszor megtörténik» — ez volt egyik kedvelt mondása —, «hogy Isten kijelent valamit szolgálai közül egyiknek, amit nem közöl a másikkal, mint ezt a prófétáknál látjuk».

Domonkosnak e szavaiban gyönyörűen megnyilatkozik alázatos és szelid lelkülete; de egyúttal az a szellem is, amely a prouille-i gyűlést áthatotta és napjainkig is egyik sarkalatos elve rendi alkotmányunknak. A rendfőnök most sem hozhat törvényt az alattvalók hozzájárulása nélkül.

A rendalapító nem is csatlakozott alattvalóiba helyezett bizalmában. Az egybegyűlt testvérek, mondja Jordanus, csakhamar a prédikálás kiváló mesterének, Szent Ágostonnak regulájában állapodtak meg és ezzel mintegy kifejezésre is hozták saját jövőendő hivatásukat. Ennél jobbat nem választhattak és kétségtelen, hogy az eredmény teljesen megfelelt a rendalapító várakozásának.

Abban az időben Szent Benedek regulája mellett Szent Ágostonénak volt a legnagyobb tekintélye az egyházban. Abban látta a középkor az apostoli időkből származó közös papi életnek a legtökéletesebb formáját. Aszerint élt Szent Ágoston pappászentelese után társaival és még püspök korában is ez szolgált zsinórmértékül a házában vele együtt levő papjainak. Ennek tudható be, hogy a XIII-ik században több ezer volt azon káptalanok és kolostorok száma, ahol ezt a regulát követték. Domonkos Osmában kanonok korában maga is aszerint élt és úgy látta, hogy annak tág keretében könnyebben megvalósíthatja az apostolkodásra vonatkozó tervét, mint akármelyik más szoros értelemben vett monasztikus rendszabályban.

A regulának elfogadásával a gyűlés még nem végezte el feladatát. Az alapszabályon kívül találunk még a szerzeteseknél ú. n. konstitúciókat is, amelyek a három fogadalom gyakorlását és egyáltalán az egész kolostori élet rendjét közelebbről meghatározzák. Ezen rendi szokások vagy obszervanciák, amint a régiak azokat nevezték, az egyes szerzeteknél különbözők, sőt ugyanazon rendnél is változhatnak, amint azt a rend célja vagy a körviszonyok megkívánják; de azért mégis lényeges fontosságúak a szerzetesi életben. A testvéreknek ép emiatt ilyen obszervanciákról kellett gondoskodniok, jóllehet mindjárt kezdetben nem is lehetett szó teljesen tökéletes, befejezett alkotásról, azoknak mégis oly irányelveket kellett tartalmazniok, amelyeket a rend végső kiépítésénél akadálytalanul továbbfejleszthettek. Ez a feladat épen oly kényes volt, mint a regula választása, és hogy a gyűlésnek mennyire sikerült itt is a helyes utat megtalálni, azt legjobban megmutatta rendi életünk és törvényhozásunk zavartalan kifejlődése századokon keresztül.

A prouille-i tanácskozáson hozott határozatok közül mi csak egyet említünk meg, amely egyrészt mély betekintést nyújt szentünk lelki világába, másrészt pedig döntő fontossággal bír annak a kérdésnek megítélésére, mint vélekedett Domonkos a szegénységről.

Az említett gyűlésen, tehát már 1216-ban, mondja Jordanus, azt is elhatározták, «hogy a rendnek azontúl ingatlana ne legyen, hanem csupán biztosított járadéka, nehogy az anyagiakkal való elfoglaltság a testvéreket a prédikálásban akadályozza».

Szentünk sohasem ragaszkodott a földiekhez és lelkében mindig élt a szent szegénység szeretete. Külsőleg ezt különösen már akkor gyakorolta, amikor püspökével, Diego-val az albiak ellen prédikálni kezdett. Az a körülmény indította őt erre, hogy az eretnekek az egyházat főképen annak vagyonáért támadták legsikeresebben és hogy a pápai követek és a velük együtt működő cisterciák hitvédelmi munkája előkelő és gazdag fellépésükön hiúsult meg leginkább. Hogy mennyire ragaszkodott Domonkos később is az apostoli szegénységhez, azt mutatja a már közölt oklevél, amelyben Fulko püspök szentünket és társait egyházmegyéjének missionáriusaivá kinevezi. Az okirat külön kiemeli, hogy Domonkos és társai «az Úr Jézus szeretetéért önkényt szegényekké lettek» és «szigorú szerzetesek módjára az evangéliumi szegénységben óhajtják az ígét hirdetni». Fáradozásukért pedig csak annyit biztosít számukra, amennyi megélhetésükhöz szükséges. Bizonyára nem Fulko szűkmarkúságára, hanem Domonkos szegénységszeretetére vall az oklevélnek az a kikötése, hogy a megélhetésre kiutalt összegnek fölöslege az év végén a szegényeknek adassék, vagy a templomok szükségleteire fordíttassék. Mindez mutatja, mily szigorú felfogása volt szentünknek a szegénységről és hogy ő mitsem változtatott elvein, amikor a prouille-i gyűlésen a régi rendektől eltérően lemondott az ingatlan vagyonról. Tette pedig ezt nem magának a szegénységnek kedvéért, hanem «nehogy az ideiglenes javakkal való elfoglaltság a prédikálásban akadályozza a testvéreket».

Részünkről nyomatékkal hangsúlyozzuk ez utóbbi megokolást, mert ebben rejlik a különbség Domonkosnak és Ferencnek felfogása között. Nagyon találóan tünteti fel ezt Mortier a következőkben :

«Egy és ugyanazon lélek sugallatára, egyidőben és ugyanazon baj orvoslására a két nagy rendalapító azonagy orvosságot alkalmazott egymástól eltérő módon. Domonkos szellemi képzettségének megfelelőleg higgadtan és megfontolva látott feladatához; Ferenc, akinek nem volt szüksége egyetemre, hogy Istent szeretni megtanulja, egy csapásra végezi el a dolgát. E különbséget eljárásuknál megfejtji nekünk egymástól eltérő szándékuk. Domonkos a szegénységet eszköznek használta arra, hogy az igehirdetést hathatósabbá tegye; Ferencnek pedig a szegénység maga volt a prédikációja. Domonkos azért élt alamizsnából, hogy magát fenntarthassa; Ferenc ellenkezőleg azért koldult, hogy a szegénységet gyakorolja. Domonkos szegénység nélkül is elérhette célját, mert az nála csak eszköz volt ahhoz. Nem úgy Ferenc. Nála a szegénység lényegesen összefügg hivatásával. Domonkos szegénységben, Ferenc szegénységével prédikált. A szegénység mindkettőnek közös dicsősége, de ezen dicsőség érdeme mindegyiküknél személyes és egymástól független».

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

Az első szerzettagok és az első rendház.

Az utódoknál mindig kegyeletben marad azok emléke, akik rendjük bölcsőjénél állottak és a kezdet nehéz munkáját megosztották a rendalapítóval. Vállalkozásuk bizonyára nem volt könnyű. Ezt bizonyítja az a körülmény is, hogy Domonkos mellé csak lassan sorakoztak munkatársak és a rend végleges alakulásánál is csak körülbelül tizenhatan voltak. Legtöbben köztük messze vidékről jöttek és néhányat kivéve nem is oly régen csatlakoztak Domonkoshoz. De lássuk őket már közelebbről.

Időszerint első helyen kell említenünk Claret Vilmost. Ő ugyanis egyike volt azoknak, aki már kezdettől fogva

dolgozott Szent Domonkos társaságában. Diego püspök, amikor Spanyolországba távozott, őt bízta meg a misszió anyagi ügyeinek a vezetésével és Domonkos is hasonló minőségben alkalmazta őt nagy haszonnal a prouille-i zárdában. A rendalapító halála után állítólag a ciszterciekhez ment át és Prouille-t is azok joghatósága alá akarta vetni. Mindez azonban nem akadályozta őt abban, hogy Domonkos szenttéavatásánál annak életszentségéről bizonyosságot ne tegyen.

Tekintélyben előbbrevaló nála a francia származású Máté testvér, aki a rend első és utolsó apátja. Fiatalságát a párisi egyetemen töltötte és innét Saint Vincent de Castre-ba került, ahol társas káptalannak perjele volt. Templomukban őrizték Szent Vincé vértanuk ereklyéjét, azért az nagyon kedves helye volt Domonkosnak. Egyik alkalommal már terítve volt az ebédre, amelyre szentünk hivatalos volt, de amelyről megkésett. Máté egy papot küldött utána, aki nagy ámulatára Domonkost egy lábnyi magasságban lebegni látta a föld felett. A kiküldött azonnal jelentést tett perjelének a dologról, aki azután szintén tanuja volt a csodálatos látványnak. A rendkívüli esemény annyira meghatotta Mátét, hogy kis időre rá Domonkoshoz szegődött. A világról való lemondásáért szentünk «az élet vizét és a mennyek kenyerét ígérte neki». Ez volt mindig szokása, valahányszor a rend ruháját adta valakire. Máté a rendben nagy tekintélynek örvendett. A testvéreknek szétoszlásakor (1217.) őt választották meg a rend kijelölt apátjának, azonkívül ő volt a párisi ház alapítója és a francia rendtartomány első főnöke. Halála után testvérei a kórus azon helyén temették el, amelyet életében mint a rendház perjele elfoglalt.

Szent Domonkos egyik legkedvesebb tanítványa de Garrigue Bertrand volt. Szentünket utáiban gyakran kísérte és példáját szintoly hűségesen követte. A lateráni zsinat idején, míg Domonkos Rómában időzött, Toulouseban ő volt helyettese. Maga iránt rendkívüli szigorú volt és bűnei bocsánatáért annyit siránkozott, hogy Domonkos

szükségesnek látta őt attól eltiltani és azt tanácsolta neki, hogy azontúl inkább a bűnösökért vezekeljen. Az intés annyira fogott rajta, hogy az időtől fogva, ha akart is, nem tudott saját bűnein siránkozni. Bertrand szószerint követte szent lelkiatyjának tanácsát és majdnem minden nap a bűnösökért misézett; a holtakért pedig csak nagyritkán. Ezért meg Benedek nevű jámbor rendtársa vonta felelősségre. Bertrand így védekezett: «A holtak, akikért az egész egyház imádkozik, biztonságban vannak és ki van zárva a lehetősége annak, hogy ne üdvözljenek. De mi, élő bűnösök, sok veszedelem és bizonytalanság között hányódunk». Erre így vágott vissza Benedek: «Mondd meg nekem, kedves testvér, kettő közül melyik kolduson könyörülne? Azon, aki egészséges és képes magán segíteni, de nem akar; vagy pedig azon, aki egészen tehetetlen?» «Mindenesetre az utóbbit» — volt a felelet. «Nos» — folytató Benedek — «ilyenek a halottak. Van ajkuk, de nem gyónhatnak, szemük, de nem sírhatnak, kezük, de nem dolgozhatnak, lábuk, de nem zarándokolhatnak. Ezek a szerencsétlenek egyedül a mi segítségünkre vannak utalva, ellenben a bűnösöknek mindez rendelkezésükre áll.» Bertrand még most sem akart engedni; de másnap éjjel látomásban nagyon megkínózta egy lélek, úgy hogy ezentúl sokat misézett a megholtakért. Halála után teste századokon át romlatlan maradt és sírjánál csodák történtek. XIII. Lcő avatta a boldogok sorába.

Seila Péterrel már találkoztunk. Az ő házában telepedett meg Domonkos társaival 1215-ben. Péter ezért nagyon boldognak érezte magát és későbbi éveiben gyakran célozgatott erre társai előtt tréfásan: «Nem én jöttem a rendbe, hanem a rend maga jött énhozzám». Szentünk 1219-ben Limoges-ba küldötte, hogy ott zárdát alapítson. Péternek nem igen volt hozzá bátorsága és azzal mentegődött, hogy járatlan a hittudományban s nincsenek könyvei, Szent Gergely szentbeszédeinek egy füzetén kívül. «Fiam» — válaszoló Domonkos — «menj bátran s

ne aggódj semmit ; én naponta kétszer is megemlékezem rólad imáimban. Fáradozásod bő gyümölcsöt hoz, sok lelket megnyersz a jó Istennek, mert ő veled lesz.» Péter többször emlegette ezt a testvérek előtt és hozzátette, hogy mindig emlékeztette bajaiban Szent Domonkost a neki tett ígéretére és sohasem hiába. Hosszú tartózkodása alatt a limogesi ház nagy virágzásnak indult és úgy a papság, mint a nép a régi pátriárkákra emlékeztető tisztelettel és szeretettel halmozta el Pétert. Nagy tekintélyéről tesz tanúságot az is, hogy IX. Gergely pápa Arnould Vilmos vértanu rendtársával őt nevezte ki első inkvizitornak Toulouse vidékére.

Toulouse-i Tamásról, aki Seila Péterrel egyidőben csatlakozott Domonkoshoz és némelyek szerint Péternek édes testvére, csak annyit mond Jordanus, hogy egyéb erényei között különösen nagyon szeretetreméltó és kiváló szónoki tehetséggel felruházott férfiú volt.

Metzi István kemény testi sanyargatásairól volt nevezetes a testvérek között. Metzinek azért nevezik írónk, mert a hasonló nevű zárdának ő volt egyik alapítója, de különben Carcassonne-ból származott.

Prouille-i Noelről, Szent Domonkos után a prouillei zárda perjeléről, semmi különös értesülésünk nincsen ; Normandiai Oderik volt a rend első laikus testvére.

A franciák mellé méltóképen sorakoztak a spanyolok. Habár számra nézve kevesebben voltak, de kiválóságban mégsem maradtak mögöttük. Figyelemre méltó számuk hangos tanúsága annak az érdeklődésnek, amellyel ez a hitét szerető nemzet Domonkos missióját az albiak között kísérte. Azt ugyan nem tudjuk, hogy szentünk meglátogatta-e hazáját azóta, hogy Languedoc-ban apostolkodott ; annyit azonban biztosan feltételezhetünk, hogy honfitársaival azon idő alatt is élénk összeköttetésben maradt. Ez lehet egyik oka annak, amiért földieit közül mindjárt kezdetben oly szép számmal csatlakoztak hozzá.

Köztük időre nézve szentünknek a legrégebbi társa segoviai Domonkos. Jordanus szerint már Diego korában

tagja volt a missiónak és nem annyira tudással, mint erényességgel tűnt ki. Régi íróink közül legtöbben bámulattal emlékeznek meg életének egy esetéről, amikor bizonyos tolakodó nőt azzal szégyenített meg, hogy szobájában nagy tüzet rakott és a közé lefekvén, azt mondta neki: «Ha nekem tett vallomásai igazak, im, itt az alkalom!» A szerencsétlen látván a lobogó lángok között lévő szent férfiút, elszörnyűködve továbbsietett. Ferdinánd, Kastília királya és nemesei szerzetesünket kipróbált erényeiért igen nagyra becsülték. Befolyása ott oly nagy volt, hogy a király udvarát egyetlen intó szavával megtisztította a bohócoktól, a hizelgőktől és az erkölcstelen személyektől.

Gomez Suero Sancho portugáliai királynak volt egyik legkedveltebb embere, rendünknek pedig hazájában első terjesztője. Gomez eleinte mint lovag vett részt az albiak ellen indított keresztes háborúban. Itt megismerkedett Domonkossal és kardját az Isten ígéjének hirdetésével, lovagi páncélját pedig Krisztus szegényeinek köntösével cserélte fel. Ő alapította a santaremi zárdát, ahol szent hírében fejezte be életét.

Boldog Mannes, Szent Domonkos fivérééről, már megemlékeztünk. Hol és mikor sorakozott öccsének társai közé, nem tudjuk.

Fabra Mihály volt Domonkos első tanítványai között a legképzettebb. Kezdetben a párisi zárdában a testvéreknek előadásokat tartott; később visszatért hazájába és itt nagy érdemeket szerzett magának a hithirdetés, meg a rend terjesztése körül. Jámborságáért halála után szenteket illető tiszteletben részesült.

Madridi Péter és Uzero Mihályról figyelemreméltóbb adataink nincsenek.

Navarrai János, akit történetíróink spanyolnak is neveznek, arról emlékezetes, hogy amikor őt Domonkos több társával Párisba küldte, hogy az egyetemen tanuljanak és zárdát alapítsanak, utiköltséget kért. A rendalapító erre nem volt hajlandó és azt mondta, hogy «arany

és ezüst nélkül menjen, amint ezt az Úr parancsolta tanítványainak ; de János még most sem engedelmeskedett. Erre Domonkos sírva borult gyengehitű fia lábához és tizenkét rézpénzt adott neki. Útravalónak Párisig ez akkoriban is édes-kevés volt ; a testvér azonban bele-nyugodott. A prouille-i gyűlés tagjai közül egyedül csak ő szerepel később mint tanu Domonkos szenttéavatásánál, akit, mint maga vallja, sokszor és sokfelé kísért el útjaiban.

Az angol származású *Lőrinc* az utolsó Szent Domonkos atyánk első társainak névsorában. Róla az van feljegyezve, hogy amikor Párisba mentek, ő előre megmondotta navarrai János utitársának, mikép fogadják majd őket, hol adnak nekik zárdának való házat, hogy ott sokan belépnek a szerzetbe és hogy az alapítandó kolostor az egész rendnek mily nagy hasznára lesz. A kishitű János úgy látszik nagyon rászorult a bátorításra, amihez társa nagyon értett, mert jóslata mindenben beteljesedett. *Lőrinc* különben is Istentől rendkívüli kegyelmekkel megáldott ember hírében állott és nagy buzgóságot fejtett ki Isten igéjének hirdetésében.

Ilyen férfiakkól állott Domonkos segítő társainak kiseded csapata, akikkel Prouille-ban a rend szervezéséről tanácskozott, és akiket egy év múlva innét szétküldött Európa minden tájára szerzete terjesztésére. A nyáj még kicsi volt ; soraikban még nem találjuk azokat a nagy férfiakat, akiknek segítségével Domonkos mintegy varázs-ütésre nagyvá tette rendjét. De azért az első társak érdeme is igen nagy, mert ők voltak a munka megindítói. Hivatásukba vetett erős hitüket és az ebből fakadt buzgó imádságukat az ég bőséges áldása kísérte.

A prouille-i alakuló gyűlés végeztével Domonkosnak ismét Rómába kellett mennie, hogy ott a rend jóváhagyását kieszközölje. Utazása előtt Fulko püspök három templomot ajándékozott neki : egyet Toulouse-ban, kettőt a vidéken. A püspöknek ez az intézkedése nemcsak Domonkos iránt való bőkezűségének volt a jele, hanem összefüggésben állott rendjének megerősítésével és az

életbeléptetéséhez szükséges alapfeltétellel. A templom lényeges részét képezi a kolostornak, főleg az olyannak, amelynek lakói apostolkodnak. De a ház maga is, amelyben az új szerzetesek addig tartózkodtak, eredetileg nem készült szerzeteseknek és azért nem is dicsekedhetett kolostori kellékekkel. Ez pedig különösen egy kezdő rendnél a szerzetesi szellem kialakulására káros befolyással van. Domonkosnak azért az volt az első gondja, hogy Szent Román temploma mellé, amelyet Fulko Toulouseban rendelkezésére bocsátott, zárdát építsen és társaival minél előbb bevonulhasson.

Sajnos, ma már nem birjuk a rend ezen első kolostorának a képét, amely Domonkos szeme előtt alapjaiból épült fel. Annyit mégis biztosan mondhatunk, hogy az nem nagyszerű méreteivel, hanem inkább egyszerűségével és szegénységével tűnt fel. Atyánk ugyanis nagyon kényes volt ebben és életének végén komoly szemrehányással illette Radulphus testvért, aki a bolognai kolostor kibővítésénél nem tartotta meg szigorúan a rendszabályok erre vonatkozó utasításait. A zárdának különben is nem a külső fény adja meg a szépségét, hanem az eszme, amely abban kifejezésre jut és annak lakói, akik azt megelevenítik. Még a világi ember is önkéntelen megérzi annak fönségét, valahányszor a szent hajlék küszöbét átlépi. S mi nem tudjuk meghatottság nélkül olvasni Lacordaire szavait, amelyekkel egy középkori kolostornak a képét megfesti.

«A zárda-négyszögű épület, amelynek belső udvarát földszinten a keresztfolyosó övezi, az ott található keresztből elnevezve. Az udvar közepén díszes kút áll, mint jelképe a Szentírás eleven vizének, amely az örök életre csörgedez. A keresztfolyosó régen te temetkezési helynek is szolgált; falain néma táblák beszélnek a sírok lakóiról. Szent ez a hely, miértis csak szóltanul, a halál vigasztaló gondolatával vagy a «De profundis» zsoltár szavaival járnak a szerzetesek a boltívezetek alatt.»

«A keresztfolyosóról ajtók nyílnak. Ezek közül kivál-

nak, amelyek a templomba, illetve a szerzetesek karába és másik oldalon a közös ebédlőbe és a ház káptalan-termébe vezetnek. A könyvtáron kívül a két utóbbi, mint a zárda hivatalos helyisége, rendesen díszesebb a többinél.»

«A keresztfolyosónak megfelelőleg az emeleten is folyosó vezet körül. Oldalvást a folyosón hosszú vonalban alacsony, egyforma ajtók sorakoznak és ezek közt régi szentképek, városok, várak és nevezetesebb kolostorok képei függenek. Látunk ott kis Mária-oltárt is, amelynél a szerzetesek éjjeli zsolozsmájuk előtt a boldogságos Szűz kis officiumát végezték. A kolostor csengőjének szólító szavára az alacsony ajtók egymásután megnyílnak és a folyosón látjuk a cellák csendes lakóit: fehérhajú aggokat, férfiakat életük delén, fegyelmezett-ségük szépségében virágzó ifjakat. Együtt van itt az emberi élet minden kora egyforma ruhában, ugyanazon szellemtől áthatva.»

«A szegényes cellák inkább kicsinyek, mint tágasak. Berendezésük egy asztal, két szék, imazsámoly és kemény nyugóhely; díszük pedig a feszület és a boldogságos Szűz képe. Nem a testi kényelemnek készült ez a hely, hanem a lélek magányának, ahol a szerzetes a világ mulandóságaitól menten ima és szent tudomány között zavartalanul szolgál Istennek. Ha pedig a szerzetes mulandó életének ezen sírjából átköltözött a másikba, amely az örökkévalóság kapuja, ezzel nem szakadt el testvéreitől. Hamvai elhúnyt társai porával összekeverednek a templom kriptájában, emlékezete pedig egybeolvad a túlélők imájával és kegyeletes szeretetével.»

«Ó, te kedves és szent hajlék! Építettek az élőknek fényes palotákat, építettek a holtaknak nagyszerű sírokat, építettek az Istennek csaknem isteni templomokat: a legszebb babérját talán akkor aratta az emberi művészet és szív, amikor megtervezte és megalkotta a szerzetes egyszerű hajlékát — a kolostort.»

Domonkosnak, a szerzetetalapítónak, bizonyára szintén ily eszményi felfogása volt a kolostorról, azért is sürgősen

átköltözött lelki fiaival eddigi lakásából, Seila Péter előkelő uri házából, az alig felépült Szent Román zárdába. Ez 1216. augusztus vége felé történt. Mondanunk sem kell, hogy az új otthonuknak igen kezdetleges volt a berendezése; de mindezt pótolta a buzgóság tüze, amely az ő és tanítványai szívét hevítette. Az ilyen lelkesedés nem ismer akadályt, kész minden áldozatra, ha valami nagy és szent eszmének megvalósításáról van szó.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

A rend jóváhagyása és Domonkos harmadik útja Rómába.

Szentünk visszatérte után övéihez Toulouse-ba alig egyegyed évre a lesújtó hír érkezett Rómából, hogy III. Ince meghalt. A nagy pápa korai halála — hisz alig volt 55 éves — őszinte részvétet keltett mindenfelé. A gyász hír különösen Domonkosra lehetett szomorú hatással. A rend jóváhagyásának vajudó kérdése ugyanis Ince előtt már félig befejezett volt és Domonkos akadálytalan elintézését remélhetett; míg az új pápa esetleges irányváltása a kormányzásban szentünk ügyének rendezését legalább is újabb elodázással veszélyeztette. III. Incét szerencsére már pár nap múlva III. Honórius követte a trónon, aki mindenben méltó utóda volt dicső elődjének és ezenkívül rendalapítónk régi ismerőse és jóakarója.

Ezen események behatása alatt Domonkos szeptemberben útrakelt és október havában Rómába érkezett, hogy az új pápánál a rend megerősítését szorgalmazza. Kívánsága ezúttal sikerrel járt. 1216. december 22-én keltezett «Religiosam vitam eligentibus» és «Nos attendentes» kezdetű bullákban III. Honórius ünnepélyesen megerősítette az új rendet.

Az első bullában a pápa mindenekelőtt oltalmába

veszi a Szent Románról nevezett toulouse-i zárdát, annak mindenkori lakóit, akik mint kanonoki szerzetesek Szent Ágoston regulája szerint Istennek szentelik életüket, nemkülönb a rend már meglevő vagy jövőben szerzendő birtokait. Az egyes birtokok névszerint való felsorolása után az okirat felszámolja a rendnek engedélyezett jogokat és kiváltságokat. Ilyenek: az új tagok felvétele és a fogadalmasoknak a rendhez való kötöttsége, az előjárók szabad választása, a rendi templomok és áldozópapjainak felszentelése, az egyházi tilalmak alól való mentessége s végre javainak megterheléséről és elidegenítéséről szóló határozatok. A bullát maga a pápa és tizennyolc Rómában jelenvolt kardinális írta alá.

Jordanus szerint Honórius mindenben hozzájárult szentünk kivánságához és a rend jóváhagyása egészen úgy történt, amint ő azt tervezte és III. Incétől vett utasítások alapján kérelmezte. Újabb írók azonban nem értenek vele egyet. Szerintük a megerősítés késése már maga is felkelti a gyanút, hogy az nem ment simán és habár az első oklevél alakjára nézve ünnepélyes, mégis hiányzik belőle az új rend neve és alapításának célja. Már pedig, amint azt Jordanus maga mondja, Domonkos oly rend alapítására kért engedélyt, amelynek neve és hivatása hitszónoki legyen — *qui praedicatorum diceretur et esset*. Nehézséget látnak abban is, hogy a bullában nem általános, egész egyházra kiterjeszkedő rendről van szó, hanem csak a toulouse-i házról történik említés.

Mindezen kifogások teljesen jogosultak, ha csak kizárólag az első bullát vesszük figyelembe; mert ez valóban egyetlen szóval sem említi azt, ami tulajdonképen szentünk rendalapításának főcélja. De ez a hallgatás érthető, ha visszaemlékezünk az alig egy évvel azelőtt megtartott lateráni zsinatnak újabb szerzetesrendek alapítását megtiltó határozatára. Meglehet az is, hogy a pápa tanácsosai, azaz a bíborosok között többen voltak, akik az említett törvénynek betűszerinti alkalmazását követelték. Honórius nyilván nem akart velük szembehelyezkedni és azért

megerősítő levele semmiben sem tér el más hasonló intézmények jóváhagyásánál szokásos okmányoktól. Ezzel azonban a pápa nem akadályozta Domonkost abban, hogy rendjét eredeti eszméjének megfelelőleg kiépítse. Evégett ugyanaznap szentünknek még egy kisebb bullát állíttatott ki, amely feltűnő rövidege mellett szentünknek minden kívánságának megfelelt. Szövege a következő:

«Abban a reményben, hogy szerzeteknek testvérei a hitnek harcosai és a világ igaz világosságai lesznek, jóváhagyjuk a rendet és annak jelen és jövő birtokait, aláhelyezvén a rendet és annak javait a mi rendelkezésünknek és oltalmunknak.» Amint látjuk, itt már nemcsak a toulouse-i rendházról, hanem az egész rendről van szó, amelyről a pápa feltételezi, hogy az egész egyházban el fog terjedni, mégpedig az igehirdetés révén. Ezzel meg volt jelölve a rend hivatása is, a prédikálás.

Teljesen eloszlatja a felhozott nehézségeket a harmadik pápai oklevél, amelyet Honórius alig egy hónappal később intézett a rendhez és amely épen ezért megérdemli, hogy egész terjedelmében közöljük.

«Honórius püspök, Isten szolgálóinak szolgálója, Toulouse vidékén prédikáló kedves fiainak, Domonkos, Szent Román kolostor perjelének és testvéreinek üdvöt és apostoli áldást.

«Illő hálát adunk minden kegyelem osztogatójának, Istennek, azért a kegyelemért, amelyet nyertetek, amelyben éltek és úgy reméljük, élni is fogtok mindvégig. Mert bensőtök a szeretet tüzétől lángol, külsőleg pedig a jóhírnév illatától áradoztok, amely gyönyörködteti az egészséges lelkűeket és felüdit a betegeket. Mindezeknek, hogy meddők ne maradjanak, gondos orvos módjára lelki orvosságot nyújtatok üdvös ékesszólástokkal, az Isten igéjének magjával megtermékenyítvén őket. Így kamatoztatjátok, mint hű szolgálók, a vett talentumot, hogy megkétszerődvé adhassátok vissza az Úrnak.»

«Mint Krisztus győzhetetlen bajnokai, felfegyverkezve a hit pajzsával és az üdvösség sisakjával, nem féltek azoktól, akik a testet megölhetik és nagy bátorsággal

használjátok a hit ellenségei ellen az Isten ígését, amely áthatóbb a kétélű kardnál. Gyűlölitek élteteket e világon, hogy megőriztétek azt az örökkévalóságra. Mivel pedig nem a küzdelem, hanem az állhatatosság szerzi meg a koronát, és az erények versenyfutásában csak a kitartás nyeri el a kitűzött díjat, kérjük és szeretettel buzdítjuk kedvességeteket, apostoli írásunkkal meghagyjuk nektek és bűneitek bocsánatául lelketekre kötjük, hogy az Úrban mindjobban megerősödve terjesszétek az Isten ígéjének örömhírét. Végezzétek dicsérettel az üdvösség hírnökének a hivatását. Ha emiatt szenvedtek, ne csak nyugodtan túrjátok, hanem dicsekedjétek az apostollal és örüljétek, hogy méltóknak találtattatok Jézus nevéért gyalázatot elviselni; mert a pillanatnyi és könnyű szenvedés módfelett nagy dicsőséget szerez az égben, amelyhez nem méltók a jelen élet szenvedései.»

«Mi pedig, midőn kegyeinkkel melengetünk titeket, mint különösen kegyelt fiainkat, kérünk viszont, hogy mutassátok be érettünk a könyörgés áldozatát, hogy amit érdemeinkkel el nem érünk, azt imáitok által nyerjük el.

Kelt a Lateránban, 1217. január 26-án, pápaságunk első évében.»

Ez a levél megfelel mindazon követeléseknek, amelyeket az első bullával szemben támasztani lehet. Benne kifejezetten megtaláljuk a rend hivatalos nevét, sajátos feladatát; de mi ennél sokkal érdekesebb, azt a szokatlan szeretetteljes melegséget, amely az egész levélen végigvonul. Az elismerés, amellyel a pápa a kezdő rendet elhalmozza, elsősorban alapítójának szól; de megérdemelték azt fiai is, akik Domonkossal hűségesen megosztották az apostoli élet fáradalmait. Ez az irat különben arról is tanuskodik, hogy a pápa egészen magáévá tette rendünk ügyét és annak felvirágzását. Domonkóst és társait ezért a legnagyobb örömmel tölthette el Krisztus földi helytartójától jött dicséret és nagyban arra buzdította őket, hogy a jövőbe bizakodással tekintsenek.

S ez a bátorítás jókor jött. Honórius tudta, mily jól

esik az a kezdőknek; de ezenkívül biztosan értesült arról is, hogy Toulouse-nak régi grófja, Raymund és hívei mindenkép azon vannak, hogy a hatalmat újra magukhoz ragadják, ami csak megnehezítette az ottlevő testvérek amúgy is súlyos helyzetét. Ezt tudta maga Domonkos is; de azért mégis nyugodtan Rómában maradt. Mi lehetett az, ami öt hónapokon át ott marasztalta?

Ezt kívánta mindenekelőtt rendjének érdeke. Az első pápai bulla ugyan csak a toulouse-i kolostorról emlékezik meg és ennek ügyét szentünk rövidesen elvégezhetette volna; de a következőkben mindjárt szemünkbe ötlük a rend általános jellege, ennek rendezése pedig alapos megbeszélést követelt a hivatalos római körökkel. És található-e Domonkos erre alkalmasabb egyént Hugolin bíborosnál? Szentünk sokszor megfordult nála; látogatásának főcélját pedig csakis a rendi ügyek képezték. Ő volt ugyanis már évek óta az egyházkormányzat fontosabb ügyeinek főintézője és egyúttal a szerzetesrendek legjobb ismerője.

Hogy mennyire érdeklődött ez a szentéletű és nagytudású főpap Domonkos új rendje iránt, azt megítélhetjük a következőkből.

Hugolin tudvalevőleg Szent Ferencnek is nagy barátja volt. Egyízben megtörtént, hogy amikor mindhárman együtt voltak, Hugolin így szólott: «Az egyház első századaiban a lelkipásztorok rendesen szegények voltak és emellett hű gondozói a rájuk bízott nyájnak; mert krisztusi szeretet és nem a pénzvágy volt életelemük. Miért nem lehetnének a ti testvéreitek főpapokká, amikor példaadásban és tudásban sok egyházfőt fölülmulnak?» Ferenc és Domonkos között erre jámbor vetélkedés támadt, hogy melyikük feleljen előbb a bíboros felvetett kérdésére. Végre is Domonkos, mint az idősebb, így válaszolt: «Felteszem testvéreimről, bíboros úr, hogy megértik, mily jó dolguk van a szerzetben. Ami pedig engem illet, ezenel kijelentem, hogy sohasem engedném meg nekik még a legkisebb egyházi méltóság elfogadását sem». Domonkos után Ferenc ím így nyilatkozott: «Testvéreimnek nem

lehet az a vágyuk, hogy nagyokká legyenek ; ezt még a nevük : «kisebb testvérek» is tiltja nekik. Ha tehát ahhoz akarnak hívek maradni, akkor maradjanak alant és kövessek az Úr Jézus alázatos életét, hogy ezáltal érdemeljék ki maguknak a felmagasztaltatást a mennyekben a szentek között. Ha a bíboros úr mégis azt akarja, hogy a kisebb testvérek az egyháznak javára váljanak, akkor azon legyen, hogy maradjanak állhatatosak hivatásukban és kényszerítse őket akaratum ellenére is az alázatosságra. Ha attól eltérnek Atyám, arra kérem, ne engedje meg, hogy egyházi méltóságot nyerjenek, nehogy ebben az esetben szegénységükből való felmagasztalásuk dölyfössé tegye őket».

Celano ezen adomájával biztosan azok ellen fordul, akik az egyházi méltóságok után tülekedtek. És ezeknek a száma az ő idejében elég nagy volt úgy a ferenceseknél, mint domonkosoknál. Mi ép ezért nem szavatolunk elbeszélésének hitelességeért ; de a jelzett irányzatosság mellett tagadhatatlanul el kell ismernünk történeti hátterét. Tudjuk, hogy a szentszék ügyes-bajos dolgaiban mennyire szerette felhasználni a jó szerzetesek szolgálatait. Erre főleg nagy szüksége volt a XIII. század elején ; ez volt az egyik oka, amiért Hugolin oly szívesen foglalkozott a két új rendnek irányításával. Lehet, hogy terveit nem mindig voltak azonosak a két rendalapítónak szándékával ; de azért mind a két szentünk atyjokként tisztelték őt és mindig a legnagyobb bizalommal fordultak hozzá.

Ugyancsak Hugolin korához fűződik egy másik történetünk, amely önkénytelenül azt a gondolatot kelti fel bennünk, hogy Domonkos római tartózkodásával a talajt akarta előkészíteni rendjének ott való letelepedéséhez. Azok közül, akiket itt rendjének megnyert, előttünk csak a montferratoí Vilmos neve ismeretes. Ez a nemes származású ifjú bejáratos volt Hugolin bíborosnál is ; itt ismerkedett meg szentünkkel. Domonkosnak rendkívüli kedvessége annyira lebilincselte őt, hogy mindjárt

csatlakozni akart hozzá. Szentünk azonban azt tanácsolta neki, hogy menjen előbb Párisba és tanuljon ott az egyetemen két évig, azután mind a ketten elmennek a pogányokhoz hittérítőknek.

A nemes ifjú megfogadta a jótanácsot és nemsokára igen hasznos tagja lett a rendnek. Egyéb érdemei mellett itt csak annyit említünk, hogy ő volt egyike az első misszionáriusainknak Keleten. Mint a szentszék követe sokat fáradozott és nagy sikereket ért el az ott lakó eretnekek és szakadárok között. Sírját ott lelte idegen földön, amelynek vidékeit annyiszor bejárta Krisztus nevéért.

Montferratoi Vilmoson kívül biztosan másokban is felkeltette szentünk a szerzetesi hivatás malasztját, mert hivatalos elfoglaltsága mellett bő tere nyílt neki apostoli buzgalmának gyakorlására. Figyelme kiterjedt azon nőkre is, akik istenességért Rómának külső falai körül kis cellákba befalaztatták magukat és csak egy kis nyíláson át közlekedtek a külvilággal. Domonkos többször ellátogatott hozzájuk, hogy hősies példájukon épüljön és viszont nekik «a vigasztalás és tanítás eledelét nyujtsa», mint egykoron Tóbiás a fogságban levő zsidóknak. Egy francia pap többször volt tanuja a megható látványnak s oly bizalomra gerjedt szentünk iránt, hogy nála meggyónt. és megvalóította neki, hogy szándéka a rendbe lépni. Domonkos azonban azt felelte neki, hogy az nem fog megtörténni és nem is lett belőle domonkosrendi testvér, hanem maçonni főesperes.

Szent Domonkosnak és szerzetének sok tisztelőt szerzett Rómában az is, hogy nemcsak az egyszerűeknek hirdette az Isten ígését, hanem az egyháziaknak is. Előadásait, amelyeket a pápai udvarban Szent Pál levelei felett tartott, sűrűen látogatták a magasabbrangú papok is és másként nem is címezték, mint «mester»-nek. A következő évben, amikor szentünk újra Rómába jött és rendjét ott megtelepítette, a pápa kívánságára továbbfolytatta előbbi előadásait; utána pedig a rendnek más kiváló tagjai részesültek ebben a megtiszteltetésben. Így keletkezett

az a magas pápai hivatal, amelyet ez időtől fogva mindig egy rendtag tölt be, aki V. Kelemen óta (1305—1314.) «Magister S. Palatii», azaz «a pápai udvar mestere» címét viseli. Eleinte erre volt bízva a pápai udvar hittudományi iskolájának a felügyelete és a Szentírás magyarázata. A XV-ik század óta a Magister S. Palatii mint a pápának hivatalos teológusa szerepel.

1217 tavaszán, húsvét után Domonkos újra kezébe vette vándorbotját, hogy fiait Toulouse-ban viszontlássá. Útját most is szegényesen tette meg; de azért mégis boldognak érezte magát, mert magával vihette a rend jóváhagyási bulláját, amely többet ért neki a föld összes kincsénél. Tudjuk, mennyit imádkozott és fáradozott, mennyi akadályt kellett neki legyőznie, míg ezt elérte. Ez az okmány azonban csak írott malaszt, holt betű marad, ha azzal együtt ki nem vívja a Szentatyának és udvarának szeretetét és nagyrabecsülését. Ezzel tehát teljes volt győzelme. Ügyének ily szerencsés megoldása nem ok nélkül tűnik fel csodálatosnak egy XIII-ik századbeli író előtt. Mi magunk is szívesen aláírjuk azt a kijelentését, hogy a rend megerősítését alig képzelhetjük másképp, mint hogy az Úr különös módon elősegítette azt a B. Szűz közbenjárására.

Az égnek ezen rendkívüli segítségét sejteti szentünknek a következő látomása Rómában:

A rend jóváhagyását követő éjszakán Domonkos Szent Péter templomában virrasztott és a rend elterjedéséért imádkozott. Megjelentek neki Szent Péter és Pál apostol, az előbbi pásztorbotot, az utóbbi pedig könyvet nyujtván feléje ezzel a felszólítással: «Menj és prédikálj, mert az Úr erre szemelt ki téged!» Ugyanebben a jelenetben látta szentünk, amint tanítványai kettesével elszélednek az egész világon, hirdetvén az evangéliumot. Ennek emlékezetére azontúl szentünk mindig vándorbottal és Szentírással kezében róttá az országutakat és a városok utcáit.

Domonkos, aki külsőleg is ily hű akart maradni láto-

másához, most hazatérőben egész teljességében meg akarta azt valósítani, miután minden előkészület megtörtént ahhoz Rómában.

TIZENHATODIK FEJEZET.

Domonkos szétküldt a testvéreket zárdákat alapítani és búcsut vesz Languedoc-tól.

Az otthonmaradt testvérek sohasem várták oly sóvárgással atyjok visszatérését, amint 1217 tavaszán. Ez érthető is; a Rómában tárgyalt kérdések őket érintették legközelebről. Igaz, hogy időközben hallottak egyet-mást ügyük lefolyásáról; de azért mégis az volt az óhajuk, hogy magától Domonkostól hallják meg a valót.

Kívánságuk május havában teljesült. Mily örvendetes volt a viszontlátás, mily boldogítók az egymással váltott ígések, mennyi vigasztalás a multa és mennyi lelkesedés volt azokban a jövőre! Igazán örvendeni csak a gyermekek és azok tudnak, akik Krisztusért mindent elhagytak. Szentünk fiai pedig ilyenek voltak.

A boldog együttlét e napjai azonban nem tartottak soká; feladatuk legnehezebb része, az új zárdák alapítása és azoknak benépesítése, csak ezután következett. Hogy ennek el kell jönnie, azt mindnyájan érezték; de arról aligha volt még tudomásuk, hogy a rendalapító miként tervezi azt. Amikor ő azt feltárta előttük, általános meglepetéssel fogadták szavait. Történt pedig ez augusztus 15-én, Nagyboldogasszony napján.

Erre az ünnepre szentünk Prouille-ba hívta össze testvéreit. Ugyanakkor nagy néptömeg gyűlt össze Szűz Máriának e kegyhelyén és azonkívül ott voltak Domonkos régi barátai és jóltevői: Fulko püspök, Montforti Simon gróf, Arnould narbonnei érsek és sok más egyházi és világi főúr. Sokan ezek közül valószínűleg azért siettek oda, hogy szentünket hosszú távollét után üdvözljék

és vele együtt a Boldogságos Szűznek hálát mondjanak a rend jóváhagyásáért; azt azonban aligha sejtette egyikük is, hogy ő búcsúzni akar tőlük. Pedig Domonkosnak ez volt a szándéka.

Először a néptől búcsúzott el, mégpedig nagyon komoly szavakkal. «Éveken át édesgettelek benneteket» — szólt Domonkos — «szelíd szóval, kéréssel és könnyekkel; de ha nem használt az áldás, majd használ a bot, ahogy szülőföldem közmondása tartja. (Ou non valsez hagols, val bagols.) Ime ezután fejedelmeket és uralkodókat hozunk reátok, akik népeket és nemzeteket fegyvereznek fel ellenetek és sokat közületek kardélre hánynak. Ezek ledöntik városaitok tornyait és falait, elpusztítják földeiteket és fogságba hurcolnak titeket. Így remélhetőleg nálatok is több hatása lesz a botnak, mint volt a szép szónak.»

Domonkos fenyegető intelme kétségtelenné teszi, hogy tisztább volt a délfranciaországi helyzet újabb bonyodalmaival. Amikor Rómából hazatért, a pápa a narbonne-i érsek és d'agen-i püspök részére levelet adott át neki és ugyanekkor első dolga volt, hogy meglátogassa Montforti gróft, akivel sok közölnivalója volt. Az évekig elhúzódó ellenségeskedés még mindig tartott; sőt ép akkor nagyon féltő volt, hogy egy újabb borzalmas háborúra kerül a sor a katolikusok és az eretnekekhez szító főurak és a lakosság között. Híveinek ez az alattomos viselkedése annyira elkésérette Fulko-t, hogy Rómában felmentését kérte püspöki méltóságától, vagy legalább is azt, hogy nagy egyházmegyéjét három részre osszák, mert csak így remélt híveinél javulást elérhetni.

Az utolsó szózat, amelyet szentünk ezen vidék szerencsétlen lakóihoz intézett, nem volt tehát üres ijesztgetés, hanem nagyon is emlékeztetett az Úr panaszára, amikor Jeruzsálem városát könnyel szemében figyelmeztette rettenetes sorsára. «Vajha megismerted volna te is legalább ezen a te napodon, amik békességedre szolgálnak, most pedig el vannak rejtve szemeid előtt. Mert rádjönnek

a napok és körülvesznek ellenségeid árokkal és körül-fognak és megszorogatnak téged mindenfelé. És földig lerontanak téged és fiaidat, akik benned vannak és nem hagynak benned követ-kövön, mivelhogy nem ismerted meg látogatásod idejét.» (Luk. 19. 43.) Így kesergett Domonkos is a hálátlan nép felett, amelynek nagyobbik része még mindig megmaradt régi megátalkodottságában és ezáltal nagyon könnyen újabb vallásháborút idézhetett elő.

Növelte ezt az aggodalmát egyik látomása is, amelyből előre megjegyezte Montforti gróf halálát és uralmának végét, még mielőtt a toulouse-iak fellázadtak volna ellene. Elragadtatásában ugyanis egy hatalmas, terebélyes fát látott, amelynek ágai között sok madár fészkel. Ez a fa egyszerre eldőlt, mire lakói megriadva elszéledtek. Ez a fa, mondja Jordanus, Simon gróf volt, azon vidék összes katolikusainak bátor oltalmazója. Amíg ő élt, szentünknek nem kellett félni fiait; de elestével elesett legjobb támaszuk.

Ilyen viszonyok között szentünk bölcsőbbnek látta a testvéreket szétküldeni; mert így nemcsak biztonságukról volt gondoskodva, hanem azt is elérte, hogy a rendet céljának megfelelőleg mindenfelé ismertté teszik és neki új tagokat szereznek.

Domonkos ezen elhatározását csak Prouille-ban hozta nyilvánosságra. A nagy napnak ez volt a fénypontja, amikor szentünk a Boldogságos Szűz oltára elé hívta a testvéreket és ott a Szentléleknek segítségülhívása után közölte velök szándékát. Kijelentését mindnyájan a legnagyobb megdöbbenéssel fogadták. Leginkább csodálkoztak szavain Fulko és többi jóbarátai. Biztosra vették, hogy az ilyen eljárás csak romlására szolgálhat a még csak kezdődő intézménynek és ezen meggyőződésüket nem is titkolták el előtte. De Domonkos nem volt az az ember, akit könnyen el lehetett volna téríteni jól megfontolt szándékától s csak annyit felelt aggályaikra: «Atyáim, Uraim, ne ellenkezzenek velem, mert én jól tudom, mit

cselekszem. Ha a gabonaszem egy rakáson marad, dohossá válik és elrothad; ha pedig elvetik, bő termést hoz. Más szóval mondva: neki egyelőre semmi kilátása nem volt arra, hogy abban a zürzavaros időben fiai áldásos munkát folytathassanak Toulouse-ban, ami előbb-utóbb is csüggedést keltett volna bennök. Másfelé pedig nagy szükség volt apostoli lelkületű férfiakra és amellet arra is számíthatott, hogy sokan csatlakoznak a szerzetéhez.

De bármily jogosult is volt ez a feltevés, azért tagadhatatlan, hogy szentünk ezen elhatározása igen merész volt és hogy azt nem lehet pusztán emberi előrelátásból megmagyarázni. Eljárása azonkívül homlokegyenest ellenkezett egész multjával. Ő, aki annyi ideig tudott várni, míg eljön az ő órája, hogy azt a kevésszámú hívét egy földél alá gyűjthesse és aki annyira szerette mások tanácsát kikérni és követni, most egyszerre úgy tűnik fel előttünk, mintha egy csapásra el akarna érni mindent és csökönyösen elzárkózik jóakaróinak tanácsa elől. Ezt pedig ép akkor, amikor intézkedésével legjobb embereinek véleménye szerint kockára tette eddigi fáradozásának gyümölcsét. Igaz, hogy erre egyrészt a languedoci áldatlan politikai helyzet is készítette; de a mód, ahogyan Domonkos ezen veszedelemnek elébevágott, oly vakmerő volt, hogy ahhoz valóban egy szent bátorsága kellett. Ez a körülmény volt az, ami Fulko és társainak aggályait szétoszlatta és a testvéreket megnyugtatta arról, hogy szentünk intézkedése Istentől ered s azért nem vall vele szégyent, habár elhatározása emberileg szólva a legnagyobb vakmerőségnek látszott.

Nagy megvigasztalására volt a rendalapítónak az, hogy a tizenhat férfiú közül, akiket lelki fiainak mondhattott, egyetlen egy sem mutatkozott méltatlannak erre a névre. Atyjok felszólítására, hogy újítsák meg Istennek tett fogadalmukat és ígérjenek neki újból engedelmességet, mindnyájan eleget tettek. Nagyon valószínű, hogy ezen alkalommal Domonkos testvérei előtt ünnepélyes ígératot tett Istennek, hogy a pogányok közé megy az evangéliumot

hirdetni, mihelyest azt körülményei csak megengedik. Tudjuk, hogy ez neki régi vágya és biztos, hogy ennek nyilvános fogadalommal való megerősítése főleg akkor volt helyénvaló, amikor alattvalói oly nagylelkűen áldozták fel magokat Istennek. Miután a maga áldozata sokkal nehezebb volt fiaiénál, azért bizvást mondhatta nekik: «Menjetek gyalog, pénzt magatokkal ne vigyetek, a holnap miatt ne szorgoskodjatok, hanem házról-házra kolduljátok mindennapi kenyereteket. Nehézségből, nélkülözésből kijut ugyan nektek; de azért az Úr gondoskodni fog rólatok, hogy szükségét ne szenvedjétek».

Végre felszólította a testvéreket, hogy válasszanak magok közül egyet apátnak, aki őt, amíg maga a pogányok között fog tartózkodni, a rend kormányzásában helyettesíti. S hogy mily sietős volt ez a terve, mutatja az is, hogy egy ideig már szakállt eresztett.

Domonkosnak ez a szándéka ugyan nem valósult meg későbbben sem, de a többiben a közel jövő fényesen beigazolta felfogásának helyességét. A prouille-i ünnepeg után alig mulott el két hét és VI. Rajmund újra bevonult Toulouse-ba, ahonnét pár évvel azelőtt menekülnie kellett. A lakosság legnagyobb része örömmel fogadta régi urát s visszajöttével újra felragyogott az eretnekek csillaga. A háború ismét megkezdődött a maga kegyetlenségével és összes borzalmával. Fulko püspök kénytelen volt székhelyét elhagyni, hogy életét megmentse; Montforti Simon pedig a következő évben épen Toulouse falainál lelta halálát, amikor a várost vissza akarta foglalni. Vele kidőlt az a hatalmas faóriás, melyet Domonkos elragadtatásában látott s amelynek ágai között biztos menedéket találtak fiai. Szentünk tehát ép azáltal mentette meg rendjét a legnagyobb veszedelemtől, amiben jóakarói annak végromlását gondolták.

Mialatt ezek Toulouse-ban történtek, a Szent Román kolostor lakói közül már csak ketten tartózkodtak ott, a többiek pedig egymásután elszéledtek rendeltetésük új helyére. Párisba kerültek legelőbben, élükön a francia

származású Mátéval, akit előzőleg a testvérek apátjuknak megválasztottak. Vele mentek de Garrigue Bertrand, az angol Lőrinc és navarrai János. Pár nap múlva követték őket szentünk testvére, Mannes, Fabra Mihály és Odorik laikus testvér. Spanyolországba négyen mentek, névszerint Madridi Péter, de Uzero Mihály, segoviai Domonkos és Gomez Suero. Noël és Claret Vilmos Prouille-ban folytatták munkájukat, Toulouse-ban pedig Seila Péter és Tamás testvér maradt egyelőre házörzőnek.

Ez utóbbi két testvérnek a sorsa nem volt irigyléseméltó. Szentünk azonban azért hagyta őket Toulouse-ban, mert, mint odavalók, ismerték a helyi viszonyokat és előkelő összeköttetések révén biztonságban volt nemcsak életük, hanem a reájuk bízott zárda is. Egyedüllétük különben nem tartott sokáig. Az előbbi testvérek eltávozása után nemsokára találkoztak mások, akik helyüket elfoglalták. Ezek között leginkább kitűntek Arnold, későbbi vértanu; Livia Romeus, életszentségéről híres férfiú; Felgar Raymund, aki alig egy évtizeddel később Fulko-nak utóda lett a püspöki székből és majdnem negyven évi főpásztorkodása alatt kiváló érdemeket szerzett a katolikus hit megerősítésében Toulouse-ban és annak környékén.

Legjobb segítői voltak ebben a toulousei kolostor tagjai. Igaz, hogy ezért meg is kellett szenvedniök a testvéreknek. Többen közülök vértanu-halált szenvedtek. Megemlékezésre érdemes az is, hogy Raymund gróf fia halálbüntetés alatt megtiltotta a lakosságnak, hogy valaki ételt vagy italt adjon a testvéreknek. Ezzel azonban nem ért célt s azért kiűzte mindnyájukat a városból, házukat pedig felperzseltette. De azért a bátor testvérek rövid idő múlva újra visszatértek szétdúlt otthonukba.

Hasonló küzdelmek nem hiányoztak azoknál sem, akik Nagyboldogasszony ünnepe után mindjárt messze idegenbe mentek, ahol sem hajlék, sem jószívű ismerősök nem várták őket tárt karokkal. Ezeknek is nagy és erős hitre volt szükségük, hogy a nehéz feladattól vissza ne

rettenjenek. De csodálatraméltó az isteni gondviselésbe vetett bizalom is, amely Domonkost éllette, amikor fiait szétküldötte. Jordanus, aki személyesen ismerte szentünket és első munkatársait, bámulattól eltelve, így nyilatkozik ezen intézkedésről :

«Igazán csodálatraméltó Isten szolgájának az a nyugodtsága, amellyel fiait küldözgetni szokta mindenféle irányban anélkül, hogy egy percig is kételkedett volna eljárásának helyességében, holott azon mások fejüket csóválták. Domonkos ilyen esetekben úgy viselkedett, mintha a jövőt tisztán látná maga előtt; vagy mintha a Szentlélek már előre felvilágosította volna a bekövetkezendőkről. Ki is merné ezt kétségbevonni? Kezdetben nem sok tanítványa volt, akik többnyire kevésbé iskoláztak és a hittudományban még gyengék voltak; de ő azért mégis munkába állította őket. Azok, akik csak az emberi okosság szemüvegén nézik a világ járását, azt hitték, hogy így inkább csak rontani, mint építeni lehet. Domonkos áldásával bocsátotta útnak fiait és imájával folyton kísérte őket; azért gondoskodott róluk az Úr, hogy számban és érdemben növekedjenek».

De mert ez a hatás nem volt talán azonnal oly szembe-tűnő és sokszor jobbak is nehezen bírnak felemelkedni a természetfölötti álláspontra, amelyhez szentünk oly szigorúan ragaszkodott cselekvésében, azért nemritkán gyanús szemmel fogadták intézkedéseit. Ezzel ugyan a szentek nem szoktak törődni, de néha mégsem állhatják meg, hogy meg ne mondják az igazságot.

Mikor Szent Domonkos első tanítványait prédikálni küldte, néhányan a ciszterciek közül csodálkoztak azon, hogy tanítványai még kevesen s többnyire fiatalok voltak és képzettségük sem volt valami különös. Abban a hiszemben, hogy az ilyen eljárás megbosszulja magát, vigyázni is kezdtek rájuk, hogy nem vétenek-e az igehirdetésben vagy viselkedésükben. Domonkos jó ideig türelemmel viselte kémkedésüket; de egyszer aztán keményen rászólt a lesekedőkre: «Mit figyelitek ti testvéreimet oly szeretet-

lenül ? Hagyjatok fel már azzal, mert én tudom és teljesen meg vagyok győződve arról, hogy «ifjaim» becsülettel megfelelnek küldetésüknek ; ellenben a tieteknek visszavonultságuk miatt semmi részük sem lesz az igehirdetésben).

Már pedig hithirdetőkre szükség volt abban az időben. Toulouse elfoglalása után a többi várak és városok is lassan visszakerültek régi birtokosaik kezére, akik alatt az eretnekek újra folytathatták egyházelleni üzelmeiket. Domonkos a maga részéről mindent megtett a veszedelem elhárítására. Valószínűleg az ő befolyásának tudható be, hogy III. Honórius (1217. január 21.) megkereste a párisi egyetemet, hogy a toulousi grófságba küldjön tudós tanárai közül többeket az albiak megcáfolására. Hogy a felszólítás talált-e ott megértésre, azt kötve hisszük ; vagy legalább is nem olvasunk semmit sem róla, hogy a híres «mesterekből» valamelyik is ott eredménnyel működött volna. Ilyen viszonyok között szentünk fiainak szétküldése után még néhány hónapot töltött az albiak földjén, hogy ott az események fejleményét bevárja. S miután a dolgok nem fordultak jobbra, fiainak sorsát pedig biztosítottnak látta, december havában Rómába indult Metzi Istvánnal, hogy ott a pápának tapasztalatairól beszámoljon és kolostort alapítson.

Távozása előtt még utóljára meglátogatta Montforti Simont, aki Narbonne várában tartózkodott és innét kilenc hónapon keresztül sikertelenül igyekezett Toulouse-t visszaszerezni ellenségétől. A két nagy férfiúnak ez volt utolsó találkozása. Hogy szentünk mennyi ideig volt nála és milyen tárgyalások folytak le közöttük, arról nincs tudomásunk. Annyi biztos, hogy az a gyengéd barátság, amely kettőjüket egymáshoz fűzte, most, hogy Simon szerencsecsillaga letűnőben volt, semmit sem veszített régi őszinteségéből. Erről tanuskodik az a levél, amelyet a gróf carcessonai kormányzójának küldött s neki meghagyja, hogy az ő «kedves Domonkos testvérének» birtokait és ügyeit úgy oltalmazza és vezesse, mint saját magáét. Értette pedig ezalatt a prouillei zárdát és annak javait.

A szeretet, amellyel ez a két férfiú egymás iránt viseltetett, utódaikra is átszarmazott és megható megörökítést nyert a rend részéről 1256-ban. Akkor ugyanis a nagykáptalan elrendelte, hogy az összes zárdák Martyrologiumának szélére jegyeztessék be június 25-ikére: «Ezen a napon halt meg Toulouse előtt a kiváló emlékű férfiú, Montforti Simon gróf, a hitnek buzgó védője és Domonkos Atyánk lelki barátja, és ezért elrendeljük, hogy a testvérek imádkozzanak az ő, nemkülönben egész nemzetségének lelki-üdvéért, amely rendünk iránt rendületlen kegyelettel viseltetik».

TIZENHETEDIK FEJEZET.

San Sisto-zárda Rómában.

Nincs olyan kedves áldozat Isten előtt, mondja Nagy Szent Gergely, mint az apostolkodás. Mi pedig joggal tehetjük hozzá, hogy ép azért nincs hivatás, amelynek oly tiszták és nemesek az örömei. Csakhogy ezeknek rendszeren sok szenvedés az ára. Ezekből éveken keresztül bőven kijutott Domonkosnak Languedoc-ban. Az ott végigjárt keresztút után most annál több öröm jutott osztályrészeül Rómában. A lendület, amelyet rendje azután vett, oly örvendetes és meglepően rohamos volt, hogy abban kétségtelenül az Isten vigasztalását kell látnunk, amellyel szentünket előbbi szenvedéseieért még ez életben akarta megjutalmazni. «Fárasztóbban nálánál», mondja Lacordaire, senki sem vergődött célja felé; de viszont nem is érte el azt oly bámulatos gyorsasággal, amikor már műve lendületbe jött.»

Útját, amely Milánón és Bologán át vezetett, nem jelzi más esemény, mint hogy négy új tag szegődött hozzá, akiket Rómába vitt magával. 1218 elején már itt találjuk őt.

«Rómába érkezve» — mondja egyik régi életírója — «Domonkos buzgósággal, alázattal és szeretetteljesen kezdte

gyakorolni Isten igéjének hirdetését, amire Istentől hivatva volt és amivel a Szentszéktől Rómában, az apostoli hatalom központjában, lett megbízva. Isteni kegyelemből ihletett ajkairól az Úr szólott. A nép áhitattal hallgatta szentbeszédeit, mert tanítása nem az emberi bölcsesség nagyhangú szavaival tűnt fel, hanem a szív meghatottságában és a léleknek és erőnek megnyilatkozásában állott.» (I. Cor. 2. 4.)

Domonkos azonban nemcsak prédikálni akart Rómában, hanem kimondottan azzal a szándékkal ment oda, hogy ott zárdát alapít. Már maga a körülmény, hogy szentünk személyesen ment oda, eléggé mutatja, mily jelentőséget tulajdonított ennek az alapításnak. Ő ezzel egész rendjét a Szentszék közvetlen oltalma alá akarta helyezni, amire az új intézménynek feltétlenül szüksége is volt. Ez a törekvése pedig nem ütközött nehézségbe, mert III. Honorius pápa, ha nem is szólította fel külön erre, szándékát mégis csak helyesléssel fogadta; hisz tudjuk, mennyire becsülte Domonkost és mily nagy reményeket fűzött rendjéhez. Ép azért bizton feltehetjük, hogy amikor szentünk előtte megjelent és hajlékot kért fiai részére, a pápa örömmel engedte át neki San Sisto kolostort, amely ép akkor üresen állott.

San Sisto Róma régi nevezetességei között nem az utolsó helyet foglalja el. Templomát Szilveszter pápa szentelte fel a IV-ik század elején és ugyanott II. Sz. Sixtus pápának sírján kívül még más öt szent vértanunak ereklyéi őriztetnek. Ősi tiszteletreméltóságánál fogva ez a szentély már régi időkben mint bíborosi templom szerepelt; de mivel a központtól messze kívül esett, azt csak ritkán látogatták és így a XIII-ik század elején már félig romokban hevert. Hogy végleg el ne pusztuljon, III. Ince pápa megkezdte annak helyreállítását azzal a szándékkal, hogy a templom mellé zárdát épít a Rómában elszórtan lakó apácák részére. Az épület egy része már készen állott, munkáját azonban félbeszakította közbenjött halála. Ebbe a félbemaradt épületbe, amely néhány év óta el-

hagyatottan feküdt a Via Appián, nem messze Caracalla császár fürdőjének romjaitól és San Callisto katakombáitól, vonult be szentünk 1218. év tavaszán.

Domonkosnak itt mindenekelőtt gondoskodnia kellett az épület befejezéséről. A munka haladéktalanul megkezdődött. Eközben oly szerencsétlenség esett meg, amely könnyen hosszú időre megakaszthatta annak folytatását, sőt még a testvérek ottmaradását is veszélyeztette.

Történt ugyanis, hogy ép akkor, amikor az építőmester a sírbolt egyik ívének helyreállításán dolgozott, a felette levő boltozatnak egy része rászakadt és maga alá temette a szerencsétlent. A baleset rendkívül aggasztotta a testvéreket. Egyrészt bántotta őket a szerencsétlenül járt ember lelki sorsa; másrészt pedig tartottak a nép haragjától, amely könnyen ellenük fordulhatott azon a réven, hogy gondatlanságuk oka a szerencsétlenségnek. És bár ezért nem vádolta őket lelkiismeretük, azért mégis sokat árthatott volna nekik az ilyen rosszakarató híresztelés.

Amikor az esetet Domonkosnak hírül hozták, megnyugtatta a testvéreket és megparancsolta nekik, hogy a szerencsétlenül járt ember holttestét ássák ki a törmelék alól és hozzák eléje. Miután ez megtörtént, Istenbe vetett hittel imádkozott felette s ezzel életre támasztotta őt, a testvérek nagy vigasztalására.

Nemcsak a kezdetleges, szükös lakás volt szegényes San Sisto-ban, hanem a testvérek egész életmódja is. Az új háznak semmiféle biztosított jövedelmi forrása nem volt és így testvéreinknek kéregetéssel kellett mindennapi szükségletüket beszerezni. Ez azonban nem volt mindig könnyű; mert mint Constantin megjegyzi, «a kiküldött alamizsnagyűjtők sokszor akadtak ugyan papokra, levitákra, de ritkán irgalmas szamaritánusra». Ilyenkor az Úr nem egyszer csodálatos módon segített övéin, amint azt Cecilia nővér részletesen megírja a következő esetben:

Mikor a testvérek még San Sisto-ban laktak, körülbelül százan, Szent Domonkos megparancsolta calabriai

Jáuosnak és római Albert testvérnek, hogy a városban alamizsnát gyűjtsenek. A két testvér azonnal elindult és délelőtt kilencig járkáltak idestova a városban, de semmit sem kaptak. Visszatértükben Szent Anasztázia templomnál egy jólelkű asszonnyal találkoztak, aki az új rend tagjai iránt tisztelettel viselkedett. Látván, hogy üres a tarisznyájuk, megkönyörült rajtuk és egy kenyeret adott nekik. A két testvér alig folytatta tovább útját, találkozott egy emberrel, aki tőlük alamizsnát kért. Midőn azt mondták neki, hogy maguknak sincs semmijük, az illető nem nyugodott meg, hanem tovább ostromolta őket kérésével. Nem birtak tőle szabadulni, végre is odaadták azt a kenyeret, amelyet imént a jólelkű asszonytól kaptak. Erre a koldus eltűnt szemük elől. Hazaérve, alig-hogy beléptek a kolostorba, találkoznak lelkiatyjukkal, aki vidám arccal így szól hozzájuk: «Ugy-e, fiaim, semmit sem hoztatok?» «Nem.» És erre elmondták neki, hogy történt velük útközben. Domonkos csak annyit mondott: «Ez az idegen Isten angyala volt; ne aggódjatok, az Úr gondoskodni fog rólunk, menjünk és imádkozzunk e szándékra». A templomban végzett rövid ima után megparancsolta a testvéreknek, hogy a ház összes tagjait hívják össze az ebédlőbe. Azok eleinte szabadkoztak: «Hogy tegyük meg ezt, amikor úgy sincs ennivalónk». Ezután Rudolf pincekezelő testvért hívatta és ugyanazt a parancsot adta neki a biztatással, hogy az Úr majd gondoskodik övéiről. Erre a testvérek asztalt terítettek és a szokásos jelre az egész rendcsalád megjelent az ebédlő-teremben. Áldás után, amit Domonkos maga mondott, római Henrik testvér megkezdte az olvasást, szentünk pedig összekulcsolt kezét az asztalra téve, imádkozott. Ekkor történt, hogy két mennyei arcú ifjú meglepetésszerűen megjelent a teremben, akik a vállaikon csüngő fehér ruhában kenyeret hoztak, amint azt Domonkos Istennek sugallatából előre kijátásba helyezte. A két ifjú az ebédlő egyik-egyik oldalán alulról fölfelé haladva, minden testvér elé csodaszép fehér kenyeret tett. A rendalapítóhoz érve ugyanigy

cselekedtek, mint a többieknel s azzal meghajtván magukat, eltávoztak anélkül, hogy megtudakolhatta volna tőlük valaki, hogy honnét jöttek és hová mentek.

Erre Domonkos a testvérekhez fordulva mondá: «Egyetek testvéreim a kenyérből, amelyet az Úr küldött nektek». Azután odaszólt a felszolgálóknak, hogy bort töltsenek a poharakba. Mikor ezek azt felelték, hogy nincsen, ő megismételte rendeletét: «Menjetek csak a pincébe és találtok bort, amelyet az Úr küldött a testvéreknek». S úgy is volt, mert a főszolgáló testvérek engedve a főszólításnak, lementek és a legjobb borral színültig megtöltve találták a hordót. És Domonkos újra megszólalván mondá: «Igyatok testvéreim a borból, amelyet az Úr adott nektek». Ez a kenyér és bor, amihez a testvérek ily csodálatos módon jutottak, három napig eltartott, amikor Domonkos megparancsolta, hogy a maradékot osszák ki a szegényeknek, úgy hogy a kolostorban semmi se maradjon. Ezen három nap alatt senki sem gyűjtött alamizsnát, mert az Úr maga látta el a házat kenyérral és borral. Szentünk pedig felhasználva az alkalmat, nagyon megható beszédet intézett fiaihoz, buzdítván őket, hogy az isteni gondviselésben még a legnagyobb szükség idején se kételkedjenek.

Ezen csodánál jelen voltak: Tankrét testvér, a renház perjele, a római Ottó és Henrik testvérek és még sok más is, akik azután a történeteket Cecilia nővérnek és a többi apácáknak elmondták, akik akkor még a Tiber folyón túl Santa Maria nevű kolostorban laktak. Ugyancsak ők hozták a nővéreknek ebből a kenyérből és borból, amit ezek ereklyekép sokáig megőriztek.

Ez a jellemző eset képet ad nekünk a San Sisto zárda szegénységéről. A testvéreknek nem volt egyéb jövedelmi forrásuk az alamizsnán és jólelkű adományokon kívül. Ez az állapot nem az adott viszonyok kényszerűségének volt a következménye, hanem önként vállalt életmód és addig alig ismert alakja a szerzetesi szegénység gyakorlásának. Domonkos azt akarta, hogy testvérei

alamizsnából éljenek. Ha nem ez lett volna szándéka, akkor talál Rómában tisztelői között olyanokat, akik az új zárda megélhetését más módon biztosítják. Ennek azonban semmi nyomát sem találjuk San Sisto kolostor történetében; ingó vagy ingatlan birtokszerzésről sohasem tesznek említést forrásaink. Ami Prouille-ban a rendalakulásnál csak jámbor óhaj volt lelkében, azt itt látjuk egész terjedelmében megvalósítva.

Domonkosnak eszménye ebben lényegesen eltért a régi rendalapítók felfogásától. Uri rendet ugyan ezek sem alapítottak; de náluk a szegénység közvetlenül csak az egyes rendtagokra és nem a rendre mint ilyenre vonatkozott. Szentünk ellenben nemcsak a rendtagokat, hanem magát a rendet is teljes szegénységre alapította és ezen vagyontalanság volt az oka, amiért azt később «kolduló rendnek» nevezték.

Ez az újítás különösen kezdetben nagy hitet és lemondást követelt az alattvalóktól; de azért a testvérek mégis boldogoknak érezték magukat Domonkos mellett. A lelki kenyér, amelyet szent ajkai nyujtottak nekik, megédesítette nélkülözésüket és a rendtagok száma rohamosan növekedett. Ez a növekedés annál feltűnőbb, mert nem a jólét vonzotta őket a zárdába, hanem az Úr Jézus szegénysége, akiért képesek voltak mindent megvetni a világon.

Igy cselekedett a római származású Henrik testvér. Előkelő, gazdag szülei mindenáron szerették volna megakadályozni, hogy a szerzetbe lépjen és amikor a fiú mégis odament, erővel akarták onnan kihurcolni. Amikor szentünk tervükről értesült, néhány testvér kíséretében elküldötte Rómából. Szülei azonban lovas emberekkel üldözőbe vették és már annyira megközelítették a menekültöt, hogy csak az Anio folyó választá el őket egymástól. Amikor Henrik ezt észrevette, Szent Domonkos pártfogásába ajánlotta magát és összekulcsolt kezekkel kérte Isten oltalmát. Fohászkodására az Anio annyira megáradt, hogy üldözői nem bírtak azon átkelni és kény-

telenek voltak visszafordulni. Távozásuk után az ifjú ismét visszatért San Sisto-ba, szülei pedig okulván az eseten, nem háborgatták tovább hivatásában.

Bár a szerzetesi élet távrolról sem jár annyi bajjal, mint a világiaké, azért ott sem hiányzik a kereszt. Ez azonban könnyen elviselhető, különösen akkor, ha az alattvaló megértést és részvétet talál előljáróinál. Ilyen atyai szívé volt Domonkosnak; hozzá mindenkor bizalommal fordulhattak a testvérek. Így történt ez Mille Jakab betegségében. Baja hirtelen oly súlyossá vált, hogy már a legrosszabbtól kellett tartani és azért a szentségekkel ellátták. A testvérek nagyon bántották miatta, mert benne nemcsak jó társat veszettek volna, hanem ügyes házgondnokot is, akit hivatalában alig pótolhatott volna másvalaki. Végső szükségükben tehát Domonkoshoz fordultak, hogy imájával mentse meg az életnek. Szentünk méltányolta fiainak kérését és egyelőre csak azt mondta nekik, hagyják magára a beteg szobájában. Miután a testvérek eltávoztak, odatért a haldoklóhoz és buzgón kezdett imádkozni életbenmaradásáért. Isten csodálatos módon meghallgatta könyörgését; a már félig halott testvér azonnal meggyógyult. Constantin, aki ezen esetet Domonkos életében feljegyezte, megemlíti azt is, hogy a csodálatos gyógyulás történetét Jakab testvér elbeszéléséből tudja.

Másik alkalommal ismét két testvérnek jövendölte meg közeli halálát. Elsőnek Gergely halt meg, aki nagyon szép külsejű és megnyerő modorú testvér volt; utána három napra Albert követte, felcserélvén a test sötét bőrtönét a mennyek dicső palotájával.

San Sisto kolostornak ezek voltak az első halottai. Domonkos alig pár hónappal azelőtt francia földön vette fel őket rendjébe. Rómába azért hozta őket magával, hogy itt az új zárda lelki szegletköveivé csiszolja. Isten azonban másképp intézkedett és arra szemelte ki őket, hogy az ifjú rendház első képviselői és szószólói legyenek a mennyben. Az egyes rendházak keletkezésénél nemritkán találkozunk ilyen esetekkel, amikor az ég áldozatot kíván,

hogy azért annál bővebben árássa áldását a földön fáradozó testvérek munkájára.

A rengeteg sok munka és elfoglaltság, amely szentünkre nehezedett Rómában, nem feledteté el vele távolban élő fiait. A prouille-i és toulouse-i zárdák sorsa bizonyára sok aggodást okozott neki, nemkülönben a Párisba és Spanyolországba küldött testvéreké. Rómában, ahol akkoriban az egész keresztény világ vallási és politikai szálai találkoztak, Domonkos könnyen szerezhetett értesülést mindenünnen. Viszont a testvérek sem mulasztották el a kínálkozó alkalmat, hogy magukról hírt adjanak. Ezek a jelentések kevéssé voltak biztatók. Elválásuk után körülbelül félévre négy testvér jelent meg nála Rómában: navarrai János és angol Lőrinc Párisból, Spanyolországból segoviai Domonkos és Uzero Mihály, hogy kipanaszolják előtte magukat. Különösen a két utóbbit nagyon elcsüggesztette a sok nehézség, amely hazájukban útjukba gördült és üdvös munkálkodásukat lehetetlenné tette. Hogy ezzel mire céloztak, azt Jordanus nem mondja meg kifejezetten; de mi aligha tévedünk, ha a két testvér panaszának okát az egyházi előljárók nemtörődésében és az új rend iránt való gyanakodásukban keressük.

Domonkos nem késlekedett ezt a pápának tudomására hozni, aki azonnal intézkedett a baj orvoslásáról. Erről tanuskodik III. Honóriusnak 1218. február 11-én keltezett levele, amelyet az egyház összes érsekeihez, püspökeihez és egyházi méltóságokhoz intéz és arra kéri őket, hogy a prédikáló testvéreket törekvéseikben tőlük telhetőleg segítsék.

A levél így hangzik: «Arról, aki a szerzeteseket tiszteli és szereti, el lehet mondani, hogy kedves dolgot végez Isten előtt. Mert az ő szolgálatuk dicsőbb az országok kormányzásánál, és amit egynek ezen legkisebb szolgálói közül teszünk, azt Őncki tesszük. Ép ezért kérünk, buzdítunk titeket és jelen apostoli levelünkkel meghagyjuk nektek, hogy a prédikáló rend testvéreit, akiknek munkáját Egyházunkra nézve üdvösnek és Isten előtt kedvesnek

ítéljük, úgy a magunk személye, mint az apostoli Szent-
szék iránt való tekintetből szeretettel fogadjátok. Segít-
sétek őket szükségekben és támogassátok dicséretes
törekvéseikben; mert ők mások lelki üdvösségének szentelik
életüket, az Isten ígését hűségesen és önérdék nélkül
hirdetik és kizárólag csak az Úrnak akarnak élni önként
választott szegénységben. Teljesítsétek tehát kérésünket
és valósítsátok azt meg oly módon, hogy az ítélet napján
az Úr jobbján találtsátok és érdemesek legyetek az örök
dicsőségre. Ne vessétek meg tehát őket, mert ezáltal
magát az Urat vetnétek meg és méltán utólnérne bennete-
ket büntető keze az örök kárhozatban».

Amire a testvéreknek leginkább szükségük volt,
az nem annyira az anyagi támogatás, mint inkább a
főpásztorok bizalma volt. Igaz, hogy az igehirdetőnek
azt elsősorban magának kell példás életével és tanításának
tisztaságával megszereznie; de ez a kezdő rendnél nem
történhetett meg oly gyorsan mindenfelé. Azt is figyelembe
kell vennünk, hogy mily szokatlan volt az időben a prédikáló
szerzet és hogy az eretnekek még a szerzetesi ruhát is
felhasználták az egyszerű nép megtévesztésére. A testvérek
megbízhatóságáért tehát a pápának kellett szavatolnia,
és hogy milyen szívesen tette ezt Honórius, arról tanus-
kodik az a jóleső melegség, amely levelének minden
szavából kiérezhető. A pápa nyilván meg volt győződve
arról, hogy az a kis csapat, amelyet Domonkos maga
köré gyűjtött, hatalmassá fejlődik és nagy szolgálatokat
tesz az egyháznak. Erről kezeskedett úgy Domonkos
személye és multja, mint fiainak apostoli szelleme, amely-
nek alattvalóiban való felébresztéséhez szentünk mesterien
értett. Vállalkozásának életrealóságát pedig legjobban
bizonyította a san-sistoi zárda, ahol a testvérek száma
rövid három-négy hónap alatt majdnem százra emelkedett.

Minderről a pápának közvetlen tudomása volt és ez
azért a legnagyobb készséggel segítette szentünket terve-
inek kivitelében. Bizonyítja ezt az ünnepélyes bulla,
amelyben Honórius ugyanazon év márc. 30-án a prouille-i

zárdát összes javaival és kiváltságával a rendnek biztosítja. Domonkos ugyanis előre érezte, hogy az általános felfordulás közepette könnyen megfoszthatják őt attól és fiainak ezzel lehetetlenné teszik megmaradásukat Délfranciaországban.

A közel jövő megmutatta, hogy aggodalma nem volt alaptalan, és hogy csak az ő gondoskodása mentette meg Prouille-t az idegen kézre való jutástól. Ez az előrelátás és adott körülmények józan megítélése különben is jellemző tulajdonsága szentünknek. VIII. Bonifác pápa nem ok nélkül «bölcс férfiú»-nak nevezte őt, valahányszor nevét említették előtte.

Domonkosnak nem volt szándéka végleg Rómában maradni. Ő csak azért ment oda, hogy zárdát alapítson és ezáltal a magas egyházi körök jóindulatát egész rendje számára megnyerje. Ilyen nagy feladat megoldásához nem kellett neki több kilenc hónapnál. Ennyi idő alatt, mondja egy régi életírója, Rómában őt az előkelők épűgy, mint a szegények, Isten angyalaként tisztelték és mindenki boldognak érezte magát, ha hozzá közeledhetett, vagy tőle valamit emlékül kaphatott. Sokan annyira mentek ebben, hogy ruhájából egész darabokat letéptek. Ha pedig lelki fiai emiatt bosszankodtak és arra kérték, hogy ne engedje meg öltözetét tönkretenni, szentűnk azt felelte: «Ne zavarjátok őket jámbor hitűkben». Inkább eltűrte, hogy magát elcsufított ruhája miatt a megvetésnek kitegye, mintsem a nép gyermekies örömét elrontsa.

Rendkívűli népszerűségéről tanuskodik a következő csodatörténet:

Amikor Domonkos Szent Márk templomában prédikált hallgatói között, találkozott egy Buvaleschi Tuta nevű előkelő özvegy. Hogy mennyire kívánta ez az asszony Isten szolgájának igéit hallgatni, mutatja az is, hogy egyetlen gyermekének betegágya mellől sietett a templomba. De amire hazaért, gyermeke meghalt. E váratlan veszteség kimondhatatlan fájdalommal töltötte el anyai szívét; de azért mégsem veszlette el lélekjelenlétét. Keservében

megvillant benne az a gondolat, hogy fiának kihült testét elviszi Domonkoshoz és nála keres megenyhülést. Erre szolgálótól kísérve mindjárt el is indult San Sisto-ba. Amikor odaért, azonnal kérette szentünket és lábaihoz téve a kis halottat, lelke mélyéből kezdett könyörögni, hogy imájával támassza azt fel új életre. Domonkost mélyen meghatotta a szerencsétlen anyának fájdalma és rövid ideig visszavonulva buzgón fohászkodott. Imáját bevégezvén, újra visszatért a kishalotthoz és miután keresztet vetett reá, megfogta kezét s elevenen adta vissza édesanyjának.

A csodának híre futótűzként terjedt el a városban. Honórius pápa szintén értesült róla és azt kívánta, hogy a csodát ünnepélyes szentbeszéd kíséretében hozzák a hívek tudomására. A pápának ez a szándéka valóságos rémületbe hozta szentünket és erőnek-erejével tiltakozott ellene. «Ha ez megtörténik» — így szólott Domonkos —, «akkor hajóra szállok és megyek tengertúlra a pogányokhoz, úgy hogy ez a vidék sohase lásson engemet.»

TIZENNYOLCADIK FEJEZET.

A Szent Miklósról nevezett bolognai kolostor alapítása.

A rendalapítás Isten műve. Erre emlékeztet a különféle esemény az egyes szerzetek kezdeténél. Az ilyen jelekből félreismerhetetlenül kitűnik, hogy nem annyira az emberi bölcsesség, vagy az adott korviszonyok műve a rendek alapítása, hanem elsősorban az isteni gondviselés. A sok égi látomás és csodás történet, amelyekkel Domonkos életében találkozunk, többnyire vonatkozásban van rendalapításával. Ezek közé tartozik Boldog Regináld rendbelépése is.

Regináld beöltözése rendi történetünk első éveinek

egyik legkimagaslóbb eseménye. Régi írónk látható örömmel időznek mellette egyrészt rendkívüli körülményei miatt, másrészt azért is, mert aránylag nagyon rövid idő alatt feltűnően sokat tett az új rend felvirágoztatásáért. Ő különben is a legjobbak közül való, akiket Isten mindjárt kezdetben ajándékozott Domonkosnak.

Születési helyéről biztosat nem mondhatunk. Tizen-nyolcéves korában a párisi egyetemre került és tanulmányainak befejezése után ugyanott az egyházi jognak hírneves tanára. 1212-ben az orleansi Szent Anianról nevezett káptalan prépostjává választja. Ez a kitüntetés méltó jutalma volt nemes jellemének. Magas állásában nem kereste önmagát, sem az anyagiakat, s mások iránt igazi keresztény szeretettel és kegyességgel volt. Hálás elismeréssel volt azok iránt, akik arra rászolgáltak ; peres ügyekben ritka kimérettel és okossággal szokott eljárni ; tudott engedékeny lenni, de ahol ez nem volt helyén, ott körömszakadtáig is megvédte jogait.

Reginárd 1218-ban püspökével Rómába jött, hogy annak szent helyeit meglátogassa és innét vele együtt a Szentföldre zarándokoljon. Mint buzgó egyházi férfiú már régebben foglalkozott azzal, hogy mindenről lemond és az evangélium hirdetésének szenteli életét. Amikor ezt a szándékát az egyik bíboros előtt feltárta, a főpap Szent Domonkos rendjére hívta föl figyelmét, amely rövid idővel azelőtt nyert a Szentszéktől megerősítést és a szegénységgel egybekötött apostolkodást tette életfeladatává. Reginárd érdeklődéssel hallgatta a bíboros szavait ; de leginkább megörült annak, hogy az új szerzet alapítója ép akkor Rómában tartózkodott és így személyesen beszélhetett vele.

Akinek eszmevilága és életfolyása oly közel áll egymáshoz, mint Domonkosé és Reginárdé, azoknál a megértés nem okoz nehézséget. Reginárd a találkozás után azonnal döntött ; de egyelőre nem sejtett akadály majdnem lehetlenné tette elhatározását. Lássuk, hogy mi történt.

Kevéssel azután, hogy Reginárd oly nagylelkűen föl-

ajánlotta magát Istennek, veszedelmes lázba esett. Baja rohamosan oly komollyá vált, hogy az orvosok lemondtak életéről. A megrendítő hír, hogy el kell veszítenie azt, akit csak az imént nyert meg rendjének és akihez annyi reményt fűzött, fájdalmasan hatott Domonkosra. Bánatában tehát a Boldogságos Szűzhöz fordult, akit rendjének oltalmazójává választott, hogy legalább rövid időre gyógyítsa meg a nagybeteg lelki gyermekét. Fohászkodása nem volt hiába. Az Irgalmasság Anyja két ifjú leány kíséretében megjelent Regináldnak és azt kérdezte tőle, mondja meg, mi a kívánsága, mert ő azt teljesíteni fogja. Nehogy megdölgondolatlanságból megsértse a Nagyasszonyt, a beteg keveset várt kérésével ; amire egyik leány azt súgta neki, hogy bizza magát teljesen az égi Királynő akaratára. A Boldogságos Szűz ezután megkenté őt, amint ez az utolsó kenetnél szokott megtörténni és hozzátette, hogy három nap múlva orvosságot küld neki, amely őt teljesen meggyógyítja. «Most pedig», mondá neki, «lásd a te rendednek ruháját!» — és ezzel megmutatta neki azt az öltönyt, amely azóta a rendben használatban van. Addig ugyanis a testvérek karinget viseltek.

Harmadnapra a Boldogságos Szűz újra megjelent Regináldnak és kenetével megszüntette benne nemcsak a gyötrő lázt, hanem a bűnös indulatokat is. Mindezeket pedig maga Szent Domonkos mondta el a testvéreknek, akivel Regináld azonnal közölte az égi jelenést és csodálatos gyógyulását. Történt pedig ez valószínűleg májusban. Nemsokára azután Regináld elkísérte püspökét a Szentföldre, ahonnét október vége felé tért vissza Rómába, hogy magát teljesen Domonkos rendelkezésére bocsássa. Szentünk már ekkor indulóban volt Spanyolország felé ; Regináld pedig december 21-én ment Bolognába, hogy ott a rendet terjessze.

Bologna már ezidőben jelentős szerepet vitt Felső-Olaszország történetében ; legnagyobb nevezetessége mégis híres egyeteme volt. Ezt hirdette a város címere büszke jelgégével : Bononia docet. S hogy ez nem volt üres hival-

kodás, arról tanuságot tettek az ifjak ezrei, akik Európának minden országából odasereglettek, hogy ott különösen a jogi ismeretekben magukat kiképezzék. Tudós tanárai sorában nemcsak olaszok, hanem angolok, németek, spanyolok, sőt magyarok is foglaltak helyet. Bologna tehát, akárcsak Páris, egyeteménél fogva nemzetközi város volt és mint ilyen kiválóan alkalmas arra, hogy az új prédikátor-rend ott számbelileg gyarapodjék és híre a legtávolabbi országokba is elterjedjen.

Szent Domonkos ismerte a várost és mindjárt kezdetben gondolt is arra, hogy mihelyt ezt a körülmények megengedik, megtelepíti ott rendjét. 1218-ban húsvét táján három rendtagot menesztett oda először és valamivel később kettőt. A testvérek mindenekelőtt a püspöknél jelentkeztek és bemutatták neki III. Honórius levelét, amelyben a pápa pártfogását kéri részükre. Ajánlásának azonban nem volt különösebb hatása. A testvérek kénytelenek voltak a roncevaux-i kanonokrendieknek a szegény utasok részére épített hajlékában meghúzni magukat, akiket szentünk Franciaországból ismert. A szegényházhoz Maria Mascarella nevű kápolna is tartozott, a rendtagok ebben végezték az isteni szolgálatot.

A kezdet ilyformán nagyon szegényes volt. Erre vall Jordanusnak kijelentése, hogy a testvérek sok nélkülözéssel és kellemetlenséggel mentek itt keresztül. Szentünk ezt jól tudta és letelepedésük után hat hónapra meglátogatta őket. Habár rövid ideig volt köztük, megjelenése mégis vigasztalásukra szolgált. Imájára itt is megtörtént a san-sistói kenyérszaporítás csodája és Maria Mascarella templomában ereklyeként máig is őrzik az asztalt, amelynél akkor szentünk társaival ült. Az isteni Gondviselés ezzel jelét adta annak, hogy nem feledkezett meg róluk elhagyatottságukban; de jóságának hatalma különösen akkor nyilvánkozott meg, amikor Regináld működését ott megkezdette.

Regináld 1218. december 21-én érkezett Bolognába. Megjelenése nem volt váratlan; Domonkos azt biztosan

előre jelezte fiainak. Lehet, hogy híre a városban is elterjedt, mert csak így képzelhető el az a csodálatos hatás, amelyet fellépése okozott. A munkatér, amely itt eléje tárult, mint volt egyetemi tanárnak nem volt egészen szokatlan, és különben is tudjuk, hogy az igehirdetés gondolatával már önmagától is régebben foglalkozott. Ezekután megértjük, amit Jordanus mond róla: «Lelkes szónoklatai gyújtólag hatottak a kedélyekre; szava, akárcsak égő fáklya, lobot vetett a szivekben és magával ragadott mindenkit. Egész Bologna lelki forrongásba jött, mintha csak Illés próféta jelent volna meg közöttük». Papok, egyetemi tanárok és ifjak vetélkedve jelentkeztek a rendbe, amelyet pár nappal azelőtt alig ismertek, vagy figyelemre sem méltattak. Az új szónok oly általános lelkesedést keltett az egyetemi ifjúság között, hogy szavának ellenállhatatlan erejétől a tanárok tanítványait, a szülők pedig gyermekeiket féltették; sőt a polgári hatóság azon volt, hogy a tömeges belépést a rendbe megakadályozza.

Az általános hangulatot kitűnően jellemzi a következő eset:

Mikor az áldott emlékű Regináld testvér Bolognában prédikált és sok papot és egyetemi tanárt megnyert a rendnek, Moneta, a szabad művészetek tanára, önmagáért kezdett rettegni. Ez az egész Lombardiában híres ember ép azért lehetőleg kerülte Regináldot és ugyancsak tanítványait is arra intette, hogy ne járjanak prédikációira. A diákoknál azonban győzött a kíváncsiság és nemcsak maguk mentek oda, hanem felkérték Monetát is, hogy Szent István vértanu ünnepén menjen velük a Domonkosrendiekhez istentiszteletre. Ezt a napot pedig azért választották a furfangos fiatalok, nehogy tanáruk előadás vagy más ürügy alatt kitérhessen kérésük elől, mint azt máskor megtehetette. Moneta nem akarta elárulni félelmét és azért színleg elfogadta tanítványainak kérését. De hogy mégis kifogjon rajtuk, azt mondta nekik, hogy előbb Szent Proklus templomába mennek és majd onnét Szent Maria Mascarellába.

Amikor az előbbi templomban már három szentmisét végighallgattak és Moneta azt hitte, hogy Regináld már befejezte prédikációját, akkor odafordult tanítványaihoz és fölszólítja őket, hogy immár mehetnek a domonkosrendiekhez is. Odaérve azt veszik észre, hogy Regináld még mindig beszél; még pedig oly nagy ember-tömegnek, hogy csak a templom küszöbénél találtak helyet. De azért itt is jól hallották a szónokot, aki ép ekkor fejtegette Szent István ismert szavait: «Ime, nyitva látom az eget». «Igen» — mondá Regináld — «az ég kapui igazán feltárultak, hogy minden jóakarátú ember oda bemehessen. Azért ti lanyhák, közönyösek, vigyázatok, nehogy az Isten elzárja előttetek a mennyek kapuját, mert ti előtte elzárjátok szíveteket, ajkatokat és kezeteket. Aki így cselekszik, az nem megy be oda. Ti miért késnétek tehát? Ime, az ég nyitva áll előttetek!»

A szentbeszéd végeztével Moneta mindjárt Regináldhoz sietett és föltárva előtte lelkiállapotát, azonnal letette fogadalmát. Bár körülményeinél fogva még egy évnél tovább a világban kellett maradnia, lélekben már egészen Domonkos fiává lett és minden módon azon volt, hogy minél többet csalogasson Regináld szentbeszédeire. Buzdítására sokan öltötték magukra a rend öltönyét. Moneta ilyenkor mindig ott volt és a beöltözés szertartása oly örömmel töltötte el, hogy ahányszor sikerült neki ezt a kegyelmet megszerezni másoknak, annyiszor újította meg saját fogadalmát is. Vágyakozása végre is teljesült. Hogy a rendben, mondja de Fracheto, mily nagy volt életszent-sége, mennyi érdemet szerzett igehirdetésével, tanárkodásával és az eretnektanok megcáfolásával, azt egykönnyen nem lehet leírni.

Regináld bámulatos sikerei folytán a rendtagok száma annyira fölszaporodott, hogy Bolognába való megérkezése után körülbelül két hónapra már új otthonról kellett gondoskodnia. A testvérek e célra a Szent Miklós templomát szemelték ki, amely a város falain belül feküdt, melynek plébánosa, Rudolphus, maga is a rendbe kívánt

lépni. A templom megszerzése tehát nem okozott nagyobb nehézséget. Hugolin bíboros, aki ép akkor mint pápai követ tartózkodott Bolognában, szívesen eljárta a püspök-nél, hogy azt a rendnek átengedje. Sokkal nehezebben ment az új kolostor felépítéséhez szükséges teleknek a megvétele. Lovello Péter ugyanis, a templom körül elterülő szőlő tulajdonosa, hallani sem akart arról, hogy birtokától megválják. Hiába ment hozzá Regináld, sőt magának a püspöknek és a pápai követnek a közbenjárása is hajó-törést szenvedett makacsságán.

Ami ezeknek nem sikerült, azt elérte Diana, Lovello-nak egyetlen leánya. Ez a jámborlelkű hajadon nagy tisztelője volt Regináldnak és már eltökélte magában, hogy búcsút mond a világnak. Ő tehát magáévá tette a testvérek ügyét, édesatyja pedig sokkal jobban szerette, mintsem kérését elutasítsa. Március 14-én Lovello és felesége Otta szerződésileg biztosítják telküket a rend javára.

Ezután gyorsan hozzáfogtak az építkezéshez, úgy hogy pár hónap múlva a testvérek bevonulhattak új otthonukba. Bár az épület nem volt nagyarányú, azért mégis nagyon kedves volt nekik. Rudolphus többször emlegette a testvérek előtt, hogy ismert egy munkás-asszonyt, aki azelőtt térdreborulva szokott imádkozni azon a helyen, ahol a kolostor fölépült. Ha mások emiatt kinevették, ő csak annyit felelt nekik: «Ha tudnátok, miféle embereknek lesz itt házuk és mily események mennek majd itt végbe, akkor bizonyára ti is hálát mondanátok Istennek». Valóban ilyenek bizonyult Szent Miklós-ról nevezett bolognai zárdánk. Isten kegyelmének rendkívüli jelei különösen az első időben szembetűnők voltak e házon. Ezt tapasztaljuk első noviciusának esetében.

Abban az időben, amikor a bolognai testvérek megkapták Szent Miklós templomát, élt ott egy nagyon tehetséges, de amellet a világ hiúságainak túlságosan hódoló diák. Ennek éjjeli álmában úgy tetszett, mintha a mezőn hirtelenül vihar lepné meg s amikor az elől egy házba akart menekülni, azt zárva találta. Kopogására a követ-

kező szavakat hallotta belülről: «Itt a becsületesség lakik, ez a hajlék az én tulajdonom; mert te nem vagy igaz életű, azért nincs itt helyed». A diák e szavakra találva érezte magát és szomorú szívvel távozott. Aközben megpillant más házat és ott hasonlóan bebocsátást kért. Belülről azonban itt is hangot hallott: «Én az igazság vagyok és mert te nem vagy az, azért semmi keresnivalód nincs nálam». Végre egy harmadikhoz menekül és itt azt hallja: «Itt a béke honol és mint tudod, írva vagyon, a bűnösöknek nincsen békéjük, hanem csak a jóakarátú embereknek; de mert én a béke és nem a nyomorgatás gondolatát forgatom magamban, azért üdvös tanácsal szolgálok neked. Mellettem lakik nővérem, aki a szerencsétleneket mindig segíti. Fordulj tehát hozzá és kövesd intelmét». Amíg a diák oda igyekszik, máris eléje siet az irgalmasság, mert ez volt a béke szomszédja és ezt tanácsolta neki: «Ha menekülni akarsz a fenyegető veszedelemtől, menj a Szent Miklósról nevezett kolostorba, ahol a prédikátor testvérek laknak. Ott rátalálsz a bűnbánat barlangjára, az önmegtartóztatás jászolára és az igaz ismeret eleségére. Ott feltalárod majd a szent együgyűség szamarát, a hallgatagság ökrét — Máriát, aki téged felvilágosít; Józsefet, aki neked segít és végre az üdvözítő Jézusodat is». Erre a diák felébredt és elmenvén a zárdába, ott elmondja történetét. A testvérek pedig örömmel körükbe fogadják.

Hasonló ehhez Tankréd lovag esete is, aki II. Frigyes császár hadseregében szolgált. Tankréd egy alkalommal komolyabban foglalkozott önmagával és miután látta, a katonai élet mennyi veszedelemmel jár, buzgón kezdett fohászzkodni a boldogságos Szűzhöz, hogy vezérelje lépteit az üdvösség útjára. A rákövetkező éjjel megjelent neki a boldogságos Szűz és azt mondta neki: «Jöjj az én szerzetembe!» Álmából felébredve, még buzgóbban imádkozott üdvösségének biztosításáért és arra újra elaludt. Ekkor pedig két domonkosrendi szerzetest látott álmában, akik közül az öregebbik így szólt hozzá: «Te a boldogságos Szűzet arra kérted, hogy lépteidet vezérelje az üdvösség útjára;

jöjj a mi rendünkbe, ott biztos lehetsz jövőd felől». Tankréd, aki eddig sohasem látott afféle szerzetest, felébredésénél azt hitte, hogy az egész nem egyéb üres álomnál. Reggel aztán megkérte vendéglőst, hogy vezesse valamelyik templomba szentmisére. Ez történetesen éppen Szent Miklós templomába kalauzolta, ahová néhány héttel azelőtt a testvérek jöttek. Alighogy belépett oda, két testvért látott maga felé közeledni, akiknek egyikében azonnal ráismert az öregebbik szerzetesre, akit álmában látott. Ez pedig Richárdus volt, a Szent Miklós zárdának perjele. Tankréd elintézvén legszükségesebb ügyeit, Krisztus katonájának szegődött a szerzetben.

Pedig az élet, amelyre lovagunk és vele oly sokan vállalkoztak, nehéz és küzdelemteljes volt. Igaz ugyan, hogy a kolostori hivatásban sok az öröm, ezt azonban csak az élvezi, aki magát legyőzi. Regináld nagy súlyt helyezett az önmegtágadásra és oly erős kézzel gyakorolta a fegyelmezést, hogy eljárását mostanában akárhányan kegyetlennek neveznék. Példa reá a következő eset.

Az egyik testvér titokban silány posztódarabot fogadott el saját használatára. Regináld megtudta ezt és a káptalanban keményen megostorozta őt hibájáért. A posztót pedig az összegyűlt testvérek előtt nyilvánosan a zárda kertjében elégette. A bűnös testvér, ahelyett, hogy magába szállt és beismerte volna hibáját, zúgolódásra fogta a dolgot és vonakodott magát a vezeklésnek alávetni. Regináld ekkor megparancsolta a többieknek, hogy erőszakkal húzzák le róla felső ruháját, miközben maga égreemelt könnyes szemekkel a következő imádságot mondotta: «Uram, Jézus Krisztusom, aki Szent Benedeket képessé tette arra, hogy megfenyítéssel kiüzze alattvalójának szívéből az ördög incselkedését: add meg nekem is a kegyelmet, hogy ugyanúgy kivethessem ezen testvér lelkéből a sátán kísértését». Erre azután korbáccsal oly szigorúan fenyítette meg az illetőt, hogy a körülálló testvérek szálmukban felette könnyekre fakadtak. A fenyítés után felállt a bűnös és zokogás közben így szólt: «Köszönöm, atyám,

hogy a sátánt kiűzted belőlem; mert valóban éreztem, mintha kígyó alakjában kiszökött volna ágyékomból». A testvér meg is tért s azután nagyon derék és alázatos szerzetes vált belőle.

Hasonlóképen járt el Regináld egy másik testvérrel is, aki engedelem nélkül a rendet el akarta hagyni és hozzá még hibáját is konokul tagadta. Regináld a káptalanban összegyűlt testvérek előtt megparancsolta neki, vesse le felső ruháját és készüljön a vezeklésre. A bűnös a terem közepére térdelt, Regináld pedig hatalmas ütést mért rá a korbáccsal, mondván: «Távozzál belőle sátán!» — majd pedig a testvérek felé fordulva: «Orate fratres, imádkozzatok testvérek!» Mikor ez már jó ideig tartott, megszólalt a vezeklő: «Hallgass meg atyám!» «Nos, mit akarsz fiam?» — kérdi tőle Regináld. «Őszintén megvallom neked, hogy a sátán elhagyott és ígérem, hogy ezentúl állhatatos maradok hivatásomban.» A jelenlevők szívből hálát adtak Istennek megtért társukért.

A mód, ahogy Regináld a fegyelmezést kezelte, bizonyára sokaknak visszatetszik. Mi nem ítéljük el őt és eljárásában alattvalói sem láttak durvalelkűséget. Ilyesmi távol volt tőle. A testi fenyíték abban a korban gyakran előfordult a kolostori életben, hogy ezáltal orvosolják a megsértett erkölcsi rendet és a szerzetesek tanulják meg szenvedélyeiket fékezni. Ők nem a bűnhődésben, hanem a bűnben látták az emberi méltóságnak lealacsonyítását, s hogy ezt jóvátegyék, nem szégyelték magukat alávetni a legcsúfosabb megaláztatásoknak sem. Ebben csak az Úr Jézus példáját követték, aki a mi bűneinkért porig megalázta magát szenvedésében. Ők tehát jobban megértették, mint mi, a szent kereszt titkát, azért találunk is köztük annyi hőst a keresztény erényben.

Különben ha valahol, akkor leginkább a kezdő rendnél van szükség szigorú fegyelemtartásra. A lelkesedést sokkal könnyebb fölkeltetni, mint azt fönntartani; ezt csak kellő eréllyel lehet elérni. Regináld tisztában volt ezzel és bizonyára azért büntette meg oly keményen a szökni

akaró testvért, nehogy baja másokra is átragadjon. S ettől joggal is tarthatott.

Abban az időben — mondja Frachet, — amikor a prédikátorok rendje még kiseded nyáj vala és új ültetvény az egyház kertjében, a bolognai kolostorban nyomasztó kislelkűség vett erőt a testvéreken. Ők ugyanis nem igen bíztak abban, hogy az alig keletkezett és napról-napra szegénységben élő rend megállhassa az idők próbáját s azért már arról kezdtek tanácskozni, hogy a régibb szerzetek közül melyikbe vétessék fel magukat. Ketten a tekintélyesebbek közül már engedélyt is szereztek Hugolin pápai követőtől, hogy valamelyik ciszterci apát-ságban felvételt keressenek. A kapott engedély még inkább növelte a többiek nyugtalanságát.

Mikor a két testvér bemutatta Regináldnak a bíboros levelét és ő azt az egybegyűlt káptalan előtt felolvasta, a jelenlevők nyílt zokogásban törtek ki. Regináld osztotta fájdalmukat. Lelki kínjában nem jutott szóhoz, hanem égreemelt szemmel fohászkodni kezdett az Úrhoz, akibe minden reményét helyezte. A nyomasztó csendet végre megszakította Clarus testvér, aki ezelőtt egyetemi tanár volt és tudása és jámborsága miatt nagy tekintélynek örvendett a testvérek előtt, hogy bátorító szavakat intézzen társaihoz. Alighogy befejezte beszédét, egész váratlanul betoppan a terembe Roland, az egyetem híres professzora. Előző napon skarlátvörös öltözetben fényes vendégségben vett részt, s miután az egész napot szórakozással és játékkal töltötte, este, Isten kegyelmétől érintve, imígy kezdett magában töprengeni: «Hová lett a jó nap, amelyet végigélveztünk és mi maradt meg az örömeből?» Látván, mily gyorsan múlik a világ vigassága és hogy annak rendesen bánat a vége, eltökélte magában, hogy Domonkos rendjébe lép. Erre ugyan már előbb is többször felkérték a testvérek, de hasztalanul.

Másnap tehát skarlát ruhájában beállított a kolostorba és minden bővebb magyarázat nélkül felvételt kért a rendbe. Regináld örömittasan be sem várta, míg rendi

ruhát hoznak részére, saját csuklyáját húzta le fejéről és azt adta Rolandra. A váratlan esemény oly boldogsággal töltötte el a testvérek szívét, hogy elérzékenyülésükben alig tudták elénekelni a beöltözésnél szokásos «Veni Sancte»-t. Az a kettő pedig, akinek már megvolt az elbocsátó levele, a káptalan színe előtt nyilvánosan beismerte hibáját és bocsánatot kérve rendtársaiktól, újra engedelmességet fogadott Regináldnak. Mindez oly lelkesedést öntött a csüggedő testvérek szívébe, hogy ezentúl nyoma sem maradt köztük előbbi kislelkűségüknek.

Hozzájárult ehhez Rudolphus testvérnek látomása a következő éjjelen. Ő egyike volt azoknak, akiknek semmi részük nem volt társaik gyávaságában, miértis a következő vigasztalásban részesült. Látta az Úr Jézust, egyik oldalán a Boldogságos Szüzet, a másikon pedig Szent Miklóst. Ez utóbbi Rudolphus fejére tette kezét és így szólt hozzá: «Ne félj testvér, mert a Boldogságos Szűznek gondja van reátok, úgy hogy semmi baj nem érheti a szerzetet, sem téged». Erre aztán a vizen, amely Bologna mellett folyik, sok testvérrel megtelt hajót látott és Szent Miklós újra megszólalt: «Látod a te rendtársaidat? Ne aggódjál azért! Im annyian vannak, hogy a jövőben megtöltik az egész világot». Ez a látomás nagy vigasztalására szolgált neki s az egész háznak.

Az itt felsorolt kedves képek a bolognai zárda első idejéből élénken szemünk elé varázsolják a testvérek lelkesedését, küzdelmét és mélységes hitét Istenben. Ilyen lelkes és viharedzett férfiaktól sokat várhatott a rendalapító.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET.

A párisi rendház alapítása.

«Menjetek és tanuljatok, prédikáljatok és alapítsatok zárdát» — ezzel a hármassal megbizással küldötte Domonkos fiait Párisba 1217-ben Nagyboldogasszony ünnepe után.

A feladat valóban nem volt könnyű. A testvérek tudatában voltak annak; de szentünk bátorította őket, mondván: «Ne féljeteK, az Úr veletek lesz és mindent javatokra fordít!» Navarrai Jánosnak, aki eleinte vonakodott üres kézzel ily hosszú útra indulni, Domonkos tizenkét fillért adatott. Ez ugyan kevés még egy napi ellátásra is; de a testvér végre mégis belenyugodott sorsába. Társai több bátorságot tanusítottak, jóllehet nem volt egyéb kincsük a rend jóváhagyását tartalmazó pápai bullánál.

Domonkos elindulásuknál két csoportba osztotta őket. Ez biztosan azért történt, hogy kisebb számban könnyebben kéregessék össze mindennapi kenyerüket. Elsőnek Máté, a kijelölt házfőnök indult el negyedmagával; pár nappal később Mannes két társával követte őt. Ezek már szeptember közepén érkeztek Párisba, míg ellenben Máté csak október elején jutott el oda. Késésük egyik oka Lőrinc testvérnek gyengélkedése volt. Hosszadalmas vándorlásuk közben sokat foglalkoztak a jövő esélyeivel és ugyancsak sokat imádkoztak azért, hogy az Úr áldása kísérje vállalkozásukat. Bizalmukat nagyon erősítette az a kinyilatkoztatás, amelyben Lőrincnek volt része. Az Úr ugyanis már útközben tudtára adta, hogy hol és milyen lesz Párisban az új kolostoruk és hogy a rendtagok száma gyorsan felszaporodik. Jövendőlése mindenben valóra vált.

A testvérek imígy bizakodó hangulatban kezdték meg munkájukat. Eleinte a város központján, a püspöki palota közelében béreltek szegény lakást. Itt voltak az iskolák, itt tanított az egyetemi tanárok legtöbbsége. Atyjuktól nyert megbízásukhoz híven a testvérek szorgalmasan tanultak; nemkülönben azon is voltak, hogy hivatásuknak megfelelőbb és állandóbb lakóhelyet találjanak. Vágyuk azonban csak a következő év augusztus havában teljesült, amikor Barastre János a saját költségén épített Szent Jakabról nevezett zarándokházaat a kápolnával együtt nekik használatra átengedte. Az adományozás közvetítője

III. Honórius volt, ezen közbenjárásra pedig maga Domonkos kérte fel őt. A pápa szívesen engedett a rendalapító kérésének, mert meg volt róla győződve, hogy az oly szegényen kezdődő zárda rövidesen hatalmas intézménnyé fog fejlődni az egyházban.

Barastre János szintén hamar felismerte a fontos szerepet, amely ezen kolostorra vár és azért élete fogytáig nem szűnt meg annak ügyét előmozdítani. Bár maga nem lépett be a rendbe, azért mégis annyira szívén viselte a testvérek javát, hogy Máté mellett méltán őt nevezhetjük a párisi rendház alapítójának. Mint gazdag egyházi javadalmas és egyetemi tanár jövedelmének nagy részét a zárda fenntartására fordította; ezenkívül sokat használt befolyásával a királyi udvarnál és az egyetemi körökben. Jóindulatában a testvérek iránt annyira ment, hogy rendes iskolai előadásait kolostorukban tartotta, amiáltal nemcsak a rendtagoknak könnyítette meg a tanulást, hanem útjukat is egyengette az egyetemi tanszékre. Egy évtized mulva a rendnek ez a kívánsága is teljesült.

Az új rendnek megjelenése Párisban kitünő hatást keltett a főiskolai ifjúság között. A hivatások száma már az első évben körülbelül harmincra emelkedett és ezen rendkívüli növekedésnek megfelel az újoncok minősége is. Már ezek között is találunk olyan neveket (Beauvais Vince, Bourbon István, stb.), amelyek viselői rendünk első századának kiváló diszei. Említenünk is fölösleges, hogy ezen férfiakat a legtisztább idealizmus vezette a rendbe. Beöltözésük körülményei époly érdekesek, mint azt Bolognában tapasztaltuk. Hivatásuk szembeötlően magán viseli az isteni kegyelem csodálatos hatását lelkükre.

Lássunk néhány példát közülök.

Guerric, a metzi zárda első perjele, gazdag családnak volt sarja. Mint növendékpap a párisi egyetemen tanult és itt történt meg vele, hogy mikor egy csendes estén ablaka mellett tanult, az utcáról a következő népdal hallatszott be szobájába:

Az idő eljár,
Üres az életem;
Az idő nem vár,
Jót még nem cselekszem.

Le temps s'en vaît
Et rien n'ai fait;
Le temps s'en vient
Et ne fais rien.

Guerric-et az egyszerű dal egészen megzavarta lelki nyugalmában. Eleinte az ének dallamát dudolta magában, azután elmerengett annak szövegén és úgy találta, mintha azzal az Isten figyelmeztetni akarná eddig folytatott életére. Ez a gondolat álmatlanná tette éjjelét és másnap reggel azzal vezetett véget lelki tépelődésének, hogy a világról lemondva, azonnal sietett párisi rendházunkba. Élet-szentségét és hitszónoki működését megható szavakkal dicséri *Vitae Fratrum* című könyvünk. Nagy tisztelője volt a Boldogságos Szűznek és prédikációinak végén rendszeren valami csodás történetet mondott róla, utolsó édes falatnak, hogy attól jó szájjzük maradjon hallgatónak — «ad faciendum bonum os».

Hasonló eset történt névrokonával, Guerric de S. Quintinnel. Ez később nagyírú teológiai tanár lett és gondoskodásával igen sok ifjút vonzott a rendbe.

Guerric egyik napon ép akkor lépett a templomba, amikor ott mise közben Mózes első könyvének ötödik fejezetét olvasták fel. A Szentírás ezen helyen az ősatyák hosszú életéről szól: «Élt pedig Ádám kilencszázharminc esztendő és meghala... és lőnek Szeth napjai kilencszáz-tizenkét esztendő és meghala». Ez így folytatódik egyformán Enok, Mathuzala és a többi ősatyáknál egész Noéig. Guerricnek feltűnt a sok ismétlés és gondolkodni kezdett azon, hogy mily sokáig éltek a régiek és mégis meghaltak. «Istenem» — sóhajtott fel végre magában — «mindenkinek meg kell halnia, még azoknak is, akik annyi száz évet éltek; vajjon nem ez a mi sorsunk is?» És ezzel a gondolattal búcsút vett a bölcsellettől és orvostudománytól, amelyet azelőtt tanított, hogy az örök bölcsesség tanulmányozásának szentelje életét Szent Domonkos szerzetében.

Amint ez a pár példa is mutatja, lelkesedésben nem volt hiány a párisi ifjúságnál; de azzal az új rend jövője

még nem volt biztosítva. Legfőbb akadálya volt ennek a kicsinyes féltékenység egyes papok részéről. A párisi káptalan főleg Gréve Fülöp kancellárnak ösztönzésére még azt sem akarta megengedni, hogy a testvérek templomukban nyilvánosan végezzék az istentiszteletet. Makacs ellenállásukat csak a pápa tekintélyének latba vetésével sikerült megtörni. De azért itt is voltak kivételek. Montmirail, párisi archidiakonus, akkor lépett szerzetesnek a testvérek közé, amikor Gréve leghevesebben harcolt ellenük.

Ezzel szemben a Szentszék kifogyhatatlan volt rendünk támogatásában. Történt pedig ez leginkább Párisban, amiről nyilván tanuskodik a sok okmány, amelyekben Honórius majd a testvéreket dicséri, buzdítja, majd ismét jogaikat védi és pártfogóikat jóindulatáról biztosítja. Így történt ez, amidőn az egyetemi tanács a testvérek javára lemondott Barastre János ingatlanaira vonatkozó jogáról és külön megint, amikor véglegesen reájuk ruházta a zárandokház tulajdonjogát. Hasonló köszönőlevelet írt Honórius a párisi bencéseknek, amikor ezek anyagi támogatásban részesítették a testvéreket. «Sorainkat» — így szól a pápa — «azért intézzük hozzátok, hogy a testvérek iránt táplált őszinte szeretetünkről meggyőződjetek és nekik továbbra is segítségükre legyetek, úgy a jó Isten iránt való szeretetből, valamint a Szentszéknek és személyünknek tartozó tiszteletből is.»

Ez a legapróbb részletekig menő érdeklődés nyilvánvalóvá teszi azt, mily kitünő értesülése volt a pápának a párisi rendház szükségleteiről és életéről. Domonkoson kívül ennek egyik fő közvetítője Montferratói Vilmos volt. Ez az előkelő római családból származó ifjú rendbelépése előtt Párisban tanult és 1219-ben mint szerzetünk tagja szentünkkel visszatért Rómába. Honórius, mint maga mondja, Vilmost nagyon kedvelte és midőn 1221-ben ismét visszatért az egyetemre, a pápa levelet adott neki a tanárok- és főiskolai ifjúságnak címezve, amelyben rendünket újból és nyomatékosan szeretetükbe ajánlja.

«Kérünk és felszólítunk titeket» — írja abban Honórius —, «hogy ezt a rendet, amelynek jövőjét és fölvirágzását annyira szívünkön viseljük, töletek telhetőleg oltalmazzatok, törekvéseit előmozdítsátok és az anyagiakban is segítségére legyetek és ezáltal alkalmat nyujtsatok nekünk nagylelkűségtek további magasztalására.»

A pápának ez a sokszoros ajánlása nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a rend és az egyetem egymáshoz való viszonya mindinkább szorosabbá váljék. Ennek a hatásos támogatásnak tudható be, hogy a testvérek nemcsak mint tanulók, hanem aránylag nagyon rövid idő alatt mint tanárok is résztvehettek az egyetem életében. Ezzel iskolájuk, amely eddig csak magánjellegű volt, egyenrangú része lett a világhírű főiskolának, amelyről egy korabeli író túlzás nélkül mondhatta, hogy hozzáfogható tanintézetet sem az ókorban, sem idejében nem ismert. Ilyen volt ez valóban. Csak a XIII. században uralkodó pápák közül heten tanultak Párisban, és ugyancsak ezen egyetemnek tanítványai közül kerültek ki azon kornak leghíresebb bíborosai, püspökei, valamint legkiválóbb szellemi képviselői. És miután III. Honóriusnak az volt az óhaja, hogy az új rend tagjai «a hit harcosai és az igazi tudás terjesztői» legyenek, azért az összes rendi tartományokból küldtek tehetségesebb ifjakat Párisba, hogy itt alapos kiképzést nyerjenek és azután hazájukban saját rendtársaikon kívül a világi papnövéndekeket is kellő oktatásban részesítsék. Így lett a párisi egyetem hamarosan valóságos középpontjává a rend szellemi fejlődésének.

Mondanunk sem kell, hogy Máté, a rendház főnöke és Barastre János, annak nagylelkű jótevője megértették a pápa szándékát és az adott helyzetet lehetőleg ki is használták. «Ez a két jeles férfiú» — írja a zárda régi krónikása — «atyai szeretettel csüngött az Istentől reájuk bízott szerzetesi családon. Örömük felette nagy volt, midőn napról-napra szaporodni látták a hivatások számát és hogy miként szélednek el évente Szent Jakab kolostorból az apostoli férfiak szakadatlan sorai minden irányban

Domonkos művének terjesztésére. Hasonló volt ez a zárda a méhkashoz, amely egyik rajt a másik után bocsájtja ki újabb hódításokra, míg bent a kasban csak a két családfő maradt meg állandóan, Máté és János, mint annak alapítói és folytonos gondozói.»

Ez a két férfiú különben csak végrehajtója volt Domonkos tervezetének. Hogy mennyire érdeklődött ő maga a párisi ház jövője iránt, azt megtudjuk abból is, hogy 1219-ben temérdek teendői között nem sajnálta az időt és a fáradságot személyesen odamenni és így a helyszínen tudomást szerezni annak viszonyairól és szükségleteiről. Az ott való tartózkodása csak pár hétre terjedt. Legfontosabb intézkedése az volt, hogy elvette Máténak két legjobb munkatársát, Fabra Mihályt és Garrigue Bertrandot. Ezt kívánta ugyanis a rend általános érdeke. Az előbbi Spanyolországba küldte honfitársainak segítségére, az utóbbit pedig Délfranciaországba zárdákat alapítani. Ezenkívül még Limoges-be, Reims-be, Metz-be, Poitiers-be és Orleans-ba is küldött rendtagokat új kolostorok alapítása végett.

Az elhelyezett testvérekért bőséges kárpótlást nyert Máté Regináld személyében. Domonkos elmondta a testvéreknek, mily csodálatosan gyógyította meg a Boldogságos Szűz Regináldot és rendkívüli meghívását a rendbe. Ugyancsak elbeszélte nekik azt is, mily bámulatos eredményt ért el Bolognában szónoklataival az egyetemi tanárok és az ifjúság között.

Nem kisebb sikert várt tőle szentünk Párisban is, ahol Regináld azelőtt még nem is olyan régen a jogot tanította az egyetemen. Máté még abból az időből ismerte őt. Amikor Párisban újra üdvözölhette, roppant meglepődött életszigorúságán, mert tanár korában inkább pompás és kényelemszeretőnek tűnt fel előtte. Efőltt való csodálkozásában egyszer aztán azt kérdezte tőle: «Mester, nem bánta meg, hogy ebbe a szigorú szerzetbe lépett?» «Nem» — felelt Regináld szerényen — «sőt attól tártok, hogy nem lesz érdemem, mert felette boldognak érzem magam a

kolostorban.» Nem kevésbé épültek a többi testvérek is szegénységén és alázatosságán és legjobb gyámolítójukként tisztelték őt. Boldogságuk azonban nem tartott sokáig. Alig néhány hónap múlva Isten magához szólította. De így is elmondhatjuk róla: «Rövid időn belül vége lévén, sok időt töltött be». (Bölcs. 4. 13.)

A párisi háznak ezen súlyos veszteségét találóan jellemzi Jordanusnak a következő látomása: «Azon éjjel, amikor Regináld lelke megvált testétől, láttam, amint a testvérek nagy vizen eveztek. A hajó, amelyen voltak, elmerült; de ők maguk megmenekültek. Azt hiszem, hogy ezen hajó Regináldot jelképezte, akinek szerepléséhez a párisi testvérek legvérmesebb reményeket fűztek». Ő volt a legjobb, akit Domonkos adhatott nekik; Isten azonban mást szemelt ki helyébe. Ez a gondviselészerű férfiú pedig maga Jordanus volt. Hivatásának első láncszeme szorosán egybefűződik Domonkosnak Párisban tett látogatásával és nekünk azt annál inkább is szóvá kell tennünk, mert Jordanus neve elválaszthatatlan úgy a párisi kolostorunk, mint az egész rend felvirágoztatásától.

Szokásához híven szentünk Párisban is mindennap prédikált a testvéreknek. Előadásain az egyetemről is megjelentek sokan, akik kíváncsiak voltak az új rend alapítójának beszédére és vele megismerkedni akartak. Köztük volt Jordanus is. Ez a fiatal, előkelő német származású ember már tíz évig tanult az egyetemen és ugyanott mint kezdő tanár (baccalaureus) szerepelt.

Egyéniségéről mi bátran mondhatjuk azt, amint ő maga ecsetelte Henrik nevű barátját, aki szintén az egyetemre járt és már ifjú korában utrechti kanonokká lett. «Henrik» — mondja Jordanus — «a fenkölt léleknek és nemes szívnek legszebb tulajdonságait egyesíté magában. Megjelenése vonzó, szinte angyali volt, beszéde szerény, erkölce tiszta, elméje éles, világos, szive könyörületes, lelkivilága derült, ment minden szeszélytől és nyomorúságtól, úgy hogy mindenkit megnyert, senkit el nem taszított magától.» Ilyen volt maga Jordanus is.

Amikor Domonkos Párisba jött, mégcsak alszerpap volt és jövője felől végleges megállapodásra nem jutott. Ennek azonban nem gondatlansága volt az oka. Mint azt maga mondja, Isten előtt gyakran foglalkozott azzal, hogy hol és miképen biztosíthatná leginkább lelki üdvösségét. Az a gondolat vezette őt Domonkoshoz, hogy nála meggyónjék és hivatása felől felvilágosítást nyerjen. Szentünk egyelőre csak azt tanácsolta neki, hogy szerpappá szenteltesse magát. Arról, hogy szerzetes legyen, nem szólt neki, noha a legjobb tulajdonságokat fedezte fel benne ezen életre. A találkozás felejthetetlen nyomot hagyott Jordanus lelkében.

Félév múlva, mikor Regináld Párisba érkezett és tüzes szónoklataival az egész várost csodálatba ejtette, Jordanus már mint érett gyümölcs hullott ölébe. Szíve túláradozott a boldogságtól, miértis ostromolni kezdte barátját, hogy őt is hasonló eltökélésre bírja. Henrik azonban eleinte hallani sem akart róla; de ellenkezése csak fokozta Jordanus unszolását. Végre is elért annyit, hogy Henrik Regináldnál meggyónt és jövőjére nézve tőle tanácsot kért.

Amikor mindketten hazaérkeztek, Jordanus találomra felütötte Izaiás prófétának könyvét és mindjárt első pillantásra a következő jóslatszerű szavakon akadt meg a szeme: «Az Úr értelmes nyelvet adott nekem, hogy tudjam támogatni azt, aki elfáradt... Az Úristen megnyitotta fülemet, én pedig nem mondok ellene, hátra nem nézek». (50. 4.) Míg én e szöveget magyaráztam neki, amely annyira megfelelt lelki állapotának és azt mint Istentől jött intelmet iparkodtam eléje állítani, hogy vesse alá fiatlanságát az engedelmesség igájának, közben pár sorral lejjebb a próféta ama szava ötlött szemükbe: «Stemus simul» — «álljunk egymásmellé!» Ez is kétségtelenül arra vonatkozott, hogy egymást el ne hagyjuk, hanem életünket közös szándékkal a szerzetesi élet dicső pályáján Istennek ajánljuk fel. Ezután pedig felvettem előtte a kérdést: «Vajjon szerezhetnénk-e szebb koronát az égben,

mintha itt részeseivé leszünk az Úr Jézus szegénységének, elhagyjuk a világot, ahogy azt az apostolok tették? Okoskodásom meggyőzte őt, de akarata még nem hajolt meg».

Ugyanilyen tehetetlennek érezte magát akkor is, amikor éjjeli virrasztása után a Notre Dame templomból hazamenni készült. De azután egyszerre megszállotta az isteni kegyelem, úgy hogy legott édesnek és könnyűnek tűnt fel előtte, ami mindaddig lehetetlennek látszott. Hallgatva a malaszt sugallatára, Henrik azonnal Regináldhoz sietett, hogy kezébe letegye a fogadalmat. Innét hazakerkezve rögtön benyitott Jordanushoz és örömtől sugárzó arccal hirdette neki elhatározását: «Fogadást fogadtam az Úrnak és azt be is tartom».

Pár nappal később Jordanus és Henrik épen abban a pillanatban léptek a testvérek imakarába, amikor ezek a hamvazásnál szokásos antifonát énekelték: «Immutemur habitu — vessük le a régi embert!» A zárdában nem várták őket, de annál nagyobb örömmel fogadták. «Mi pedig» — mondja Jordanus — «azonnal megkezdettük a régi ember levetését, hogy újakká váljunk, hogy beteljesedjék az ének, amelyet a testvérek jövetelünk órájában zengedeztek.»

Regináld már nem volt szemtanuja e megható jelenetnek. Lelke Istenhez szállott és elköltözése hasonló volt az aloéhoz, amely virágzásban elhervad anélkül, hogy gyümölcsében gyönyörködhetnék. Szelleme azonban egész teljességében átszállott két lelki gyermekére; ez volt már akkor is az általános meggyőződés. Ugyanerről tanuskodik Jordanusnak ezen látomása.

Regináld halála után valakinek az a látomása volt, hogy egy forrást látott elapadni és annak helyén rögtön két másikat felbugyogni. Ez a két forrás két ujoncunkat jelezte, habár Jordanus szerénységében el is háritja magáról a vonatkoztatást. Nálánál ugyanis senki sem közelíthette meg inkább Regináldot a szerzetesi hivatások keltésében. Humbertus szerint az egész világ bámulta ékesszó-

lását, a Vitae Fratrum pedig hozzáteszi, hogy az egész egyháztörténetben nem találjuk mását, aki annyi képzett és magasállású egyházi férfiút nyert volna meg a szerzetesi életnek, mint Jordanus. Szeretetreméltósága és megnyerő modora oly hódítólag hatott a főiskolai ifjúságra, hogy ő maga körülbelül ezret öltöztetett be a rendbe. Ezért általánosan az egyetemek szirénjének nevezték. A főiskolákat sorra látogatta; de legtöbbit időzött mégis Párisban és Bolognában. Valahányszor csak odajött, alig volt elegendő ruha a jelentkezők beöltöztetéséhez, noha a testvérek már jóelőre gondoskodtak arról.

Henrik nem érte ugyan utól barátját a rend terjesztésében, de azért érdemei határozottan jelentősek e téren. Jordanus azt mondja róla, hogy az Úr csodálatos erőt kölcsönzött szavának és hogy idejében nem találkozott egy sem, akinek szónoklása annyi lelkesedést keltett volna Párisban, mint Henriké. Itt azonban nem sokáig maradt. Előjárói hazájába küldték, hogy ott a leghíresebb német zárdának alapítója legyen Kölnben!

Domonkos nem egyszer adta fényes tanujelét éleslátásának, de ez leginkább abban nyilatkozott meg, hogy Páris és Bolognát szemelte ki rendje központjává. Ezen intézkedése nélkül a rend sohasem fejlődött volna olyan gyorsan és távolról sem adhatott volna az egyháznak annyi jeles férfiút, oly rövid idő alatt. Hogy mily céltudatos volt szentünk ebben, bizonyítja az is, hogy az évi nagykáptalanokat, amelyeken az összes rendtartományok legkiválóbb képviselői résztvettek, évenként felváltva e két városban kellett megtartani. Ez nemcsak a tekintélyét emelte a zárdának, hanem figyelmeztetés is akart lenni azon megbecsülhetetlen szellemi érdekekre, amelyek a rendet e két szellemi központhoz kötötték. Így lettek Bologna és Páris igazi szögletköveivé annak a hatalmas épületnek, amelyet Domonkos szerzetével az egyházban emelt Rómának védőszárnya alatt.

HUSZADIK FEJEZET.

Szent Domonkos utazás közben.

A pogány népek nagy apostolain kívül kevés szentje van az egyháznak, aki oly sokat utazott volna, mint Domonkos. Harminchároméves korától haláláig csaknem folytonosan úton van. Dániába kétszer kellett püspökét elkísérnie; Rómában hatszor volt; életének vége felé a spanyol és francia földön tett nagy körutat. Ezenkívül még mennyit járt-kelt Languedoc-ban és Felső-Olaszországban! A folytonos utazás igazán nem volt véreben; ő szívesen elzárkózott volna valahová, ha Isten nem hívja őt mindenüvé. Szentünk ezen vándorlásai lelkének elrejtett kincseit, erényeinek nagyságát tárják föl előttünk. Mert nemcsak a szenvedések tüze, hanem az apostoli utazással egybekötött sok nehézség is erős próbája az igazi erénységnek.

Híven az Úr intelméhez Domonkos az apostolok módjára gyalog járt és semmit sem vitt magával, mintha csak a szomszéd községbe ment volna. Nem akarta, hogy a testvérek lóháton utazzanak, amint az akkoriban szokásban volt, hanem hogy szegényesen járjanak, alamizsnából éljenek és semmit se vigyenek magukkal. Így tett ő maga is. Szerény külseje nem árulta el nagy érdemeit, sem ama nagy tiszteletet, amelyben őt a pápa, bíborosok és más nagyok részesítették.

Ruhája, mondják a tanúk, a többiekénél silányabb volt. Skapuláréja feltűnően rövid volt, de azért nem szégyelte azt viselni és nem is fedte be köpenyével még a magasabbrangúak előtt sem. Amint maga becsülte a szegénységet az öltözködésben, úgy buzdította a testvéreket is annak szeretetére és nem tűrte meg náluk, hogy akár szabásban, akár minőségben az ellen vétsenek. Ha valakinél ezt mégis észrevette, sohasem hagyta megrovás nélkül.

Velencei Pál néha látta, amint koldusmódra házról-házra járt és kenyeret kért. Egy ilyen alkalomkor Duliolum nevű községben esett meg vele, hogy valaki egész kenyeret adott neki. Domonkos térdenállva vette át az ajándékot és nagy alázatossággal megköszönte. Jószívű emberek abban az időben sem voltak mindenütt. Montferratói Vilmos, aki Párisból Rómáig volt kísérője, azt mondja, hogy sokszor rossz fogadtatásban volt részük és hogy ételben, italban és az elszállásolásnál sok hiányt kellett elszenvedniök. Szentünk emiatt sohasem zúgolódott még betegségében sem. Egy másik élettanuja azt említi róla, hogy nagyobb örömet mutatott akkor, ha fagyosan, kelletlenül bántak vele, mint amikor tárt karokkal fogadták. Szokása szerint inkább örvendett a bajban, mint a jósorsban. Soha rosszat rosszal nem fizetett, átkot átokkal nem viszonzott, hanem áldotta azokat, akik szidták őt.

Útközben az összes tanuk szerint mindig Istennel vagy Istenről beszélt. Így mondja Ventura: «Jártában-keltében azoknak, akik vele mentek, Isten igéjét igyekezett mindig hirdetni. Vándorlásainál mindig azon volt, hogy vagy Istenről beszéljen, vagy valamely hitigazságról vitatkozzék, vagy tanítson, vagy olvasson». Ez a folytonos társalgás Istennel mutatja lelkének elmélyedését Istenbe és tanuskodik arról is, mennyire óhajtotta Istent másokkal megszerettetni. Életének ez a legjellemzőbb vonása.

Mint már említettük, Domonkos mindig magával vitte Szent Máté evangéliumát és Szent Pál apostol leveleit. Amikor oly helyre kerültek, ahol nem zavarhatta őket semmi, akkor rendesen Ozeás próféta szavait idézte: «A pusztába viszem őt és szívéhez szólok», vagy pedig egyszerűen azt mondta társainak: «Menjetek előre és elmélkedjünk a mi Üdvözítőnkről». Erre aztán vagy maga ment előre, vagy, ami gyakrabban történt, hátramaradt, hogy annál fesztelenebbül átengedhesse magát az elmélkedésnek. Hiábavaló, megszóló, hizelgő vagy egyáltalán helytelen szót nem lehetett tőle hallani utazásainál.

Ha templomra akadt, lehetőleg mindennap misézett, még pedig bőséges könnyhullatások között. Ugyanez történt a zsolozsma végzésénél is. A meghatottság ilyen alkalmaknál sokszor olyannyira erőt vett rajta, hogy könnyei nem cseppenként, hanem egyfolytában peregtek le arcáról. Az Isten házáat oly nagyra becsülte, hogy ha közelében megszállt, oda mindig betért. Ha zárdán kívül volt és éjfél tájban egyik-másik apátságnak zsolozsmára keltő harangszavát messziről meghallotta, azonnal felkelt, a testvéreket is felébresztette, hogy együttesen végezzék el a papi imát. Ugyancsak híven betartotta velök a zárdában szokásos hallgatást, így este kompletóriumtól kezdve egészen másnap reggelig a Tertiáig, akárcsak a kolostorban.

János testvér azt vallja róla, hogy ha városon vagy falun ment keresztül, alig emelte fel szemét. A helységeken kívül rendszeren mezitláb ment, cipőjét vállára vetette, nem engedte, hogy azt társa vigye. Egyik helyen, ahol az út éles kavicssal volt teleszórva, Domonkos egyik alkalommal sóhajtva szólt Bonvisi testvérnek: «Én szerencsétlen, itt egyszer kénytelen voltam felhúzni cipőmet». És midőn társa ennek okát tudakolta, azt felelte, hogy a nagy eső miatt nagyon sikamlós volt az út. Ha lábát véresre járta, nem zúgolódott, hanem kedélyesen mondogatta: «Éz a mi penitenciánknak egy része».

Lelki vidámsága sohasem hagyta el, sem esőben, sem viharban. Bonvisi említi, hogy midőn Treviso környékén hatalmas zápor zúdult reájuk, szentünk «Ave maris stella» és «Veni Creator Spiritus» himnuszokat énekelve nyugodtan folytatta útját. Szintűgy félelem nélkül kelt át a kiáradt vizeken, miután azok felett keresztet vetett. Bonvisi nem igen merte követni, de Domonkos bátorította őt, amire aztán bízva az adott keresztvetésben maga is felbátorodott és nekiment a veszedelmes árnak.

Kolostorokban szállt meg a legszívesebben. Ha zárdára nem talált, akkor szerény vendéglőben is meghúzódott. Itt aztán gyengéd figyelemmel került el mindent, ami szerzetesi voltára legkisebb árnyékot is vethetett

volna. Óvatossága ebben annyira ment, hogy mielőtt szálásra betért, előbb szomjúságát valamely forrásnál lecsillapította, nehogy kimerülése folytán mohóságával az evésben vagy ivásban valakiben megütközést keltsen. Ezt mindenben szerfelett való elővigyázatossággal kerülte.

Szintűgy figyelemmel ügyelt arra is, hogy alkalmatlan időben senkinek a terhére ne legyen. Frachet említi, hogy egyszer oly későn érkezett egyik zárdához, amikor a szerzetesek már nyugalomra tértek. Attól tartván, hogy fölzavarja őket, társával a porta előtt letérdelt és arra kérte az Urat, hogy ő maga gondoskodjék róluk. S imájuk után bent találták magukat a kolostorban anélkül, hogy annak lakóit háborgatták volna.

Érző szívének megható jele az, hogy ha valamely városhoz vagy faluhoz közeledett, mindig eszébe jutott az ottlakók testi-lelki nyomorúsága és ez a gondolat könnyekre fakasztotta.

Ha szerzetesekhez szállt, bármely rendiek voltak is azok, rendesen prédikált nekik és életszentségre buzdította őket. Kivétel nélkül szerette őket és magasztalólag beszélt róluk; viszont ezek is nagy bizalommal voltak hozzá és lelki bajaikban előszeretettel nála kerestek útbaigazítást.

Útközben, bárki is csatlakozott hozzá, azt istenes beszélgetésekkel tartotta. Ezt az unos-untalan buzdítást — amint azt az apostol nevezi — oly fontosnak tartotta, hogy annak betartását rendszabályaiban külön is a testvéreknek lelkére kötötte.

Valahányszor útjából saját rendjének házába érkezett, nem ment lepihenni, mint ezt némelyek teszik, hanem a testvéreket csengetyűszóval azonnal a káptalanterembe hívatta, ahol nagy vigasztalásukra szentbeszédet intézett hozzájuk. Szava pedig oly megindító volt, mondja István testvér, hogy életében nem ismert hozzá hasonlót, aki oly szívrehatóan tudott volna beszélni és könnyekig megindítani. Biztosan erre célzott az a deák is, aki látván az ő ékesszólását és a Szentírásban való jártasságát, azt kér-

dezte tőle, hogy miféle könyvekből merítette tudását? «Fiam, mindenekelőtt a szeretet könyvéből, mert ez mindenre megtanít» — volt Domonkosnak a válasza. És ő ezt az oktatást oly komolyan vette, hogy azt, hacsak valami nagyon fontos ok meg nem akadályozta, minden nap megtartotta.

Azt sem szabad megemlítés nélkül hagynunk, hogy mily szigorúan tartotta be szentünk utazás közben is az étkezésre vonatkozó rendszabályokat. Mint utas nem volt kötelezve, de ő nem élt a törvényadta felmentéssel. Sokkal engedékenyebb volt társaival szemben. A testvéreknek megengedte, hogy napjában kétszer is egyenek, holott maga csak egyszer evett és pedig délután három óraker, az akkori böjti szokásnak megfelelően. Ami a szállást és az étkezést illeti, mondja Bonvisi testvér, nem követte a maga akaratát, hanem utitársaiét. Szigorúan megtartotta különösen az egyházi és a Szentkereszt felmagasztaltatásától egészen húsvétig tartó rendi böjtöt. Montferratói Vilmos említi róla, hogy mikor Rómába kísérte, sokat szenvedett; de azért mégis szigorúan böjtölt és nem evett sem húst, sem más külön ételt, hacsak nem almát vagy répát néhanapján. Rendesen megelégedett azzal, amit eléje adtak, ha ez nem volt hús vagy zsírral készített étel.

Domonkos bizonyára nem volt az, aki a böjtölést tartotta az életszentség lényegének. Ezt csak azért szerette, mert a Szentírás azt mint a lelki szabadságnak hatalmas eszközét annyiszor ajánlja. Ezért gyakorolta a többi testi sanyargatásokat is. Utitársai sohasem látták, hogy ágyban feküdt volna, hanem rendszeren csak puszta földön vagy deszkán és kivételesen földre szórt szalmán. Lenyugvása előtt sokat szokott imádkozni, mégpedig oly hévvel és sóhajtozással, hogy nemritkán alvó társait is fölébresztette. Többet imádkozott, tovább virrasztott, keményebb vezeklést gyakorolt, mint mások — mondja róla egyik élettanuja.

Ez az emberfeletti önsanyargatás más halandót köny-

nyen idegessé vagy kedvetlenné tett volna, szentünknel ellenkezőleg ilyesmit nem lehetett észrevenni. Gyakori virrasztásai miatt, az igaz, sokszor szunyókált az ebédnél, mondja velencei Pál; de sohasem látta haragosan, ingerülten, avagy türelmetlenül. Sem az út fáradalmi, sem a szenvedések tüze nem foszthatták meg lelki nyugalmától; a szorongatásokban mindig örvendett, viszontagságokban pedig erőlelkűnek mutatkozott. Hasonlóan nyilatkozik róla az előbb említett János testvér és azt vallja, hogy mások jelenlétében mindig vidám volt, szegények és gazdagok, zsidók és mohamedánok iránt kedves. Mindenki szerette őt, kivéve az eretnekeket, akiket szentbeszédeiben és vitáiban mindig ostromozott és cáfolgatott, de amellett mégis szeretettel intette őket a bűnbánatra és tévelyeik elhagyására.

Egyszer útközben, amikor Páris felé ment, nagy zápor érte utól anélkül, hogy az elől biztos helyre menekülhetett volna. Domonkos erre keresztet vetett a veszedelmes fürgetegre és azt úgy elhárította magától és kísérijétől, Bertrandtól, hogy egy csepp sem esett rájuk, noha mögöttük egy lépésnyire folyvást sűrűen hullott az eső.

Néha azonban megesett, hogy bőrig ázott társaival együtt. Kísérői ilyenkor szállásukon tűz mellett melengették megdermedt tagjaikat és szárítgatták nedves ruháikat. Szentünk ellenben szokása szerint templomba ment és ott egész éjjel imádkozott. Reggelre ruhája mégis egészen száraz volt, akárcsak forró kemencéből vették volna ki, míg társaié szárítgatás után is nedves maradt. Okozta pedig ezt annak az isteni szeretetnek a tüze, amely leginkább imádság közben lángolt benne.

Igy rózta Domonkos éveken keresztül országok útjait vándorbotjával kezében. Ha valaki látja őt, mondja Lacordaire amint december havában arcával Spanyolország felé fordulva a Pyrenék hegyszakadékaik közt fáradtan haladt előre, bizonyára koldusnak nézi, aki a zord északról menekülve barátságosabb helyet keres Iberiának folyton mo-

solygó ege alatt. Ilyen volt valóban külseje. Szívében azonban apostoli tűz lángolt, amely nem ismerte a távolságot, az idő viszontagságait vagy egyéb akadályt, amikor a lelkek megmentéséről volt szó. Ez a buzgóság volt az, amely őt mindenüvé kísérte; azért maradt egyaránt úgy a kolostorban, mint azon kívül Istenben elmerülve és buzgósággal eltelve a lelkek üdveért, akármerre is megfordult.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET.

Domonkos nagy körútja Rómából Franciaországon és Spanyolországon keresztül.

«Menj egész nyugodtan fiam, én az Úr színe előtt naponta kétszer emlékszem meg rólad» — ezt mondta Domonkos Seila Péternek, mikor Limoges-ba küldte zárdát alapítani. Ez az atyai gondoskodás, amellyel szentünk a nehézségek miatt aggódó fiát megnyugtatta, egyáltalán minden szerzetesének szólt. «Akiket pedig valahová elküldött»; mondja Jordanus, «azokat imájának erejével nem szűnt meg támogatni a távolban».

Domonkos tehát lélekben mindenütt ott volt, ahol fiai a rend terjesztéseért fáradoztak, de ezzel még nem elégedett meg. Rómában ugyan volt alkalma mindenfelől értesüléseket szerezni, de mihelyt itt jelenlétére már nem volt szükség, azonnal útrakelt, hogy elszórtan élő fiait meglátogassa.

Rómából 1218. október végén indult el és egyenesen Bolognának tartott. Fiai sok küzködés között várták; de Domonkos nem maradhatott körükben sokáig. December első napjaiban már Prouille-ban találjuk. Neki tehát igen kellett sietnie, mert Bolognától Prouille-ig hosszú az út és az utóbbi helyen nagyon sürgős ügyek vártak elintézésre.

Domonkosnak itt mindenekelőtt egy igen fontos birtokpert kellett rendeznie, amely a prouille-i zárdá és Szent

Hiláriusról nevezett apátság között támadt. Ugyancsak innét küldött a rendalapító két testvért Lyonba az ottani érsek kérelmére. Ebből azt is következtethetjük, hogy a toulouse-i házból többen siethettek Prouille-be atyjok üdvözlésére és a rendi ügyek megbeszélésére. Magának azonban alig volt annyi ideje, hogy másfelé is ellátogasson. Útja sietős volt, ha még a télnek beállta előtt át akart kelni a Pyrenék hatalmas hegyláncolatán. December közepe felé már spanyol földön találjuk.

Itt első dolga az volt, hogy Burgosban átnyujtsa Ferdinánd királynak a rend jóváhagyási bulláját. Ez a jelenet meg van örökítve az ottani székesegyházban az oldalhajó kapujának domborművén, amely 1221—1240 között készült. A képen Domonkos kezében okmányt tart, vele szemben áll az ifjú király és az anyakirályné, mögötte pedig a püspök főpapi ornátusban és Szent Ferenc, aki tekercsre írt regulát tart kezében. Szentünknek burgosi tartózkodásáról egyebet nem tudunk. Fogadtatása a királyi udvarban már azért is szívélyes lehetett, mert Berengaria királyné anyai ágon rokona volt Domonkosnak.

Burgosból délnek tartva, Segoviába ment. Hogy mi vezette őt ide, azt közelebbről nem tudjuk. Annyi bizonyos, hogy hazájában töltött néhány havi tartózkodásából egyik városhoz sem fűződik annyi szent emlék, mint Segoviához.

Domonkos valamivel karácsony előtt érkezett ide. A vidéken akkor nagy szárazság uralkodott, úgy hogy a nép nem volt képes földjét bevetni és ezért általános volt az aggodalom a fenyegető éhség miatt. A megrettent lakosság Istenhez fordult segítségért és nagy körmenetet tartott. Domonkos csatlakozott hozzájuk és mikor a szabadba értek, prédikált Isten lelkétől ihletve. Mindjárt szentbeszéde elején így szólott: «Ne féljetez testvéreim, hanem bízzatok Isten irgalmában, mert ő még ma örömmel változtatja szomorúságunkat és bőséges esőt ad nekünk». Amikor ezt mondta, az ég még egészen tiszta volt és az esőnek legcsekélyebb jele sem mutatkozott. Mire azonban befejezte a prédikációt, oly hatalmas eső kerekedett, hogy

a nagy néptömeg a hegyekről lezuhanó vízáradattól alig tudott otthonába jutni.

Ugyanebben az időben Domonkos a város polgárainak tanácskozásánál megjelent, amelyen a király beérkezett rendeletét olvasták fel. Ünnepnap lévén, Domonkos megragadta az alkalmat és így szólott az egybegyültekhez: «Testvéreim! Épen most vettétek tudomásul a ti földi és halandó királytok parancsát; jó lesz, ha ezúttal mennyei Uratok akaratát is meghallgatjátok». Erre egy előkelő, de felfuvalkodott ember haragosan odakiállt: «Mit akar ez a fecsegő? Még csak az kellene, hogy az egész napot itt töltsük és miatta az ebédről is lemondjunk». Ezzel kiment, lóra ült és magában tovább morogva közelben levő házához ügetett. Domonkosnak volt még ideje utánakiálltani: «Az Úr még most szabadon mehet, de biztosítom, hogy egy év lefolyása alatt sem paripája, sem uri házának erős tornya nem mentheti meg életét!» A jövendölés be is teljesedett. Még nem múlt egy év, hogy szentünk szava elhangzott, a nemest ugyanazon a helyen, ahol e jövendölés megtörtént, ellenségei megtámadták, fiával és unokaöccsével együtt kegyetlenül meggyilkolták. A szerencsétlen menekülni akart ugyan, hogy várszerű tornyában védelmet találjon; de hiába, ellenfelei útját állták.

Segovia egy óriási, háromszáz lábnyi magas sziklatömbön fekszik, amelynek két oldalán barlangszerű üregek vannak. Domonkos egy ilyen mélyedésbe szokott éjjelenként visszavonulni, ahol imádságban virrasztott és magát ostorozta. A barlang feletti terület még üresen állott. Szentünk azt elkérte a püspöktől és hívei hamarosan zárdát építettek oda. Életszentsége és szavának ereje pár hét alatt követőkre talált, akikre nyugodtan ráhagyhatta művének folytatását. Ezek közül való volt Corbolan, a kolostor első perjele, akit mint szentet tiszteltek halála után.

Segoviából Domonkos Madrid felé folytatta útját. Itt Péter testvér már egy év óta készítgette a talajt a zárdalapításra. Buzgóságának sikerült is több férfiút és nőt ügyének megnyerni. A nők számára szentünk Prouille

mintájára női zárdát alapított, a testvérek lelki vezetése alatt. Távozása után nemsokára a következő tartalmú levelet intézte a nővérekhez:

«Domonkos testvér, a prédikátorok mestere, a madridi rendház tisztelendő perjelnőjének és összes nővéreinek üdvöt az Úrban és az isteni kegyelem segítségével haladást a jámbor életben.»

«Fölötte örvendünk az Úrban és hálát adunk Neki, hogy titeket a szent hivatás kegyelmével megáldott és a világ veszedelmeiből kiragadott. Harcoljatok, kedves gyermekeim, az emberiség ősi ellensége ellen imával és böjttel, jól tudván, hogy senki sem nyeri el a dicsőség koronáját, hacsak vitézül nem harcolt. Mindeddig hiányzott nektek a kolostori életnek megfelelő épület, amely lehetővé tette volna az összes szerzetesi szabályok megtartását; de miután ezen akadály megszűnt, kívánom és elrendelem, hogy a regulának minden pontját híven teljesítsétek. Ennél fogva parancsolom, hogy a szorosán vett zárdai helyiségekben, ú. m. az ebédlőben, folyosókon és az imaházban a szigorú hallgatást megőrizzék; hogy senki közületek a kolostorból ki ne menjen, és viszont, hogy a zárda küszöbét a püspökön vagy annak meghatalmazottain kívül, akik prédikálással vagy az egyházi vizsgálattal meg vannak bízva, senki át ne lépje. Ne kíméljétek magatokat sem böjtlésben, sem a virrasztásban; engedelmeskedjétek perjelnőtöknek és ne pazaroljátok el a drága időt hiába való fecsegéssel. S miután a ti vagyoni viszonyaitok nagyon szerények, nehogy házatokat még inkább megterheljétek, megtiltjuk a testvéreknek, hogy új tagok vagy más egyének felvételével még nehezebbé tegyétek megélhetéseteket, elrendelvén, hogy ezen jog a perjelnőt és tanácsát illesse meg. Végre felkérjük a mi kedves Mannes testvérünket, aki már eddig is oly sokat tett érdeketekben, hogy ügyeiteket rendezze, amint azt jónak találja és a ti szent szerzetesi hivatástok azt megkívánja. Felhatalmazzuk őt arra is, hogy a zárdában a törvényszerű vizsgálatokat megtarthassa, a vétkeseket megbüntethesse, a szükséges felmentéseket

megadhassa, sőt a nővérek többségének hozzájárulásával a perjelnőt hivatalától is megfoszthassa. Isten veletek!»

A madridi kolostoron kívül sok más spanyol zárda vallja szentünket alapítójának, noha erről írott adataik nincsenek. Annyi biztos, hogy Domonkosnak nagy gondja volt arra, hogy rendje hazájában minél jobban elterjedjen, amire nemcsak honfiúi szeretete, hanem apostoli lelkülete is sarkalta. Abban az időben sok zsidó és mohamedán lakott a katolikusoknak megmaradt részekben is, akik iránt szentünk, navarrai János tanúsága szerint, nagyon kedves volt és viszont ők is kivétel nélkül szerették őt. Domonkos tehát ottjártában ezekkel is foglalkozott és prédikált köztük. Példájának köszönhető, hogy fiai mindjárt kezdetben oly lelkesedéssel karolták fel a zsidók és a mórok megtérítését Spanyolországban.

Madridból Domonkos visszafelé északnak vette útját. Kiséretében több ujonnan felvett, rendtag volt, akik Guadalaxarában hűtlenül elhagyták. Szentünk belső sugallatból előre megérezte ezt és intette is a testvéreket, hogy a gonosz kísértéseinek ne higgyenek. Szava azonban nem fogott rajtuk. Amikor látta, hogy egy Ádám nevű pap és két laikus testvér kivételével a többiek elmentek, ezekhez fordult és kérdezte tőlük, nem akarják-e ők is elhagyni? «Ments Isten» — felelt Ádám — «hogy elhagyjam a fejemet és lábaimat kövessem», azaz gyáván megszökjem. Erre a gyönyörű feleletre Domonkos imádkozni kezdett a szökevényekért és Isten meghallgatta kérését, úgy hogy majdnem mindannyian visszatértek.

Mielőtt Domonkossal elhagyjuk a spanyol földet, több igen érdekes kérdés vetődik fel lelkünkben. Egyes nyomok után ítélve biztosra vehetjük, hogy útiránya Osmá felé vezetett. Mit érezhetett szíve, mikor azon helyek mellett elhaladt, ahol ifjúságának éveit töltötte? Betért-e Calaruegába és ki várta őt szülőházában? Elment-e Gumiel d'Izanba, szülei sírjához? Osmába Diego püspökéhez? Elzarándokolt-e Silosba, ahol anyja forró imában vigasztalást talált fiának jövő nagyságáról? Mindezen kérdé-

sekre határozott feleletet nem ad nekünk a történelem, de arra nincs is szükségünk. Mi azt kiolvashatjuk Domonkos lelkületéből. Ő megtanulta isteni Mesterétől, hogyan kell a természet érzelmeit megnemesíteni anélkül, hogy azokat teljesen elnyomnók.

Visszatérőben szentünk újból meglátogatta Prouille-t, azután pedig Toulouse-t, ahonnan húsvét után Párisba indult. Útjában Bertrand testvér kísérte. Neki köszönhetjük az alábbi történet megörökítését, amely hosszú vándorlásukat emlékezetessé teszi.

Toulouse-tól körülbelül háromnap járásnyira van Roc-Amadour nevű Mária-kegyhely, amely már Nagy Károly óta egyike volt a leghíresebb búcsújáróhelyeknek Franciaországban. Ez a szentély épen útjába esett Domonkosnak. Tudjuk, mennyire szerette az ilyen kegyhelyeket és hogy sohasem ment el mellettük, ahogy azt egy régi író mondja, mint az esőnélküli felhő, hanem betérve lelkének érzelmei ott valóságos záporként áradtak ki az imában. Így volt ez Roc-Amadour-ban is. Szentünk itt társával az egész éjszakát átvirrasztotta a Boldogságos Szűz csodálatos szobra előtt.

Másnap folytatták útjukat Orleans felé és német zarándokokkal találkoztak. Ez utóbbiak ugyancsak az említett kegyhelyről mentek vissza hazájokba és nagyon épültek két vándorunkon, akik menetközben is zoltárokat és litániát imádkoztak. Mivel útjuk egyirányban vezetett, hozzájuk csatlakoztak és szeretettel megosztották velök a szállást meg a mindennapi kenyeret. Már negyednapja, hogy együtt voltak, amikor Domonkos imígy szólott társához: «Halljad Bertrand testvér, lelkiismeretemet nagyon bántja, hogy mi már annyi időn át élvezzük a jámbor zarándokok vendégszeretetét és viszonzásul mindidáig nem szolgáltunk nekik lelkiakkal. Nem volna-e jó, ha térdenállva könyörgünk az Úrhoz azért a kegyelemért, hogy nyelvükön hirdethessük nekik az Úr Jézust?» És az ima végeztével mindkettőjük értelmesen kezdett a búcsúsokhoz szólani, amin ezek nagyon csodálkoztak. Így folytatták

útjukat istenes beszédben négy napon keresztül egész Orleans-ig, ahol kölcsönösen imába ajánlva magukat, egymástól elváltak.

Másnap, mikor már Párishoz közeledtek, szentünk így szólott Bertrandhoz: «Testvér, mi most Párisba jövünk. Ha testvéreink megtudják a csodát, amelyet az Úr velünk mívelt, szentnek tartanak bennünket, holott szegény bűnösök vagyunk. Még ennél is nagyobb veszedelemnek lenne kitéve alázatosságunk, ha a hír valahogyan a világiak fülébe jut. Ezért a szent engedelmesség erejében megparancsolom neked, hogy halálom előtt senkinek se szólj a történekről». Bertrand híven meg is őrizte a titkot szentünk haláláig, azután pedig a testvérek nagy épülésére elmondotta.

Párisból Olaszországba János nevű spanyol laikus testvér kísérte Montferratói Vilmossal. Útközben esett meg velük a következő kedves történet, amelyből fogalmat alkothatunk magunknak arról, hogy mennyi fáradsággal volt egybekötve szentünk vándorlása.

Utasaink a lombardiai Alpok között jártak, amikor János testvér annyira kimerült, hogy a lábán sem tudott már megállani. «Mi bajod van?» — kérdezte tőle szentünk. «Az éhség bánt, szent atyám» — felelt a testvér. «Csak még egy kissé szedd össze magad, majd lassabban megyünk és találunk helyet, ahol valami enivalót kapunk» — bízta őt szentünk. A testvér azonban váltig erősítette, hogy már nem bír tovább menni. Így tehát nem maradt más hátra, mint hogy Domonkos szokása szerint az imában keressen segítséget. Amikor ez megtörtént, odafordult a testvérhez és így szól hozzá: «Fiam, kelj fel és menj egy kődobásnyira és amit majd ott találsz, hozd ide». János nagynehezen feltápáskodott, ügyel-bajjal a megjelölt helyre vánszorogott, ahol tiszta kendőbe takarva csodaszép fehér kenyeret talált. Ezt magához véve visszatért és Domonkos parancsára evett a kenyérből. A testvér erre ismét erőrekapott és miután szentünk visszavitette vele a kenyérmaradékot, ahonnan azt előhozta, továbbmentek.

Alig haladtak azonban egy darabig, a testvér álmélkodva kérdezi önmagától: «Istenem, ki tehette oda azt a kenyeret? Miért voltam én oly esztelen, hogy azonnal nem néztem utána!» Miután egy darabig így tépelődött magában, végre Domonkoshoz fordult és kérdezte: «Szent atyám, honnét került oda az a kenyér és vajjon ki tehette oda?» «Mit kíváncsiskodol — felelt neki szentünk kitérőleg, nehogy elárulja titkát —, «talán nem ettél eleget belőle?» «De igen!» «No akkor adj hálát érte a jó Istennek — szolt végre Domonkos — «és ne kérdezősködjél tovább utána».

A Simplon-hágón át Milanóba érve, szentünk rövid pihenőt adott társainak, maga azonban itt is szokása szerint prédikált. Felső-Olaszországnak ez a régi központja nem volt ismeretlen előtte s így érthető, hogy szónoklatainak hatása alatt három elsőrangú jogtudós csatlakozott rendjéhez. Az egyik Amizo de Solare, aki azelőtt a római kuriánál mint jegyző volt alkalmazva, a rendben később hasonlóan fontos szerepet játszott. Guido de Sesto, előbb a páduai iskolán tanította a jogot és tudásánál fogva azután ugyancsak a Szentszéknél magas állást töltött be. Ő lett Lombardiában az első inkvizitor. A harmadik Ruggerio de Merato volt, ez pedig mint tanár szerzett kiváló érdemeket a rendben. Milanóban akkor még nem volt zárda, és azért a három jelöltet Domonkos magával vitte Bolognába, ahová nyolchónapi távollét után júliusban megérkezett.

Domonkosnak ezen nagy körútja méltán eszünkbe juttatja Szent Pálnak apostoli vándorlásait, amelyet Aranyszájú Szent János a napnak járásával az égen hasonlít össze. Amint az apostolt, úgy szentünket is csak az Úr Jézus szeretete és evangéliumának terjesztése hevíti az emberfeletti fáradoalmak elviselésére. Bármerre járt, akárhol megállapodott, mindenütt hirdette az Isten igéjét és az öt-hatezer kilométernyi úton, amelyet bejárt, alig volt város vagy község, ahol tanításának és életszentségének dicső emlékét ne hagyta volna maga után. Mintha

érezte volna, hogy élete már végéhez közeledik és azért minden erejéből be akarta fejezni azt a nagy feladatot, melyet az Úr reábizott.

HUSZONKETTEDIK FEJEZET.

A bolognai zárda szelleme.

Domonkos 1221 nyarán tért vissza Bolognába, ahol elutazása óta, mondhatjuk, minden megváltozott. A testvérek ekkor már nem Maria Marcarellában laktak, hanem a Szent Miklós temploma mellett épült új zárdában. Nyolc hónappal azelőtt, amikor szentünk itt járt, csak kevés rendtagot talált a szegényes házban; most kiváló férfiak egész csapata fogadta őt, akiket Regináld az evangélium igéjével Krisztusnak szült és ugyancsak krisztusi fegyelemben szeretettel és nagy gonddal ápolt. Ezek a testvérek, mondja Jordanus, gyermeki módra örvendtek atyjok megérkezésének és fiúi tiszteletet tanúsítottak iránta. Mily boldognak érezhette magát Domonkos is, amikor egyszerre megvalósítva látta maga előtt mindazt, amiért annyi éven keresztül küzdött és Istenhez buzgón könyörgött. Bár útjában mindenhol Isten áldását látta szerzetén, az isteni kegyelem ereje mégis sehol sem volt oly rendkívüli és oly kézzelfogható, mint Bolognában. Domonkos ezt azonnal felértette és ezentúl, hacsak teendői másfelé nem szólították, itt időzött legtöbbet. Ebben pedig az a szándék vezette, hogy az Úrnak ezen gyengéd, még zsenge ültetvényét lelki intelmével és példájával felnevelje.

A szentek rendesen kitűnő nevelők. Ők nem annyira szóval, hanem inkább példájukkal oktattak. Életpéldájuk pedig azért hatott oly csodálatosan, mert alattvalóik szeretetét és bizalmát teljesen bírták. Így volt ez Domonkosnál. Életében pártoskodásról, ellentéttről közte és testvérek között nem olvasunk; a nézeteltéréseket pedig, amelyek itt-ott előfordultak, bölcseségével és szeretetével mindig

könnyen elsimította. Tekintélye oly nagy volt, hogy erőszakhoz sohasem kellett fordulnia.

Személyének nagy befolyásáról szépen tanuskodik több rendtársának a vallomása, amelyet szenttéavatásánál tettek. Ezek többnyire Bolognából ismerték őt, így nyilatkozataik leghívebben elmondják nekünk, hogyan vélekedtek ott róla életében. Sokszor a legapróbb részletekig menő tanuskodásokból kitűnik, hogy mennyire figyelték őt, mennyire hatott rájuk egy-egy elejtett szava vagy cselekedete. A testvérek nyilván érezték, hogy szent él közöttük. Ez magyarázza meg személyének rájuk gyakorolt nagy varázserejét.

Pedig Domonkos nem az az ember, aki a lelki életben új, addig ismeretlen utakon járt volna. Ellenkezőleg, szorosán ragaszkodott a régiek gyakorlataihoz, amelyeket aztán oly buzgósággal és tökéletesen végzett, amint azt csak a szenteknél tapasztaljuk. Ugyanerre buzdította fiait is.

A kezdőknél nagy súlyt helyezett arra, hogy őszinte gyónással kezdjék meg az új életet. A noviciusoknak tizedik napon, beöltözésük után életgyónást kellett végezniök, amire az ujoncmester volt köteles őket oktatni. A Vitae Fratrum című könyv szerint testvéreink hetenkint kétszer-háromszor gyóntak, holott az abban a korban másoknál nem volt szokásban. Az 1228-iki konstitúciók köteletségévé teszik az ujoncmesternek, hogy növendékeit külső és belső alázatosságra buzdítsa az Úr intelme szerint: «Tanuljatok tőlem, mert szelid vagyok és alázatos szívű». (Máté 11. 29.) Miután ennek egyik leghatásosabb eszköze a gyónás, azért közvetlenül utána meghagyják neki: tanítsa az ujoncokat gyakran, őszintén és komolyan gyónni.

Alattvalóinak bizalmáról iránta tanuskodik István testvér, akit Domonkos csodálatos módon hívott a rendbe. Istvánnak saját vallomása szerint sok különféle kísértései voltak novicius korában. Ilyenkor aztán mindig Domonkosnál keresett és talált megnyugtatót. Ugyanezt tapasztalta sok más novicius, amint ezt tőlük hallotta. Ő volt a test-

véreknak és másoknak is a legjobb és a legbiztosabb vigasztalója.

Erre pedig különösen szívjóságával párosult emberismerete tette alkalmassá. Mély bepillantása a lélek titkaiba nem egyszer túlhaladja a természetszabta határokat.

Az imént említett István testvér, aki később tartományi főnök és Szardinia szigetén érsek lett, a következőleg mondja el rendbe való hivatását:

«Amikor Domonkos Bolognába érkezett, diákoknak és más jólelkű embereknek prédikálni kezdett, én is meghallgattam szentbeszédeit és meggyóntam nála. Ez alkalommal még szóval sem említette előttem, hogy szerzetessé legyek; de annyit mégis észrevettem, hogy jóindulattal van hozzám. Egyik este, amidőn társaimmal otthon vacsorához készültem, beállit hozzám két testvér, akiket Domonkos küldött és azt üzenté, hogy rögtön menjek hozzá. Majd ha megvacsoráltam, feleltem nekik. Ők azonban nem nyugodtak meg, hanem hangsúlyozva ismételték, hogy atyjok azonnal kéret magához. Szavukra otthagytam társaimat és nyomban elindultam. A Szent Miklós zárdába érkezve Domonkost a rendtársak körében találtam. Üdvözlésemre odaszólt a rendtársaihoz: Mutassátok meg neki, hogy kell csinálni a Vániát. Erre aztán karjaiba zárt és ezen szavak kíséretében rám adta a rendi ruhát: «Én fegyvert akarok adni a kezébe, amellyel egész életemen át harcolnod kell a sátán ellen». Beöltözésemnek ez a története már akkor is ámulatba ejtett, de tulajdonképen most sem tudom, mi indította őt arra, hogy engem oly váratlanul hívasson és a rendi ruhát mindjárt reám adja. Részemről kétségtelennek tartom, hogy ezt csak rendkívüli isteni sugallatból vagy kinyilatkoztatásból tehetné.» István ezt a vallomását a vizsgáló-bizottság előtt is megerősítette.

Ugyancsak Bolognában történt, hogy két főiskolai ifjú jött hozzá és lelki megnyugvást keresett nála. «Szent atyám» — kezdte az egyik — «ímádkozzál értem, hogy a jó Isten bocsássa meg bűneimet, amelyeket tiszta szívből megbánok és gyónásomban legjobb tudásom szerint meg

is vallottam». Szentünk erre rövid imát mondott a templom egyik oltáránál és azután így szólt az ifjúhoz: «Bizzál fiam, maradj állhatatos az Isten szeretetében, mert engedte minden vétkeidet». Ezt hallván a másik tanuló, szintén hozzá közeledik és arra kéri, hogy imádkozzék érte, mert ő is töredelmesen meggyónt mindent. Domonkos újból rövid imát mondott az oltárnál és aztán ezen szavakkal fordult a diákhöz: «Fiam, ne gondold azt, hogy az Úristent megtévesztheted, mert ezzel csak magadnak ártasz. Te ugyan végeztél gyónást, de egyik bűnödöt álszégyenből elhallgattad». Erre aztán félrehívta őt és megnevezte neki a bűnt, amelyet eltitkolt. «Bocsáss meg atyám» — szól a diák —, «mert valóban így történt, amint mondod». Domonkos pedig megadván neki a kellő utasítást bűneinek jóvátételére, elbocsátotta őt.

Akinek Isten ilyen betekintést engedett a lelkek mélyébe, aki hozzá olyan tapasztalt volt a lelki élet titkaiban, mint Domonkos, ahhoz bizvást fordulhattak a testvérek mindenféle bajban. A gyakori szent gyónás kezében nemcsak malaszteszköz volt a bűnök bocsánatára, hanem egyúttal alkalmul szolgált az önismeret megszerzésére is. És miután enélkül igazi lelkiéletről szó sem lehet, azért rendelte el rendjében a gyakori gyónást, mint a tökéletességnek egyik legszükségesebb kellékét. Ugyanígy sürgette ő azt a világban élő híveknél is, amiben fiai hűségesen követték példáját. A gyakori gyónásnak ők voltak a legbuzgóbb terjesztői, Domonkos pedig annak az első út-törője.

Szentünk ezenkívül nagy súlyt helyezett a szabályok hűséges megtartására. A regula tudvalevőleg nem egyéb, mint a három fogadalom gyakorlásának közelebbi meghatározása ; a szabályok megtartása tehát szorosan összefügg a szerzetesi tökéletességgel. Domonkos ebben is példát adott fiainak. «A rend szabályaihoz» — mondja Amizo — «senki sem alkalmazkodott jobban nálánál és nem volt az a csekélység, amit ő be nem tartott volna. Az imakarban, ebédlőben, nemkülönben más helyeken is hajszálnyira

sem tért el a regulának előírásától. Ugyanezt követelte alattvalóitól is. Ha látta, hogy egy rendtag valamiben hibázott, eleinte úgy tett, mintha nem venné észre. Később azonban szelíden és nyájas arccal intette az illetőt, mondván: «Testvér, te rosszat cselekedtél; valld meg őszintén!» S ezen atyai modorával mindenkit bűnbánó vallomásra kényszerített. Hibáikért, igaz, kemény büntetést szabott rájuk; jóságával mégis enyhítette szigorát, úgy hogy a bűnhődők inkább megkönnyebbültek, mintsem elkeseredtek a nehéz penitencia miatt.

Mindenekelőtt a szegénység gyakorlását sürgette. Rodolphus mint házgondnok néha megtette, hogy a rendes ételeken kívül még mást is felszolgáltatót. Ilyenkor aztán Domonkos magához intette és fülébe súgta: «Miért rontod el a testvéreket ilyen nyalánksággal?» Azt sem akarta, hogy alamizsnát gyűjtsenek, vagy valamit elfogadjanak, ha már volt egy napra való ennivalójuk.

Valószínűleg ez a nagy szegénység volt egyik főoka annak, amiért Regináld mester alatt olyannyira elcsüggedtek a testvérek, hogy sokan közülök el akarták hagyni a rendet. Amikor Domonkos Bolognába jött, Regináld biztosan elmondta neki az esetet; de egyúttal felmutatott egy okmányt is, amelyben bizonyos Galiciani Odorik arra kötelezte magát, hogy ötszáz bolognai fontnál nagyobb értékű fekvőségét a testvéreknek eltartására adományozza. Szentünk ezt az okiratot, jóllehet a püspöktől már meg volt erősítve, egyszerűen széttépte és kijelentette, hogy semmiféle birtokot nem akar elfogadni és a testvéreknek tisztán csak alamizsnából kell élniök. Feltétlenül bizott abban, hogy az Úr mindaddig nem tagadja meg fiaitól a mindennapi kenyeret, amíg buzgón hirdetik evangéliumát a népnek. Erről sikerült meggyőzni alattvalóit is, akik addig alig tudták elképzelni, hogy rendjük anyagi javak híján is meg tudjon állni az idők viharában.

Az ilyen élet azonban csak erős hit mellett lehetséges. «Az én igazam», mondja ismételten a Szentírás, «hitből él». Abból élt Szent Domonkos, a mélységes hitnek ugyanez

a szelleme szállott tanítványaira is. A Vitae Fratrum c. könyv így emlékezik meg az első testvérek életéről:

«Szerzetünk kezdetén oly nagy volt a testvérek buzgó-sága, hogy azt alig lehet méltóképen ecsetelni. Akkoriban ugyanis az élet Lelke, amelyről Ezekiel próféta látomásá-ban szól (l. 20.), megújult Domonkos fiaiban».

«Égi tűztől lángragyulladt lelkük elsősorban forró imájukban nyilatkozott meg. Ebben egyesek egész éjje-leket átvirrasztottak saját és mások bűnei felett zokogva és magukat százakra menő alázatos térdhajtással kínozva. Templomot ritkán vagy egyáltalán nem lehetett üresen találni és ha a kapunál egyik vagy másik testvér után kér-dezősködtek, az illetőt rendesen ott kellett keresni. Egye-seknek az volt a szokásuk, hogy mindaddig nem hagyták abba az imát, amíg csak valami különös kegyelmet nem nyertek az Úrtól. Különösen nagy áhitattal végezték a Kompletóriumot és utána a Salve Reginát; utána pedig sokszor hármassorban vették körül a Szűzanya oltárát, hogy oltalmába ajánlják magukat és az egész rendet. Ugyanezt tették a Matutinum után is. A Boldogságos Szűz oltára után meglátogatták a templom többi oltárait, mintha csak zarándoklást akartak volna rendezni és ott térdreborulva sokszor oly buzgóság vett erőt rajtuk, hogy jámbor siránkozásuk a templomon kívül is elhallatszott. Szent áhitatuknak ez a rendkívüli heve nem maradhatott titokban a világiak előtt és némelyeket annyira meghatott, hogy annak folytán a rendbe léptek.»

«A lefekvés előtt mindnyájan tüzetesen megvizsgálták lelkiismeretüket és elkövetett hibájukért kemény vezeklést végeztek. Alig akadt közöttük egy is, aki szentmiséje előtt ájtatosságból meg nem gyónt volna. Kora hajnalban, amikor a szentmisék megkezdődtek, a még fel nem szen-telt testvérek egymás között vetélkedtek, hogy a szent titok végzésénél melyikük szolgáljon a papnak.»

«A cellákban mindenütt az Úr Jézus keresztje füg-gött és a Boldogságos Szűznek képe, hogy a testvérek tanulás, imádság közben és az alvásból felsejkenve

azonnal azokra tekinthessenek és viszont az Úr és Szűz Anyjának tekintetére méltók legyenek.»

«A szeretet gyakorlásában a betegekkel és vendégekkel szemben, valamint az asztalnál, mindegyik azon volt, hogy a másikat megelőzze és mindannyian boldognak érezték magukat, ha egymásnak szolgálatára lehettek. Sokszor megtörtént, hogy megfosztották magukat a felöltőtől, alsóruhájuktól vagy cipőtől és odaadták az idegen testvéreknek, akit azelőtt sohasem láttak. És mindent oly áhitattal és vidámsággal tettek, hogy inkább Istennek és angyalainak, mint embereknek látszottak szolgálni. Volt olyan is, akinek ez a kiszolgálás olyan örömet okozott, hogy gyermekded boldogságának érzetében a tányért, mielőtt a vendég elé tette, titokban megcsókolta.»

«A szerzetesi hallgatás megőrzésében szintén bámulatosan lelkiismeretesek voltak. Némelyek az egész nagybőjti idő alatt nem beszéltek, kivéve ha megszólították őket. Az ételben és italban szorgalmasan gyakorolták az önmegtágadást. Egyesek nyolc napon át nem ízlelték meg a bort, mások meg nagybőjtben napjában csak egyszer ittak, akkor is csak vizet. Voltak ismét olyanok is, akik hideg vizet öntöttek ételükbe, hogy annak ízét megromtsák. Külön fogás ritkán került az asztalra. Sokan, hogy önmegtágadásuk feltűnő ne legyen, majd ettől, majd attól az ételtől tartózkodtak.»

«A szent igehirdetésben, amely kezdettől fogva a rend főcélja, oly buzgósággal áldotta meg őket az Úr, hogy sokan enni sem mertek, ha előbb egyeseknek vagy többeknek nem prédikáltak. Ami pedig hiányzott náluk a tudományból, azt a Szentlélek kenete pótolta bennök. Kezdetben ugyanis Domonkos olyanokat is küldött prédikálni, akik a hittudományban még nem voltak tökéletesen képezve. Sokan sokakat térítettek a jóra a hét Canonikuslevél egyszerű szövegével (Szent Péter, János, Jakab és Judás apostol levelei), amelyet Szent Máté evangéliumával együtt Domonkos gyakran szokott a testvérek figyelmébe ajánlani.»

Ez volt röviden összefoglalva a bolognai kolostor szelleme. Így igyekeztek egyáltalán a kezdő testvérek lelki vezérük nyomdokain előrehaladni. Legnagyobb gondot fordítottak az önmegszentelésre, de amellett nem feledkeztek meg az igehirdetésről sem. És miután ehhez tudás is szükséges, az imát náluk rendszeren a tanulás követte. A Matutinum és Kompletórium után, jegyzi meg előbbi forrásunk, nem siettek mindjárt a könyvekhez, hanem előbb még rövidebb vagy hosszabb időt imára szenteltek. Tehát az imát nagyon bölcsen előbbrehelyezték a tudománynál.

A jó szerzetesi szellem ápolása mellett szentünk azon is fáradozott, hogy a rendtagok számát szaporítsa. Sikerei az egyetemi tanárok és az ifjúság között semmivel sem voltak kisebbek Regináld mesterénél. A sok jeles férfiú között, akiket Domonkos Bolognában a rendnek megnyert, igen érdekes Konrád mesternek az esete.

Casamaris ciszterci apátság perjele, később alatrini püspök, szentünk nagy tisztelője volt. Egyik találkozásuknál a perjel szóba hozta, hogy mennyire szeretnék a testvérek, ha a német származású Konrád mester, aki az egyetemen tanított, belépne a rendbe. Ez a kijelentés félig felszólítászámba is ment, mert Domonkos épen azelőtt valamivel bizalmasan megemlítette barátjának, hogy Isten még sohasem tagadott meg tőle semmit sem, amit imádságban kért tőle. Szentünk mindjárt megérezte, hogy a perjel mire céloz és így felelt neki: «Te nehéz feladat elé állítasz engem; de bízom a jó Istenben, hogy meghallgat minket, ha ez éjjel e szándéokra velem együtt imádkozol». Ez meg is történt. Másnap reggel a Primánál, amikor a testvérek énekelni kezdték a himnuszt: «Iam lucis orto sidere», megjelent Konrád mester és Domonkos előtt térdreborulva kérte a rendbe való felvételét, ami meg is adatott neki.

Ez a folytonos hódítás a fiatalság között nemsokára ellenkezésre adott alkalmat. A rokonok a polgári hatóságot akarták rávenni, hogy akadályozza meg az ifjak

tömeges belépését a rendbe. Így gondolkodott az egyetemi tanács és a világias érzelmű ifjúság is. Ez utóbbiak magatartására nézve két nagyon érdekes esetet olvasunk a *Vitae Fratrum c.* könyvben.

A sok ifjú között, akiket szentünk Bolognában fölvelt a rendbe, volt egy Tamás nevű testvér Apuliából. Domonkos igen szerette az ártatlan, gyermekded lelkű ifjút, úgy hogy rendtársai általánosan csak atyjok kedvencének hívták. Ezt a Tamást régi ismerősei egyízben hamis ürügy alatt kicsalták a zárdából, egy közel fekvő szőlőbe magukkal hurcolták, ott a rendi ruhát róla lehúzták és világit adtak reá. Amikor a testvérek erről értesültek, azonnal Domonkoshoz rohantak panaszkodva: «Ime a te kedves fiadat gonosz cimborák világgá hurcolják». Szentünk ennek hírére rögtön a templomba sietett és oly buzgón fohászkodott Istenhez Tamásért, hogy az erőszakos emberek kénytelenek voltak felhagyni gonosz tervükkel. Amint ugyanis a szerzetesi gyapjúing helyett ráadták a világi gyolcsot, a testvér, mintha egész testében égne, kiabálni kezdett és addig el nem hallgatott, amíg szerzetesi ruháját vissza nem kapta és a zárdába vissza nem vezették.

Egy másik esetben pedig bizonyos jogtanárt akarták régi ismerősei megakadályozni, hogy a kolostorban Istennek szentelje életét. Hogy tervüket megvalósítsák, tömegesen felvonultak a Szent Miklósról nevezett zárdá elé és társuk kiadását követelték. Fenyegetésükre a testvérek annyira megrémültek, hogy a rendház oltalmára katonai segítséget akartak kérni a városi hatóságtól. Domonkos ellenben nyugodt maradt és azt mondá: «Nincs nekünk szükségünk katonák védelmére; mert ím, kétszáznál több angyalt látok a templom körül, akik a testvéreket megvédelmézik». A fölingerült tömeg nem is merte megtámadni a zárdát, hanem megfélemlítve Isten láthatalan erejétől, eloszlott; a novicius pedig megvigasztalódva a zárdában maradt.

Ilyen esetek elég gyakoriak voltak még a jámbor középkorban is. Látszik, hogy a szerzetesi élet magaszos-

ságát akkor sem tudták mindnyájan megérteni és előbbre-helyezték annál a világ örömeit. A bolognai ifjak között elegenden találtak ilyen gondolkozásukat. Ilyen lehetett az a diák is, aki csupa kíváncsiságból egy résen keresztül figyelte a testvéreket, amikor Kompletórium után ostromozták magukat. Ez a könnyelmű és léha világfi ahelyett, hogy épült volna a testvérek komoly vezeklésén, inkább kigúnyolta őket egyik barátja előtt. «Ép most jövök» — így állított be az illetőhöz — «a világ legostobább embereitől, a predikátor testvérektől, akik úgy verik és szaggatják testüket, amint a szamarakat szokták ütlegelni. Nem akarnád te is látni őket?» «Jól van», felelt a másik és a következő este elmentek a kijelölt helyre. Amikor az ostromozás megtörtént, az első odaszólt barátjához: «Nézd csak, mit csinálnak a bolondok!» Ez azonban nem nevetett, hanem áhitattal szemlélte egy darabig a látványt és aztán magában felsóhajtott: «Ő én szerencsétlen! Ha ezek a szent emberek így ostromozzák magukat a jó Istenért, mit kellene akkor nekem, nyomorult bűnösnek cselekednem!» Nemsokára azután az Isten malasztjától felvilágosítva, belépett a szerzetbe.

HUSZONHARMADIK FEJEZET.

Domonkos a pápai udvarnál.

1219-ben október vége felé Domonkos szükségesnek látta, hogy III. Honóriushoz menjen és a rend állapotáról jelentést tegyen. A pápa is kívánta őt látni, hogy megtudja mindazt, amit szentünk Spanyol- és Franciaországban tett körútjában tapasztalt. Honórius igen jól tudta, hogy itt nemcsak egy rendet, hanem az egész egyházat érintő úgyről van szó és ezért készséggel járt mindenben Domonkos kezére, amit ez szerzetének érdekében tőle kívánt.

A pápa ekkor udvarával együtt nem messze Rómától, Viterbóban tartózkodott. Domonkos Flórencen át ment

oda. Kérésére a pápa november 15-én levelet intézett Spanyolország összes főpapjaihoz, amelyben meghagyja nekik, hogy a prédikátor testvéreket szeretettel fogadják és munkájukban segítségükre legyenek. Ezen levélnek igen fontos előzményei vannak, azért azokat hallgatással nem mellőzhetjük.

Szentünkkel egyidőben járt Viterbóban Berengár, barcellonai püspök is. Kísérője, Pennafort Raymund, mint bolognai jogtanár már régebben ismerte a predikátorok rendjét. Amikor a pápai udvarnál Domonkossal találkoztak, azonnal arról kezdtek tárgyalni, hogy a rendet Barcellonában megtelepítik. Honórius örömmel vette tudomásul a tervet, és mivel azt akarta, hogy Domonkos fiait mindenütt mint a Szentszéknek odaadó munkásait tüntesse föl, külön levélben ajánlotta a rendet a Spanyol félsziget főpapságának. Berengár nemsokára visszatért hazájába és magával vitte azokat a testvéreket is, akiket a rendalapító Bolognában kijelölt részére. Velök ment Raymund is, aki harmadfél év múlva mint a barcellonai káptalan prépostja maga is belépett a rendbe.

A barcelonai ház mihamar a legvirágzóbb zárdák egyike lett nemcsak Spanyolországban, hanem az egész rendben. Ez volt a spanyol testvéreink hittérítői és tudományos működésének a központja ; innét intézte Raymund hazájának sorsát és a katolikus hitvédelmet majdnem egy félszázadon keresztül. Berengár püspökről pedig azt említi a zárda nekrológja, hogy egyéb jótétemények között ő vette meg a kolostor építéséhez szükséges telket, ezenkívül egy díszes bibliát. (Biblia Conventus) is ajándékozott a rendháznak és élete fogytáig gondoskodott a zárda borszükségletéről.

Berengár nemes példáját nem követték mindenütt. A párisi káptalanról és annak kancellárjáról, Gréve Fülöp-ről már említettük, hogy nemcsak nem segítették a testvéreket, hanem anyagiás féltékenységükben még azt sem akarták megengedni, hogy templomukban nyilvánosan végezzék az istentiszteletet. Pedig ehhez feltétlen joguk

volt a testvéreknek, sőt köteleességük is, mert a pápa szabályozott kanonoki rendnek ismerte el intézményüket. A káptalannak törvénytelen eljárása ellen Domonkos a Szentszéknél keresett orvoslást és III. Honorius december 1-ről keltezett levelében eleget tett kívánságának.

E végzés ellen óvást emelt Gréve Fülöp, aki ugyanakkor néhány kanonok-társával Rómában tartózkodott. Ez a házsártos természetű ember, akire kortársai méltán alkalmazzák az Izmaelre vonatkozó jövendölést: «Az ő keze mindenek ellen és mindenek kezei ellene» (Gen. 16. 12.), azzal állott elő, hogy a testvéreknek megadott engedély a plébános jövedelmét csorbitja. Érvelését magáévé tette a székesegyházi káptalan, mint a plébánia kegyura. Honorius azonban nem engedett és szigorúan megvédelmezte a párisi rendház jogát. E célból december 11-én háromtagú bizottságot rendelt ki, amelynek az volt a feladata, hogy a pápa akaratát végrehajtsa. Hogy pedig a káptalannak tovább semmi oka se legyen a panaszra, elrendelte azt is, hogy a testvérek bizonyos kártalanítást nyujtsanak a plébánosnak. Ezzel helyreállt újra a béke, de Gréve Fülöp sohasem tudta elfelejteni a rendnek, hogy Domonkossal szemben ő húzta a rövidebbet Rómában. Ez okozta halálát is. Fülöp ugyanis mérgében még a szószéken is támadta a rendet. Történt pedig, hogy egyik alkalommal Henrik testvér az egész egyetem jelenlétében igen alaposan megcáfolta állításait, amit az annyira szívére vett, hogy tizen-négy nap mulva elkeseredésében meghalt.

Ez a per, jegyzi meg joggal Mortier, első felvonása volt a százados vizzálykodásának, amely a kolduló szerzetek és az egyházi javadalmasok között a római kúriánál újra meg újra felújult. Biztos, hogy ebben mindkét oldalon része volt az emberi gyarlóságnak; legtöbbször azonban mégis az volt az oka, hogy az utóbbiak gyakran előbbre helyezték anyagi érdekeiket az egyház lelki javainál. Így volt ez esetünkben is. III. Honorius ezért leveleiben a testvérek önfeláldozását és üdvös munkájukat

folyton dicséri és őket újból a főpásztorok szeretetébe ajánlja.

Ezt teszi december 13-ról keltezett levelében is, amelyet a keresztény világ összes érsekeihez, püspökeihez és főpapjaihoz intéz. «A prédikátorok rendjének perjele és testvérei», mondja a pápa, «szem előtt tartják az Irás ama szavát, hogy a népek átka legyen azon, aki elrejtí a gabonát. (Prov. 11. 26.) Ez a mag igéje, amelyet ők, mint a lelkek eledelét, szünet nélkül vetnek a népek között. Hogy pedig ezt minél könnyebben tehessék és nehogy jártukban a világ sokféle büntövisé megsebezze lábukat, azért elvetik maguktól a földi kincsek terhét és az önkéntes szegénység alázatosságával járnak mindenütt, hogy ily módon Istennek segítségével bőséges termést gyűjthessenek az Úr szérűjébe. Őket tehát, akiknek ily szent a szándékuk, munkájuk pedig vélekedésünk szerint nélkülözhetetlen, kedvességteljes szeretettel ajánljuk és apostoli tekintélyünknel fogva buzdítunk, sőt parancsoljuk nektek, hogy az isteni igehirdetés magasztos hivatásához képest őket méltóan fogadjátok. Hasonlóan kérünk titeket, hogy a reátok bízott népet figyelmeztessétek, hogy mint Istennek termő földje igéjüket készséggel fogadja, szükségükben támogassa, hogy így az említett testvérek a lelkek üdvösségén annál sikeresebben munkálkodhassanak.»

Ez az állandó ajánlgatás a Szentszék részéről a legjobban bizonyítja azt, hogy mennyi nehézséggel járt a testvérek hivatásának gyakorlása. A bizalmatlanságon és féltékenységen kívül, amellyel őket az egyházfők fogadták, a prédikátoroknak nemritkán megvetésben is volt részük, mert szegényes ruhában és gyalog jártak és hozzá még alamizsnából éltek. Az evangéliumi alázatosságnak ez a neme sokszor még az egyháziaknál sem talált kellő megértésre, jöllehet az Úr épen erre fektette a fősúlyt, amikor tanítványait elküldte az evangéliumot hirdetni. (Luk. 10. 4.) Honóriusnak erről is volt tudomása és leveleiben ismételten hangsúlyozza, hogy azoknak a megvetése, akik Krisztusért önként vállalták magukra a szegénységet,

magára az Úrra esik vissza. Ezzel összefüggésben van december 12-éről keltezett levele, amelyben a testvéreket az igehirdetésben való kitartásra buzdítja.

«Miután lelki felbuzdulásokban eldobtátok magatokat a világi gazdagság terhét és lábaitokat felsarúztátok az evangélium hirdetésére az önkéntes szegénység alázatosságában, ezzel valóban sok fáradságnak és nehézségnek tettétek ki magatokat mások lelki üdvösségének javáért. Reméljük, hogy munkátok bőséges gyümölcsöt fog teremni. Mi tehát, hogy ebben a szent hivatásban megerősítsünk benneteket, az összes nélkülözést és fáradságot, amellyel igehirdetéstek együttjár, bűneitek bocsánatául tudjuk be nektek.»

Ennek a lelki kiváltságnak a kieszközlése különösen megfelel szentünk lelkületének és mi bizvást mondhatjuk, hogy a Szentszéktől eddig elnyert kegyelmek közül ennek örült legjobban. Tudjuk, hogy amikor Domonkos először volt Rómában, Diego püspök ezt a kegyelmet azért kérte III. Incétől, hogy a pogányok közé mehessen az evangéliumot hirdetni. Ez volt Domonkosnak is az óhaja; de amit III. Ince nem adott meg, azt utódja az igehirdetés címén az egész rendnek megadta. Ezen kegyelemben abban az időben rendesen csak azok részesültek, akik vagy bűnbánatból zarándokoltak a Szentföldre, vagy azért mentek oda, hogy ott a hitetlenek ellen harcoljanak. Ezekkel a hősiességű lelkűekkel akarta III. Honórius a kolduló testvéreket egy sorba állítani; a történelem pedig csak megpecsételte felfogását, mikor őket a középkor lelki lovagjainak nevezte el.

A felsorolt ügyeken kívül még egy nagyon fontos kérdés került tárgyalásra a pápa és Domonkos között: a Rómában elszórtan élő apácák egyesítése. Már III. Ince foglalkozott ezzel a tervvel, de korai halála megakadályozta annak megvalósításában. III. Honórius szükségesnek látta azt újra felvenni. De mivel az angol gilbertinus szerzetesek, akiket elődje az apácák megreformálására kiszemelt, nem adhattak kellő számú embert a kérdés

megoldására, Honórius Domonkosra bízta annak végrehajtását. Ez annál is könnyebben ment, mert az említett gilbertinusok közül épen többen rendi dolgaik elintézése végett a pápához jöttek és az apácakérdés ilyen megoldása ellen semmi nehézséget nem támasztottak. Lemondtak San Sisto templomához nekik biztosított jogaikról, aminek alapján Honórius azt végérvényesen átadta Domonkosnak. Ez a tárgya Honórius december 17-ről keltezett levelének, amelyben egyúttal felszólítja a prouille-i apácákat is, hogy Domonkos parancsára bármikor készen legyenek Rómába jönni és Istennek tett fogadalmukat San Sisto-ban teljesíteni. Velük akarta ugyanis szentünk a római apácák ellanyhult szellemét föleleveníteni.

Eltekintve Domonkosnak nagy elfoglaltságától, ez a feladat már magában véve is nagyon kényes és terhes volt reá nézve. «Régi, fegyelmezetlen rendet új életre támasztani», mondotta nem ok nélkül egy középkori író, «sokkal nehezebb, mint újat alapítani.» Szentünk maga is érezhette ezt és azért csak azon feltétel alatt vállalta a megbízatást, ha a pápa a bíborosi testületből három tagot rendel a segítségére. Ennek megtörténte után Domonkos azonnal feladatának megoldásához kezdett.

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET.

San-Sisto kolostor új lakói.

Az egyéni szabadságnak az egyház volt mindig a legnagyobb tisztelője. Ezért a trienti zsinat kiközösítéssel sújtja azokat, akik erőszakkal kényszerítenek valakit a kolostorba, hogy ott fogadalmat tegyen. Az egyház ezen felfogása irányította Domonkost is a római apácák megreformálásánál. Tanu erre Cecilia nővér, aki közvetlen tapasztalatból ismerte ennek a történetnek minden mozzanatát és azt gyermekded őszinteséggel meg is írta.

«Boldog emlékü Honórius pápa megbízta Szent Domonkost, hogy Rómának összes apácáit, akik addig több zárdában éltek, a San Sisto kolostorban egyesítse és egyöntetű szabályzat alatt újjászervezze. Ennek a fölötté nehéz ügynek rendezéséhez szentünk alkalmas férfiakat kért segítségül a pápától, amire Honórius Hugolint, a későbbi pápát, Fossanuova István és Miklós bíborosokat jelölte ki. Amikor tehát Domonkos tudomására adta az apácáknak a pápa szándékát, ezek megtagadták az engedelmességet, kivéve a S. Maria Transtevere zárdát, amelynek élén Eugénia fejedelemasszony állott. Itt egy kivételével az összes nővérek meghajoltak a Szentatya akarata előtt azzal a kikötéssel, hogy magukkal vihessék és megtarthassák templomuk féltett kincsét, a B. Szűz ősi kegyképét. Régebben ugyanis egyszer megtörtént, hogy amikor Sergius pápa a Lateráni templomba vitette a kegyképet, az a következő éjjel csodálatosan visszatért eredeti helyére. Ha ez az eset megismétlődik, mondták a nővérek, akkor mi is visszamegyünk S. Maria Transtevere-be; ha nem, akkor megmaradunk San Sisto-ban. Domonkos méltányosnak találta feltételüket és miután az apácák ünnepelesen megígérték, hogy szándékuk mellett kitartanak, megújította velük a fogadalmat. Hogy pedig ebben valaki el ne tántorítsa őket, szentünk megtiltotta nekik, hogy ezentúl a kolostorból kimenjenek rokonaik vagy ismerőseiknek látogatására.»

Mihelyt ennek a híre elterjedt, a rokonok megrohanták a zárdát; keserű szemrehányást tettek Eugeniának és a többi apácának, hogy előkelő rendházukat tönkre akarják tenni, és hogy olyan jött-ment, semmirekellő emberre bízták magukat, mint amilyen Domonkos. A támadás nem maradt hatástalan. A nővérek közül néhányan megtántorodtak és megbánták fogadásukat. Amikor ezt Domonkos belső isteni sugallatból megtudta, egyik reggel elment a zárdába, ott megmisézett és szentbeszédet tartott, amelyben így szólt a nővérekhez: «Kedves leányaim, tudom, hogy megbántátok a nekem tett ígéretet és eltökél-

tétek, hogy az Úr ösvényét elhagyjátok. Akarom tehát, hogy akinek nem ez a szándéka és önként az új zárdának tagja akar lenni, az újítsa meg előttem a már tett fogadalmát. Erre a fejedelemasszony és társai, sőt még azok is, akik azelőtt megtántorodtak, de szentünk érdemeinél fogva újból megtértek, az előbb említett feltétel alatt megismételték fogadalmukat. Amikor ez megtörtént, Domonkos magához vette a zárda kulcsait és a házat teljesen a maga joghatósága alá helyezte. Nehogy pedig a bujtogatók újból odaférközzenek, laikus testvéreket küldött a kolostor őrizetére, akik éjjel-nappal ügyeltek mindenre s a nővérek ellátásáról gondoskodtak. A rokonoknak pedig ezentúl már csak tanuk jelenlétében volt szabad a nővérekkel beszélni.

San Sisto-ban eközben lázas munka folyt új lakóinak befogadására. Az ünnepélyes bevonulás a nagybőjt első vasárnapjára (február 15.) volt kitűzve. Mielőtt ez megtörtént volna, Domonkos úgy akarta, hogy Eugénia fejedelemasszony lemondjon tisztjéről és úgy ő, mint társnői is a San Sisto kolostorra ruházzák át a Santa Maria Transtevere zárda összes javait és jogait. Hogy ezt a lemondást minél emlékezetesebbé tegye a nővéreknek, szentünk, a három bíborossal egyetértve, a hamvazószerdát jelölte ki annak napjául, amikor már az egyház szertartásai is oly meghatóan figyelmeztetnek a földi dicsőség hiú voltára. Sokkal nevezetesebbé tette azonban ezt a napot a csoda, amelyet az Úr szolgálja által művelt.

A három bíboros és a transteverei apácák hamvazás után megállapodás szerint megjelentek San Sisto-ban. Alig gyülekeztek azonban a káptalanteremben, amikor hirtelen jajveszékelve és haját tépve berohan egy ember azzal a rémhírrrel, hogy István bíborosnak unokaöccse leesett a lóról és szörnyethalt. A főpapot annyira megrendítette a szerencsétlenség, hogy ájultan esett Domonkos karjaiba. Szentünk mindenekelőtt a bíborosról gondoskodott, meghintette szentelt vízzel s azután a szerencsétlenség helyére sietett, ahol a halott egészen összeroncsolva és

borzalmasan megsebezve feküdt. Látván, hogy rajta ember már nem segíthet, megparancsolta, hogy a tetemet vigyék egy a zárda mellett levő házba és ott gondosan zárják el. Ezután odafordult Tankred perjelhez és a többi testvérekhez, azt mondá nekik, hogy misézni akar, készüljenek arra.

A szentmisénél jelen voltak a bíborosok és kíséretük, nemkülönb az apácák, élükön Eugénia fejedelemszszonnyal, akit a kardinálisok és Domonkos jámborsága miatt igen nagybecsültek. A szent áldozat bemutatásánál az Isten szolgája bőséges könnyeket hullatott. Az Úrfelmutatásnál az összes jelenlevők szemeláttára könyöknyi magasságban emelkedett fel a föld fölött. Mise után az ottlevők kíséretében a házba ment, ahol a halott feküdt, annak tagjait kezdte rendezgetni; azután pedig leborult melléje a földre és nagy siránkozással imádkozott. Miután ezt másodszer, harmadszor is megismételte, keresztet vetett a halottra, és elhelyezkedve annak fejénél, ég felé emelt kezekkel újra egy könyöknyinél magasabbra ragadtatott a földtől és azután nagy szóval mondá: «Napoleon ifjú, az Úr Jézus nevében mondom neked, kelj fel!» És az ifjú mindazok szemeláttára, akik ennél a rendkívüli esetenél jelen voltak, teljes épségben és erőben felállott és Domonkoshoz így szólt: «Atyám, adj valamitennem!» Szentünk teljesítette kívánságát s miután evett és ivott, az elszenvedett sérülések minden nyoma nélkül odavezette őt bíboros nagybátyjához.»

Ezen nyilvánvaló csoda hatása alatt a következő vasárnap a transteverei apácák nagy örömmel ünnepélyesen átköltöztek San Sisto-ba, mintegy negyvennégyen. Példájukat nemsokára mások is követték, különösen Bibiana nevű zárdából és a római úrinők sorából, úgy hogy egy év leforgása alatt a zárda már száznégyszáz tagot számlált. A bevonulást követő éjjel pedig odavitték az apácák legdrágább kincsét, a Boldogságos Szűznek kegyképét. Ez azért történt titokban, mert annak a városrésznek polgársága nem akarta megengedni, hogy azt oly messze vigyék

tőlük. Domonkos nem ijedt meg; saját vállán vitte késő éjszakán a képet S. Sisto-ba, két bíborostól és nagyobb fáklyásmenettől kísérve. Hogy a Boldogságos Szűz iránt való tiszteletüket kifejezzék, mindnyájan mezitláb mentek és ugyanígy fogadták a nővérek is San Sisto-ban égi Anyjokat, hogy védőszárnyai alatt annál hűségesebben szolgálhassanak Szent Fiának, az Úr Jézusnak.

Igy oldotta meg Domonkos azt a kérdést, amely már oly soká húzódott és amelynek rendezését ugyan mindenki óhajtotta, de kényes voltáért senki sem merte megbolygatni. Neki mindehhez más teendői mellett sem kellett több két hónapnál. Látszik, hogy lelkének egész hevével dolgozott rajta. Amint az eretnekek megtérítésében buzgó-sága nem ismert akadályt, úgy tüzelte itt is az a gondolat, hogy az új zárda alapítása által sok lelket ment meg az Úrnak. Ezért nem is elégedett meg azzal, hogy apácáit csak külsőleg elzárja a világtól, hanem azon volt, hogy őket bensőleg is teljesen átalakítsa. Ezért mindjárt kezdetben nyolc apácát hivatott Prouille-ból, hogy velük az ott uralkodó szellemet San Sisto-ba átültesse.

A prouille-i nővérek fegyelmezettsége láthatólag hatott római társnőikre. Ellentétben előbbi szokásukkal, amikor hírek után magánházakba futkostak, most otthon is oly hallgatagok voltak, hogy még szükség esetén is csak jelekkel érintkeztek egymással, nehogy a szokásos zárdai hallgatást megszegjék. A prouille-iek jó példáját kiegészítette Domonkos szava és buzdítása. «Nekünk» — mondja Cecilia — «Domonkoson kívül nem volt más mesterünk.» S miután neki az volt a szokása, hogy az egész napot a lelkék keresésében töltse, részint prédikációival, részint pedig gyóntatással vagy a szeretet más cselekedeteinek gyakorlásával, azért csak késő délutánokon ment ki a nővérekhez és ott a testvérek jelenlétében megbeszéléseket folytatott velük a rendi életről, vagy pedig szentbeszédet intézett hozzájuk. S hogy erre az oktatásra mily nagy gondot fordított szentünk, mutatja az is, hogy mint Prouille-ban, úgy itt is öt lelkiatyának kellett állandóan a női zárda mellett

maradni. Ezeknek az volt a feladatuk, hogy távollétében az apácák anyagi és lelki szükségleteiről gondoskodjanak.

Minél nagyobb az áldozat a szerzetesi élet elvállalásánál, annál nagyobbak az örömei, különösem kezdetben. Így volt ez San Sisto-ban is. A világgal való teljes szakítás és szigorú élet, amelyet az apácák itt kezdtek, csak boldogságot hozott nekik. Azonban rokonaik és régi ismerőseik nem tudtak kibékülni az új helyzettel. Hogy ezeket is megnyugtassa, Domonkos az átköltözést követő vasárnapon egyházi ünnepélyt rendezett San Sisto-ban, amelyen igen sokan vettek részt. A prédikációt ő maga tartotta és pedig arról az evangéliumi szakasról, amelyben a kananei asszony arra kéri az Úr Jézust, hogy szabadítsa meg az ördögtől meggyötört leányát. (Máté 15. 22.)

A gonosz lélek mindenáron azon volt, hogy szentünket megzavarja szentbeszédében; eszközül egy tőle megszállott asszonyt használt fel. Ez a szerencsétlen maga szokta mondani, hogy hét ördöge van. Amikor tehát Domonkos lelkesen szólott a néptömeghez, az asszony folyton közbekiáltozott: «Te piszkos csábító, hamis rábeszélésseddel négy lelket ragadtál el tőlem! Enyéim voltak és te elraboltad tőlem!» Amikor a nép zúgolódni kezdett emiatt, hogy a szerencsétlen botrányos közbeszólásaival megzavarja a prédikációt, szentünk ismételve felszólította őt, hogy hallgasson. Erre azonban megszólalt a hét gonosz, kiki a maga hangnemében: «Minket innét nem parancsolsz ki; ez az asszony a mienk és mi nem megyünk ki belőle. Heten vagyunk» . . . És azután elmondták, hogy hogyan és miképpen szállták meg őt. Erre a nép mindjobban zajongani kezdett, amit látván Domonkos, keresztet vetett a megszállott felé és így szólt: «A mi Urunk, Jézus Krisztus nevében parancsolom nektek, hogy az asszonyt elhagyjátok és többé ne bántsátok!» És a gonosz lelkek azonnal távoztak belőle. Az asszony pedig félholtan összerogyott, sok kín között nagymennyiségű szemet és vért hányt ki magából. A kínos látvány nagy borzalommal töltötte le az egybegyülteket, amiért is szentünk megparancsolta, hogy a szerencsétlent

vigyék ki a templomból és helyezték el egy házban, míg magához tér. Felépülése után Domonkos «Soror Amata» nevet adott neki, ami arra enged következtetni, hogy mint bűnbánó Istennek szentelte életét a zárdai falakon kívül valamely olyan testületben, amely a rend lelki vezetése alatt állott.

Szentünk életében gyakran találkozunk az ördögi megszállás eseteivel. S ő nemcsak hitt ennek lehetőségében, hanem segíteni is tudott az ilyen szerencsétleneken. Aki az ilyen eseteknél nem lát egyebet az elmezavarodottságnál, az ezzel nyilván tanuságot tesz hitetlenségéről, valamint tudatlanságáról is. Az evangélium tanításának megfelelőleg Domonkos nemcsak mélyen meg volt győződve, hogy a gonosz megszállhatja a lelket, hanem azt is tudta, hogy különféle más módon is igyekszik ártani a jónak, mint azt Szent Pál mondja (II. Cor. 11. 14.): «Átalakítja magát a világosság angyalává, hogy ezáltal megtévesse a tapasztalatlanokat». Szentünk szükségesnek találta, hogy minderről felvilágosítsa a nővéreket és intette őket, hogy soha meg ne ijedjenek tőle, bárminő formában akarja is őket zavarba hozni.

A lelkiek mellett anyagiakban is atyailag gondoskodott szentünk San Sisto-ról. Itt a nővérek, mint azt Cecilia mondja, nagyon szegényes viszonyok között éltek, aminek könnyen az lehetett volna a következménye, hogy a számban és fegyelemben megerősödött zárda hamarosan tönkremenjen. Az apácáknak ugyanis tilos volt a kolostorból kijárni és egyáltalán a világiakkal sokat érintkezni. Nekik tehát biztos jövedelemmel kellett rendelkezniök, mert nem gyűjthettek alamizsnát, amint ezt a testvérek tették. Domonkos ép azért megkérte a pápát, hogy engedje át San Sisto-nak annak a két zárdának vagyónát, ahonnan a nővérek legtöbbje San Sisto-ba költözött. Honorius ezt meg is tette. Ugyanakkor István bíboros, akinek unokaöccsét Domonkos halottaiból feltámasztotta, egyik angolországi javadalmáról lemondott az Ágostonrendiek javára azon feltétellel, hogy ezek évente ötven márkát fizessenek

San Sisto-nak. Ennél is nagyobb segítséget nyújtott a zárdának az említett főpap, hogy az ő, valamint szentünk közvetítésére bizonyos Cencius Rampazolli római polgár ezerkilencszáz lírányi követelését elengedte a nővéreknek.

Itt végre nem szabad elhagynunk egy nagyon kedves megjegyzést, amelyet Cecilia nővér csak úgy melleleg szó csodatörténeteinek közé. Szerinte ugyanis Domonkos minden nővérnek ciprusfából készült kanalat hozott ajándékkul Spanyolországból. Ez a csekélység igen szép jele annak, hogy Domonkos mikép gyakorolta hősi erényei mellett az ú. n. kis erényeket is. Ő, aki oly szigorú volt egész életén át önmagához, époly gyengéd szokott lenni, ha arról volt szó, hogy másoknak örömet szerezzen. Ez nem kevésbbé válik díszére, mint más nagy hősiek tettek.

HUSZONÖTÖDIK FEJEZET.

A Santa Sabina-i zárdá.

Santa Sabina Róma egyik legrégebbi nevezetessége, rendünknek pedig legtisztéletreméltóbb emléke. A templom az V. század első felében Aventinus hegyének azon pontján épült, ahol az meredek sziklaként ereszkedik le a mellette elrohanó Tiberis folyó partjára. Ezen ősrégi bazilika mellett volt a Savelli család palotája, amelyből III. Honórius származott és azt mint őseinek otthonát pápa korában is nagyon kedvelte. Ezt a templomot és a palota egyik részét adta kárpótlásul III. Honórius Domonkosnak és rendjének, amikor San Sisto-ba az apácák beköltöztek. 1920 januárban volt hétszáz éve, hogy a rendalapító ide bevonult fiaival. A hosszú évszázadok óta a templom sértetlenül megmaradt eredetiségében és magából a régi zárdából is nem egy hely maradt meg reánk, amelyhez gyönyörű emlékek fűződnek szentünk

életéből. Ezek teszik oly emlékezetessé Santa Sabina-t is és ezekből mondunk el egyet-mást.

Egyszer éjjel Domonkos Santa Sabina templomában imádkozott. A sátán kajánságból, hogy ájtatosságában zavarja, egy kenyérnagyságú követ szakított a falnak belső részéből és azt oly erővel hajította feléje, hogy az egész templom visszhangzott tőle. A kő oly közel járt fejéhez, hogy csuklyáját horzsolta. Domonkos mégis oly nyugodtan folytatta imáját, mintha semmi sem történt volna. Ezt látván a sátán, rémes kiáltással megszegyenülve eltűnt. Az említett kő pedig ma is látható a templom közepén elhelyezett kis oszlopon.

Más alkalommal meg egy rendtag képében jelent meg neki a sátán. Úgy tett, mintha az egyik oltár előtt imádkoznék. Domonkos nem ismerte fel mindjárt és csodálkozott, hogy az illető az alvásra adott jel után mindjárt el nem távozott. Kezével intett neki, az alázatosan meghajtotta fejét, eltávozott. Matutinum végeztével pedig Domonkos megintette a testvéreket, hogy esténként az utolsó csengetyűszó után mindnyájan menjenek aludni, senki se maradjon a templomban. De az a bizonyos hamis testvér másodszor, sőt harmadszor csakúgy cselekedett, mint azelőtt. Harmadik éjjel tehát Domonkos odamegy az ájtatoskodóhoz és dorgáló hangon így szól hozzá: «Micsoda engedetlenség ez! Hányszor megmondtam már, hogy az adott jel után senkinek sem szabad tovább a templomban maradni és tégedet már harmadszor itt talállak!» Erre felkacagott a sátán és így szólt: «Most hát csak mégis sikerült tégedet a hallgatás megszegésére rávenni». «Épen nem» — felelt szentünk a sátánnak, miután észrevette, hogy kivel van dolga. — «Célotat nem érted el, hiába örülsz neki. Avagy nem tudod, hogy én a szabály fölött állok és mindannyiszor beszélhetek, ahányszor szükségesnek látom?» Erre elsompolygott a gonosz.

Santa Sabina-ból szentünk gyakran lejárt San Sisto-ba, hogy ott a nővéreknek prédikáljon. Egyik alkalommal,

mondja Cecilia nővér, Domonkos szokottnál későbben érkezett meg. A csengetyűszóra, amely érkezését jelezte, a nővérek gyülekeztek a templomban, ahol már Domonkos társaival együtt a rácsozat előtt ülve találták. «Én most halászatról jövök» — szolt hozzájuk szentünk — «és mondhatom, hogy az Úr nagy halat küldött nekem.» Értette pedig ezalatt Gaudion testvért, egy Sándor nevű igen előkelő és gazdag római polgárnak a fiát, aki akkor lépett a rendbe. Ezen esetből kiindulva, Domonkos azután igen hatásos és vigasztaló szavakat intézett a nővérekhez a szerzetesi hivatás magasztosságáról.

Ezután imígy szolt Domonkos: «Az Úr akarja, hogy most Santa Sabina-ba hazamenjek». A testvérek, épúgy mint a nővérek, ezt nem találták tanácsosnak és azt válaszolták neki: «Szent atyánk, az idő már nagyon előhaladt, nem lesz jó, ha innét távoznak!» Ő azonban szilárdan megmaradt szándékánál és azt felelte: «Az Úr akarja, hogy menjek és angyalát küldi nekünk, hogy minket Santa Sabina-ba elkísérjen». Ezzel azután maga mellé vette Tankredot, a testvérek perjelét és Odot, a nővérekét, és eltávozott.

Amint kiléptek a templom kapuján, rendkívül kedves megjelenésű fiatalemberrel találkoztak, aki vándorbottal kezében útrakészen várta őket. Domonkos két társát az idegennel előreengedte, maga pedig követte őket. Santa Sabina templomához érkezte, annak ajtaját zárva és tolózárral erősen elreteszelve találták. Az idegen ifjú azonban annak egyik szárnyát vállával minden nehézség nélkül benyomta és miután először maga, Tankréd és Odo, utolsónak pedig Domonkos beléptek, az ifjú szó nélkül eltávozott. Az ajtó pedig újra úgy becsukódott, mintha sohasem nyitották volna ki. Tankréd erre csodálkozva kérdé: «Szent atyám, ki volt az az ifjú, aki minket idekalauzolt?» «Fiam» — válaszolt neki szentünk —, «az Isten angyala volt, akit oltalmunkra küldött az útra.»

Rövid idő múlva az éjjeli zsolozsmához harangoztak. És mikor a testvérek a karba jöttek és ott Domonkos két

társával együtt meglátták, nagyon álmékkodtak azon, hogyan juthattak be, amikor a templom ajtaja oly erősen be volt zárva.

Amiért szentünk mindenáron haza akart térni, annak oka egy Jakab nevű testvérnek válságos lelkiállapota volt. Ez az ifjú nagy kísértések közepette eltökélte, hogy az éjféλι zsolozsma után, amikor a templom ajtaját kinyitják, azon át titokban elhagyja a rendet. Domonkos isteni kinyilatkoztatásból megismerte szándékát és azért az ima végeztével magához kérte és szeretettel intette, hogy a testvérek szent társaságát ne hagyja el; ne hallgasson a gonosz lélek incselkedésére, hanem maradjon Krisztus Urunk szolgálatában állhatatos. Az ifjú azonban nem akart hallgatni tanácsára. Székéről felugrott, letépte magáról a rendi ruhát és azt mondá, hogy már eléggé megfontolta a dolgot és feltétlenül elhagyja a rendet. A heves kísértésektől meggyötört ifjú mélységes részvétet gerjesztett szentünkben, azért kegyesen így szólt hozzá: «Fiam, türtöztesd magad még egy darabig és azután tégy úgy, amint tetszik». Ekkor térdreereszkedve elkezdett imádkozni. Szent Domonkos még be sem végezte imáját, az elkeseredett ifjú könnyek között eléje borult, kérlelni kezdte, hogy könyörüljön rajta, adja neki vissza az erős kísértések között eldobott rendi ruhát. Erősen ígérte, hogy ezentúl sohasem hagyja el a rendet. Szentünk hajlott az ifjú őszinte kérésére és visszaadta neki a ruhát; de egyúttal meg is intette, hogy a gonosz csábításai miatt soha hűtlenné ne váljék az Úr Jézushoz. És az ifjú szent atyjának imájától segítette a szerzetben sokáig dicséretesen szolgált az Úrnak. Másnap reggel azután a testvérek elmentek San Sisto-ba és elmondották Ceciliának és a többi nővéreknek a történeteket. Domonkos mindenben jóváhagyta elbeszélésüket és hozzátette: «Leányaim, a gonosz el akarta ragadni az Úr egyik juhocskáját, de Ő kiszabadítá őt kezéből».

Ennek ellenkezője történt egy másik esetben, amikor még San Sisto-ban laktak a testvérek.

Domonkos egyik alkalommal elment a katakombákba, ahol egész éjjel imádságban virrasztott. Hajnalban hazatérve, az ébresztő harang csendítése után maga köré gyűjtötte a testvéreket és nagy sóhajtások között bánatos hangon emlékeztette őket az Úr ama félelmetes szavára: «Im, a sátán megkívánt titeket, hogy megrostáljon, mint a búzát». (Luc. 22. 31.) Sírtak pedig a testvérek ezen szavak hallatára és ő maga még inkább sírt velök. Erre azután feltárta előttük látomását, amelyben része volt és mondá: «Sírjatok, mert kettőnek közülünk az életre, kettőnek pedig a halálba kell távoznia». Ez a kijelentés még jobban megrettentette a testvéreket, úgy hogy aggódással kezdték egymástól kérdezni: «Vajjon én volnék-e az?» A jövődőlés nemsokára beteljesedett. Pár nap múlva ketten elhagyták a rendet és ezzel kétségtelenül a halál útjára léptek; más kettő pedig az élet terhétől megszabadulva, az örökkétartó életbe távozott.

Gyönyörű szép és vigasztaló látomása volt egykoron Domonkosnak Santa Sabina-ban.

Egyik este a templomban maradt, hogy szokása szerint tovább imádkozzék. Éjfél tájban kis időre a folyosóra ment, ahol a testvérek hálótermei voltak. A folyosó végén újból imába fogott. Eközben amikor felpillantott, a másik oldalról három szépséges női alakot látott maga felé közeledni, akik közül az egyiknek kezében igen drága és fényes szenteltvíztartó volt, míg társa hintőt nyújtott a középben haladó úrnőnek, aki ezzel a testvéreket egynek kivételével sorra meghintette és megáldotta. Domonkos egy pillanatig meglepődve nézte e látványt, azután pedig rögtön eléje sietett a jelenésnek, amely már a folyosó közepén égő mécshez ért. Itt térdreborulva esengve ostromolta a középső úrnőt, hogy jelentse ki magát neki, jöllehet már magában felismerte őt. Kérdésére az úrnő így válaszolt: «Én vagyok az, akit ti esténként a Kompletórium után Salve Regina-val térdenállva üdvözöltök és segítségül hívtok. És amikor ti ebben Édes szószólótoknak neveztek engemet, akkor én mindannyiszor Szent Fiam lábai elé

vetem magamat és könyörgök hozzá a szerzet fennmaradásáért».

A Boldogságos Szűznek ezen a végtelenül kegyes válaszan felbátorodva, Domonkos tovább kérdezte tőle, hogy kik a kísérői. És erre azt a választ kapta, hogy egyik Szent Cecilia, a másik pedig Szent Katalin.

Ezen látomás után Domonkos visszatért arra a helyre, ahol azelőtt imádkozott. Imája közben új elragadtatásba esett. Mennyei látomásban megjelent neki az Úr, jobbján pedig a Szűzanya zafirszinű palástban. Körülöttük egész sereg szentet látott mindenféle szerzetből, a magáéból azonban egyet sem. Emiatt Domonkos keserves sírásra fakadt és csak messziről szemlélte a látványt, mert bánatában közeledni sem mert az Úrhoz vagy Szűz Anyjához. Ekkor a Boldogságos Szűz kezével magához intette őt; de ő csak akkor merészelt közeledni, amikor az Úr Jézus maga hasonlóan jelt adott neki. Odaérve leborult és keservesen sirt. Az Úr erre azt mondá neki, hogy keljen fel és mondja meg, miért sir. «Mert minden rendből látok itt szenteket, enyéből pedig senkit sem» — felelt Domonkos. «Szeretnéd látni a te szerzeteseidet is» — kérdi újra az Úr Jézus. «Igen» — mondá szívszorongva Domonkos. Erre az Úr Szűz Anyjának vállára tette kezét és mondá Domonkosnak: «Szerzetedet Anyám pártfogására bízom. Akarod-e látni?» — kérdezte újból. Amikor szentünk igennel felelt, a Boldogságos Szűz kitérte palástját, úgyhogy csaknem az egész mennyet betakarta vele és itt pillantotta meg Domonkos a testvérek beláthatatlan sokaságát. Erre leborulva hálát adott Istennek és a Boldogságos Szűznek. A látvány ezután eltűnt, ő pedig magához térve, azonnal jelt adott az éjféle zsolozsmára.

Az ima végeztével a káptalan terembe hívta a testvéreket s közölte velük látomását, azután pedig elragadó, gyönyörű beszédben buzdította őket a Boldogságos Szűz szeretetére és tiszteletére.

Sokkal fontosabbnak tűnik fel előttünk az a látomás, ha meggondoljuk, hogy az ilyen jelenségek ritkán történ-

nek ötletszerűen a szenteknél, hanem hogy azok rendesen szoros összefüggésben vannak lelkivilágukkal. Itt tehát megint láthatjuk, mily forróan tisztelte Domonkos a Boldogságos Szűzet és mennyire bízott abban, hogy az ő segítségével sikerül rendjét nagyra tenni és fiait megszentelni. Ezért a testvéreknek mindennap a Salve Regina-t kellett elmondaniok, ami akkoriban csak a mi rendünknel volt szokásban. S hogy a gyermeki Mária-tiszteletnek milyen volt a hatása, azt onnét is látjuk, hogy az isteni gondviselés Santa Sabinában két olyan férfiút vezetett Szent Domonkoshoz, akik egyéb nagy érdemeiken kívül különösen sokat tettek a rend elterjedéséért Európának északi és északkeleti részein. Ez a két férfiú Szent Jácint és B. Ceslaus.

Jácint és Ceslaus előkelő lengyel családból származtak. Nagybátyjok Odrovanz Ivo, krakkói püspök volt, akit III. Honórius 1219-ben gneseni érsekké nevezett ki. Ivo ebben az ügyben jelent meg Rómában Jácint krakkói kanonok és Ceslaus, sandomiri prépost kíséretében. Itt ismerkedett meg a püspök és két unokaöccse Szent Domonkossal és valószínű, hogy mind a hárman szemtanúi voltak annak a csodának, amidőn szentünk az ifjú Napoleont életre támasztotta. Nem kevésbé érdekelte őket Domonkos új rendje, mert Lengyelországnak abban az időben nagy szüksége volt hithirdetőkre a vele szomszédos pogány néptörzsek megtérítéséhez.

Amikor Ivo ezt szentünkkel közölte és tőle misszionáriusokat kért, Domonkosnak éles szeme a püspök kíséretére esett, akik azonnal készek voltak a rendbe belépni és javadalmas egyházi állásukat Krisztust hirdető prédikátorok szegénységével felcserélni. A lelkesedni tudó közepkorban ilyen elhatározások nem tartoztak ritkaságok közé. Domonkos nem egy ilyen példára mutathatott rá fiai sorában. Lehet az is, hogy Jácint és Ceslaus maguk is tudomást szereztek arról, hogy különösen Bolognában és Párisban hányan mondták le méltóságukról, hogy mint prédikátor testvérek annál hathatósabban szolgálhassák Krisztus ügyét. Ugyanezt tették ők is. Santa Sabinában ma is tisz-

teletben tartják azt a termet, ahol Domonkos Atyánk Szent Jácintnak, Boldog Ceslausnak és még két más társuknak a rendi ruhát feladta. Ez történt 1220 elején.

Beöltözésük után nemsokára Bolognába kísérték atyjokat, ahol alkalmuk volt megismerkedniök a rend legjelesebb tagjaival, akik messze vidékről a nagykáptalanra egybesereglettek. Innét tovább haladtak Karintián, Frie-sachban az első német zárdát alapították, amelynek vezetését társukra, a német származású Hermannra bízta. Hazájukban először Krakóban építettek zárdát, utána sok más nemcsak a lengyel földön, hanem az összes északi szláv törzseknél, Prágától kezdve egészen a Balti-tengerig és onnét délkeleti vonalban Kiewig. Különösen Jácint volt az, aki északon és keleten előttünk hihetetlen távolságokat járt be apostoli munkálkodásában. Némely író szerint Perzsiáig, Indiáig, sőt Kináig is eljutott apostoli vándorlásaiban. Tőle való ez a szép kijelentés: «Minél buzgóbb tisztelői lesznek Domonkos fiai Szűz Máriának, annál több segítséget és vigasztalást várhatnak tőle». Életét Krakóban fejezte be 1257-ben, hetvenéves korában. A lengyelek régóta mint apostolukat és fővédőszentjüket tisztelik. Ceslaus Sziléziában és a rendben részesül nyilvános egyházi tiszteletben.

Ilyen fiakat küldött a Boldogságos Szűz Szent Domonkosnak Santa Sabinába!

HUSZONHATODIK FEJEZET.

Szent Domonkos imádságos élete.

A szentek életében sok rendkívüli, csodálatos eseménnyel találkozunk. Némelyek ezt kedvelik legjobban, mert szerintük annál nagyobb a szent, minél több csodát mivel. Másokat ellenkezőleg nemcsak nem érdekli ez a természetfölötti jelenség, hanem már előre is unalmassá teszi előttük

Isten embereinek életét. Hőseinket azonban úgy az előbbieik, mint az utóbbiak félreismerik.

Tévednek azok, akik csodaiszonyban szenvednek. Mert miért nem lehetne csodálatos Isten az ő szentjeiben? De azért mégsem a csoda teszi szentté az embert, hanem a benne lakó szeretet Isten iránt. Minél nagyobb az valakiben, annál tisztább a lelke; annál hasonlóbb Istenhez, aki maga a jóság, a szeretet. Sokkal közelebb vannak az igazsághoz, akik a szenteknél nem a csodatevő, hanem az imádságos embert helyezik előtérbe.

Az imádkozás tudvalevőleg a szenteknek legismertebb és legsajátosabb vonása. Az ima a forrás, amelyből lelkük táplálkozik, amelyből azt a csodálatos erőt meríti, amely őket a közönséges halandótól annyira megkülönbözteti. Az imában emelkedik a lélek Istenhez; Isten az imában közli magát a lélekkel és árasztja el oly mennyei kegyelmekkel, amelyeket mi, hétköznapi lelkek alig sejtünk és Szent Pál apostol szerint emberi nyelven megfelelően ki sem tudunk fejezni. Ezért a szentek kivétel nélkül nagy kedvelői az imának és oly kifogyhatatlanok benne, hogy ami minékünk teher, az nekik öröm és vigasztalás. Ők oly buzgósággal tudnak imádkozni, hogy a körülöttük levő világról megfedkezve, érzékfeletti igazságok szemléletében egészen elmerülnek. Ezért az imádság és az ételszentség egymásba oly szorosan bekapcsolódnak, hogy annak ismerete nélkül a szenteket megérteni nem lehet.

Igy nem csodálkozhatunk azon, hogy Szent Domonkos annyira szerette az imádkozást. Már gyermek éveiben mutatkozik nála. Fiatal kanonok koráról pedig azt mondja Jordanus, hogy Domonkos mint a rügyező olajfa és magasba törő ciprus éjjel-nappal a templomot látogatta, hogy szünet nélkül ott imádkozhassék. Ugyancsak ritkán hagyta el a káptalani monostort, hogy annál több ideje legyen az elmélkedésre. Már ekkor is egész éjjeleket-átvirrasztott, hogy az éj homályában és csendjében szabadabban fohászkodhasson mennyei Atyjához. Apostolkodása

idején és később rendalapító korában a gond szaporodásával csak gyarapodott imádságos lelkülete is. A testvérek között köztudomású dolog volt, hogy atyjoknak nem volt állandó fekvőhelye, mert éjjelenként rendszeren a templomban tartózkodott. Ez a szokatlan életmódja sokszor felkeltette alattvalóinak kíváncsiságát és többször megfigyelték őt. Így cselekedett bolognai János, buzgó és szentéletű testvér, aki nem sajnált hét éjjelt átvirrasztani, csakhogy meggyőződhesen Domonkos viselkedéséről. Tapasztalásait rendtársainak a következőkben mondta el.

Mikor a zárdabeliek esti ájtatoskodásuk végeztével aludni tértek, Domonkos tovább folytatta imáját. Majd állva, majd egymásután térdet hajtva, majd pedig földre borulva addig imádkozott, míg csak az álom el nem nyomta. Felsejkenve szendergéséből, egyik oltártól a másikhoz ment és újra csak imádkozott. Ez tartott körülbelül éjjelig, amikor mély csendben a testvérek közös hálójában széttelített s ha valakit kitarakva talált, azt szorgosan befődte. Ezután ismét visszatért a templomba és tovább ájtatoskodott egymagában.

Az akkori szokás szerint a szerzetesek éjjél után egy-két óra tájban szokták végezni zsolozsmájuk hajnali részét, a Matutinumot, Szentünk nem várta be ezt az időt, hanem előtte rövid időre nyugalomra tért. Rendes nyugvóhelye nem volt s így majd a földön, majd valami lócán ülve, vagy pedig vesszőfonadékon pihent meg, amint ezt Ventura és Radulphus tanúsították szenttéavatásánál. Ugyanezt tapasztalta egy másik testvér Bolognában. Ez szintén kíváncsi volt, hogy ki lehet az, aki késő éjjel az ő fekvőhelye közelében levő vesszőfonadékra jár hálni. A testvér jó darabig nem tudott rájönni, mert az ismeretlen csak akkor jelent meg, amikor ő már elaludt; amikor pedig az éjjéli imádságra felkeltek, az illető már eltávozott. Az egyetlen jel, amelyet magáról adott, az volt, hogy lefekvése után még mindig imádkozott, közben oly hangos fohászokkal, hogy a közelében levő testvér felébredt. Ezért végre is megkérdezte az egyik rendtársát, aki azt

mondta neki, hogy az ismeretlen nem más, mint maga Domonkos. Szokása volt, mondja Jordanus, az éjszakát Istennek, nappalt pedig felebarátja üdvének szentelni.

Az ilyen életmódhoz kétségtelenül emberfeletti akarat-erő szükséges. Szentünk ezt az eleven hitből merítette. Szemében a templom valóban az volt, aminek nevezzük: istenháza. Itt érezte leginkább az Isten közelségét és azért utazásainál, ha templomra talált, abba okvetlenül betért.

Szentmisénél és zsolozsmánál többnyire annyira elragadta az áhitat, hogy Istennel és az angyalokkal látszott társalogni. István testvér igen gyakran jelen volt szentmiséjén és mindig azt látta, hogy szeme, arca tele volt könnyekkel a kánon alatt, hogy áhitata különösen észrevehető volt a Miatyánknál. A szentmisehallgatásnál gyakran megtörtént vele, hogy Úrfelmutatáskor elragadtatásba esett, akárcsak testi szemeivel látta volna a szent-ségben jelenlevő Krisztust. Azért huzamosabb ideig nem akart a többiekkel misét hallgatni, nehogy magára vonja a testvérek figyelmét.

Az Oltáriszentség iránt való szeretetére mutat ritka tisztelete az oltár és a kereszt iránt is. Hite itt megelevenítette azt, amit az oltár jelképez, Krisztust és áldozatát, ezért mély meghajlással közeledett ahhoz, akárcsak magához az Úrhoz. Amint az egyház az oltárba a vértanuk ereklyéit helyezi és azt a szentek képével díszíti, hogy ezáltal Krisztussal való egységüket és dicsőségüket kifejezze; úgy Domonkos is egybekapcsolta szívében az Úr és szentjeinek tiszteletét. Ezért is látogatta oly szívesen az oltárokat és az azokon elhelyezett szentek képeit. A természetfeletti gondolkozáshoz szokott lelke a templomban jelképét látta a mennynek, ahol a szentek serege fehér köntösben és pálmával kezében imádvá veszi körül az isteni Bárányt. (Apok. 7. 9.)

El sem lehet gondolni, hogy valaki élő hittel Istenre gondoljon és egyúttal magát meg ne alázza szent fölsége előtt. Domonkos pedig ilyen hittel bírt és azért nagyon szerette az alázatos imádat. Fiai előtt gyakran emlegette

az Irás szavait (Judith. 9. 16.) «Az alázatosak és szelídek könyörgése tetszett az Úrnak mindenkoron.» Ezt ő maga is gyakorolta. Az oltár előtt állva, majd fejét hajtotta meg, majd pedig mélyen meghajolva ezt mondta: «Alázd meg Uram minél jobban az én lelkemet!» és emellett Krisztus Urunk felségéről és a maga szegénységéről elmélkedett. Máskor pedig arccal leborulva a földre a vámos szavait emlegette: «Istenem légy irgalmas nekem, szegény bűnösnek!» Ugyancsak utánozta a bűnbánó Dávid királyt: «Én vagyok, aki vétkeztem és gonoszt cselekedtem.» (II. Reg. 24. 17.) «... Nem vagyok méltó gonoszságom sokasága miatt az égre tekinteni, mert magamra hívtam haragodat és rosszat cselekedtem színed előtt... porhoz ragadt lelkem, elevenítsd meg Uram a te igéd szerint.» (118. Zsolt. 25.) Ezeket és más hasonló igéket szentünk hosszas elmélkedéssel kísért. Nem szárazon röppentek el ajkáról, hanem mély megilletődéssel, suttogva és sírással megszakitva. Néha pedig oly erővel tört ki a fohászkodás bánatos szívéből, hogy hangja a templomon kívül is meghallatszott.

Amily szent az ima, époly igaznak is kell lennie; senki nem mondhat abban olyasmit, amiről nincsen meggyőződve. Így könnyen túlzásnak tűnhetik fel, hogy Domonkos ártatlan élete mellett Isten előtt mégis oly bűnösnek vallotta magát. Nekünk látszik ez csak így! A szentek másképp érezték és ítéletük ebben sokkal igazabb a miénkénél. Ők minden hűségük mellett az Úr intelméhez híven haszontalan szolgálóknak tartották magukat; mert jól tudták, hogy érdemüket elsősorban Isten kegyelmének és nem saját iparkodásuknak köszönhetik. Ezért is gyakran mondogatta szentünk: «Az emberi igazságosság az istenihez mérve csak tisztátalanság számba mehet». Mi a gyarlóságot csak önmagában tekintjük, ő ellenben szembeállította azt a sok kegyelemmel, amelyben őt Isten részesítette s azért találta azt sokkal nagyobbnak, mint amilyennek mi azt ítéljük. De amily szigorú alázattal gondolt önmagáról, époly kiméletes volt ítéleteiben másokkal.

Ezt mutatja a fiatal rendtagoknak adott tanácsa: «Ha nem tudtok saját bűneitek felett sírni, mert nincsenek; emlékeztek meg azokról a bűnösökről, akiknek nagy a száma; de azért még nincs kizárva, hogy meg ne nyerhessék az Isten szeretetét és irgalmát. Mennyit imádkoztak ezeknek megtéréseért a próféták és az apostolok, mily keserűen sírt miattuk az Úr Jézus. Hogy nyugtalankodott értük a zsoltáros (118. 158.) mondván: «Látom a törvénszegőket és epekedem, mert nem tartják meg ígéidet.» A bűnösök megtéréseért a Kompletórium után Domonkos vaslánccal verte magát és testvéreinek is meghagyta, hogy bizonyos napokon magokat ostorozzák.

Az ima Isten ajándéka. Ő ébreszti bennünk az ahhoz szükséges hitet és bizalmat; de viszont az ember is csak úgy tanul meg imádkozni, ha az adott kegyelemmel közreműködik. Nekünk mindenekelőtt el kell távolítanunk szívünkéből mindazokat az akadályokat, amelyek Istenhez való közeledésünknek útját állják.

Ezen akadályok: a bűn, a földiek rendetlen szeretete és romlott természetünk fegyelmetlensége. S vajjon nem ez az oka annak, hogy a mi imánk oly gyarló a szentekéhez képest és hogy oly keveset, vagy egyáltalán nem imádkozunk?

Mennyire különbözik a szentek élete a mienktől! Domonkos egyrészt mindent távortartott magától, ami Istennel való társalgásában bármi módon is gátolhatta volna; másrészt pedig szintoly nagy gondot fordított arra, hogy imájának biztos legyen az alapja. Az Istent az Úr szava szerint lélekben és igazságban kell imádnunk (Joan. 4. 23.). Az áhitat, amely nem gyökeredzik az igazságban, nagyon könnyen elhervad és sok tévedésbe ejti az embert. Amint a tudás, mondja Szent Bernát, szeretet nélkül felfuvalkodottá tesz, épúgy a buzgóság tudás nélkül útvesztőbe vezet. Domonkos ennek okáért mindjobban elmélyedett a szentek tudományába és folyton olvasgatott a Szentírásból és a szent könyvekből. A karima és étkezés után rendszeren visszavonult, hogy az elmondott zsoltárok egyes versein,

vagy az asztalnál tartott olvasmány azon részein elmélkedjék, amelyek különösen meghatották a lelkét.

A lelkiolvasást különben is nagy figyelemmel végezte. Mielőtt megkezdte, keresztet vetett magára és oly áhítattal olvasott a könyvből, mintha csak maga az Úr beszélt volna hozzá. Az evangéliumos könyvet vagy az olyan írást, ahol Krisztus Urunk szavait idézve találta, tiszteletének jeléül többször is megcsókolta. Ilyen hangulat mellett a szent igazságok mint tüzes szikrák hatottak lelkére és érzelmeit oly heves fellendülésbe, lángolásba hozták, hogy örömeinek-bánatának külsőleg is kénytelen volt kifejezést adni. Nála az olvasás tehát eszköz volt arra, hogy lelkét imádságra hangolja és elméjét a szent könyvekben talált igazságok értelmébe minél jobban bevezesse. Eközben lelke egyszerű elmélkedésből könnyedén a szemlélődés legmagasabb fokára emelkedett. De ez volt egyúttal az út is, amelyen szentünk a Szentírás csodálatos megértéséhez jutott és az isteni kinyilatkoztatás vigasztaló hatását átérezte. Ez tette őt Isten ügyének rettenthetetlen hirdetőjévé és méltóvá arra, hogy a Szentlélek sok rejtett dolgot közöljön vele.

A szentek nem fellengzők. Ők a lelki élet rendkívüli ösvényeit kimondottan nem keresték és még akkor is szívesen gyakorolták a közönséges és a legegyszerűbb jámborsági cselekedeteket, amikor már a szemlélődés tüneményes fokán állottak. Ezt beigazolvva találjuk Domonkosnál is.

Mily csekélység előttünk a térdhajtás, meg a térdelés! Szentünk mégis nagy súlyt fektetett ezekre és különösen a térdhajtás volt az, ami nála eltérően a rendes szokástól, imádsága közepette nagyon gyakran előfordult. Jele annak, hogy szíve ilyenkor mennyire el volt telve az imádás, engesztelés és az Isten iránt való odaadásnak érzelmeitől; mert ezt jelenti a térdhajtás. Mi ebben az ősrégi eredetű vallási szertartásban a természet legközvetlenebb megnyilatkozását látjuk és alig képzelhetjük másképen Tamás apostolt, mint Jézus előtt térdre borulva, amikor neki megjelenik és szent sebeit megmutatja. Hasonlóképpen cseleke-

dett Domonkos is, amikor az oltáron vagy a káptalani teremben levő feszület előtt megállott és hosszú ideig Üdvözítőjére szegezve szemét, annak szeretetéről elmélkedett. Kegyelemtől ihletett lelke ilyenkor alig bírt megtelni Üdvözítőjének a látásával és majd térdre borulva, majd ismét felkelve, imádta őt. Ez néha a Kompletóriumtól egész a Matutinumig tartott, amiközben talán százszor is megismételte térdhajtásait.

Igy cselekedett nemcsak a kereszt előtt, hanem más elmélkedéseinél is; nemcsak otthon, hanem útközben vagy akkor is, amikor fáradtan került szállására és útitársai már nyugalomra tértek.

A gyakori térdhajtáson kívül az is szokása volt, hogy egész hosszában leborult a földre és így imádkozott. Néha meg kezeit kereszt alakban is kiterjesztette, vagy pedig egyenesen állva, feje fölé emelte, majd széthúzva, majd összekulcsolva azokat, mintha a mennyből kiesdekelt kegyelmet akarta volna megragadni. Megtörtént az is, hogy menetközben magában elmélkedve meg-megállt és némán az égre szegezve szemét; majd magához térve a Szentírás egyes szavait kezdte édesen emlegetni, amiket szemlélődése közben merített az isteni bölcsesség forrásából. Különben is imádságában majdnem mindig a zsolttáros szavaival vagy a Szentírásból vett fohászokkal élt, ami azt bizonyítja, hogy mily figyelemmel és belsőséges áhitattal végezte szentünk a zsolozsmát. A szentmise után ez volt előtte a legszentebb imagyakorlat. Buzgóságát ebben István testvér találóan jellemzi, aki arról tanuskodik, hogy Domonkos az éjjeli zsolozsmánál a karnak majd az egyik, majd a másik oldalára ment, a testvéreket arra intette és buzdította, hogy fenhargon és áhitattal énekeljenek az Úr előtt.

Mint rendalapító és mint lelkicsaládjának a feje, Domonkos sokszor tartott oktatást az imáról. «A jámbor három szent királyról», mondotta egyik alkalommal, «írva vagyon, hogy bemenvén a házba, amely fölött a csillag megállapodott, megtalálták az isteni Kisdedet, anyjával,

Máriával. (Máté 2. 10.) Biztos, hogy mi is ugyancsak az Istenembert az ő szolgálójával találjuk meg a templomban. Jertek tehát és imádva boruljunk le és sírjunk az Úr előtt, aki minket alkotott». (Psalm. 94.) Máskor ismét a zoltáros ama szavait idézte nekik: «Ime, most áldjátok az Urat, ti az Úr minden szolgálói, akik az ő házában álltok, a mi Istenünk hajlékának tornácaiban». (Psalm. 133.) Majd pedig: «Uram, tehozzád kiáltok, hallgass meg engem, figyelj szavamra, amikor tehozzád kiáltok. Jusson imádságom mint jóillatszer a te szined elé, kezeim felemelése, mint az esti áldozat». (Psalm. 140. 2.) Mekkora áhitattal hallgatták a tanítványok ezen igéknek a magyarázatát mesterünk ajkáról, akinek példája oly gyönyörű összhangzatban állott szavaival és akinél oly gyakran tapasztalhatták az imának csodálatos erejét. «Domonkos» — mondja Theodorik — «oly meghatóan szokott imádkozni, hogy aközben arca, sőt egész lénye teljesen megváltozott. Imádság után néha úgy látszott, mintha messze távolból vagy más világból tért volna vissza, oly idegenszerűnek találta a földieket». A gyakori buzdítás ily példaadással egybekötve, mély hatással volt rendtársaira.

A testvérek azonban nem méltányolták volna eleendőképen atyjok intelmét, ha imájuknál nem követik az ő szokásait külső magatartásban is. Az istentisztelet végzéséhez Humbertusszerint az ember részéről három szükséges: a szív, a száj és a test összhangzatos együttműködése. A rend hű maradt alapítója szelleméhez az utolsó pontban is. Közös imáit mindig a régi szertartások, az imádás és megalázkodás eme felséges megnyilvánulásai között végzi. Hogy a magánajátoskodásnál mily hatással volt szentünk példája gyermekeire, elég Szent Margitot megemlítenünk, akinek térde a sok térdhajtástól megkeményedett és aki a szent estén minden zoltárversnél Vénia-t csinálva, egész testével borult le a földre.

Az ember belső értékének az ima az egyik legbiztosabb mértéke. A közönyöst, a hanyagot csak a szükség indítja az imádságra, azért nem is ér imája sokat; fonák, üres,

amilyen a forrása. Az igaz imája azonban felülről fakad, világosságot, erőt kelt a lélekben és mint jó illatszert szétárad mindenfelé. Ezt látjuk különösen a szenteknél. Lelki-világuk középpontja az ima. Ez foglalja le idejük legnagyobb részét, ehhez térnek minduntalan vissza egyéb foglalkozásaiktól, lelkük itt talál igazi felüdülést. De a szentek nemcsak ebben tűnnek ki más halandók közül, hanem még inkább imájuknak tartalmával. Mert nem az önzés ösztökélte őket arra, hanem Isten dicsősége és embertársaiknak üdve. Ez volt fohászuk leggyakoribb célja és ha magukra gondoltak, akkor sem anyagi, hanem lelki szükségük lebegtek szemük előtt. Ilyesmire azonban csak a fenkölt, földiektől megtisztult lélek képes, amilyen szentünk is volt.

Csodálatos, hogy imádságában mennyire érezte az Isten közelségét és ennek megfelelőleg a saját méltatlanságát. Ez képezte imáinak az alapját; ez az oka, amiért majd a Szentírás szavaival, majd pedig külsőleg annyira igyekszik megalázni magát az isteni fölség előtt. De mellett az isteni félelem mindig párosult benne a gyermeki bizalommal. A testvéreknek egyhangú tanúsága szerint Domonkos sokat sirt magánimáinál és a szentmisénél. Erre készítette őt az Isten szeretete, de nem kevésbé embertársainak sok testi és lelki nyomorúsága. Ennek az emlékezete elválaszthatatlanul összeforrt gyengéden érző szívével s mi volt természetesebb, mint az, hogy elsősorban Isten előtt öntse ki belső fájdalmát, amelyre máshol hiába keresett volna orvosságot.

Domonkos végre sokat fohászott az Úrhoz lelki fiaiért. «Ilyenkor — mondja Theodoricus — úgy látszott, mintha a szentek szentébe lépett volna, vagy a harmadik égi ragadtatott volna. Ha ezen imája után intelmet adott a testvéreknek, parancsolt vagy megdorgált valakit, megjelenése oly átszellemült volt, akár csak valami ihletett prófétáé. Belső buzgóságának a heve ilyenkor abban is mutatkozott, hogy mint a nyíl, egyenesen az ég felé meredt az alakja, mind a két kezét a magasba emelte, vagy azokat

kitárta, mintha valami égi ajándék után nyúlt volna. Valószínű, hogy az áhítatnak ezen csodás óráiban eszközölte ki Domonkos Istennél magának és kezdő rendjének a Szentlélek ajándékait és a nyolc boldogság vigasztaló örömét, hogy ennek segítségével kiki a magára vállalt szegénységben, a bűnbánatban, kemény üldöztetésben az igazságnak szomjuhozásában és éhezésében, az irgalmasság gyakorlásában boldog legyen. Mint jó atya, szívből óhajtotta, hogy az Úr igája édes legyen nekik a parancsolatok és az evangéliumi tanácsok megtartásában».

Aki ily kincsekért imádkozik, az bizvást remélheti, hogy Isten meghallgatja esengését. Domonkos nem is kételkedett abban. «Nagy volt bizalma az Isten irgalmában» — jegyzi meg Theodoricus — «amikor magáért, a bűnösökért és a világba szétküldött prédikáló fiaiért keresztre emelt szemekkel fohászokodott.»

Ez a bizalom akkor sem hagyta el, amikor a mindennapiakban szorult segítségre. Radulphus, a bolognai rendház gondnoka a következőleg tanuskodott erről a szenttéavatásánál: Valahányszor nem volt kenyér és más szükséges étel vagy ital a háznál, azt először Domonkosnak jelentettem, aki rendesen azt mondta nekem: «Menj, imádkozzál! A jó Isten majd gondoskodik övéiről». Amikor a templomba imára mentem, sokszor ő is utánam jött, hogy velem imádkozzék. Így történt, hogy Isten mindig megadta nekünk a szükségeset és a szűköset, amit meghagyásából az asztalra feladtam, megsaporította.» Nem csoda, ha a testvérek minden szükségben oly bizalommal fordultak hozzá és biztosra vették, hogy Isten könyörgését mindig meghallgatja. Ezt szentünk Casamaris cisztercita kolostor perjelének is megvallotta: «Kijelentem előtted» — így szólt Domonkos bizalmasan barátjához — «amit eddig még senkinek sem mondtam, hogy soha életemben semmit sem kértem Istentől, amit kívánságom szerint meg nem nyertem volna».

Az ilyen kijelentés csak azok szerint túlzás, akik nem ismerik az Úrnak sokszor ismételt ígérését: «És mindazt,

amit imádságban hittel kértek, megnyeritek». (Ján. 14. 14.) Ha valaki mindazonáltal nem tapasztalta magán ezen igék igazságát, annak magyarázata feltétlenül a kérelem helytelenségében van. Az imának ugyanis egyik főakadálya a földi javak rendetlen szeretete. Amíg a lélek ezekhez tapad és nem a fentvalókat keresi, nem számíthat Isten előtt meghallgatásra. Az Úr ígérete tehát azoknak szól, «akik mindenekelőtt az Isten országát keresik (Luk. 12. 31.); ami pedig Szent Pál szerint «nem étel, ital, hanem igazság, béke és öröm a Szentlélekben». (Rom. 14. 17.) Folyton ezután áhítozott Domonkos imájában és ezért adatott neki hozzá a többi is.

Ha ilyen nézőpontból vizsgáljuk a szentek életét, akkor könnyen megértjük, miért tette Isten oly hatalmasokká őket cselekedeteikben. De szintúgy nem ütközünk meg az elragadtatásokon és látomásokon sem, amelyekben a szentek gyakran részesültek. Eme rendkívüli jelenségek szorosán véve nem tartoznak az életszentséghez, de azzal mégis a legtöbbször együttjárnak mint az Isten és a lélek között való meghitt viszony csodás megnyilvánulásai. Így hivatkozik Szent Pál (I. Cor. 12. 1.) elragadtatásaira és az Úrtól nyert kijelentéseire; Joel próféta pedig azt jövendőli (2. 28.), hogy az Új-szövetségben a hívek gyakrabban részesülnek ebben a kegyelemben. Isten azzal jutalmazza szentjeinek hűségét már itt a földön, hogy előre is megizeltesse velük a mennyei boldogságot és egyúttal ösztönözze is őket szeretetére és a földiek megvetésére.

De Isten nemcsak Táborhegyére vezeti kiválasztottjait, hanem a pusztába is, hogy ott a gonosztól megkísértessenek. Akik a lelki harcot nem veszik komolyan, azoknak alig van fogalmuk arról, hogy a sátán mennyire ármánykodik az igazak ellen. «Nekünk» — mondja Szent Pál (Eph. 6. 12.) — «nemcsak a test és vér ellen kell tusakodnunk, hanem a fejedelmek és hatalmasságok ellen, a világ uralkodói ellen a sötétségben, a gonosz lelkek ellen a levegőben.» Domonkos mindezzel szemben kivételes kegyelemmel volt felruházva az Úrtól.

Amikor Domonkos Modenában prédikált, hallgatói között volt egy francia kanonok is, aki akkor Rómába zarándokolt, hogy ott lelki megnyugvást találjon. Az illetőnek ugyanis roppant heves kísértései voltak, amelyeknek alig birt ellenállni és emiatt már örök üdvösségében sem bízott. A prédikáció után feltárta lelki állapotát szentünknek. Domonkos bátorítólá szolt hozzá az Isten irgalmáról; azután megígérte neki, hogy az önmegtartóztatás kegyelmének elnyeréséért ő maga is imádkozni fog érte. És attól az időtől kezdve a kanonok megszabadult rettenetes kísértéseitől.

Hasonló eset történt Bolognában. Itt egy feslett életű diák a testvérek templomába ment misére. Felajánlásnál az akkori szokás szerint ő is az oltárhoz közeledett ajándékával. Amikor az ifjú ezt az oltárra tette és utána Domonkos kezét megcsókolta, életében még soha nem tapasztalt illatot érzett kiáradni abból. Ezen illatnak az érzéki hatásnál még csodálatosabb hatása volt az ifjú lelkében. Míg ugyanis azelőtt még gondolni sem merte, hogy kísértéseinek ellenállhasson, azóta semmi nehézséget nem tapasztalt a tiszta élet megőrzésében.

Azember a bűn következtében rabjává lesz szenvedélyének, ezzel pedig a sátán módot nyer arra, hogy néha érezhetőleg is hatalmába vegye. Ez történik a megszállásnál. Siralmasabb sorsot ennél alig lehet elképzelni. Szentünk életében több esetet olvasunk, amikor az Úr nevében megszabadított ilyen szerencsétleneket.

Bolognában a betegápoló testvér a megmaradt húseledelekből többször evett engedelem nélkül. Egyszer, amikor ezt újból megtette, az ördög megszállta és a szerencsétlen rettenetesen kiabálni kezdett. Lármájára összefutottak a testvérek, odasiertet maga Domonkos is. Látván, hogy a gonosz mennyire kínozza a szegény testvért, szentünk keményen kezdte feddeni a sátánt és tudakolta tőle, hogy miért vette hatalmába a szerencsétlent. «Mert megérdemelte», — felelt a gonosz — «és pedig azzal, hogy a betegetől megmaradt húseledelekből többször titokban,

engedelem nélkül evett.» Domonkos az Úr nevében feloldozta a magáról megfélemlített testvért, azután pedig megparancsolta a sátánnak, hogy távozzék tőle és tovább ne gyötörje. A testvér azonnal megszabadult.

Szent Ágoston bátran kimondja, hogy amilyen az imádság, olyan az élet. Ezt az állítást gyönyörűen igazolja szentünk élete. Aki életében csak egyszer merült is el buzgó imában, az tudja, mily szent érzelmek gerjedeznek annak nyomán szívében. Az ilyen aztán könnyen megérti, hogyan telt meg Domonkos lelke a legszebb erényekkel, miért volt élete gazdag csodákban és áldásos cselekedetekben. Benne valóban Istennek ereje működött, akivel szüntelenül imájával legbensőbbben egyesült. Ő mindig Istennel vagy Istenről beszélt, — mondják róla élettanúi. Ez csodálatos életének a nyitja.

HUSZONHETEDIK FEJEZET.

Az első nagykáptalan Bolognában.

1220-ban pütkösd hetében a bolognai Szent Miklós-ról nevezett zárda igen fontos gyűlésnek volt a színhelye. Ekkor tartotta meg Szent Domonkos rendjének első nagykáptalanját. A rendalapító megelőzőleg az összes rendi kolostorokhoz meghívót küldött, amelyben felszólította alattvalóit, hogy az egyes zárdák bizonyos számú képviselőt küldjenek a gyűlésre. A meghívás elsősorban az előljáróknak szólt. Kívülük minden zárda küldött még egy vagy két képviselőt. Ezt bizonyítja az a tény, hogy Párisból négyen jelentek meg a gyűlésen. A résztvevőket nem ismerjük ugyan névszerint, annyit mégis bizvást mondhatunk, hogy ott a rend színe-java volt képviselve. Másfél évvel ezelőtt Domonkos maga indult körútjára, hogy a helyszínen személyesen győződjék meg az egyes kolostorok állapotáról, most pedig úgy akarta, hogy fiai-

nak legkiválóbbjai gyűljenek egybe és a rend javáról vele tanácskozzanak.

Ezt a nagyfontosságú lépést szentünk bizonyára nem tette a szentszék tudta és hozzájárulása nélkül. Jóllehet a római apácák letelepítése San-Sistóban és a testvérek átköltözködése Santa Sabinába sok gondot okozott neki, Domonkos ezalatt is ismételten megfordult III. Honóriusnál, aki abban az időben Viterbóban tartózkodott. Erről tanuskodik a pápának 1220. február és március havában keltezett több levele. Az elsőben a pápa felhatalmazza őt mindama rendtagok feloldozására, akik rendbelépésük előtt nem minden jogi követelménynek megfelelően vették fel az egyházi rendeket és emiatt azok gyakorlásától el voltak tiltva. A két következő levélben pedig a pápa dicséri a párisi egyetem tanárait és hallgatóit, valamint a Notre Dame des Champs monostor szerzeteseit, hogy a prédikátor testvéreket tanulmányaik végzésében elősegítik. Ugyanilyen tartalmú levelet intézett Honórius márciusban a madridi, segoviai és bolognai polgárokhoz, hogy őket a rend további támogatására buzdítsa. Mindez nyilván szentünk személyes közvetítésére történt.

A pünkösdi ünnepek közeledtével Domonkos elhagyta Rómát, hogy a nagykáptalanon idejében megjelenjen. Odatutatóban ismét Viterbónak tartott, hogy a Bolognában egybegyült testvérekre Krisztus földi helytartójának áldását kérje. Viterbói tartózkodásának a bizonyítéka a tarra-gonai érsekhez intézett levél, amelyben a pápa a buzgó főpap pártfogásába ajánlja a spanyol testvéreket. Viterbóból útját Sienán és Firenzén át folytatta. A rendnek már ekkor mind a két városban volt kolostora, amelyek közül különösen az utóbbi szép virágzásnak indult. Domonkos épen csak hogy érintette ezeket; sietett, hogy Bolognába a kellő időben megérkezzenek.

A nagykáptalan pünkösöd előestéjén nyílt meg. Mindejárt annak elején Domonkos a következő szavakkal fordult az egybegyült fiaihoz: «Megérdemlem, hogy engem az eddig viselt tisztségemtől megfosszatok; mert én haszontalan és

hanyag szerzetes vagyok». A gyűlés tagjai megdöbbenéssel hallgatták szentünknek ezen kijelentését; mert a mód, ahogy ő ezt tette, és magát előttük mindenben megalázta, semmi kétséget nem hagyott szándékának őszinteségéről. A testvérek azonban sehogysem járultak hozzá lemondásához. Amikor Domonkos látta, hogy erőlködése hiábavaló, arra kérte őket, hogy válasszanak kebelükből bizottságot, amely a káptalan idejére úgy a maga személye, mint a szerzetnek összes tagjai felett szabadon rendelkezessék és ellenök fegyelmileg is eljárhasson. Kivánsága előtt tisztelettel meghajolt a gyűlés; neki pedig megvolt az az elégtétele, hogy a pápától nyert teljhatalmát az egész rend felett ideiglenesen alantasaival megoszthatta.

Neki különben is az volt az elve, hogy az alattvalóknak a rend kormányzásában lehetőleg nagy befolyást engedjen. Ezért határozta el mindjárt a bolognai gyülekezet, hogy azontúl évenként nagykáptalant tartanak, még pedig felváltva Bolognában és Párisban. Hogy az alattvalók akaratára ezeken szintén érvényesülhessen, a tartományi főnökök s az egyes rendi tartományoktól megválasztott képviselők (definitores) felváltott sorrendben jöttek a nagykáptalanra. Hasonlóan ehhez alakult ki az egyes rendi tartományok szervezete. Amint a rendfőnökök az egyes provinciák főnökei és kiküldöttei együttesen választották, épígy történt a provinciálisok választása is a perjelek és az egyes házak megbizottjai által. Ugyancsak szabadon választhatták meg az egyes házak főnöküket.

Mindebben kétségtelenül Domonkos sajátos szelleme nyilvánul meg. Az önkényes uralom helyett ő inkább szerette fiainak véleményét kikérni, velük tanácskozni és ennek alapján határozni. Amikor Domonkos társainak véleményét is kikérte, arra szerénységén és emberszereteten kívül bizonyára az is indította, hogy alattvalóira nagyobb, eddig ismeretlen terhet ne rakjon. Ez volt különösen a szegénység gyakorlásának terén, aminek rendezése az első káptalan egyik főpontját képezte.

Bármennyire szerette Domonkos a szegénységet,

azért mégsem akarta érte kockáztatni az igehirdetést. Ennek megvalósításáért neki nagyobb zárdákra volt szüksége; ilyenek nélkül ugyanis a szerzetesi fegyelem fennmaradása, meg a testvérek szellemi kiképeztetése vajmi nehéz. De hasonló nehézséget támasztott benne az is, hogy mikép lehetséges ilyen népes zárdákat biztos anyagi alap nélkül hosszabb időre fenntartani. A folytonos koldulás miatt a testvérek könnyen mások terhére válhatnak és ennek folytán magát az igehirdetést is veszélyeztethették. Szent Ferenc egyszerűen úgy tette magát túl ezen nehézségen, hogy fiainak a kézimunkát tette kötelezővé; Domonkos ellenben ezt eltörölte, hogy a testvérek akadálytalanul adhassák magukat a tanulásra és az igehirdetésre. Helyzete tehát már emiatt is egészen más volt, mint Ferencé; neki ezért a szegénységi kérdés megoldásában saját tapasztalataira kellett támaszkodnia. Ebben pedig a bolognai és római zárdák története volt a legjobb útmutatója. E két kolostor bebizonyította, hogy a rend a teljes szegénység mellett is megfelelő feladatának.

Ezen meggyőződését Domonkos már a nagykáptalan összehívása előtt is nem egyszer kifejezte. Tudjuk, hogy amikor körútjáról visszatért Bolognába, ahol Regináld felmutatta neki már a püspöktől is jóváhagyott Galiciani Odrik adománylevelét, szentünk azt egyszerűen széttépte. Ugyancsak az ő parancsára történt az is, hogy Párisban Máté perjel a Szent Antalról nevezett apátság javára lemondott a testvéreket megillető dézsmáról. Szavára azonban nem hajlottak a délfranciaországi testvérek, akiknek nemcsak terménybeli jövedelmeik, hanem jelentős birtokaik is voltak. Domonkos itt nagy szomorúságára azt is tapasztalta, hogy a testvérek lóháton járnak, utazásaiknál magukkal pénzt visznek és a külső ruházkozásban sem alkalmazkodnak rendeletéhez, amennyiben skapuláre helyett még mindig karinget viseltek. Ezek a testvérek valószínűleg a pápának jóváhagyási bullájára hivatkoztak, amellyel Honórius a toulousei és prouille-i zárda birtokait megerősítette. De mindez nem használt nekik, mert a pápa talán

ép erre való tekintettel a legmesszebbmenő felhatalmazást adott szentünknek mindannak életbeléptetésére, amit a rend felvirágoztatására a káptalan jónak talál.

A bolognai gyűlésen tehát elhatározták, hogy a zárda ezentúl ingatlan birtokot vagy másféle járandóságot el ne fogadjanak; azokról pedig, amelyeket Toulouse vidékén birtak, a prouille-i és egyes ciszterci apáca kolostorok javára lemondjanak. Ezen alaptörvényből kifolyólag elrendelte továbbá a káptalan, hogy a testvérek alamizsnából éljenek, gyalog járjanak és szegényesen öltözködjenek. A szegénységet kellett hirdetnie a zárdáknak is úgy külső alakjukban, mint a cellák berendezésében. Ezen törvény alól még a templomi felszerelés sem volt kivéve, amennyiben még itt is meg volt tiltva az aranyból, ezüsből és drága kelmékből készült tárgyak használata, kivéve a mise-kelyhet.

A szegénységnek ez a szigorú felfogása korántsem jámbor túlzás. Jobban alig érezte át valaki a szenteknél, hogy a szegénység a szerzetes intézmény legbiztosabb alapja; de szintúgy tudták ők azt is, hogy épen ez az a pont, amelyen legkönnyebben és leggyakrabban üt rést az emberi gyarlóság. Hogy mily szigorúan örködött Domonkos a szegénység fölött, arra nézve érdekes megjegyzést találunk a szenttéavatása egyik tanújánál.

A bolognai kolostorban a testvéreknek nagyon szegényes és kicsiny cellái voltak. Rodulphus házgondnok ezen segíteni akart és szentünk távollétében néhányat egy könnyöknyivel magasabbra emeltetett. Amikor Domonkos visszatért és ezt meglátta, könnyekre fakadt és ismételten szemrehányást tett Rodulphusnak és a többi testvérnek: «Ti hát ily hamar el akarjátok hagyni a szegénységet és magatoknak nagy palotákat építeni?» Ezután megparancsolta nekik, hogy szüntessék be a munkát. Így az építkezés félbemaradt haláláig.

Egészen ehhez hasonló esetet találunk Szent Ferenc életében. A ferencesek már 1211-ben letelepedtek Bolognában. Néhány évvel később Stacia Péter, rendtartományi

főnök, mint volt egyetemi tanár iskolát építtetett, amely nagyon elütött kolostoruk szegényes külsejétől. Amikor Szent Ferenc a Szentföldről visszatérőben Bolognába érkezett és fiainak új iskoláját meglátta, annyira megbotránkozott rajtok, hogy meg sem akart szállni nálok, hanem a Domonkos-rendiekhez ment. Itt aztán egy jámbor prédikátor testvér rávette, hogy bocsásson meg fiainak, amit Ferenc csak azon föltétel alatt tett meg, ha az új házat még a beteg testvérek is azonnal elhagyják. A rendtagok Stacia Péter kivételével mindannyian szótfogadtak atyjoknak. A következő évben azonban Ferenc mégis engedett annyiban, hogy Hugolin biboros az épület sajátjába vette és a testvérek mint bérlők laktak benne. Így módosította a szerzetalapítóknak a szegénységre vonatkozó szigorú rendelkezéseit sok más esetben az egyházfők beavatkozása, valamint a nép szeretete és a jótévedők fejlődési bőkezűsége.

A nagygyűlés végre behatóan foglalkozott az igehirdetéssel és az ezzel egybekapcsolt tanulással. Itt csak rámutatunk Domonkos felfogására a káptalan elé terjesztett javaslatban, amely mindennél jobban megvilágítja ebben a kérdésben elfoglalt sajátos álláspontját.

Rodulphus szerint szentünk nem akarta, hogy a testvérek a ház anyagi ügyeibe beleavatkozzanak ; sem pedig hogy másoknak ilyen dolgokban tanácsot adjanak, kivéve azokat, akik ezzel külön meg vannak bízva. A többiektől pedig megkívánta, hogy folyton tanuljanak, imádkozzanak és prédikáljanak. És ha valakinél észrevette, hogy az igehirdetésben jó hasznát lehet venni, azt sem engedte más hivatalban alkalmazni. Ez volt az oka annak, amiért Domonkos a káptalannak azt az előterjesztést tette, hogy az ideiglenes javak intézésével az iskolázatlan, laikus testvéreket bízzák meg, hogy így a többiek annál inkább a tanulásnak és a prédikálásnak szentelhessék magukat. A káptalan azonban nem járult hozzá a javaslat utóbbi pontjához, rámutatván a grantmonti szerzetesek példájára, ahol a laikus testvérek csúfosan visszaéltek a

beljük helyezett bizalommal és végromlásba vitték a rendet. Domonkos meghajolt fiainak véleménye előtt.

Igy dolgozott Domonkos a káptalanon fiaival karöltve, rendje alkotmányának kiépítésén. Keze itt már sokkal szabadabb volt, mint a prouille-i gyűlésen, ahol főleg arról volt szó, hogy a régi regulák közül melyiket válassza. Bolognai első káptalannál az igehirdetés állott előtérben, mert a szegénység kérdésének rendezése is tulajdonképen erre irányult. Rendében különben is minden az igehirdetés szolgálatának volt alárendelve; mert amily apostoli lelkületű volt maga a rendalapító, épúgy akarta azt is, hogy szerzete is hasonló szellemű férfiakat neveljen. Ez az eszmemár Prouille-ben szentünk szeme előtt lebegett, ahol Jordanus tanúsága szerint az egybegyűlt testvérek elhatározták, hogy az ingatlanokról lemondanak és csak járandóságból élnek «ne predicationis impediretur officium sollicitudine terrenorum» nehogy a földiekről való gondoskodás a prédikálásban akadályozza őket.

HUSZONNYOLCADIK FEJEZET.

A rend szervezése.

A szerzetesi élet célja a lelki tökéletesség; útja a három evangéliumi tanács követése. Az előbbire minden keresztény tartozik törekedni; de csak az isteni parancsolatok megtartása által. A szerzetes ellenben fogadalma értelmében az életnek megengedett javairól is lemond, hogy annál függetlenebbül élhessen Istennek és lelki üdvének. A szerzetesi életnek a lényege tehát a három evangéliumi tanács megtartására tett fogadalom és tulajdonképen ez különbözteti meg a világban élő hivektől.

Ugyancsak a három evangéliumi tanács adja meg a szerzetesi élet fensőbbiségét. Krisztus Urunk mondja ezt, mikor a gazdag ifjút felszólítja, hogy adja el min-

denét és kövesse őt. (Máté 19. 21.) Az ifjú erre nem volt hajlandó, mert sok jószágga volt; azért távozása után az Úr azt mondá tanítványainak: «Bizony mondom nektek, hogy nehéz a gazdagnak bejutni a mennyeknek országába». (Máté 19, 23.) Ebből tehát nyilván következik, hogy a szegénység, a szüzesség és engedelmesség fogadalmával könnyebben és biztosabban érhetjük el az örök célunkat, mintha csak a parancsok útján törekszünk oda jutni. Ez a magyarázata annak, hogy mindig voltak és lesznek hívei a szerzetesi életnek és ez az értelme a híres Lacordaire emlékezetes szavának: «A szerzetesek és a tölgyek halhatatlanok».

Biztosítja fennmaradásukat az is, hogy bár lemondanak a világról; azért mégsem zárkóznak el tőle annyira, hogy hasznára ne lennének embertársaiknak. Amint az egyház sohasem éli túl magát, mert alkalmazkodik az egyes népek és korok viszonyaihoz, hasonlóan illeszkednek be a szerzetesek is az emberi társadalomba anélkül, hogy eredeti céljukat és mivoltukat feladnák. Ez az alkalmazkodás teszi őket mindenkor korszerűvé, ez az oka az ő különféleségüknek is. Változatosságuk nem a rendalapítók önkényének, hanem az egyes idők és helyek lelki és szellemi szükségletének a következménye. Így született meg a XIII-ik század elején Szent Domonkosnak és Szent Ferencnek két nagy kolduló rendje. Azt a mélyreható változást, amelyet nevezetesen Szent Domonkos újítása idézett elő a szerzetesi intézményben, Mandonnet a következőkben foglalja össze:

«A prédikátorok rendjével a régi monostori élet elhagyta a hegyeken és völgyekben elrejtett helyeit, hogy bevonuljon a fejlődő városok közepébe; a mezők magánya helyett most a nyilvánosság lett működési terükké. A kézimunkát felváltotta a szellemi foglalkozás, a prédikálás és oktatás. Azelőtt a szerzetesek nagyrészen laikusok voltak, helyettük most papokra van szükség, akik az egyetemes egyház szolgálói; míg ellenben előbb a szerzetes az egyes apátságok falához volt kötve. A fekvő birtokot,

amelynek megműveléséből a szerzetesek éltek, felváltja a teljes szegénység, amelynek nincs más jövedelmi forrása a koldulásnál. A hűbérrendszer mintájára megszervezett kormányzatot követi a városok és egyetemek kormányzatához hasonló, szabad választáson alapuló kormányforma. Az elszórt és egymástól független kolostorok közös, tettekész vezetők alá kerülnek, akiknek figyelme az összes keresztény országokra kiterjed, sőt azontúl a pogányok megtérítésére. A szerzetesi intézmény bennök lépett fel először mint szervezett hadsereg a küzdő egyház szolgálatában.»

Ennyi újtással járó eszmét, mint amilyen Domonkosé, igen nehéz az életbe átültetni, ha még oly üdvös és korszerű is az magában véve. Szentünk életében találunk is számos akadályt, amely tervének kivitelében útjában állott és hogy azt mégis sikerült neki megvalósítani, ahhoz valóban egy szent hősiességére és kitartására volt szükség. A felmerült nehézségek azonban csak hasznára váltak úgy szentünknek, mint az általa felvetett eszmének. Terve, amely kezdetben tisztán a hit védelmére szorított, a rend megerősítése után kibővült, úgy hogy most már nemcsak az eretnesség legyőzése, hanem egyáltalán mások lelki üdvösségének az igehirdetés által való előmozdítása lett a rend céljául kitűzve. Maga pedig a rendalapító épen az igehirdetés közben szerzett tapasztalatai által ismerkedett meg a jövő akadályával és azokat igen jól értékesíthette a rend szervezetének megállapításánál.

A rendi szervezet megteremtésénél Domonkos feladatát lényegesen megnehezítette III. Incének ismeretes intézkedése. Jóllehet a pápa teljes bizalommal viseltetett hozzá és nagyon dicséretesnek találta szándékát; mégis vonakodott megerősíteni a rendet, mert szabályzata egészen új alkotás volt. Így került Szent Ágoston regulája az új rendi alkotmány élére. Ugyanaz a régebbi szerzetesi szabályokhoz való alkalmazkodás hatja át szentünk többi törvényeit is, amellet azonban teljesen érvényre juttatja rendje tulajdonképeni célját, mások

üdvösségének az igehirdetés által eszközölt munkálását. Rendi szervezetünknek ép azért egyik jellegzetes vonása a régi elemnek újjal való egybeolvasztása, amit egyik régi írónk így fejezett ki: «Az igazi domonkos-rendinek szabályozott kanonoknak kell lennie, mert Szent Ágoston regulájára tesz fogadalmat; szerzetesnek (monachusnak) a kolostori élet szigorúságaiban és végre apostolnak is, mert ez hivatása». Ilyen volt Szent Domonkos, ilyen szabályainak szelleme is.

Mint minden más rendalapító, úgy Domonkos is elsősorban az életszentségre akarta nevelni fiait. Igaz, hogy neki hivatásos igehirdetőkre volt szüksége; ám ilyenekké csak azok válhatnak, akik azt gyakorolják is, amit hirdetnek. Ép ezért neki sértetlenül át kellett venni rendi alkotmányába a hármass fogadalmat; sőt mint azt látni fogjuk, nem egy pontban szigorította is azoknak gyakorlását.

Ezek között a legnagyobb súlyt fektette az engedelmességre. Kitetszik ez a fogadalmi minta szövegéből, amelyben nagyon helyesen csak az engedelmességről történik említés. Az akarat felajánlása ugyanis már magában foglalja a tisztaságot és szegénységet, sőt magát a tökéletességet is. Mert mi is az életszentség, ha nem az az akaratunknak teljes alávetése Isten akaratának? S miután a szerzetesre nézve ennek képviselője és értelmezője az előljáró, azért az engedelmesség nyilván a legbiztosabb eszköze a tökéletességnek.

De azért a főnöknek még sincs korlátlan hatalma az alattvalók felett, hanem csak abban, ami Szent Ágoston regulájában és a rendi szabályzatban, Konstitutiókban elő van írva. Az alattvaló csak erre tesz fogadalmat és az előljárónak nem áll jogában ennél többet követelni tőle. Az áldozat különben így sem csekély, főként ha a szabály bűn terhe alatt kötelezné az alattvalót. Némely szerzetben ez így van; szentünk azonban ezt nem akarta. Ez szíve jóságának és a szerzetesi életről való fenkölt fel-fogásának szép jele.

A bolognai nagygyűlésen a félénklelkű testvérek vizsgáztatására kijelentette maga Domonkos, hogy a szabály áthágása csak a kiszabott büntetés elviselésére kötelezi az alattvalókat. Hogy ez mennyire szíven feküdt, következő szavai bizonyítják: «Ha szabályainkban az foglaltatnék, hogy azoknak gyarlóságból eredő megszegése bünt von maga után, ez esetben kész volnék kolostorról kolostorra járni, hogy az ott található szabálykönyveket késemmel szétvagdaljam». És méltán! A szabálynak ugyanis sohasem lehet az a célja, hogy az alattvalót aggályossá tegye: ellenkezőleg megnyugtatólag kell hatnia a lélekre. Ez pedig csak úgy történhetik meg, ha a szabály jóra való irányítása mellett nem nehezedik súlyos teherként a szerzetes vállaira.

Ez az intézkedés azonban távolról sem jelent túlságos engedékenységet. Amily lelkiismeretes volt Domonkos a szabályok megtartásában, époly szorgosan vigyázott másoknál is arra. Ha látta, hogy valamelyik testvér hibázott, azt atyailag megintette: «Testvér, te rosszul cselekedtél, valld be hibádat!» Miután ez megtörtént, keményen megbüntette az illetőt; ezt azonban mégis úgy tette, hogy kiszabott büntetése inkább a testvérek vizsgáztatására, mint csüggedésére szolgált.

Amiért sokan kételkedtek a prédikáló-rend lehetőségében, az a szent tisztaságnak megőrzése volt a világ romlottságának közepette. Nagyon jellemző erre nézve a következő eset, amelyhez könnyen felsorolhatnánk még több hasonlót.

Élt Lombardiában egy jámbor asszony, aki nagy tisztelője volt a Boldogságos Szűznek. Amikor remeteségében értésére jutott a prédikáló-rend keletkezése, lelke mélyéből kívánczolt néhány testvért látni. Erre Pál testvér, aki akkor ott prédikált, meglátogatta őt kísérő társával és buzdító szavakat intézett hozzá. Megtudván, hogy a két testvér az új prédikálórendnek a tagja, és látván, hogy az illetők még fiatalok, ruházatuk szép, azzal gyanúsította őket, hogy nem sokáig őrizhetik meg romlat-

lanságukat, ha szerte-széjjel járnak-kelnek a világon. A következő éjjel azonban úgy tetszett neki, hogy a Boldogságos Szűz szemrehányó hangon így szólott hozzá: Tegnap súlyosan sértettél meg engem. Azt hiszed, hogy én nem oltalmazhatom meg fiaimat, akik fiatal létükre ide-stova járkálnak az emberek üdvösségéért? Hogy tudjad, mennyire pártfogásomba veszem őket, ime lásd azokat, akiket te megvetettél. És erre félrelebbentvén felső köntösét, rámutatott a testvérek nagy sokaságára, akik között az előbb említett két testvér is volt. A remeteasszony erre magába szállt és látomását elmondta a testvéreknek, akiket ezentúl mindig nagyrabecsült.

Kétségtelen, hogy a testvérek hivatása sokkal több veszedelemmel járt, mint a kolostorokban visszavonultan élő szerzeteseké és hogy ezen körülménnyel a rendalapítónak már előre is számolni kellett. Hogy ez megtörtént, arról bizonyosságot tesz a gyengéd Mária-tisztelet, amelyet szentünk fiai szívébe igyekezett beleültetni. Ugyanez a gondoskodás adta halálánál ajkára az intelmet: «A szűztisztaság ápolása kedvessé teszen benneteket Krisztus Urunk előtt és áldást hoz munkálkodástokra; mert a nép a tiszta erkölcsöt becsüli meg leginkább a papnál». Szentünk ezért könyörtelenül szigorú tudott lenni, ha e pontban legcsekélyebb hibát vett észre valakin a testvérek közül.

Bolognában történt, hogy Domonkos fontosabb ügyben tanácskozássra hívta össze a zárda idősebb tagjait. Ezalatt a tanácsstagok egyikét a templomba hívták, mert valaki nála gyónni akart. A sekrestyés testvér, nehogy a tárgyalást megzavarja, halkán, de nem egészen illendő módon adta ezt az illető tudtára. Azt hitte, hogy szavát senki nem hallja; de Domonkos mégis megértette. A testvér könnyelműsége láthatólag kínosan érintette és mindjárt így szólott hozzá: «Mit is mondtál az imént?» — «Kértem a lelkiatyát, hogy menjen a templomba.» — «Vádold magad» — szólott újra Domonkos — «és valld be azt a bűnt, amelyet nem áttallottál ajkadra venni! Isten, aki mindent lát

és hall, nem engedte meg, hogy szavad titokban maradjon, ahogy te azt gondoltad». Erre aztán oly sokáig ostorozta az illetőt, hogy kék foltok támadtak a testén. Aztán így szólt hozzá: «Most pedig menj fiam és a jövőben őrizkedjél nőre szemedet szegezni és arcának vonásait említeni. Imádkozzál az Úrhoz, hogy tegye szemérmetessé még pillantásodat is, amint azt Szent Ágoston regulájában olvashatod».

Az egyházi testületeknél mindig fontos szerepe volt az evangéliumi szegénységnek; ezzel növekedett vagy hanyatlott rendesen lelki életük és az emberekre való befolyásuk. Domonkosnak tehát elsősorban számolnia kellett ezzel rendjének megszervezésénél; hisz nála alig tudhatta jobban valaki, hogy a szegénység félreismerésében rejlik korának egyik főbaja. Ezt már akkor látta, mikor Languedoc-ban Diego püspökkel prédikálni kezdett, még pedig szegénységben, apostoli módra. Tették pedig ezt azért, mert másképp nem remélhettek eredményt prédikálásukból. Ez volt egész életén át vezéreszméje.

A régi rendalapítók kivétel nélkül meg voltak győződve a szegénység nagy fontosságáról; de azért köztük és Domonkos felfogása között ebben a pontban mégis nagy a különbség. Míg ugyanis az előbbieknél a szegénység csak eszköz volt az önmegszentelésre; Domonkos azt arra is felhasználta, hogy azzal fiait az igehirdetésre alkalmasabbá tegye. Ott ép ezért nagyon szépen megfert az életfenntartáshoz szükséges közös birtok az evangéliumi szegénységgel. Szentünk ellenben ezt is mellőzte, nehogy annak kezelése fiait a prédikálásban akadályozza. Ezért a prouille-i rendalakuló gyűlésnek határozata értelmében csak jövedelmi alapítványt volt szabad elfogadniok; aminek az volt az oka, mert a háború folytán feldúlt és az eretnekek lakta Languedoc-ban a testvérek legalább is egyidőre nem élhettek volna meg alamizsnából.

Amikor az Úr üres kézzel küldte széjjel tanítványait az evangéliumot hirdetni, azzal biztatta őket: «Méltó a munkás az ő élelmére». (Máté 10. 10.) Ugyanígy csele-

kedett Domonkos és reményében nem is csalatkozott. A testvérek buzgóságuk és munkájuk révén hamarjában mindenfelé szereztek jötevőket, kezdve a királytól le a szegény jobbágyig. A kéregetés nem volt szégyen rájuk, mert mindenki tudta, hogy Krisztusért lettek szegényekké, és nem ritkán fejedelmi gazdagságról mondtak le a világban. Ezért a nép mint legjobb barátait üdvözölte őket és ennek tudható be a kolduló szerzetek rendkívül nagy befolyása az akkori társadalomra.

Szentünk ép ezért nagyon szigorúan ügyelt arra, hogy fiai a szent szegénységet mindenben megőrizték. Mindenben maga járt elől jó példával. «Szeretete kizárólagosan Istenre volt irányítva; szíve nemcsak a világ nagy javaitól váltott meg, hanem még a csekélyebbekhez sem viseltetett rendetlen ragaszkodással; a földiek használatában csak a legszükségesebbre szorítkozott. Ruhája, lábbelije, öve silány, tollkése, könyveinek kötése és egyéb nélkülözhetetlen dolgai mind lehetőleg egyszerűek. A testvéreket szigorúan megbüntette, ha ilyenekben csinosságra, avagy feltűnőségre törekedtek». Ezenfelül gyakran emlékeztette őket arra, hogy kolduló szerzetnek tagjai és mint ilyenek kötelesek arra, hogy mindennapi kenyerüket is másoktól kérjék. S ezalól senki sem volt felmentve, bármily magas állást viselt is a rendben, vagy ha tudományáért vagy szónoklataiért még oly nagy hírneve is volt a világiak előtt.

És amint mindenki köteles volt a megélhetéshez közremunkálni, épúgy szerzeményük is közös volt. «Sajátjának senki ne mondjon valamit», — így szól Szent Ágoston regulája és ebben, vélekedik Humbertus, még a pápának sincs joga felmentést adni. Ilyen szigorú felfogás mellett nincs mit csodálkoznunk azon, hogy Nagy Albert egyik testvért holta után a közös sírhelyből kiásott és meg nem szentelt földbe temettette; mert halála után rájöttek, hogy egy darab posztót engedelem nélkül magánál tartogatott. A Vitae Fratrum több ilyen elrettentő példát hoz fel.

A hármass fogadalom gyakorlásának nélkülözhetetlen

eszköze az imádságos élet ápolása. Ha az Úr mindenkitől megkívánja, hogy szünet nélkül imádkozzék (Luk. 18. 1.); mennyivel inkább kell a szerzeteseknek erre törekedni, ha fogadalmukhoz híven akarnak élni. És mivel az ima oly szükséges náluk; azért annak szabályozása elmaradhatatlan kötelessége a rendalapítónak.

Régezte ennek a kérdésnek a megoldása nem volt oly nehéz, mert a közös karimádság még a női szerzeteknél is kötelező volt. Ez volt akkoriban az egyháznak általánosan bevett imája, amelyen nemcsak az egyháziak, hanem a világiak is részt vettek. A szerzetesek napirendjében a zsolozsma volt a legszentebb és bár minden dolgukat Istennek ajánlották fel, azért mégis csak a zsolozsmát nevezték «opus Dei»-nek, Istennek szentelt munkának. Valóban ez volt az, mert vele nemcsak magukat szentelték meg, hanem az őket környező világot is Isten dicséretére buzdították.

Domonkos ép ezért annyira becsülte a közös imát, hogy testvérei körében soha sem maradt el róla, ha mégoly későn, vagy fáradtan érkezett is haza. Ha a zárdán kívül volt, éjfélkor maga keltette fel útitársait, hogy künn az Isten szabad ege alatt velük közösen végezhesse a Matutinumot. Ebből láthatjuk, hogy mennyire át volt hatva ennek az imának a magasztosságától és hogy azt semmikép sem lett volna hajlandó eltörölni regulájából, amint azt később több újonnan alakult rendnél megtörtént.

Domonkos ebben a régiek szokása mellett maradt. Nehogy azonban a hosszúra nyuló imádság a testvéreket kifárassza és őket a tanulásban akadályozza, a rendszabály előírja, hogy a karimát röviden és élénken végezzék; de mégis úgy, hogy emiatt áhitatukban kárt ne szenvedjenek. Hasonlóan gondoskodott a rendalapító arról is, hogy azok a testvérek, akik az igehirdetésre kiválóan alkalmasak és abban el vannak foglalva, semmiféle más teendőkkel meg ne terheltesse, mert az igehirdetés mindennél előbbrevaló, nemcsak a rendben, hanem az egyházban is. Ép ezért a prédikátoroknak többet kell foglalatoskodniuk könyvek-

kel és tanulással, mint a responsoriumok és antifonák kifogástalan eléneklésével. Magát a karimát, mondja az első káptalan, a testvéreknek mégis nagyra kell becsülniök és annak elvégzésében éber figyelemmel lenniök.

Az imának és a munkának ez az egybekapcsolása sehol sem szükségesebb, mint az apostoli hivatású férfiaknál. Ebben Domonkos gyönyörű példát adott fiainak úgy a karimánál, mint magánájtatoskodásában. Ez utóbbira nézve a szabályokban ugyan nem történt külön intézkedés; de azt tudjuk, hogy az u. n. orationes secretae, amit ma elmélkedésnek nevezünk, rendszeren az esti és reggeli kar-imaórák után lettek megtartva, mint azoknak befejező akkordjai. És ez annál megfelelőbb volt, mert abban az időben a szerzetesek a zsoltárokat betanulták, azoknak mély értelmébe behatoltak és így a zsoltározás rájuk nézve ép úgy lelki, mint szóbeli imádság is volt.

Hajdan a böjtnek sokkal nagyobb jelentőséget tulajdonítottak a lelki életben, valamint a szerzetesi reguláknál is. Önmegtágadás nélkül egy lépést sem tehetünk Krisztus követésében; itt pedig a torkosság az első, amellyel a harcot meg kell kezdenünk. A lelki élet régi, bevált mestereinek legalább ez a felfogása. Ugyanigy vélekedett Szent Domonkos is. Tudjuk, mily szigorú volt ebben már fiatal korától fogva maga iránt. Ugyanerre emlékeztet a böjtre vonatkozó intézkedése a szabályokban is. Pedig erre nem kényszerítette őt Szent Ágoston regulája, mert ez általánosságban csak annyit mond, hogy a rendtagoknak fékezniök kell magukat az ételben és italban való fegyelmezettséggel, amennyire azt egészségük megengedi. A regulának ezen szavai a megtartóztatást ajánlják ugyan, de miután az apostoli élet sok fáradsággal jár és a szegénység gyakorlása, ahogy azt Domonkos megkívánta, már maga is sok nélkülözéssel volt egybekapcsolva, azt kellene várnunk, hogy szentünk e pontban enyhébben értelmezi a regulát. De nem az történt meg.

A bolognai nagygyűlés határozata a Szentkereszt felmagasztaltatásának ünnepétől (szept. 14.) egészen húsvétig

napjában csak egyszeri jóllakást enged meg, hasonlóan az év összes péntekéin, kivéve az utazótestvéreket. A húseledeltől való teljes megtartóztatás egész évre szól és ezalól csak a gyengélkedő öregek és a betegek kaphatnak felmentést. Inni napjában csak kétszer volt szabad, ebédnél és vacsoránál; máskor az előljárótól különös engedélyt kellett kérni.

A szándék, amely szentünket ezen terhes bőjti törvény meghozatalára indította, nemcsak a testvérek fegyelmezése volt, hanem az is, hogy szigorúságuk által szavukat az igehirdetésnél hatásosabbá tegye. Erre különösen szükségük volt az eretnekekkel szemben, akik tudvalevőleg leginkább külső szigorúságukkal szereztek maguknak tekintélyt a nép előtt.

A szerzetesi élet másik ősrégi szokása a hallgatás. Ami a világ zajához hozzászokott embert leginkább meglepi a kolostorban, az az ott uralkodó csend. Nem a holtak síri csendje az, hanem az élőké, akiknek az a hivatásuk, hogy folyton Istennel társalogjanak és egymás között békességben legyenek. Már pedig ilyen gyülekezetekben a nyelvnél alig lehet nagyobb ellensége a békének. «A nyelv a gonoszságnak egész világa» — mondja Jakab apostol — «aki szavában nem hibáz, az tökéletes férfiú». (Sz. Jak. lev. 3.) A kolostorban azért oly fontos a hallgatás; nyelvét csak az tudja fékezni, aki megtanult hallgatni. Rendünkben a hallgatásnak még más igen fontos célja van. *Silentium pater predicatorum* — mondja szent Antonin.

Domonkos nagy töléletességet ért el ebben. Életírói nyomatékka kiemelik, hogy csak Istennel és Istenről szokott beszélni. Ugyanezt kívánta fiaitól is; ezért szigorúan megkövetelte a hallgatást. Testvéreink, mondja a szabály, a zárdán belül, a folyosókon, celláikban, ebédelőben és imának szánt helyen hallgatni tartoznak; ha csak a szükség nem követeli, hogy halkán valamit mondjanak. Máshol szabad beszélniök, ha külön engedelmük van arra. A hallgatás megszegése keményen meg lett büntetve. Aki ebben napjában hétszer vétett, csak kenyeret és vizet kapott

ebédre, amit aztán az ebédlő közepén a földön ülve kellett elfogyasztania.

Hasonló büntetés érte azokat is, akik más pontban vétettek a szabályok ellen vagy a fegyelem ellen. Rendi szabályaink négyféle vétséget ismernek. Úgy a hibák, mint az értök járó büntetések súlyosságuk szerint vannak osztályozva. A büntetés kiszabása a mindennapi káptalannál történt, ahol a testvérek nyilvános hibáikról magukat kötelességszerűen bevádolták és azokra az előljárótól és rendtársaiktól figyelmeztetve lettek. Az itt kiszabott büntetés egyrészt jóvátételül szolgált az elkövetett vétségekért; másrészt pedig gátat emelt a könnyelműségnek, ami könnyen belopódzhatott volna, mivel a szabályok nem köteleztek bűn terhe alatt. A nyomon követő és nyilvános megtorlás a legbiztosabb ellenszere a könnyelműségnek és az abból eredő szabálysértéseknek.

A mindennapi káptalan azonkívül alkalmat adott a testvéreknek az alázatosság és a testvéri szeretet gyakorlására. Szent Ágoston nyomatékosan figyelmeztet regulájában, hogy nem igazi szeretet az, hanem kegyetlenség, ha felebarátunk hibáját hamis kiméletből nem akarjuk felderíteni. Keményen kellett azonban annak bűnhődnie, akit mások vádolásánál nem a tiszta szeretet, hanem bosszú vagy rosszindulatú szándék vezetett. Az ilyen vádaskodást egyik régi írónk joggal sátáni eljárásnak nevezi.

Hogy milyen üdvös volt a mindennapi káptalan a külső fegyelem fenntartására, azt nagyon érdekesen megvilágítja a következő legenda.

Egyik alkalommal észrevette Domonkos, hogy a sátán a rendház összes helyiségeit bejárja. Amikor őt emiatt kérdőre vonta, a gonosz lélek így válaszolt: «Tettem ezt a haszonért, melyet én minden helyen megszerzek magamnak». «Nos», kérdi Domonkos, «mit nyersz a hálóban?» «Azon vagyok, hogy a testvérek sokat aludjanak, későn keljenek és az imádságról lemaradjanak. Sőt megteszem azt is, hogy bennük henyélés közben érzékies ingereket és képzeleteket keltsek». A hálóteremből a templomba mentek. «Mi hasznod

van neked e szent helyen», kérdi Domonkos. «Ó hányszor sikerült rábirnom a testvéreket» — volt a válasz — «hogy elkéssenek, vagy az imáról kelletténél korábban távozzanak, ott szórakozottak legyenek». — «Az ebédlőben» — mondá — «arra törekszem, hogy a rendes mértéknél hol többet, hol kevesebbet egyenek». — Innét a fogadószobába mentek és itt a sátán hahotázva eldicsekedett: «Ez a hely egészen az enyém. Itt nevetnek, hiábavaló beszédeket folytatnak, kősa híreket gyártanak». — Végre a káptalanteremre került a sor, ahová csak irtózva és remegve lépett be a sátán és ezeket mondá: «Ez a hely valóságos pokol reám, mert amit másutt nyertem, azt itt elveszítem. A káptalannál a szabály ellen elkövetett hibákról vádolniok kell magukat a testvéreknek, vagy ha azt nem teszik, akkor mások panaszolják be őket. Itt inti, fenyíti őket az előljáró és miután megbűnhődtek hibáikért, itt nyernek feloldozást. Ezért gyűlölöm én mindenkifőlött a káptalan termét» — fejezte be vallomását a gonosz.

Ebből az is látható, mily figyelemmel volt Domonkos arra, hogy fiait a tökéletesség útján folytonos előhaladásra serkentse. Téves az a felfogás, mintha csak tökéletes embereket vett volna fel rendjébe, akiknek már nem volt szükségük lelki nevelésre; holott Szent Ferenc rendje mindenkinek nyitva állott, aki vágyat érzett magában a tökéletesség után. Való az, hogy Szent Ferenc nem gondolt szorosán vett papirend alapítására, míg Szent Domonkosnak ez volt a kimondott célja. Neki nem csupán csak szerzetesekre, hanem olyan férfiakra volt szüksége, akiknek tehetségük is volt az igehirdetésre. Ez az oka annak is, hogy a laikus testvérek csak korlátolt számban lettek felvéve rendjébe; ezek végezték a házi teendőket. Különben a kézimunka, amely a régi rendek életében oly fontos szerepet játszott és amit még Szent Ferenc is megkövetelt, Domonkoséban teljesen elmaradt.

Szentünk a régiek egyéb monostori szokásait is igen nagyra becsülte és amennyiben összeegyeztethetők voltak annak irányával, rendjének szervezetébe is átvette. Jól

tudta, hogy azok az obszervanciák a lelki élet legjobb ismerőitől eredtek és hogy nem egyes emberek művei, hanem hogy százak és századok tapasztalata szentesítette azokat. Az igehirdetésért való lelkesedése nem lohasztotta le benne a régi szerzetesi életmód szeretetét. A «nagy lelkipásztor» (magnus animarum oconomus), amint az egyház Domonkost nevezi, a régi szerzetesi szokásokat általában véve az apostolkodásban nem akadálynak, hanem lendítő eszköznek tekintette.

Nagy segítségére volt szentünk szervezési munkájánál a premontreiek és ciszterciek kitünő rendi alkotmánya. Domonkos különösen az előbbieket használta fel leginkább, mert a premontreiek szabályai szintén Szent Ágoston reguláján épültek fel és ennek a rendnek a hivatása közelítette meg leginkább Szent Domonkosét. Erre nézve a következőleg nyilatkozik Humbertus rendi szabályainkról írt művében.

«Megjegyzendő, hogy a premontreiek konstitúciói a mienkkel teljesen egyformán kezdődnek, ami nyilvánvalóvá teszi, hogy a mienk azok mintájára van átdolgozva. Ez nagyon helyesen történt. A premontreiek ugyanis, akik előbb keletkeztek a mi rendünknel, törvényeikben átalakították és kibővítették Szent Ágoston reguláját épen úgy, mint azt a ciszterciek Szent Benedek regulájával tették. Ennélfogva az összes rokonszerzeteket felülmulják életszigorúságban, monostori szokásaik szépségében, általános káptalanjaiknak az összes apátságokra kiterjedő joghatóságával, ellenőrzésével és több effélével. Mivel pedig Domonkos és első társai a pápától nem nyerhették el eredeti szabálytervezetük jóváhagyását, amely buzgóságuknak megfelelőleg szigorú és új volt; azért Szent Ágoston reguláját tették magukévá, kiválogatták az említett két szerzetnek konstitúcióiból mindazt, amit azokban magasztosnak, üdvösnek és saját rendjükre célszerűeknek találtak. De atyáink azokat még több irányban tökéletesítették és az újabb káptalanaink nem szünek meg rendszabályainkat újabb határozatokkal kiegészítve.

szíteni nyilván azon szándékkal, hogy Szent Ágoston reguláján felépített rendünket nemcsak az igehirdetés és tudás terén, hanem a szerzetesi élet fegyelmezettségében is mintaszerűvé tegyék».

A szemlélődő és a tevékeny élet összetétele a gyakorlatban könnyen surlódásokra vezethet. Domonkos tudatában volt ennek és azért egyrészt csak oly szokásokat vett át a régiektől, amelyek rendjének céljával nem ellenkeztek. Másrészt pedig mindjárt constitúciónak elején vezérelvként kijelenti: «A zárda előljáróinak hatalmában van, ha azt szükségesnek látják, a testvéreket mindabban felmenteni, ami őket a tanulásban, igehirdetésben és a lelkipásztorkodásban akadályozná; mert rendünk tulajdonképen prédikálásért és a lelkek megmentéseért lett alapítva». A lélekmentés (*salus animarum*), tehát a legfelsőbb törvény a rendben, akárcsak a rómaiaknál az állam jóléte; a többi mind csak eszköz arra. «És mert az eszköznek» — mondja Humbertus — «sohasem szabad ellentétbe kerülnie a céllal, azért a rendszabályokat sem szabad oly szorosan alkalmazni, hogy azok megakadályozzák a rend sajátos feladatát, amiért tulajdonképen szentesítve lettek.»

Igy egyenlítette ki tehát Domonkos a két ellentétes elemnek, a tevékeny és a szemlélődő életnek ellenhatásait rendi szervezetében. Feladata valóban nem volt könnyű és megoldása mégis oly szerencsésnek mondható, hogy az adott körülmények között annál jobbat ma sem képzelhetünk. A későbbi rendalapítóknak már sokkal szabadabb volt a kezük. Ők ugyanis a külső tevékenység kedvéért majdnem egészen elhagyták a régi monostori szokásokat és ezektől függetlenül építhették ki alkotmányukat. Domonkosnak a kora azonban erre még nem volt érett; de ha az lett is volna, aligha kapcsolta volna ki rendszabályaiból a szent hajdanna ezen tiszteletreméltó hagyományait. Mert hogy azok nem avultak el, azt napjainkban is tapasztaljuk a régi szemlélődő rendek feleledésében és abban a varázsban, amelyet obszervanciáik

ma épen úgy, mint régente a figyelmesen szemlélő lélekre gyakorolnak.

Szentünk alkotása tehát semmit sem veszített értékéből azáltal, hogy a régi rendek gyakorlatait nagy részben megtartotta. Viszont azzal korszakalkotóvá tette művét, hogy a szemlélődéshez az igehirdetést csatolta. Mert mint mindenben, úgy a szerzetesi intézmény történetében is van fejlődés, haladás. Szent Tamás pedig ennek legmagasabb fokát abban látja, ha a szemlélődő élet által gyűjtött lelki kincsekkel nemcsak magunkat szenteljük és tökéletesítjük, hanem azokkal a világ zajában élőket is lelkileg gazdagítjuk. Domonkos volt az első, aki ezt tette rendjének főcéljává. Eszméjét a következő századok rendalapítói majdnem kivétel nélkül magukévá tették. És habár kiviteli módozatban többé-kevésbé el is tértek tőle; alapjában véve mégis őt illeti meg az érdem, hogy az apostolkodásnak élő szerzetek az egyházban oly nagyon megsokasodtak. Ilyen értelemben ő valamennyiök atyja és szelleme nemcsak saját rendjében, hanem a többiekben is folyton működik.

A rendszervezés elméleti megoldásán kívül Domonkosnak nagy szüksége volt arra, hogy eszméjét az illetékes egyházi körökkel megértesse és annak megvalósításához közreműködésüket biztosítsa. Bármennyire is korszerű volt rendje, anélkül mégsem terjedt volna el oly gyorsasággal, mint ahogy azt tapasztaltuk. De neki megvolt az a tulajdonsága, hogy munkájához segítőköt szerezzen. Tudjuk, mennyire kedvelte őt III. Honórius pápa és hogyan járt mindenben kezére, amikor rendi ügyének előmozdításáról volt szó. A szentszék előzékenysége oly nagy volt, hogy némely író rendünkben inkább a pápaságnak, mint Domonkosnak alkotását vélték felfedezni. Mi nem osztjuk véleményüket; annyit azonban meg kell engedni, hogy a szentszék lényegesen hozzájárult a rend kifejlődéséhez. De ez a befolyás azért még sem érintette a rend alapeszméjét; mert mint azt Jordanus mondja, Honórius mindenben helyeselte Domonkos szán-

dékát és rendjét beterjesztett terve szerint erősítette meg.

A szentszék támogatása mellett Domonkos Rómán kívül is keresett és talált jóakarókat. Ezek közé tartozott Vilmos, akkor még modenai püspök, később pedig bíboros. Ehhez egy régi írónk megjegyzése szerint szentünk oly bizalommal fordult ügyes-bajos dolgaiban, mint a gyermek atyjához. Domonkos azzal hálálta meg jóságát, hogy felvette rendjének lelki kötelékébe, vagyis részeseivé tette a rend összes érdemeinek. Ezt mint történeti érdekességet említjük meg, mert szentünk életében más hasonló esetről nincsen tudomásunk.

Az igehirdetőnek annál maradandóbb hatása van a népre, minél szorosabban tudja azt magához fűzni és híveit egy táborba egyesíteni. A XIII-ik századbeli eretnekek leginkább kitűnő szervezettségüknek köszönheték sikereiket. Velük szemben Domonkosnak is kellett arra gondolnia, hogy a katolikusokat az adott egyházi kereteken kívül még külön is megszervezze. Erre pedig a népben nagy volt a hajlandóság, amit annak a kornak vallási és társadalmi harcai érthetővé teszik. Szentünk Fulko püspöknek segítségével csakugyan már 1209-ben nagy hitvédelmi társulatot alakított Toulouse-ban, «Militia Christi», «Krisztus őrsége» neve alatt. A testvérületnek főcélja volt az egyház szolgáinak és javainak megvédelmezése a garázdálkodó eretnekek ellen. Domonkos, mondja erre vonatkozólag Capuai Raymund, aki maga és fiai részére a szegénységet választotta örökségül, nem tűrte meg, hogy a jámbor alapítóktól szent célra adományozott vagyon az istentelen fosztogatók kezére jusson. A társulat később Olaszországban is elterjedt és a férfiakon kívül az asszonyok is tagjaivá lehettek.

Vajjon nem ez-e Szent Domonkosnak harmadik rendje? Mi azt nyugodtan állíthatjuk, habár kezdetben nem is viselte nevét. Az említett őrségnek megvolt ugyanis a maga regulája, rendi ruhája, előírt imái, böjtje, úgy hogy abban határozottan felismerhető az 1285-ben újonnan

szervezett «Bűnbánatról nevezett Szent Domonkos harmadik rendje». Ebben az új egyesületben az őrséget kiegészítette a testvérek lelki vezetése alatt élő ú. n. «Bűnbánó rendjé»-nek egy része, amely mindaddig jogilag nem volt alárendelve a rend joghatóságának.

Zárdatemplomainknak és az ott létesített társulatok vonzó erejéről legjobb képet alkothatunk magunknak az ismert de Vineis Péter, II. Frigyes titkárának és szerzetünk nagy ellenségének ezen szavaiból: «A Domonkosrendiek és ferencesek testvérületeiben mindkét nembeli hívek oly nagy számmal vannak képviselve, hogy alig található katolikus, aki azok egyikének nem volna tagja». A rendkívüli nagy népszerűség nyilvánvaló jele annak, hogy a szervezett, amelyet szentünk rendjének adott, nemcsak elméletben, hanem gyakorlatban is kitűnően bevált.

Műve szintúgy dicsőséggel állta meg az idők próbáját, immár a hétszázéves multat. Fiai drága örökségként őrizték atyjoktól vett törvényalkotást és jóllehet nem hiányoztak kívülről jött kísérletek annak módosítására, a rend mégis híven kitartott mellette. És minél hűségesebb volt ragaszkodásuk rendalapítójuk szelleméhez, annál áldásosabb volt munkálkodásuk.

A rend már Domonkos halálakor körülbelül hatvan kolostort számlált. Lakóinak kiválóságáról volt alkalmunk meggyőződni. Közülük az egyház kettőt avatott szentté, tizenhatot pedig boldoggá. Mindezek majdnem kivétel nélkül az ő kezéből kapták a rendi ruhát és életszentségének gyullasztó hatását. Ez a jelenség példátlanul áll a szerzetes rendek történetében és méltán felkelti csodálkozásunkat azon férfiú iránt, akinek munkáját oly rendkívüli Istenáldás kísérte.

HUSZONKILENCEDIK FEJEZET.

Az igehirdetés és a tanulás rendezése.

Domonkos életének legjellegzetesebb vonása az apostoli lelkület. Szenttéavatásánál a tanuk alig győzik ezt a tulajdonságát eléggé kiemelni. Montferratoi Vilmos és Radulphus azt vallják, hogy jobban kereste az emberek üdvösségét, mint bárki más, akivel életükben csak találkoztak. Navarrai János szerint mások iránt gyengéd szíve volt és legforróbban (ardentissime) szomjúhozta üdvösségüket. Szent Pál monostorának apátja a lelkek legbuzgóbb munkásának (maximus zelator animarum) nevezi őt. Jordanus pedig ezt írja róla: Domonkos minden erővel és lángoló buzgósággal azon volt, hogy Krisztusnak minél több lelket nyerjen meg. Szívében valami csodálatos, majdnem hihetetlen buzgalom (fere incredibilis aemulatio) lakott mindenkinek a lelkiüdvösségéért.

Ugyanezt kívánta tanítványaitól is. Amizo testvér azt mondja, hogy amilyen szorgalmas volt Domonkos a prédikálásban, épúgy ügyelt arra, hogy abban fiai is buzgók legyenek. Navarrai János szintén említi, hogy amint csak kitelhetett tőle, kérte és intette a testvéreket, hogy az emberek üdvét szívükön hordozzák. Nagy buzgóságában Istenbe vetett nagy bizalommal nem ritkán gyakorlatlanokat is küldött prédikálni. Ilyen esetben azt szokta nekik mondani: «Menjetek és ne féljetek, mert az Úr majd ad szavakat ajkatokra; Ő veletek lesz és nem vallotok szégyent». Biztatása bátorítólag hatott rájuk s az Úr meg is áldotta fáradozásaikat.

Igy beszéli magáról Buonvisi, hogy mikor még ujonc volt, szentünk szülővárosába, Piacenzába küldötte prédikálni. A testvér szabadkozott, hogy az igehirdetésben járatlan; még nem tanult theológiát, hanem csak jogot. Szentünk azonban nem engedett, s azzal biztatta a félén-

ket: «Eredj fiam bátran, mert az Úr veled lesz és eszedbe juttat mindent». Buonvisi engedelmeskedett és oly hatással beszélt a földieikhez, hogy közülök három tanult embert nyert meg a rendnek.

Mert az igehirdetés volt a főszköz, amivel Domonkos a világra hatni akart, azért gondoskodnia kellett arról, hogy rendje apostoli lelkületű férfiakat neveljen. A Szentléleknek ezen ajándékáért fiainak részére szentünk nagyon sokat fohászokodott az Úrhoz. Rendtestvéreit is sokszor intette, hogy a halhatatlan lelkek szeretetét kérjék az Istentől. Domonkos tudta, hogy ez az első kelléke az apostoli lelkületnek s ahol ez megvan, ott nem hiányozhatik a szó hatalma sem. «A száj a szív bőségéből beszél.» (Máté 12. 34.)

Gyönyörűen megvilágítja a testvérek ezen hangulatát az a három ima, amelyet a rend első éveiben egy szentéletű ciszterci elragadtatásában nyert az Úrtól, hogy azt a szentmisénél a prédikátor testvérekért végezze. A három ima, amely rendi misekönyvünkben azóta megvan, így hangzik:

«Szolgáidnak szívét, Uram, világosítsd meg a Szentlélek kegyelmével és adj tüzes beszédet az ajkukra és erénybőséget mindazoknak, akik igédet hirdetik.»

«Szolgádat, Uram, ruházd fel kenetteljes igével és megszentelve ajándékukat, látogasd meg szívüket malasztoddal.»

«Egyszülött Fiaid testének és vérének élvezése által őrizd meg Uram szolgádat és igédnek hirdetőire áraszd kegyelmed bőségét.»

A Vitae Fratrum c. könyv ezenkívül arról is tanuskodik, hogy mily buzgón kérték kezdetben a testvérek a Boldogságos Szűz áldását prédikációikra.

A rendalapító azon is volt, hogy fiai gyakran prédikálnak. Massetti szerint a római tartományban reggel a Sexta elmondása után naponta prédikáltak. Beszédeiket rendszeren a nép nyelvén tartották, nem ritkán nyilvános tereken.

Nagyon fontosak tárgyunkra vonatkozólag az 1228-iki konstitúciók rendelkezései. Az aránylag véve csekély terjedelmű rendi szabványok négy fejezetben szólnak az igehirdetésről. A bennük foglalt rendeletek csaknem mind egyenesen Szent Domonkostól származtak. Lássuk tartalmukat!

«*Praedicator generalis*»-sá csak úgy lehet valaki, ha három éven át hallgatott teológiát. Ezen elnevezés alatt azokat a kiváló szónokokat értették, akik tudásukkal kitűntek, az eretnekek vezéreivel nyilvános vitákat rendeztek és már hivataluknál fogva a missziós igehirdetésnek intézői voltak. Kezdetben a Szentszék nevezte ki őket; később a tartományi gyűlés saját provinciájukra kiterjedő joghatósággal. Ők voltak az eretnekek vándor prédikátorainak, az ú. n. *sandaliatusok*nak ellenfelei. A közönségesebb szentbeszédtek tartására alkalmasabb testvérek már egy évi tanulás után is kaphattak engedélyt, — *ad exercitium praedicationis* — ha azt lelki haszonnal megtehették. Huszonöt éven aluliak csak a zárda templomában vagy rendtársaik épülésére mondhattak szentbeszédet.

A hitszónokok végleges kinevezése nem a helyi előjárótól, hanem a tartományi főnöktől, vagy a káptalantól, esetleg ennek kebeléből kiküldött vizitátortól függött. A kiküldött biztos hivatalos látogatásának egyik legfontosabb tárgyát a prédikálás és tanulás ellenőrzése képezte. A ház belügyeinek megvizsgálása után jelentést tettek neki azokról a testvérekről, akik a prédikálásra alkalmasnak bizonyultak; de eddig csak a perjel jóváhagyásából hirdették az igét. A vizitátor először maga, azután pedig a zárdai káptalan erre kirendelt tagjaival kikérdezte a jelölteket hit-hirdetői adományaik, viselkedésük, tanulmányaik és szándékuk tisztasága felől. A megejtett vizsgálat után szavazással döntöttek arról, vajjon az illetők tovább folytassák-e tanulmányaikat, vagy megengedjék-e már nekik önállóan a prédikálást, avagy kirendeljék-e őket gyakorlatra tapasztalt hitszónok mellé.

A konstitúciók eme intézkedéseiből kitetszik, mily körültekintéssel járt el a rend mindjárt kezdetben az igehirdetés dolgában és mennyire ügyelt arra, hogy ezen magasztos s akkoriban különösen kényes hivatást avatlanokra ne bizzák. A prédikálásra kiküldött testvérek mellé a perjel köteles volt egy arra alkalmas rendtársat kíséretnek kijelölni. A főnök áldásával útrakelt testvéreknek lelkére köti a rendszabály, hogy mint az evangélium igazi hirdetői kifogástalanul, épületesen viselkedjenek. Emlékezzenek meg továbbá az Üdvözítő példájáról és egymás között és másokkal csak Istennel vagy Istenről beszéljenek. Ügyeljenek végre arra, hogy kíséretükben senkit meg ne tőrjenek, akinek jelenléte gyanúba hozhatná őket.

A prédikáló testvéreknek szigorúan meg lett tiltva, hogy pénzt vigyenek magukkal, vagy útközben a szükséges eledelen, ruhán vagy könyveken kívül valamit elfogadjanak. Hitviták kivételével másirányú összejöveleteken részt nem vehettek. Otthon fel voltak mentve minden más hivataltól, hogy szent hivatásuk teljesítésében őket semmi ne akadályozza.

Ha a püspök valamelyik testvérnek megtiltotta egyházmegyéjében a prédikálást, annak nem volt szabad a tilalmat megszegnie, ha csak a pápától külön felhatalmazása nem volt, vagy pedig ezzel egyértelmű egyetemes megbízása. A testvérek különben is kötelesek voltak mindennek-előtt az egyházmegye főpásztoránál látogatást tenni és az igehirdetésben az ő tanácsa és utasítása szerint eljárni, feltéve, hogy a rendszabályokba ütköző dolgot nem kívánt tőlük. A konstitúciók végül arra intik a testvéreket, hogy szentbeszédekben egyházi férfiakat vagy szerzeteseket nyíltan meg ne dorgáljanak; négy szemközt és alázattal intsék őket, ha arra okot szolgáltatnak.

Az evangéliumi szegénység gyakorlása és az egyházi tekintély tiszteletben tartása mellett nagy előnyére volt az igehirdetésben a testvéreknek a szabad mozgás. Ellenében a régi szerzetesek helyhez való lekötöttségével, rendünk különféle terepeken működő mozgó sereghez

hasonlított, amelynek egyes részeit ide vagy oda lehetett helyezni, amint azt a szükség megkívánta. Így volt ez a testvéreknél is, tekintet nélkül országbeli hovatarozásukra. Hogy mily jelentősége volt ennek a körülménynek különösen a középkorban, amikor a vallás egysége és a latin nyelv általános használata kevésbé tette érezhetővé az egyes népek faji és politikai elhatároltságát, az nem szorul bővebb magyarázatra. A rend ki is használta e körülményt és már kezdettől fogva féltékenyen őrködött azon, hogy a testvéreknek elhelyezésében lehetőleg szabad keze maradjon.

Kitűnik az a híres vicenzai János esetéből is. Bologna városa követeket küldött az ott időző rendi nagykáptalanhoz, hogy hagyják meg nekik János testvért, aki abban az időben csodás tevékenységével és hatalmas beszédeivel egész Felső-Olaszországot bámolatba ejtette. Jordanus rendfőnök először teljes elismerését fejezte ki a küldöttség előtt Bologna városának sokszor tapasztalt jóindulatáért a rend iránt; kérésükre azonban így válaszolt: «Kedves Uraim! A megokolás, amellyel ti János testvérnek ittmaradása mellett érveltek, hogy szavának elhintett magva sok lélekben elveszne, ha ismét el találna menni, nem győzött meg sem engem, sem társaimat. A magvető ember tudva-levőleg, ha bevetette egyik földjét, nem hozza oda ágyát, hogy arra feküdjék és lássa, míg a vetés kikel, hanem Istennek ajánlva dolgát, másfelé távozik további munkára. Részünkről tehát üdvösnek találjuk, ha János testvér szintúgy cselekszik és másutt is hirdeti az igét. Ugyanígy tett különben Üdvözítőnk is, mikor azt mondta a kafarnaumiaknak, akik maguknál marasztalták: «Más városoknak is kell hirdetnem az Isten országát, azért küldettem».

(Luk. 4. 43.)

A testvérek atyjok példájára minden alkalmat fölhasználtak a hit védelmezésére és az emberek épülésére. Tanuság erre Humbertus rendfőnöknek a könyve, amelyben az élet legkülönfélébb körülményeire beszédvázlatokat ad testvéreinek. A szorosán vett vallásos alkalmakra készí-

tett vázlatokon kívül találni abban a zsinatok, egyházi választások, békekötés, lovagjátékok, vásárok, esküvők, lakodalmak és halotti torok alkalmával tartandó beszédeket. Amellett nem mulasztja el arra inteni az olvasóit, hogy «szabadon, a körülményekhez alkalmazkodva beszéljenek. Egyeseknek a magasröptű, másoknak az egyszerű beszéd tetszik; vannak, akik oktatásra, meg olyanok, akik lelkesítésre szorulnak.»

A külső körülmények eme tarka különfélesége mellett mégis az összes hitigazságok magyarázata és azok védelme képezte a prédikáció tárgyát. «A hitszónoknak», mondja erre vonatkozólag Humbertus, «alapos készütséggel kell bírni, mert beszéde az Isten, az angyalok, az ember, a mennyország, a sátán és a pokol, a parancsok és az evangéliumi tanácsok, a szentségek, a Szentírás, az erények és a bűnök körül forog, -egyszóval a hittudomány minden tárgyát felöleli.»

Mindennek ismerete komoly tanulást tételez fel, miértis a rendnek intézményesen kellett gondoskodnia tagjainak tudományos kiképzéséről. S épen ebben áll rendünk egyik főérdeme, hogy mint szerzet elsőnek adja magát a tudomány ápolására és a tanulást rendi konstitúcióinak egyik lényeges pontjává teszi. Ezzel természetesen távolról sem állítjuk, hogy a régibb szerzetek a tudományokkal nem foglalkoztak. De ami ezeknél csak melleleg történt, az a domonkosoknál hivatásból eredő kötelességgé vált.

Állításunk beigazolására elég futólagos pillantást vetnünk e tekintetben a rend szabályaira és a rendalapító egyes intézkedéseire.

Konstitúcióink, amelyek különben nagyon hasonlítanak a premontreiekéhez, a studiumot illetőleg teljesen újak és önállóak. A kézimunka, amely a pusztákban élő remetétől az összes szerzetesrendek szabályaiba átment, Szent Domonkoséban hiányzik. Szent Benedek azt mondja a szerzetesekről, hogy azoknak kezük munkája után kell élniök; Domonkos ellenben azt akarta, hogy mentve legyenek minden anyagi gondtól, testi munkától, hogy így fenn-

akadás nélkül szentelhessék életüket az imának, tanulásnak és prédikálásnak.

Minden kolostorban legalább egy tanárnak kellett lennie, akinek előadásain még a perjelnek is részt kellett venni. A növendékek külön «magister studentium» felügyelete alatt állottak, aki tanulmányaikat ellenőrizte s abban útmutatással szolgált nekik. Az ujoncmesternek szintén kötelességévé teszi a szabály, hogy gondjaira bízottakat figyelmeztesse, hogy szorgalmasak legyenek a tanulásban, hogy «éjjel-nappal, otthon és útban olvassanak vagy elmélkedjenek valamin és arra törekedjenek, hogy azt, amit olvasnak, lehetőleg emlékezetükbe is bevéssék.» Ugyancsak inteni kellett a kezdőket arra is, hogy mily buzgónak kell majd lenni az igehirdetésben.

Hogy mindezen intézkedések nem későbbi keletűek, hanem magától a rendalapítótól származnak, az kétségtelen. Mindjárt az első rendház alapításánál Toulouseban láttuk, hogy Domonkos Stawensby Sándor főiskolai előadásaira vezette fiait és a kolostor építésénél külön gondoskodott arról, hogy a testvéreknek tanulásra alkalmas celláik legyenek. Ugyancsak a csekély számú rendtagok szétosztásánál hetet küldött Párisba, hogy ott, mint navarrai János mondja: «tanuljanak, prédikáljanak és zárdát alapítsanak;» holott máshová kezdetben csak ketten-hárman mentek. Ez nyilván arra vall, hogy szentünk ott tudományos központot akart létesíteni a rendnek, ami meg is történt. 1224-ben már százhusz tagja volt a zárdának s ezek bizonyára nem voltak mind franciák, hanem más nemzetbeliek is. Ezt sejtetik velünk az 1228-iki rendi határozatok, amelyek tovább haladva a rendalapító által kijelölt irányban, kötelességévé teszik a tartományi főnököknek, hogy azon alattvalóikat, akikről remélhető, hogy rövid időn belül az egyes zárdákban meglévő iskolák vezetésére képesek lesznek, alaposabb kiképeztetés végett Párisba vagy más akkoriban virágzó főiskolára küldjék.

A Szentírás első forrása a keresztény tanításnak.

S mert Domonkos nem tudósokat, hanem tanult igehirdetőket akart nevelni az egyháznak, azért eleinte a testvérek igyekezete csak a szorosán vett hittudományokra terjedt ki. Ugyanezt parancsolta a korszükséglet is. Az eretnekek, akik ellen a testvéreknek védeniök kellett az egyház tanítását, ugyancsak a Szentírásból kovácsolták fegyvereiket és erre a célra mindenféle iskolákat tartottak fenn. Ez birta III. Honórius pápát is arra, hogy 1217-ben a párisi egyetemhez forduljon és önnét kérjen tudós tanárokat a délfranciaországi eretnekség megcáfolására. Ennek szükségességéről senki sem volt jobban meggyőződve, mint Domonkos, azért navarrai János tanúsága szerint «szóval és írásban gyakran kérte fiait, hogy az Ó- és Újszövetség könyveiből szünet nélkül tanuljanak.»

Amikor a rend annyira megköveteli a hitigazságok alapos elsajátítását, konstitúcióink csak abban az esetben engedik meg a pogány írók és a szabad művészetek tanulmányozását, ha azt a rendfőnök vagy az egyetemes káptalan egyeseknek külön megengedi. A felfogás, amely ezen határozatban megnyilatkozik és amely különben akkoriban azonos volt az egyház irányzatával, távolról sem jelenti a világi ismeretek lekicsinylését; hanem csak nyomatékos kiemelése annak, hogy a tanulásnak a lélekmentés közvetlen célja a rendben. Ubi non est salus, nec scientia utilis. (Glossa III. cap. ad Titum.) Ami Istenhez nem vezet, abban kevés a haszon; ez volt a kor elve. Ugyanezt hangsúlyozzák régi rendszabályaink is: «Tanulásunkban főképen legnagyobb buzgósággal és minden erővel arra kell törekednünk, hogy azzal másoknak lelki hasznára lehessünk». (Prologus.) Ezért a hittudománnyal való foglalkozást bizonyos értelemben az isteni tisztelettel egy rangba helyezték. Ez az oka annak, amiért rendszabályaink elrendelik, hogy a zsolozsmának összes részeit röviden és velősen kell a templomban elvégezni, hogy egyrészt a testvérek áhitata kárt ne szenvedjen, másrészt pedig a tanulásban se legyenek akadályozva. Ilyen értelemben az előbb említett korlátozás egészen helyén volt;

különösen ha még azt is tekintetbe vesszük, hogy a bölcselet szertelen művelése abban a korban mily zavart okozott és mennyi veszedelmes tant értelt meg az egyes tudósok fejében. Ezekkel szemben testvéreinknek mégis javára vált, ha a kiválóbbak közülök a világi ismeretekben is jártasak voltak, amint ezt Roland mesternek következő esete bizonyítja:

A laza erkölcseiről és hitellenes felfogásáról ismeretes II. Frigyes római császárnak hasonló gondolkodású házi filozófusa bölcseleti kérdéseivel nagy zavarba hozott néhány prédikátor testvért, amikor Brescia közelében tartózkodó császári táborban megfordultak. Roppantul bántotta Rolandot, a hittudományban és bölcseletben egyaránt híres mestert, hogy rendtársai nem tudtak a filozófus kérdéseire megfelelni és emiatt szégyent vallottak. Roland akkor Cremonában volt és köszvénye miatt nem mehetett gyalog a táborba; másrészt azonban rendjének becsületén ejtett csorbát is szeretne volna kiköszörölni. Ezért öszvéren ment a táborba és azonnal magához kérte a császár filozófusát. Ez meg is jött nemsokára és Roland imígy szólott hozzá: «Tudd meg, Theodor mester, hogy a prédikátorok rendjében bölcselők is vannak. Hogy erről jobban meggyőződjél, azért a jelenlevők előtt felszólítalak, adj nekem bármilyen kérdést a bölcseletből és én kész vagyok arra megfelelni; vagy ha jobban tetszik, majd én kérdezek s te felelj nekem». A filozófus a könnyebbet választá és nem felelni, hanem kérdezni akart; de így is alul maradt a vitában. Ezt beismerte maga is, úgy hogy ezután Roland mester tudásáról mindig a legnagyobb elismeréssel nyilatkozott.

Humbertus ugyanott, ahol Szent Ágoston regulájának magyarázásánál ezt az esetet elbeszéli, bámulatos elméjével gyűjt egybe érveket, hogy kimutassa, mennyire szükséges a testvéreknek a bölcselettel való foglalkozás. Ezek között első helyen említi a hit védelmét, valamint azt is, hogy a bölcselet alapos ismerete nélkül nehezen

lehet megérteni a Szentírás egyes helyeit s hogy mily észszerűnek mutathatjuk be épen a bölcselet segítségével az emberi elmét meghaladó hittitkokat úgy a hívők, mint a hitetlenek előtt. Amikor a tudós rendfőnök ezeket írta, akkor már általános volt ez a felfogás a rendben és Nagy Albert és nála is nagyobb tanítványa, Akvinói Szent Tamás már javarészből megírták a keresztény bölcseletet megalapító halhatatlan műveiket. Ezzel végképen eloszlatták a bölcselet iránt való ellenszenvet és annak állandó helyet biztosítottak a hittudományban.

Hogy mily nagyok voltak e téren a rend érdemei, annak bővebb részletezése túlhaladja munkánk keretét. Röviden azonban mégis meg kell említenünk, hogy a hittudományi iskolázás szabályozásának a dicsősége nagyrészt Szent Domonkoszt illeti és akit épen emiatt újabban egy neves író a polgáriásodásnak indult Európa első közoktatásügyi miniszterének mondott.

A rend ünnepélyes jóváhagyásakor III. Honórius pápa azt a reményét fejezi ki, hogy az új szerzet tagjai «a hit harcosai és a világ igazi világosságai» lesznek. Erről a pápa nyilván a hittudomány beható ápolására utasítja a rendet.

Hogy a testvérek hűségesen megfeleltek eme várokozásnak, arról tanuskodnak az egykorú urspergi Krónika következő szavai: «A prédikátor testvérek szüntelen tanúlással és a Szentírás olvasásával töltötték idejüket, legkedvesebb tanítói voltak a népnek, legjobb fegyverzetten felkészülve mindig készen álltak az egyház védelmére ellenségeivel szemben. Mi méltán hasonlíthatjuk őket össze azon erős falakkal, amelyek egykoron a Sion hegyén épült Isten templomát oltalmazták. Így erősítették ők is prédikációikban a hitet, dicsőítették az erényeket, ostromozták a bűnt és hirdettek engedelmisséget az egyház törvényei iránt».

HARMINCADIK FEJEZET.

Szent Domonkos és fiainak tevékenysége Felső-Olaszországon.

1220. május 12-én III. Honórius a következő érdekes levelet intézte öt olasz apátságnak névszerint megjelölt tagjához :

«Mivel az Irás szavai szerint (Prov. 11, 26.) átok azokon, akik vízbe vetik a magot, vagy azt elrejtik az éhezők előtt; üdvösségesnek tartjuk reátok nézve is, hogy az Istentől nektek adott talentumot ne kössétek kendőbe, az égő gyertyát ne tegyétek véka alá, hanem a gyertyatartóra, hogy világoskodjék mindazoknak, akik a házban vannak. Kérünk azért titeket, hogy az Úrtól nyert szónoki tehetségteket a hivek épülésére kamatoztassátok és ezt annál is inkább kívánjuk, mert Domonkos testvér, a prédikátorok rendjének perjele, biztosít minket arról, hogy igehirdetéstek nagy hasznára leend a népnek. Tegyétek tehát azt annak szeretetéért, aki végtelen szeretetből az emberek üdvösségéhez elhagyta Atyjának ölet és éretünk emberré lett. Menjete ti is az említett Domonkos testvérrel mindenüvé, ahová ő azt szükségesnek látja, prédikálni és a tévelygőket az igazság világosságával az istenes élet útjaira terelni. Egyúttal tudomástokra adjuk, hogy titeket rendelkezésére bocsátottunk és azért a prédikálásban engedelmeskedni tartoztok neki; de mégis úgy, hogy az igehirdetésnél mindegyitek saját rendjének ruháját viselje.»

Ez a levél újabb bizonyítéka Domonkos apostoli buzgóságának és annak, hogy mennyire igyekezett más szerzetbeli férfiakat a missziós munkába bevonni. Terve, sajnos, nem sikerült. Ennek közelebbi okát nem ismerjük; de bizvást állíthatjuk, hogy a felszólított buzgó szerzetesek szent magányukban nem ismerték fel koruk hitbéli

veszedelmét és a hívek szomjúságát igazi prédikátorok után. Pedig a pápának felhívása ugyancsak fölrázhatta volna őket elfogultságukból.

Olaszország felső és középső részében ebben az időben valóban aggodalomkeltő volt az egyház helyzete. A pápák és császárok között tartó hosszas küzdelmek nagyon elmérgesítették a közállapotokat. A polgárság két részre oszlott: welfekre és ghibelinekre. Az előbbiek a pápai és rendesen a nemzeti irányt, az utóbbiak pedig a császár és ahhoz szító kényurak pártját képviselték. Ennek a folytonos viszálykodásnak roppant káros következményei voltak, úgy társadalmi, mint vallási téren. Az egyház tekintélye alásülyedt, az erkölcsök eldurvultak, egyes városok vagy azok pártjai között a véres összetűzések napirenden voltak. Hasonlóan nagyon elterjedt a vérbosszú és bérgyilkosság.

Hozzájárult még ehhez, hogy Velencének és más városoknak kiterjedt tengeri kereskedelme fellendítette az ipart és így gazdaggá tette lakóit, aminek nyomában mindenfelé a fényűzés, az elpuhultság és a hitközöny rohamosan elterjedt. Ilyen körülmények között ott aztán nagyon alkalmas talajra talált az akkori eretnekek konkoly hintése. Tudjuk azt is, hogy a francia albiak és valdiak mily szoros összeköttetésben éltek olasz párthíveikkel. Ezeknél biztos menedékre számíthattak az előbbiek a szerzetesek győzelmei után.

Fokozta a veszedelmet az a körülmény, hogy a rendes lelkipásztorok nem állottak hivatásuk magaslatán és így sem az eretnekek aknamunkáját megakasztani, sem pedig híveik folyton növekedő lelki igényeit kielégíteni nem tudták. Ennek tudható be, hogy míg Franciaországban főképen a várurak és a lovagok, addig Olaszországban az önálló és fejlődésnek induló városok polgársága támogatta leginkább a hitellenes tanokat. Minderről Domonkosnak bő alkalma volt tudomást szerezni és a bajon lehetőleg gyorsan segíteni kívánt.

Az előbb említett pápai levél nem említi, hogy mikor

kellett volna a tervbevett misszióknak megkezdődni. Annyi biztos, hogy Domonkos nem sokáig várt a pápától kijelölt társaira, hanem az első rendi káptalan befejezése után hamarjában útnak indult. Útjának célja elsősorban Milánó volt. Ez a város már akkor is nagy szerepet játszott Felső-Olaszország politikai és gazdasági életében. Emellett azonban egyik főfészke volt az eretnekségnek is. Vitry Jakab állítása szerint polgárai közül nagyon kevesen voltak; akiket az eretnekek hamis tana többé-kevésbé meg nem mételgett volna. Szentünk ép ezért már az előző évben küldött oda két jeles rendtagot, Ariboldi Jakabot és Monzai Roboaldot. Ezek eleinte a Szent Nazariusról nevezett kanonok-rendieknél laktak és oly áldásos működést fejtettek ki, hogy Hugolin közbenjárására már a következő évben Szent Eusztorgius templomát kapták az érseki helynöktől.

A milánói ház hosszú időn keresztül a katolikus hitvédelem erős bástyája volt. Első perjelének, Ariboldi Jakabnak többi kiváló tulajdonságai között írónk különösen felemlítik azt, hogy fáradhatatlan ellenfele volt az eretnekeknek. Társáról pedig, Roboaldusról a következő érdekes esetet olvassuk a «*Vitae Fratrum*»-ban.

Az életszentségéről híres Roboald testvérhez néhány eretnek jóbarát jött azzal a szándékkal, hogy őt nevetéssé tegyék. Egyikük úgy tetette magát, mintha lázban szenvedne és színlelt alázatossággal így szólt az épen oltár előtt térdelő testvérhez: «Szentatyám, Isten szeretetére kérlek, jelölj meg engem a kereszt jelével; mert erősen hiszem, hogy megszabadíthatsz gyötrő lázamtól». Roboald erre csak annyit felelt: «Imádkozom a jó Istenhez, hogy meggyógyítson téged, ha valóban lázad van; ha azonban nincsen, akkor büntessen meg azzal». «De testvér» — szólt közbe a hamis eretnek — «te szent ember vagy; nem illik tehát hozzád az ilyen beszéd. Vess inkább reám keresztet, mert tudom, hogy az segít rajtam.» «Amint mondtam, úgy lesz» — felelt Roboald és a kísértő megsegyenülve távozott.

Alig hagyta el azonban a templomot, máris kezdte rázni a láz, úgy hogy kénytelen volt rögtön hazamenni és ágyba feküdni. Láza eközben folyton emelkedett. Hogy baján segítsen, megkérte jó katolikus feleségét, hogy menjen el Roboald testvérért. A hitves, ismerve férjének gonoszságát, eleinte nem akarta megtenni kívánságát; de végre mégis csak engedett ismételt könyörgésének. Szintügy vélekedett Roboald is, azért csak másnap ment el a szerencsétlenhez, hogy addig a szenvedés észfeterítse őt. Így is történt. A bűnös magába szállt és őszintén megígérte, hogy az eretnekekkel szakít, amire Roboald a kereszt jelével visszaadta egészségét.

Igy munkálkodtak mindjárt kezdetben a milánói kolostorunk tagjai a hit védelmezésében és számuk növekedtével tevékenységük is mindinkább fokozódott. Legszemből diadalokat arattak e téren a testvérek veronai Szent Péter idejében, akit épen emiatt a hit ellenségei meggyilkoltak. Péter maga is eretnek szülőktől származott. Tévedésüket azonban sohasem osztotta és katolikus meggyőződéséről már mint gyermek tett tanúságot. A rendbe Domonkos vette föl Bolognában és miután ugyanott bevégezte tanulmányait, különösen Firenze-ben sokat működött az eretnekek ellen. Ugyanezt tette később Milánóban és annak környékén, ahol az eretnekek anynyira gyűlöltek nagy sikerei miatt, hogy bérgyilkossal vetettek véget életének. «Credo», ez volt az utolsó szava, amelyet már csak halálos sebeiből patakzó vérebe mártott ujjával írhatott le a földre. Ugyanebben a sorban részesült később sok más testvérünk Felső-Olaszországban, ami annak a bizonyítása, mily harcokat kellett megvívni a hit érdekében.

Szent Domonkos júniusban érkezett meg Milánóba. Itt a sok munka és önsanyargatás ágyba döntött. Apólója, Bonvizi testvér azt mondja róla, hogy lázas rohamai-ban sohasem hallatott zokszót, hanem, hogy folyton imádkozott és elmélkedett. A láz csillapultával környezetével azonnal Istenről kezdett beszélni, vagy pedig majd Szent

Pál leveleiből, majd Cassián Kollatióiából olvastatott fel magának. Betegségéért Istent áldotta, ami különben is szokása volt, hogy inkább örvendezett bajban, mint jó sorsban.

Felgyógyulása után Lombardia városaiban folytatta apostolkodását. Cremonában Szent Ferencsel találkozott, akinek fiai felhasználván az alkalmat, arra kérték a két rendalapítót, hogy áldják meg kútjukat, melynek vize zavaros volt. Miután ez megtörtént, a kút vize mindig jó és tiszta maradt.

Az eretnekektől veszélyeztetett Bergamóba Domonkos már az előző évben küldött néhányat a testvérek közül, hogy ott zárdát alapítsanak. Miután ezeket is meglátogatta, innen elment Bresciába, ahol a következő évben Hugolin bíboros Szent Faustinus és Julitta vértanúk templomát adta a rendnek. Hogy milyen tevékenységet fejtek ki e városban testvéreink, azt mutatja Guala, a bresciai ház első perjelének példája.

Mint felső-olaszországi városok egyáltalán, úgy Bresciai is a ghibelinek és welfek harcának állandó színtere volt. Guala mindjárt kezdettől arra törekedett, hogy a főuri családok eme pártvillongását megszüntesse. 1223-ban nagy éhínség idején, mint Isten angyala gondoskodott az éhezőkéről és ezzel a város összes lakóinak bizalmát és tiszteletét megnyerte. Tekintélye és befolyása oly nagy volt mindenfelé, hogy 1227-ben IX. Gergely őt tette meg közvetítővé II. Frigyes császár és a lombardiai városok között támadt viszályban és ugyancsak ő kézbesítette a pápa «Ad ostendendam viam ligni» híres bulláját a császárnak.

1229-ben Brescia püspökévé lett. Guala ezt a méltóságát arra használta, hogy minél hatásosabban közreműködhessék a béke érdekében. «Főpáosztorkodásának egész ideje» — mondja egy jeles író — «szüntelen és küzdelmes békéltető harcnak nevezhető az egymás között örökösen veszekedő pártok között és közvetítése oly áldásos volt, hogy nélküle végtelen nyomor és a haza romlása lett volna a vége a folytonos viszálykodásnak».

Az említett városokon kívül Domonkos még több más helyen is prédikált. Az ott keletkezett zárdák legtöbbje Domonkoshoz fűzi alapítását, amit ha nem is lehet mind-egyiknél kétségtelenül kimutatni, az mégis tagadhatatlan, hogy alapításuk szoros összefüggésben áll szentünknek Olaszország felső részeiben kifejtett apostoli működésével. Különösen nagy érdeme van abban, hogy azok a nagy férfiak, akik ezen a vidéken áldásos munkáját folytatták, majdnem kivétel nélkül saját neveltjei voltak. Az említet-teken kívül idesorozhatjuk Boldog Isnardot, braganzai Bertalant és különösen vicenzai Jánost, a XIII-ik század legnépszerűbb alakját Felső-Olaszországban. A viszály- kodó pártok és városok békéltetésével ő aratta a legnagyobb sikereket. A bizalom és lelkesedés oly nagy volt iránta, hogy egyes helyeken erőszakkal akarták meggátolni távozását. Ezért IX. Gergely egyházi kiközösítéssel fenyegette mind- azokat, akik Jánost valóságos rajongásig menő ragaszkodásból akadályozni mernék apostoli útjában. Munkálko- dásáról igen érdekes részletet olvasunk István lombardiai rendfőnök kijelentésében, amelyet Szent Domonkos szentté- avatásánál tett.

A tanu azt mondja, hogy erősen meg van győződve arról, hogy a prédikátor testvéreknek lombardiai és más provinciákban rendkívüli áldásos munkája és nekilendü- lése Szent Domonkos érdemeinek és közbenjárásának kö- szönhető. Tudja pedig ezt onnét, mert amikor vicenzai János Szent Domonkosra vonatkozólag Istentől nyert ki- nyilatkoztatás folytán annak életéről és erényeiről kezdett a népnek prédikálni, maga pedig a tanu néhány társával Domonkos földi maradványai áthelyezéséről tárgyalt, akkor szembetűnően több hatása volt igehirdetésüknek. Erről tanuskodik Lombardia városaiban elért fényes eredmény, ahol a hatóságok az eretnekek legnagyobb ré- szét máglyára ítélték és százezernél többen, akik azelőtt még ingadoztak a hitben és nem tudták, hogy az eretne- kekhez vagy a római egyházhoz szegődjenek, végre szívből katolikusokká lettek. Ezt pedig az is bizonyítja, hogy az

eretnekeket, akiket azelőtt pártoltak, most ellenkezőleg gyűlölik és üldözik. Ezenkívül Lombardiában a trevisoi és anconai tartományban majdnem minden város arra kérte fel a testvéreket, hogy törvényeiket az evangélium szellemének megfelelőleg javítsák ki. Ugyanily bizalommal fordultak hozzájuk az egymás ellen hadakozó pártok, ha a háború megszüntetéséről és a békekötésről volt szó; továbbá az igazságtalanul követelt kamatok megtérítésénél, a szent gyónás végzésénél és sok más üdvös esetben, amit egyenkint felsorolni nagyon hosszadalmas dolog volna.

Ugyanígy nyilatkozik a testvérek működéséről már jóval előbb IX. Gergely, aki azelőtt mint pápai követ sok éven keresztül szemtanuja volt apostoli munkálkodásuknak. Hugolin megválasztása után második hónapban levelet intézett Jordan rendfőnökhöz, amelyben a rend működését Szent Péter csodálatos halfogásával hasonlítja össze (Jean. 21.) és szintoly csodálatosnak találja az eredményt, mint mikor Péter az Úr parancsára hajójának jobboldalán kivetette hálóját. IX. Gergely ép azért már biboros korában minden alkalmat megragadott, hogy rendünk részére minél több városban zárdát biztosítson.

Ezt tapasztaljuk Firenze-ben is. Domonkos már 1219-ben küldött ide testvéreket Bolognából és időközönként ő maga is megfordult ott. A testvérek itt kétszer cseréltek helyet, míg végre 1221-ben Hugolin közvetítésére megkapták a később oly híressé vált Maria Novella templomot.

Szentünk firenze-i tartózkodásáról két érdekes esetet jegyeztek fel írónk.

Amikor Domonkos először odajött, a testvérek templomának szomszédságában bizonyos Benedikta rossz életű nő lakott, akit botrányos élete következtében a gonosz lélek gyakran keményen megkínzott. A szerencsétlen végre is szentünk intelmére magába szállott és míg azelőtt alig volt néha pár napi nyugta, most egy évnél tovább semmi háborgatása nem volt a sátán részéről. Ez a nyugalom azonban nem vált neki lelki üdvére. Benedikta nem-

csak hogy lanyhaságnak adta át magát, hanem régi bűnös vágya is mindinkább feleledett benne.

Mikor szentünk egy év múlva ismét Firenze-be jött és ezt megtudta, azt kérdezte tőle, akarja-e, hogy az előbbi lelki gyötrelmei megújuljanak, vagy pedig, hogy azok híján lelke menjen tönkre. Benedikta azt felelte, hogy sorsát teljesen Isten akaratára és lelkiatyjának belátására bizza. «Én tehát» — mondá Domonkos — «arra kérem az Istent, hogy azt tegye veled, amit ő szent bölcsességében reád nézve legüdvösebbnek talál». Pár nap múlva a sátán ismét gyötörni kezdte, de bűnhődése már nem kárára, hanem lelki hasznára vállott.

Ugyanez a Benedikta keservesen panaszkodott az egyik firenze-i papra, hogy haragszik rá, mert tiszteli a testvéreket. Az illető ugyanis az utóbbiakat ki nem állhatta, mert át kellett engednie nekik templomát. Domonkos erre csak azt jegyezte meg: «Leányom, légy nyugodt, mert az a pap, aki most téged üldöz, nemsokára közibénk jön és nagy hasznára lesz a rendnek».

Hugó Sesta valóban kiváló tagja lett a rendnek; de érdemekben felülmúlták őt Salernói János és Palea Miklós, akiket Domonkos odaküldött zárdaalapítás végett. Mindkettő kiváló életszentségű férfiú volt. IX. Gergely őket szemelte ki arra, hogy a toscanai apátságokban ellanyhult szerzetesi fegyelmet megújítsák; Jánost pedig külön azzal is megbízta, hogy bizonyos Paterno Fülöp főeretneket és követőit lehetetlenné tegye. Hogy mily veszedelmesek voltak ezek itt is, kitűnik abból, hogy később Veronai Szent Péternek valóságos csatát kellett velük Firenze-ben vívni. Az odavaló zárda különben gyorsan felvirágozott. Palea Miklós innét terjesztette el a rendet, mint provinciális Olaszország közép és déli részeiben.

Ilyen volt Szent Domonkosnak és fiainak működése nemcsak Olaszországban, hanem egyáltalán mindenütt, ahol letelepedtek. Amit IV. Ince pápa pár évtizeddel később mondott a rendről, az elsősorban rájuk alkalmazható: «A prédikáló testvérek rendjét az isteni gondviselés az egy-

ház elerőtlenedésénél támaszul adta. A testvérek hasonlítanak a közös igáslóhoz; mindig harcra készek az eretnekek gonoszsága ellen; készek arra, hogy a megtévedetteket megtérítsék, a zsarnokok erőszakoskodását megtörjék, az általános egyház terhét magokra vegyék; de különösen, hogy a főpásztorok segítségére legyenek.»

HARMINCEGYEDIK FEJEZET.

Domonkos hatodik római útja. A második nagykáptalan Bolognában.

A szentekről sokan azt hiszik, hogy egyoldalúak és hogy kevés a gyakorlati érzékük. Ez nem áll. Nem tagadjuk, voltak köztük is túlságos idealisták; de általában véve az életszentség sohasem volt akadály a életrevalóságnak, hanem inkább tisztítja, tökéletesíti azt. Mutatják ezt a kotásaik és nemkülönben az is, hogy a világ urai sokszor messze földről fordultak hozzájuk tanácsért és legszivesebben azt követték. Itt csak Szent Bernátra és sienai Szent Katalinra utalunk. Róluk ugyan nem mondhatja senki, hogy nem tüntek ki a szemlélődésben, de szintoly kiválóak voltak mindketten a legbonyolultabb politikai ügyek elintézésében is.

Ilyennek találjuk Domonkost is a maga hivatásában. A szüntelen imádság és prédikálás mellett sem feledkezett meg rendi ügyeinek elintézéséről. A római Kuriánál levő ügyeket lehetőleg személyesen szokta elintézni és innen van, hogy III. Honóriusnak rendünket érintő levelei közül alig van egy-kettő, amely szentünknek távollétében készült volna. Pedig ezek az iratok sokszor nem is vonatkoznak az egész rendre, hanem csak egyes zárdáira. Szentünk ismerte ezeknek a bajait is; a pápa pedig mindig kész volt a testvéreken segíteni, valahányszor ezeknek szükségük volt reá.

Lombardiában tartott missziói után Domonkos Rómába sietett. Megérkezését sűrű egymásutánban követik a pápai levelek; mi itt csak röviden jelezhetjük azok tartalmát.

Az elsőben (1220 dec. 8.) Honórius felhatalmazza szentünket mindazon rendtagok feloldozására, akik rendbelépésük előtt szabálytalanul vették fel az egyházi rendeket. Ezt követi négy más levél a párizsi rendház ügyében is, néhány hónappal később két újabb. December 31-én a pápa amiensi püspöknek és káptalannak jószágát köszöni a testvérek iránt és kéri továbbra is támogatásukat. Ugyanígy értelemben ír Honórius a medinai és a piacenzai püspököknek. Január 18-án a világ összes főpapjaihoz intéz hasonló tartalmú levelet; február 4-én és május 28-án pedig megismétli azt. Február 4-én megtiltja a fogadalmas testvéreknek, hogy más szerzetbe menjenek; május 6-án felhatalmazza őket, hogy szükség edetén szabad ég alatt is misézhessenek. Ugyanebből az időből még három más levelet ismerünk, amelyekben a pápa a prouille-i és sansistói apácáknak tett adományokat megerősíti.

Rómában való időzése alatt Domonkos utoljára találkozott régi jóbarátjával, Fulko toulouse-i püspökkel. Az ő személyében, mondja Lacordaire, összpontosult mindama kedves emlék, amely szentünket Languedoc-hoz fűzte. Mily édesnek és boldognak kellett ép emiatt lenni a két férfiú találkozásának Rómában. Szívük forró vágyát, amiről annyi tervet szőttek, Isten nem remélt sikerrel koronázta; az apostoli szellemnek megújrodása az egyházban mint valóság állott előttük a prédikátorok rendjében, amely rohamosan terjedt Európának egyik végétől a másikig. A tudat, hogy nekik oly nagy részük van ebben az alkotásban, korántsem töltötte el lelküket kevélységgel, hanem épen olyan örömmel, mint amilyen fájdalommal telt el szívük azelőtt az egyház annyi vérző sebének láttára. Mindketten fáradhatatlanok voltak ezen sebek orvoslásában, mert ebben Isten akaratát ismerték fel. Nincs semmi a földön, ami az embert élete alkonyán ennél inkább meg-

nyugtatná, különösen akkor, ha ezt barátjával is közölheti, aki neki hú társa volt Isten szolgálatában.

Domonkos és Fulko felhasználták ezt az alkalmat, hogy a toulouse-i egyházmegye részéről a rendnek átengedett tizedadómányt írásbelileg is rendezzék. Szentünk ebben végleg lemondott a rendet megillető jogáról, aminek kárpótlásául a püspök a fangeaux-i egyház javadalmát adta a prouille-i zárdának. Az erről szóló okmányon szentünk pecsétje látható, amelyre képe van vésve rendi ruhában és vándorbottal kezében. A tojásalakú pecsét szélén pedig a jellemző szavak olvashatók: S. D. ministri Praedicationum. — Domonkos az igehirdetés szolgájának pecsétje.

Fulkoval való találkozás után Domonkos nemsokára elhagyta Rómát és Bolognába ment. Útja Orvieto felé vezetett, amelynek közelében Bolsena nevű község fekszik. Szentünk itt rendesen pihenőt szokott tartani egy egyszerű polgárembernél, aki őt mindig szívesen látta házánál. Ezért az Isten csodálatosan megjutalmazta őt Domonkos halála után. Történt ugyanis, hogy Bolsena határára rettenetes jégvihar zúdult alá, amely a környéknek összes szőlőit tönkre tette. Az általános pusztításnál csak a mi emberünk szőlője maradt menten és pedig úgy, hogy a vihar közepette a lakosság láttára megjelent szentünk alakja a levegőben és védőleg kiterjesztve tartá köpenyét a szíves vendéglátó szőlője felett. Ennek emlékére a szegény ember háza mindig tárva maradt az arra utazó testvéreink részére, még az utódainál is.

Innét továbbhaladva Viterbóban és Siénában már saját fiaihoz szállhatott. Hasonlóan Firenze-ben is, ahol valamivel tovább időzött és prédikációival több jeles tagot szerzett a rendnek. Nagy öröm várt reá Bolognában. A pünkösdi ünnepekre ugyanis ide gyülekeztek egyetemes káptalanra az összes zárdák kiküldöttei. Magukkal hozott jelentéseik a legjobbak voltak. A múlt évben tartott káptalan óta a testvérek és kolostorok száma örvendetesen gyarapodott. A főiskolák nemzetközi viszonyánál fogva ezekből a legtávolabbi országok

ifjai is jelentkeztek a rendbe, a szentszék pedig megragadott minden alkalmat, hogy azok segítségével a rendet hazájukban letelepítse. Így küldhetett Domonkos már 1220-ban egy dániai testvért Crescent Gergely bíborossal Svédországba, aki ugyanott Sigtuna városban zárdát alapított. Ahol pedig a testvérek egyszer megjelentek, ott hamarosan elterjedtek az egész országban. A pápai jóváhagyás után egy évtized sem kellett és a rend máris erős gyökeret vert nemcsak Európa katolikus országában, hanem azontúl Ázsia és Afrika egyes részeiben is.

Ily nagyarányú kiterjedés mellett lehetetlenné vált a rend kormányzását egy embernek ellátni. A bolognai káptalan ezért tartományokra osztotta a rendet és ezek mindegyikének élére egy főnököt állított ugyanazon hatáskörrel, amellyel az általános rendfőnök birt az egész rend felett. Kezdetben nyolc ilyen provinciát alapítottak. A rendalapító iránt való tiszteletből első helyre került a spanyol provincia; ezt követte a provence-i, vagyis dél-franciaországi tartomány, ahol a rend kezdetét vette; harmadik helyre került a tulajdonképeni francia tartomány, utána a lombardiai, ezután pedig a római tartomány következett. Hatodik helyet foglalt a német tartomány, amelynek akkor még alig volt egy-két kolostora, de annál több és jelentősebb rendtagja. Az utána következő magyar és angol provincia területén pedig még nem is létezett zárdá; de a káptalani atyák már létezőknek vették és mindjárt ki is jelöltek néhány testvért, akik a rendet ott elterjesszék. A szándékot pedig, amely őket erre indította, megítélhetjük a «Vitae Fratrum»-nak ezen adatából.

«Mielőtt a testvérek ezen tartományokba jöttek, ahol jelenleg Isten segítségével annyi lelki jót művelnek, a következő eset történt. Két testvérhez, aki útban volt Bologna felé, egy ismeretlen futár csatlakozott és útjuk célja felől tudakozódott. A testvérek azt felelték neki: «Bolognába megyünk a nagykáptalanra». Az idegen erre újból kérdezte, hogy miről lesz ott szó. «Arról» — volt

a válasz — «hogy a testvérek közül kik és a világ melyik tartományába menjenek prédikálni.» «És mennek majd Magyarországra vagy Görögországra is?» — hangzott megint a kérdés. «Mennek oda is, sőt Isten segítségével minél többen» — mondta a két testvér. A futár erre nagyot ugrott a levegőben és dühében e szavakra fakad: «A ti rendetek megszégyeníti bennünket». — És ezzel, akárcsak a füst, eltűnt A testvérek pedig Bolognába érkezve mindent hiven elmondtak Szent Domonkosnak és társaiknak, akik ott az Úr nevében a káptalanon megjelentek.»

Ez a történet szép jele a Bolognában egybegyült testvérek bizakodó hangulatának. De hogy annak a különös futárnak a jóslata beteljesedjék, Domonkosnak nagyon meg kellett válogatnia az új tartományfőnököket, mert ezektől függött nagyrészen a rend felvirágzása. S ebben neki valóban szerencsés keze volt. Csak Jordanus példájára akarunk rámutatni, aki a lombardiai tartomány perjele lett. Ez volt akkor a rend legnépesebb provinciája, tagjai között számos nagytekintélyű férfiút ismerünk. Ide tartozott a bolognai kolostor és szentünk még sem innét jelölt ki valakit a provincia élére, hanem Jordanust, aki német származása mellett aránylag véve még nagyon fiatal volt és a rendben is alig töltött még többet másfél évnél. Ha Domonkos mégis őt szemelte ki a fontos állásra, azáltal jelét adta rendkívüli emberismeretének és mintegy előre jelezte Jordanusnak párját ritkító tevékenységét a rend terjesztésében.

Kitünően feleltek meg hivatásuknak a többi rendtartományi főnökök is. Minket itt leginkább a magyar provincia sorsa érdekel, ahová rendalapítónk Pál testvért küldte a rendet megszervezni. Ez is egyike volt azon lelkes férfiaknak Bolognában, akik nem átallották fényes állásukat szegény szerzetesi ruhával felcserélni. Rendbelépése előtt az egyetem hírneves jogtanára volt, 1221-ben pedig — jöllehet magyar ember volt — a bolognai kolostor perjele lett. Amikor tehát Domonkos arra gondolt, hogy magyar földön is megtelepíti a rendet, tervének kivitelére

Pálnál nem kínálkozhatott alkalmasabb férfiú. A káptalan befejezése után Pál azonnal útnak indult hazánk felé. Kezdetben itt a testvéreknek sok nehézséggel kellett megküzdeniök, amiről a következő történet tanuskodik.

A magyarokhoz küldött testvérek közül ketten ép akkor érkeztek egyik községbe, amikor a nép templomban misét hallgatott. Ennek végeztével az emberek hazamentek, a sekrestyés pedig bezárta a templomot anélkül, hogy valaki ügyet vetett volna az ott álldogáló két testvérré. Mikor így étlen-szomjan az Isten háza előtt várakoztak, arra ment egy halász, akinek szive megesett az idegen öltözetű barátokon. De mert szegény volt, mindjárt nem merte meghívni őket és azért előbb hazasietett és így szólt feleségéhez: «Bárcsak volna valamink, amivel azt a két szerzetest, akik a templom előtt állnak, megvendégelhetnénk!» «Van egy kis köles» — felelt az asszony — és mikor férjének nógatására megnézte az erszényt, két rézpénzt is talált benne. «Eredj hát gyorsan» — mondá neki az ember — «és végy rajta kenyeret és bort, azután készíts köleskását és halat». Maga pedig visszafordult a két szerzetesért, akik még mindig ott álldogáltak az előbbi helyen és asztalához hívta őket. Mondanunk sem kell, milyen hálásan fogadták a meghívást és miután a szerény, de szeretetnyújtotta ebédnél felüdültek, áldást mondtak a szegény halász házára. És a hitből fakadt áldásnak oly csodálatos volt a foganatja, hogy az erszényből nem fogyott ki a pénzdarab mindaddig, amíg a vendéglátó halász jómódhoz nem jutott és hozzá fiúörököst nem kapott. Emiatt emberünk nagy tisztelője maradt a testvéreknek és portája mindig nyitva állott előttük.

Ennél is több nehézség várta a testvéreket a kunoknál. Tudjuk, hogy ennek a pogány népnek megtérítése mennyire szívéhez nőtt Domonkosnak és mennyire óhajtott személyesen hozzájuk menni, hogy nekik az evangéliumot hirdesse. Mennyire örülhetett most, hogy egyelőre fiait küldheti oda, amíg végre maga is utánuk indulhat. Búcsúzásuknál is ezt hangsúlyozta előttük, miért is

azok minél előbb igyekeztek atyjok kívánságának eleget tenni. Vállalkozásuk azonban roppant terhes volt.

Mikor a testvérek első ízben mentek a kunokhoz prédikálni, hihetetlen sok nyomorúságot álltak ki közöttük és nemsokára elkergették őket. A második kísérletüknek már örvedetesebb lett az eredménye. Misszionáriusaink sok viszontagság után Dnjeper folyónál akadtak az idestova kóborló kunokra. Itt szintén mindenféle nélkülözésben és szenvedésben volt részük, sőt kettőt közülök meg is öltek. De végre mégis győzött a testvérek önfeláldozó hite és kitartása. Először bizonyos Boris nevű fejedelmüket térítették meg családjával együtt; ennek halála után Membrok vezérüket nyerték meg a hitnek körülbelül ezer alattvalójával; míg végre hosszú évtizedeken át tartó apostolkodás után az összes magyar területen lakó néptörzseket sikerült megtéríteni. Első magyar rendtársaink ezenkívül igen áldásosan dolgoztak az oláhországi szakadárok, továbbá a horvátországi és boszniai eretnekek megtérítésén is.

Hathatós segédkezet nyújtottak ebben magyar testvéreinknek más nemzetbeli társaik. A középkor nem ismert semmiféle válaszfalat, ha a hit érdekéről volt szó. Ez az együttműködés tette lehetővé, hogy a rend oly gyorsan elterjedt és nagy sikert aratott hazánkban. S ha mindamellett alig maradt reánk több pár sornál ezen dicső mult nagyjairól; ez csak annak a jele, hogy elődeink érdemeinél csak szerénységük volt nagyobb. Így háritották magyar testvéreink Isten után Szent Domonkosra a hit terén elért hőditásaikat, akinek közbenjárására megszámlálhatatlan sok csoda történt a magyarországi kolostorokban. Holta után itt éreztette leginkább mennyei hatalmát, ahová életében annyira kívánczozott, de el nem mehetett.

HARMINCKETTIK FEJEZET.

Domonkos betegsége és halála.

A második rendi káptalan után Domonkos Velencébe ment, hogy Hugolin bíborost felkeresse. Hugolin itt elsősorban a keresztes vitézek Szentföldre való átszállításával volt elfoglalva; de ugyanakkor a buzgó főpap állandóan ügyelt arra, hogy a felsőolaszországi politikai és vallási viszályokat megszüntesse. Legjobb segítőtársai voltak ebben Domonkos és lelki fiai. Ez indította Hugolint arra, hogy mint pápai követ templomot és zárdát szerezzen nekik mindama helyeken, ahol ezt a hit és béke érdeke megkívánta. Viszont ez ösztönözhetette szentünket is arra, hogy a rendnek ezen kiváló jóttevőjét a nagykáptalan határozatairól mielőbb értesítse és a legközelebbi teendőket úgy magára, valamint rendjére nézve is a bíborossal megbeszélje.

Ezenkívül szentünk érezhette azt is, hogy életének napja már alkonyat felé közeledik. Pár nappal velencei útja előtt egyik este imádság közben olyannyira erőt vett rajta a mennyei honvágy, hogy elragadtatásba esett és könnyek között kérte az Urat, szabadítsa meg már lelkét roskadozó testének bilincseiből. Ekkor megjelent neki egy kimondhatatlan szépségű ifjú és azt mondta neki: «Jöjj, szerelmesem, jöjj az öröm honába!»

Domonkos akkor ötvenegyedik évében volt. Életkora tehát távolról sem volt olyan előrehaladott, hogy még évtizedekig el nem élhetett volna. De ereje a sok bőjt, virrasztás és temérdek munka közt mégis felmorzsolódott. Utolsó éveinek szemtanui két ízben tesznek említést betegségről. Különösen súlyos természetű volt az a baj, amely őt 1220-ban Milanóban érte utól. Domonkos mindamellettnem változtatott életének szigorúságán és felgyógyulása után legkevésbé sem kímélte magát. A lelki

buzgóság gyakran elfeledteti a szentekkel testi szervezetük romlatagságát és mindig csak előre sarkalja útjukon, míg a halál meg nem állítja őket. De azért a halál még sem váratlan reájok nézve.

Mindjárt azután, hogy az Úr oly édesen meghívta a mennyei boldogságra, Domonkos ellátogatott néhány fiatal paphoz, akiket különösen kedvelt. Mielőtt búcsút vett volna tőlük, a halálról és a világi örömök megvetéséről szólott hozzájuk és azután kijelentette előttük, hogy nemsokára meghal. «Most még egészségben látok engem, de még mielőtt Nagyasszonyunk ünnepe itt lenne, én már nem leszek a földön». Ilyen előérzettel ment ő Hugolinhoz is és alighanem ez volt az oka, amiért már július végén Milanón át visszatért Bolognába, nagy nyári hőség közepette.

Hazaérkezve a zárda perjelével és gondnokával a rend ügyeiről késő éjjelig beszélt. Radulphus látván szentünknek rendkívüli kimerültségét a hosszú utazás következtében, arra kérte, hogy nyugodjék le és ne keljen fel az éjjeli karimára. Domonkos azonban pihenés helyett a templomba ment imádkozni, azután pedig a többiekkel együtt jelen volt a Matutinumon. Ennek végeztével erős fejfájásról panaszkodott, amivel egyúttal erős láz és vérhas is jelentkezett. Ez is vitte őt a sírba.

Fiai aggódó szeretettel ápolták. A cellában, ahová vitték, most sem akart az ágyon feküdni, hanem egy földre terített gyapjútakarón. Fájdalmait, mint máskor, most is türelemmel viselte; sem panaszt, sem sóhajtozást nem hallatott, sőt szüntelen vidámnak és nyájásnak mutatkozott. A testvérek orvosokat hívtak hozzá; de ezek sem tudtak rajta segíteni és szomorúan jelentették ki, hogy a beteg állapota reménytelen. Domonkos maga is tisztában volt azzal, hogy végórája elközelgett, azért a rövid időt, amely még neki adva volt, fiainak épülésére igyekezett fordítani.

Szeretete mindenekelőtt a rend ujoncainak szólott. Ők voltak az elsők, akiket mindjárt Matutinum után

látni kívánt és atyai szavakkal buzdított Isten szeretetére, a rend iránt való hűségre és a szabályok pontos betartására.

Ezután a zárda tizenkét idősebb testvérét hívatta magához. Ezeknek jelenlétében egész életéről általános gyónást végzett Ventura perjelnek. Amikor ez megtörtént, odafordult a többi jelenlevőkhöz és így szólott hozzájuk: «Isten kegyelmével mindeddig megőriztem testem és lelkem tisztaságát. Ha azt akarjátok, amint kell is, hogy az bennetek is sértetlen maradjon, óvakodjatok különösen a fiatalabb nők bizalmas társalkodásától. Ez ugyanis felette veszedelmes főleg azokra nézve, akik az erényben még nem érettek egészen. Az élet tisztasága kedvessé teszi Isten szolgáját Krisztus Urunk előtt, méltóvá a nép bizalmára és erőt kölcsönöz szavának. Szolgáljatok tehát az Úrnak a lélek buzgóságával, szeressétek és terjesszétek a kezdő rendet, legyetek állhatatosak az életszentségben és törekedjete arra az erények gyakorlása és a rendszabályoknak hű betartása által».

A jelenlevő testvérek mély meghatottsággal hallgatták atyjoknak szívből jövő intelmeit. Tizenhárom évvel később, Domonkos szenttéavatásánál, Ventura perjel esküvel megerősített vallomásában kijelenti, hogy egész életében nem látott senkit, noha sok jó szerzetest ismert, aki erényesebb lett volna szentünknél és nem hiszi róla, hogy valaha halálos bűnnel szennyezte be lelkét. Venturának ezen nyilatkozatával teljesen megegyezik Domonkosnak következő vallomása, amelyből kitűnik, az ő gyengéd lelkiismerete mily szigorúan figyelt nemcsak arra, hogy a tudatos hibákat elkerülje, hanem még az emberi természettel együtt járó indulatok megfékezésére is.

«Ugyanakkor» — mondja Jordanus — «amikor a testvérek előtt szűztisztaságának sértetlenségét megemlítette, hozzátette azt is, hogy ebben még sem sikerült neki teljesen elkerülnie a természet gyarlóságát, mert a fiatalabb másneműek beszéde kellemesebben hatott reá, mint az öregebbeké.» Nehéz lenne eldönteni, hogy mit csodáljunk inkább szentünknek ezen önvallomásában: gyermek-

ded őszinteségét, vagy pedig lelki fiainak ártatlanságáért aggódó szorgoskodását. Így csak egy szent beszélhetett, akinek a liliomi erény volt legföltettebb kincse. Hogy mennyire vigyázott arra, azt mutatja alázatossága, amely tudvalevőleg a tisztaságnak legbiztosabb őre. A gondolat, hogy tisztaságáról tett vallomásával vétett talán az alázatosság ellen, megdöbbsentette egy pillanatra. Hogy ezt jóvátegye, halkán odaszólt Venturához: «Testvér, én vétkeztem, hogy szüzességemről a testvérek előtt nyíltan beszéltem; erről nem kellett volna szólnom».

Jóllehet az orvosok előre lemondtak Domonkos felépüléséről, bánkódó fiai mégis mindent megkísérlettek, hogy drága életét megmentseék vagy hogy legalább némi könnyebbülést szerezzenek neki. Látván, hogy baja napról-napra rosszabbodik, kivitték őt a Mária del Monte nevű zárda közelében levő szőlőbe üde levegőre. Mihelyst felértek a hegyre, oly erős lázroham támadta meg a beteget, hogy halála minden percben várható volt. Amikor szentünk észrevette a testvérek aggodalmát, magához hívatta Venturát és vele körülbelül húsz más rendtársat. Bár végsőkig el volt gyengülve, fiainak jelenléte mintha új erőt öntött volna belé, hogy őket még egyszer megvigasztalja és kötelességükre intse. Állapota nem engedte, hogy felüljön és így csak fekvé mondotta el a beszédet, amelyről tizenhárom évvel később Ventura azt vallja, hogy soha életében ennél fenségesebben és meghatóbban nem beszélt. Valószínűleg ekkor rebbentek el ajkáról azon emlékezetes szavak, amelyeket testamentumának neveznek. «Szeretteim» — mondotta szentünk — «m az örökségem, amelyet reátok hagyok. Lakozzék bennetek a szent szeretet; maradjatok alázatosak és őrizzétek meg a szent szegénységet.» S hogy lássák, mily komolyan kívánja tőlük különösen az utóbbi erénynek gyakorlását, azért Isten és a maga átkával fenyegette meg a búcsúzó atya mindazokat, akik rendjében a szent szegénységet földi javakkal beszennyezni merészelnék.

Szeretett fiainak jövőjéről való ilyen gondoskodása

után szentünk gondolatai magára terelődtek és arra kérte a perjelt, hogy lássa el a haldoklók szentségeivel. Alighogy Ventura ezt a kívánságát teljesítette, a testvérek arról értesültek, hogy Maria del Monte plébánosának eltökélt szándéka őket megakadályozni abban, hogy atyjuk halála után testét a Szent Miklós zárdába vigyék, mert ő a kincset a maga templomának akarta biztosítani. A plébánosnak ezen szeretetlen és kegyeletsértő nyilatkozata méltó felháborodást keltett bennük. Ugyanígy érzett Domonkos is. Halála után csakis fiainál akart nyugodni, azért arra kérte őket, hogy vigyék egy másik szőlőbe, ahonnet azután szabadon hazaszállíthatják tetemét.

A testvérek aggódva néztek egymásra szentünk ezen kijelentésére, mert attól tartottak, hogy útközben meg talál halni. De másrészt mégis teljesíteni akarták kívánságát és hazavitték a Szent Miklós zárdába. Itt aztán Moneta testvér cellájában helyezték el és ugyancsak az ő tunikáját adták reá, mert saját lakóhelye és váltani való ruhája nem volt.

Ami ezután következett, az a haláltusának fájdalmas órája volt. Fiai síró zokogással vették körül haldokló atyjukat, maga pedig epedve várta megváltását, égi jutalmát. Mellette térdelt Radulphus, kendővel törülgetve homlokáról a hideg halálverítéket. A mélységes csendet csak a testvérek elfojtott zokogása töri meg időközönként. Amikor Ventura látta, hogy utolsó pillanata már közeleg, föléje hajolva ezeket mondá: «Szent atyánk, te tudod, mily elhagyatottság vár reánk. Maradj azért hú hozzánk, emlékezzél meg rólunk az Úr színe előtt!» Domonkos vigasztalólag felelt: «Ne sirjatok, ne ejtsen kétségbe titeket távozásom. Ott, ahová megyek, inkább hasznokra leszek, mint ezen a földön lehetnék». Azután égre emelt szemmel folytatá: «Szent Atyám, mert örömmel teljesítettem akaratodat és gondosan megoltalmaztam azokat, akiket reám bízál, most viszont Neked ajánlom mindnyájukat; tartsd és őrizd meg őket!»

Kevéssel azután utoljára szólalt meg. «Kezdjétek!» —

mondá és fiai megkezdték a Proficiscere-t, ezt az örökkévalóságba bevezető fenséges imát. A haldokló csendben mondta utánuk; már csak ajkai mozogtak, hangja elállott. A testvérek szenvedő tekintete kísérte atyjuk minden mozdulatát. Mikor imádságuk azon szavakhoz ért: «Jöjjetek segítségére Istennek szentjei, Urunk angyalai fogadjátok és vezessétek őt a Magasságbelinek színe elé!» Domonkos ég felé emelte mind a két kezét és lelke Istenhez szállt. Történt pedig ez 1221. augusztus 6-án, pénteki napon, délben.

Ugyanaz napon és órában a bresciai kolostor perjele, Guala, a templomban volt, ahol fáradságtól álomba merült. Szendergése közben úgy tetszett neki, mintha nyilást pillantott volna meg az égen, amelyből két hágcsó ereszkedett le a földre. Az egyik hágcsónak a végét az Úr Jézus, a másikat pedig szűz Mária tartotta, míg az angyalok fel és alá szálldogáltak rajtuk. Lent a két hágcsó között szék volt, azon ülő helyzetben emberi alak fejére huzott csuklyával, amint ez a testvérek temetésénél szokás. Egyszerre mind a két hágcsó a széken ülővel együtt az ég felé kezdett emelkedni. Amikor a felszálló angyalok éneke között az égbe jutott, annak nyílása bezáródott és a látvány is véget ért.

Felserkenve álmából, Guala azonnal Bolognába sietett, habár nem sokkal azelőtt súlyosan beteg volt és ennek következtében még mindig gyengének érezte magát. Odaérkezve pontosan megtudakolta szentünk halálának körülményeit és meggyőződött arról, hogy az ugyanazon napon és órában történt, amelyben neki az a látomása volt Bresciában. Később, már mint püspök, Domonkos napján Bolognában a kar közepén ő maga énekelte el látomásáról szóló antifonát nagy áhitattal és gyakran elbeszélte a testvéreknek a vele történetet.

Rao testvér abban az órában mondott szentmisét a nagy beteg Domonkosért, amelyben az meghalt. Elragadtatásában fényes koronával a fején, paradicsomi szépségű vidéken elhaladni látta. Látomása szintén egy antifonában

nyert megörökítést, amelyet ugyancsak Rao szokott el-
énekelni Szent Domonkos ünnepén Bolognában.

Mindezek az apró jelentések hű visszhangjai azon általános meggyőződésnek, amelyet szentünk halála keltett a lelkekben. Mindazok, akik valaha látták és vele érintkeztek, meg voltak arról győződve, hogy Urához Istenéhez ment fel, akit oly hűségesen szolgált teljes életében. Így éreztek mindenekelőtt fiai mint rendkívüli erényeinek közvetlen szemtanúi. Megható jele volt ennek az a vaslánc is, amelyet szentünk évek hosszú során át ágyéka körül viselt önsanyargatásból. Halála után Radulphus oldotta le azt a testéről és sokáig drága ereklyeként őrizte, később pedig Jordanus rendfőnököt ajándékozta meg vele.

Szentünk halálának hirtelen villámgyorsasággal terjedt mindenfelé. A részvét általános volt. Legméltóbb kifejezést adott ennek Hugolin biboros, aki nem átalotta a rekkenő nyári hőségben magas kora mellett személyesen megjelenni a temetésen. Eljövetele a testvérek nagy vigasztalására szolgált és Ventura nem ok nélkül mondja, hogy az árván maradt rendtagok az Isten jóságának és gondviselésének különös jelét látták váratlan megérkezésében. A biboroson kívül még ott volt meráni Berchthold, aquilejai pátriarka, előbb kalocsai érsek; ezenkívül még sok más püspök, apát és népsokaság.

A gyászmisét és a temetési szertartást maga a biboros végezte. Ez a fényes tisztesség annál illőbb volt a drága halott emlékéhez, mert azt a legtisztább kegyelet sugallta. A gyászoló közönség osztozkodott a kegyeletben és eleinte mély szomorkodással, végre pedig megkönnyebbült szívvel állta körül a ravatalt. Úgy mondják, hogy Domonkos lelki vidámsága, amely életében állandóan körülragyogta homlokát, koporsójából csodálatos édességgel és békével árasztotta el az ott levőket. Ugyanezt érzik ma is mindazok, akiknek alkalmuk volt Bolognában megfordulni és szívük keserűségét sírjánál elpanaszolni.

Amikor a gyászmise véget ért, a testvérek Atyjuknak hült tetemét egyszerű fakoporsóba tették és hosszú vas-

szögekkel elzárták ezt. Erényeinek illatán kívül balzsam vagy más illatszer abban nem talált helyet. A koporsót azután elhelyezték egy mély sírban, melyet a templomban ástak és erős kőboltozattal láttak el. A boltozat fölé egy vastag kőtáblát helyeztek, nehogy valámi avatatlan kéz a szent ereklyéhez férhessen. A köre írást nem véstek — emléket oda nem állítottak. Így került Domonkos a szó szoros értelmének fiainak lábai alá, amint azt maga halála előtt elrendelte.

Közvetlenül a temetés előtt, amikor a testvérek a holttestet a templomba hozták és könnyek között a halottak zsolozsmáját mondták, odajött a bolognai szent Katalin zárdának Albert nevű perjele, akit Domonkos életében gyengéden szeretett. Megjelenése pár pillanat alatt a testvérek kesergését örvendetes hálaimává változtatta. Albert ugyanis meghatottságában odarohant meghalt barátjához és elhalmozta csókjaival. S mindaddig fel nem kelt mellőle, amíg a maga kimulása felől felvilágosítást nem kapott tőle. Erre örömmel sietett a ház perjele felé s azt mondta neki: «Jó hírt mondhatok, prior atyám! Domonkos mester megölelt engem és arról biztosított, hogy még ez évben én is az Úr Jézushoz mehetek.»

Albertnek ez a kijelentése valóban jó hírnek bizonyult; lelke még az évben szállt fel Üdvözítőjéhez. Ez a jelenet ugyancsak az Ég felé ragadta az árvaságukon búsuló testvérek tekintetét.

HARMINCHARMADIK FEJEZET.

Szent Domonkos egyénisége.

Szent Domonkos atyánkról nincsen eredeti képünk. Ami reánk maradt a multból, az kivétel nélkül későbbi keletű. Ezek között kétségtelenül első helyet foglalja el Fra Angelico gyönyörű festményei. Ecsetét nemcsak lángelméje és gyengéd fiúi szeretete ihlette meg; hanem azon-

felül lehetőleg híven kívánta megörökíteni szentünknek alakját, amilyennek őt kortársai ismerték és irataikban élénk állítják. Különösen becses erre nézve Cecilia nővér következő adata.

«Domonkos atyánk termete közepes, testalkata kevésbé erős volt. Arcát szép, gyenge pir borítja, haja és szakála hirtelen szőke, szeme szép. Homlokán valami szokatlan, tiszteletet parancsoló és vonzó fény ragyogott. Vidám, kedves volt mindig, hacsak felebarátja szenvedése miatt a részvét és fájdalom nem vett erőt rajta. Keze szép, vékony; hangja erős és mégis kellemesen csengő volt. Hajkoronája teljes maradt mindvégig és csak kevés ősz szál fehérítette azt életének alkonya felé.

Ezen kimondottan női lélekre valló és csak a külsőre vonatkozó megfigyelést kiegészíti a kitünő emberismerőnek, boldog Jordanusnak a következő közlése: «Domonkos az erénynek oly mértékét és az isteni szeretetnek oly magas fokát egyesítette magában, hogy első pillantásra is fel kellett ismerni benne Isten kegyeltjét. Lelkinyugalmát nem zavarta meg semmi, hacsak nem a szájalom mások szenvedése iránt. Arca nyájas volt, haragot nem lehetett azon látni, de vonásai annál többet árulták el szíve jóságából és lelke vidámságából. Homlokáról bizonyos fény áradt, amellyel mindenkit, aki ránézett, megnyert és tiszteletre kényszerített. Modora egyszerű és mesterkéletlen volt, mindig egyenes uton járt, őszinteségéhez kétszínűség árnyéka sem férhetett. Szavaiban és tetteiben mindig az igazi apostol képét mutatta».

«Vir apostolicus», ez volt valóban Domonkos; ez a két szó legjobban összefoglalja egész életét. Apostolkodásra hívta őt az Isten; ez neki is mindenkor legfőbb óhaja, törekvése. Ezért ez az alapgondolat, amelyből ki kell indulnunk, ha életéről magunknak egységes képet akarunk alkotni.

A keresztény életfelfogásnak egyik főszabálya az, hogy az ember csak azon a pályán boldogulhat igazán, amelyre őt Isten hívta. Így van ez elsősorban a papi

pályán. «Senki sem tulajdoníthatja magának e tisztet» — mondja Szent Pál (Hebr. 5, 4.) — «hacsak Istentől nem hivatik.» Az apostol Isten követeként szerepel és erre Domonkost kiváltképen az tette alkalmassá, hogy Istentől való függését mélyen átérezte és elhatározásaiban mindenekelőtt Isten akarata szerint igazodott.

Láttuk, hogy már ifjú korában vigyázott arra, hogy «a gonoszság el ne változtassa értelmét» és a bűn következtében lelke fogékonyságát Istennek hívása iránt el ne veszítse. (Bölcs. 4, 11.) Erre a hitre vezethető vissza az a tulajdonsága is, hogy soha nem tolakodott előtérbe és mindig szívesen fogadta mások segítségét és tanácsát. «Az Úr egyiknek kinyilatkoztatja azt, amit nem közöl a másikkal; így látjuk ezt a prófétáknál» — emlegette nem egyszer szerzetes fiai előtt. Az elhamarkodás nem tartozott tulajdonságai közé. Életéből majdnem harmincöt évet töltött visszavonultságban, noha egész lénye cselekvés után vágyott. Ő azonban uralkodni tudott szíve hajlamain és megelégedett azzal, hogy a testi és lelki nyomorúságban levőkért nagyon sokat fohászokodott.

Végre az isteni gondviselés az albiak földére, jövő munkaterére vezette. Domonkos mindjárt tisztában volt Isten szándékával. Munkatársai nemsokára elszéledtek, de ő egy évtizednél tovább majdnem egyesegyedül küzdött a hit ellenségeivel. Útjáról semmi sem képes letéríteni. A följánlott püspökségeket époly határozottan utasítja vissza, mint amilyen türelemmel viseli ellenfeleinek bántalmait és fáradozásának látszólagos meddségét. Csak felülről jött sugallatra hallgatott, amikor a rend megerősítése után fiait oly váratlanul szerteszét küldötte és tevékenységének terét ő maga is elhagyta. Az emberek előtt meggondolatlanságnak, vakmerőségnek tünt fel ez az elhatározása; ő azonban szilárdan megmaradt mellette, mert biztos volt benne, hogy Isten így akarja. Viszont tudjuk azt is, hogy mennyire kívánczolt a pogányok közé menni. És vajjon mi tartja vissza ezen kedvenc tervének végrehajtásától, ha nem az a gondolat,

hogy még nem jött meg annak az ideje. A Gondviselés, amelyre szükség esetén testvéreit utasítani szokta, volt saját életének is a vezércsillaga.

Hogy valaki a világ világossága legyen, annak mindenekelőtt magának meg kell telni a világossággal, azaz mély bepillantást tennie az Isten titkaiba. Ezért nevezték régente a prófétákat «látóknak». Hogy ennek a természetfeletti látásnak részeseivé legyenek, a próféták sokáig visszavonultságban készültek hivatásukra, míg «az Úr szava lőn hozzájuk».

Domonkosnál ugyanezt tapasztaljuk és erre már régi életirói figyelmeztetnek. Anyjának látomásán kívül hosszú lelki magánya, az imának és a szent tudománynak szeretete előre jelezték, hogy Isten anyjának méhéből kiválasztá és hívta malasztja által igéjének hirdetésére. (Kol. 1, 15.) És szentünk hiven követé az isteni malaszt ösztönzését célja felé. A világi ismeretek kevésbé érdekelték, mert nem találta meg bennük azt, akit mindennekelett keresett, az Istent.

Annál jobban vonzotta az isteni bölcsesség. Ellentétben a «szerafikus» Szent Ferencsel, Dante — az igazság csodálatos szomjuhozásáért — «kerub»-nak nevezi Domonkost. Lelki világának az ész és nem a szív volt a főmozgatója.

Gazdag ismereteinek folytonos mélyítése mellett szentünk sohasem feledkezett meg akaratának kiműveléséről. A tudás nála nem öncél, hanem eszköz lelki életének tökéletesítésére. «Amit megtanult» — jegyzi meg róla szépen Jordanus — «azt nemcsak elméjével fogta fel; hanem egyszersmind szive melegével is átkarolta és az életbe átültette.» Ez azonban önmegtágadás nélkül lehetetlen. Ezért gyakorolta már fiatal korától fogva folytonosan az önfegyelmézést. Ez tette őt olyannyira urrá önmaga felett, hogy velencei Pál, aki sokat érintkezett vele, azt állíthatta róla: «Soha nem láttam haragosnak, izgatottnak vagy felháborodottnak sem utazásainál, sem betegségében. De tapasztaltam nem egyszer az ellenkezőjét, hogy

szorongattatásaiban örvendett és az ellenkezést türelemmel viselte». Pedig mennyi alkalmá volt csüggedésre; elkeseredésre vagy kifakadásra az eretnekek álnoksága, erőszakoskodása vagy az egyháziaknál észlelt visszaélések vagy botrányok miatt; erre azonban nem találunk példát életében. Nulla sanctum frangunt discrimina — nyugalmat semmiféle viszontagság nem volt képes megzavarni. (Resp. 4. in. Off.) A közmondásos spanyol önérzet benne alig nyilvánulhatott volna ennél nemesebb alakban.

Amilyen becses az akaraterő magában véve, époly veszedelmessé válhatik az a cselekvésben, ha nem párosul vele a kegyesség meg a szívjóság. Erre különösen szükség van az apostolnak, amint azt az Úr mondja: «Ime, én elküldelek titeket, mint a juhokat a farkasok közé». (Máté 10, 16.) Az anyagi világban a nyers erő a győzelem, de lelkiekben a kegyesség az elsőség. Ez mindenkit megnyer, amaz nagyon könnyen eltaszit. A szívjóság különben is ismertető vonása a keresztény jellemnek, ellentétben a pogányokéval. Szent Pál azon vádja, hogy szeretet nélkül valók (Róm. 1, 31.), közülök még a legjobbra is ráalkalmazható.

Szent Domonkos egyénisége egészen más. Hiven az Úr intelméhez, a könyörületességet előbbre helyezte az áldozatnál, azaz a végletekig menő igazságosságnál. (Máté 9, 16.) A szent hitért való lelkesedése nem tette kiméletlenné, hanem csak nagyobb szeretetre ösztönözte mások iránt. Ez indította arra, hogy a bűnösökért szüntelen imádkozzék és megtérésükért magát naponta vérig ostromozza. Különben is egész élete magán viseli szívjóságának a képét, amelyet Jordanus a következőkben foglal össze: «Veszületett tulajdonsága volt az örvendezőkkel örvendezni és a szomorkodókkal szomorkodni... A kegyeségtől túláradó egyénisége egészen embertársai lelki gondozására és a szenvedők vigasztalására adta át magát. Bárki közeledett hozzá, mindenki egyaránt szeretetének kitért keblére ölelt és amint maga mindenkit szeretett, viszont őt is kivétel nélkül szerették».

A lélek, amely ily rendkívüli mértékben telik meg Isten ilyen adományaival, mint ezt Domonkosnál látjuk, nem maradhat végleg a magányban; hanem a nyert kegyelmeket ösztönszerűleg mások javára óhajtja értékesíteni. Ezért olvassuk az apostolokról, hogy mihelyest «megtelének Szentlélekkel, kezdének szólani.» (Act. 2, 4.) Ez az igazság természete. Amint a világosság, úgy az is terjeszkedni akar, főleg ha oly lélekben vert gyökeret, amely telve jósággal mások iránt, nem riad vissza semmiféle áldozattól. Így ébredt fel Domonkosnál az osmai magányában az apostolkodás eszméje. «Már mint kánonok gyakran és nyomatékkal fohászzkodott Istenhez, hogy ajándékozza meg igaz szeretettel saját és embertársai üdvösségének hathatós munkálására. Mert ő csak úgy tartotta magát Krisztus méltó tanítványának, ha az Üdvözítő példájára maga is feláldozza életét mások megmentésére.»

Amiért szentünk itt könyörgött, ez az apostolság kegyelme a maga egész terjedelmében. Ő nem elégszik meg a rendes lelkipásztorkodással, erre Osmában is volt elég alkalmá; lelkében nagyobb áldozatra érzi magát lekötelve Krisztus iránt. Pogányokhoz akar menni, hogy ott az evangéliumot hirdesse. Ebben a gondolatban összpontosul életének legfőbb vágya.

«Az egyház szószéke» — mondja Lacordaire — «mindenkoron a világ legelső tanszéke volt és az marad is. Hozzá hasonlítva még a leghiresebb egyetemi tanszék is csak gyenge kárpótlás, vigasztalás azok számára, akik nem tudnak magasabbra felemelkedni.» Domonkos hivatását annál nagyobbra becsülte, mert lelkében az apostolok két fejedelmétől érezte magát arra felszólítva. «Menj és prédikálj» — így szólt hozzá Szent Pál megjelenésénél — «az Úr erre választott ki téged.» Szentünk ezért teljes erejével arra törekedett, hogy mindenben hű mása legyen isteni Mesterének. Szelleme szigorúan egyházas volt; az egyházi tekintélyt mindenekfelett tiszteletben tartotta, habár egyes előljárók világias magaviseletük miatt kevésbé

voltak arra érdemesek. Nyilvános működésében kezdetől fogva egyes kiváló egyházfők oldalán találjuk; rendjének alapítása után szintén ismeretes, mennyire igyekezett mindenben a szentszék utasításaihoz alkalmazkodni. Valószínű, hogy ép ez a gyengéd ragaszkodása az egyházas szellemhez volt egyik oka annak, amiért rendi törvényhozásában is lehetőleg hű maradt a régi szerzetesek szokásaihoz. Domonkos sohasem járt egyéni utakon, — jegyzi meg róla lekicsinylőleg egy újabb protestáns író. Reá nézve ez azonban csak dicsőség. Az egyházas szellem egyáltalán első kelléke az apostolkodásnak; ezt mondhatjuk különösen oly időre, mikor az eretnekek főtörekvése a papi tekintély letörése volt.

Domonkos külső megjelenésében ellensége volt a különködésnek. Modora egyszerű és mesterkéletlen volt. Mindig egyenes uton járt; szavaiban és tetteiben oly őszinte volt, hogy a kétszínűségnek vagy az alattomoságnak még csak az árnyéka sem fért hozzá. Az állhatatlanság ismeretlen volt előtte. Amit mondott, azt előbb Isten előtt komolyan megfontolta és így alig jutott abba a kényszerhelyzetbe, hogy kijelentésein változtasson. Sértő, hízeltő vagy hiábavaló szó nem hangzott el ajkairól. Arca, amely Szent Ambrus találó szava szerint titkos tolmácsa a szívnek, kortársainak egybehangzó állítása szerint a jó lelkiismeret vidámságának fényében ragyogott és ezen tulajdonságának oly lebilincselő hatása volt másokra, hogy aki csak meglátta, annak legott szívéhez nőtt.

Minden kiválósága mellett szentünk oly alázatos volt, hogy Vilmos apát eskü alatt azt vallotta, hogy sohasem látott embert, aki annyira megvetette a világ dicséretét és mindazt, ami arra vezet, mint Domonkos. A szitkot, az átkot és a gyalázást, amellyel az eretnekek illették, örömmel és türelemmel viselte, sőt ilyesmit ajándéknak, nagy megtiszteltetésnek tekintett. Végre azt is vallja róla, hogy önmagát semminek tekintette és nagyon megvetette. Ebben is az igazi apostolt ismerjük fel, aki nem magát, hanem Isten dicsőségét keresi és ezért kész

mindent elszenvedni. Az apostoli hivatással együttjáró önfeláldozásnak ez a legnehezebb követelménye és Domonkos oly tökéletességet ért el ebben, hogy jobban szeretett Carcassonne-ban, mint Toulouse-ban tartózkodni, mert itt sok tisztelője volt, amott pedig az albiak elkeseredetten üldözték.

Ez volna röviden szentünk hű képe, amint azt a korabeli írók megrajzolták. Erényeinek gazdagsága és életviszonyainak sokoldalúsága folytán képe bővelkedik különféle színekben, de amellet nem találunk rajta egy vonást sem, amely az összhangzatot sértené. Életének ez az összhangja elméjének kiváló éleslátására és akarátának nagy fegyelmélettségére mutat. Habozást, ingadozást nem ismert. A felismert apostoli hivatásától pillanatra sem tágit, hanem vaskövetkezetességgel dolgozik rajta élete fogytaig.

Igy küzdötte végig Domonkos életének nagy harcát; pedig ritka győző, aki seb nélkül kerül ki abból. Nála a legszigorúbb megfigyeléssel sem akadunk olyan fogyatkozásokra, amelyek életképének fényét némileg is elhomályosítanák. Ha mégis találkoztak egyházellenes írók, akik benne kegyetlen inkvizitort véltek felfedezni, ezekkel szemben a nagy férfiú nem szorul védelemre. «Mentegetésre» — mondja Lacordaire — «neki nincs szüksége, sőt az sértés volna reá nézve.»

A szenteknek kivétel nélkül Krisztus volt az eszményképük, mindnyájan az ő példáját igyekeztek megvalósítani életükben s mégis mennyi különbséget találunk köztük, ha összehasonlítjuk őket. Nekünk ezzel természetesen nem az a célunk, hogy szentünk érdemeit másokéval szembeállítsuk, — erről csak Isten ítélhet. Mi egyszerűen egyéniségének másoktól elütő vonásaira akarunk rámutatni, hogy ezáltal tökéletes képet nyerjünk sajátos alakjáról, valamint a benne működő isteni malaszt gazdagságáról.

Domonkoshoz ezen értelemben legközelebb állott kortársa és barátja, assisi-i Szent Ferenc.

Isten mindkettőjüket nagy kegyelmekkel ruházta fel; az egyház egyaránt magasztalja erényeiket és érdemeiket; szivük egyaránt hevült Istenért és egyházért. Alkotásukat, rendjüket két ikertestvérnek nevezhetjük, de egyéniségük és ennek varázsa és népszerűsége mindamelletts messze elüt egymástól. Domonkos elsősorban az ész embere, elhatározásait a következetesség és vasakarat jellemzik. Szent Ferencnél ellenkezőleg a szív, a kedély áll előtérben és érző lelkét a közvetlen benső meglátásból merített benyomások indítják. Neki ennél többre nem igen volt szüksége, mert inkább példával, mint tanítással akart hatni a világ hiúságába merült emberekre. Életútja ép ezért páratlanul szép, vonzó és eredeti. Vele szemben Domonkos élete sokkal több közös vonást mutat fel más szentekével. Ezt az egyformaságot magával hozta apostoli hivatása és ebben eredetisége nem kevésbé figyelemreméltó assisi-i kortársánál. Koruk, amely nemcsak a romantikát, hanem a hitet és annak önfeláldozásig menő védelmét is tudta érdeme szerint értékelni, egyforma tisztelettel hajolt meg a két nagy férfiú előtt és az egyház két fényes testvércsillagként ünnepelte őket. Így tünteti fel e két szentet már IX. Gergely pápa, mindkettőnek legjobb ismerője és barátja, Domonkosnak szenttéavatási bullájában. Nevük és emlékük ép ezért elválaszthatatlan, noha egyéniségük és útjaik messze eltértek egymástól.

Szentünk személyiségének megítélésére nem kevésbé érdekes, ha életét a többi szentekéhez viszonyítjuk.

Vannak kiválasztottak, akik egész életüket az isteni igazságok szemlélésében töltötték és hogy semmi sem zavarhassa őket szent elragadtatásaikban, elvonultak a puszták vagy kolostorok csendes magányába. Mások ellenkezőleg a tevékenységre adták magukat és részint a keresztény szeretet terén, részint pedig az evangélium hirdetésében csodálatos buzgóságot fejtettek ki. Voltak ismét olyanok, akiknek útja oly meredek, hogy emberfeletti szigorúságuk rémületbe ejti elpuhult természetün-

ket. Kevés példát találunk még a szentek soraiban is, ahol a benső élet párhuzamosan halad a külső tevékenységgel és mindkettőben egyenlő tökéletességben végződik.

Ezen kivételek közé sorozhatjuk Szent Domonkost.

Ha rágondolunk a szőrruhára, amelyet folyton viselt; a vasláncra, amelyet halála után oldottak le derekáról; a mindennapos véres ostorozásaira, a hüseledelektől való megtartóztatására, majdnem egész éjjelre terjedő virrasztásaira; — ezekután alakja úgy tűnik fel előttünk, mint elsőrendű misztikusé, akit méltán állíthatunk egy sorba ezen életmód legkiválóbb képviselőivel: Szent Brunóval, Szent Terézszel, keresztes Szent Jánossal.

Domonkos ezektől eltérőleg egyidőben prédikálva bejárta Nyugat-Európának nagy részét, száz meg száz városban és községben hallatja szavát, szerzetet alapít, azt szervezi, vezeti, emellett az új zárdaalakulások összes ügyes-bajos dolgait nagyrészt ő viseli. Ő, aki annyira képes volt elmélyedni a mennyei igazságok elmélkedésébe, hasonlóan bámulatos jártasságot árul el anyagi kérdéseknél, vitás ügyek elintézésénél, különösen a kedvelt prouille-i zárda érdekében. Hozzájárul még ehhez sokoldalú összeköttetése világi és főleg egyházi előljárókkal, ami önkéntelenül is korának legfontosabb egyházi és politikai ügyeibe avatta be.

Ez a sokoldalúság tette termékenyvé szentünknek működését és ez az, ami életét nagyon tanulságossá teszi napjainkban. A hit ellen való támadások ma sem kevésbé veszedelmesek, mint az ő idejében és a szellemi fegyverek, amelyeket használt, nem multák idejüket. Jordanus valószínűleg foglalta azokat egybe: *Honeste vivere, discere et docere*, — amit magyarul legjobban e három szóval lehet visszaadni: életszentség, tudás és prédikálás. Ez volt Domonkos eszménye és élete ebben ragyogó példája marad minden kornak.

HARMINCNEGYEDIK FEJEZET.

Szent Domonkos földi maradványainak új sírba való áthelyezése.

A szentek dicsőséges élete tulajdonképen csak haláluk után kezdődik. Senkinek a neve, tettei és erényei nem vésődnek úgy az utódok emlékezetébe, mint az övéké. Népszerűségük holtuk után mindinkább elterjedt és az irántuk való kegyeletet évszázadok sem törlik ki a népek szivéből.

Igy volt ez Szent Domonkosnál is. Fiai egyszerű, jeltelen sírban helyezték el testét; de a durva kőlap, amelyet arra hengerítettek, nem felejtette el a néppel, mily kincset rejt az maga alatt. A temetés után következő éjjelen egyik főiskolai hallgató álmában dicső trónuson látta őt ülve Szent Miklós templomában. «Nemde, te vagy Domonkos mester» — szólítja meg az ifjú — «aki meghaltál.» «Nem haltam meg én, fiam» — felelt Domonkos — «nekem jó Uram van, akinél örök életem vagyon.»

«Halála után következő télen» — mondja Ventura — «sok napon keresztül átható erős illat volt érezhető a templomban, leginkább szentünk sírja körül. Maga, valamint a többi testvérek is meg voltak győződve arról, hogy az csak szentünk sírjából áradhatott szét. Mindjárt halála után és a következő években ugyanott sok csodát művelt az Isten Domonkos közbenjárására. Ennek bizonyására a hálás hívek, férfiak és asszonyok gyertyát, képet vagy más eféle kegytárgyakat tettek szentünk sírjára. Mindezt azonban a testvérek eltávolították onnét és nem engedték meg, hogy sírját elkülönítsék vagy feldisziítsék, nehogy valaki arról vádolhassa őket, mintha ilyesmit csak haszonlesésből vagy hiú öntetszergésből engednék meg a népnek.»

Jordanus, akinek tudósítását itt majdnem szóról-szóra követjük és akinek igazmondásához kétség se férhet,

nem mulasztja el megemlíteni, hogy a testvéreknek semmi részük nem volt a bizalomnak illetően való megnyilvánulásában a hivek részéről. Tartózkodásuk ebben annyira ment, hogy eltérőleg az akkori szokástól, megelégedtek azzal, hogy Atyjuk dicsősége ismeretes Isten előtt. Azért mit sem tettek, hogy érdemei és erényei az emberek tudomására is jussanak. Elméjükre valami ködszerű homály borult, úgy hogy alig volt köztük egy is, aki belátta volna, mily helytelenül cselekszenek, amikor hálás elismerés helyett egyenesen ellene dolgoztak Isten határozott szándékának. A kikelt magot, amellyel a Mindenható hű szolgájának mennyei dicsőségét hirdette, a testvérek gondatlansága eltaposta.

Igy maradt eltakarva a világ előtt majdnem tizenkét éven keresztül Domonkos égi jutalma. Csodákban ugyan nem volt hiány; de fiai nem ocsudtak fel, hogy azokban az ég jelét lássák és atyjukat megillető felmagasztaltatásáról intézkedjenek. Végre is az Isten maga gondoskodott erről.

Bolognában a rendtagok száma egy évtized alatt oly nagyra nőtt, hogy az eredeti rendház és templom azoknak befogadására szűk lett és azért újat kellett építeni. A templom lebontásánál Domonkos sírja szabad ég alá került és ki volt téve az időjárás minden szeszélyének. Ezt a nemtörődést némelyek a testvérek közül már nem tűrhatték tovább és azon kezdtek tanakodni, hogy Atyjuknak illendőbb sírhelyről gondoskodnak. A mozgalom élén István tartományi főnök állott, akit annak idején szentünk csodálatos módon hívott a rendbe. A felvetett kérdésnek alapos megbeszélése után a testvérek abban állapodtak meg, hogy Domonkos földi maradványait áthelyezik egy újabb sírba. Egyúttal küldöttséget is menesztettek a pápához, hogy a hamvak áthelyezését ünnepélyes módon végezhessék.

Ekkor már IX. Gergely ült a pápai trónon, aki azelőtt mint Hugolin biboros meghitt viszonyban élt szentünkkel. A pápa nagyon keményen megdorgálta a nála megjelent testvéreket, hogy oly hosszú időn át elhanyagolták az oly szentéletű férfiú iránti kegyeletet, amilyen alapítójuk

volt. «Magam is ismertem» — mondotta a pápa — «ezen kiváló apostoli lelkületű férfiút és legkevesbbé sem kételkedem, hogy mennyben az apostolok dicsőségének részese.» A koporsó átvitelét díszesebb sírba pedig nemcsak örömet megengedte, hanem ezen ünnepélynél, mint annak idején temetésénél, maga is jelen akart lenni. De mert ebben nagy elfoglaltsága akadályozta, azért a ravennai érseket bízta meg, hogy őt ezen alkalommal a főegyházmegyéjéhez tartozó püspökeivel képviselje.

A szertartás pünkösd harmadik napján, 1233 május 14-én ment végbe. Jordanus ezen alkalomra egybehívta a rend nagykáptalanát Bolognába. Az ünnepen háromszáznál több testvér jelent meg, köztük a legtávolabbi országok képviselői is. Nagy örömet szerzett ezeknek IX. Gregely «Ab Oriente blasphemantibus Saracenis» kezdetű bullájával, amelyet a káptalan tagjaihoz intézett és magasztalólag szól a rend érdemeiről az evangélium hirdetése körül az eretnekek, zsidók és mohamedánok ellen folytatott harcokban.

Ennyi és ilyen biztató előzmény után a testvérek mégis telve voltak aggodalommal, hogy az áthelyezés ünnepe nem fog-e reájuk csalódással végződni. Az a gondolat, hogy atyjuk sírjának felnyitásánál az enyészet és rothadás képét tárja eléjük, már maga is rémülettel tölté el aggódó lelküket. Pedig ennek lehetősége épen nem volt kizárva, mert az építkezés alatt a sír mély fekvése miatt sok esővíz gyűlt össze körülötte s így könnyen beszivároghatott abba. Miután mindez saját gondatlanságuk miatt történt, azért mulasztásuk sok lelkifurdalást okozott nekik. Hogy atyjuk kegyeletos emlékét kellemetlen meglepetéstől megóvják, zavarukban arra is gondoltak, hogy a sírt egész titokban és az idegenek kizárásával megelőzőleg felnyitják. Terüük azonban már azért sem volt megvalósítható, mert a városi hatóság több nappal az ünnepély előtt huszonnégy előkelő polgárával őriztette a sírhelyet. Ilyen körülmények között mit tehettek egyebet, minthogy Istennek ajánlják ügyüket és imában keressenek könnyebbülést.

Pünkösd harmadnapján, kora hajnali órában, a testvérek azonnal hozzáláttak a sírbontáshoz. A főmunkát most is ugyanaz a Radulphus testvér végezte, aki tizenkét évvel azelőtt a sírt befalazta. Jelen volt a nyitásnál Jordanus, a rendfőnök és a többi rendtagok; a polgári hatóság részéről pedig Bologna polgármestere és tekintélyesebb polgárainak nagy része. A munka nehezen ment előre, mert a falazat oly erős volt, hogy csak csákánnyal és feszítövassal volt lehetséges azt megbontani. Amikor a nehéz kőlapot, amely a sír nyílását fedte, felemelték, a jelenlevők ámulatára egyszerre csodálatos illat áradt szét a sírűregből. Ezen rendkívüli jelenségre úgy a testvérek, mint a többi körülállók térdre borultak és örömkönnyek között adtak hálát Istennek, hogy ilyen csodálatos módon nyilatkoztatta ki hű szolgájának mennyei dicsőségét. Az illat különösen akkor erősbödött, amikor felnyitották a koporsót, amely a szent ereklyét tartalmazta. És ez az illat, amely semmiféle más természetes illatszerekkel nem volt összehasonlítható, napokon át volt érezhető nemcsak a templomban, hanem az ereklyék érintette kezeken és más tárgyakon is, amit a szenttéavatásnál szerepelt tanuk esküvel is megerősítettek.

Reggelre a templomot egészen megtöltötte a népsokaság. A szentmisét a ravennai érsek végezte négy püspök és sok más főpap jelenlétében. A miseszöveg bevezető része feltűnően megfelelt a nap ünnepélyes hangulatának. «Vegyétek dicsőségtek vigasztát» — hangzott fel az énekesek korából — «és adjatok hálát az Úrnak, aki titeket a mennyek országába hívott.» (IV. Esdras 2, 37.) A testvérek úgy vették e szavakat, mint a mennyből jött vigasztalást a kiállott aggodalmak és töprengések után. Örömben osztozkodott a nép is, amely harsonák szava és gyertyafény mellett tartott körmenetnél szíve mélyéből kiáltozta: «Áldott legyen Jézus az ő szentjében».

Jordanus a testvérekhez intézett körlevélben több csodáról tesz említést, amely ezen alkalommal Domonkos közbenjárására történt.

Az istentisztelet végeztével szentünk ereklyéit új koporsóba tették és azt három kulccsal elzárták. A kulcsok egyikét a rendfőnök őrizetére bízták, a másodikat a tartományi főnök tartotta meg, a harmadikat pedig a bolognai polgármesternek adták megőrzés végett. A márványból készült új sírboltot, amelybe a koporsót elhelyezték, nyolc nap múlva újra fel kellett nyitni, mert a messze földről odasiető rendtagok közül többen lekésték az ünnepélyes áthelyezésről. Jordanus szívesen engedett az ő kérésüknek és kezébe véve a koponyacsontot, azt csókra odanyújtotta az összes testvéreknek. S mivel pedig az ereklyéből áradó illat átragadt mindazon tárgyra, amelyet hozzá érintettek, azért különösen az idegenből odajött testvérek örömmel használták fel az alkalmat, hogy az otthon maradt társaknak kegyeletes emléket vigyenek haza. Ekkor történhetett meg, hogy Jordanus a magyar rendtartománynak egy darabkát küldött Domonkos csontjaiból, aminek folytán szentünk tisztelete rohamosan elterjedt egész országunkban.

HARMINCÖTÖDIK FEJEZET.

Domonkos szenttéavatása és tiszteletének elterjedése.

Szentünk ereklyéinek áthelyezése mély lelki változást idézett elő a testvéreknél. A sírjánál történt feltűnő események folytán végre belátták, hogy sürgősen meg kell tenniök a szükséges lépéseket Domonkos szenttéavatásának ügyében. Ugyanígy érzett IX. Gergely is. Amikor a testvérek a pápának ezen szándékáról értesültek, azonnal hirdetni kezdték a népnek Szent Domonkos életét és erényeit.

Domonkosnak a szentek sorába való beiktatása nem lehetett közömbös Bologna városára sem. A középkorban az volt a városok legfőbb büszkesége, ha falaik között

hires szentnek sírjával dicsekedhettek. Az őrség, amelyet Bologna szentünk földi maradványainak áthelyezésének odaállított, nem annyira dísznek, mint védelemnek volt számván, hogy a drága kincset senki el ne idegenítse tőlük. Ez volt az oka annak is, amiért szentünk koporsójának három kulcsa közül egyikét a város polgármesterének őrizetére bízták. Végre ezért történt az is, hogy mindjárt az ünnepség után Bologna püspöke és polgársága a testvérekkel egyetértőleg követséget menesztett IX. Gergely pápához, hogy hivatalosan felkérjék őt Domonkos szenttéavatásának megindítására.

IX. Gergely egy pillanatig sem habozott kérésüket teljesíteni és már július 13-án felszólította a bolognai püspököt, hogy Domonkos élete és csodái felett ejtse meg a hivatalos vizsgálatot. A püspök ennek alapján megbizta Tankréd archidiaconusát és vele két más magas állású papját az ügynök lefolytatásával. A beidézett tanuk eskü alatt voltak kötelesek vallomást tenni mindarról, amit szentünk életéről maguk közvetlenül észleltek vagy pedig másoktól hallottak. Elöttünk csak a bolognai zárdában végzett kihallgatások ismeretesek. A bizottság itt maga elé idézte az idősebb rendtagokat, akik Domonkost életében közelebről ismerték és így róla feltétlenül megbízható vallomást tehettek. Ezek közül néhánynak hosszú utat kellett megtenni Bolognáig. Így mondja magáról Pál testvér, akinek Velencéből kellett jönnie és megérkezése után súlyos vesebaja annyira rosszabbodott, hogy már azt hitte, hogy meg sem jelenhetik a kihallgatóbizottság előtt. Ebben való félelmében aztán odavánszorgott Domonkos sírjához és buzgón kérte, szabadítsa meg bajától. És a testvér majdnem egy pillanat alatt teljesen megszabadult régi bajától.

A kihallgatás augusztus 6-án vette kezdetét és kilenc napon át folytatódott. A bizottság összesen kilenc testvért idézett maga elé és naponta csak egyet hallgatott ki. A kép, amelyet ezen tanuk atyjukról megrajzoltak, hűsége mellett oly kedves és megragadó, hogy az ember alig tud

betelni annak szemlélésével. Vallomásaikon első szempillantásra is meglátszik, hogy szavaikat a meggyőződés és szeretet adja ajkaikra; kijelentéseikben az eltérésnek vagy ellentmondásnak még nyomát sem találjuk. Csak azt mondják, amit saját szemükkel láttak vagy más szemtanuktól hallottak. Nyilatkozataikból kitetszik, mily figyelemmel kísérték atyjuk minden lépését és mennyire épültek szent példáján.

Bolognán kívül hasonló vizsgálatot rendeltek el Toulouse környékén, ahol szentünk annyi éven át apostolkodott. Az itt megejtett vizsgálatról szintén maradt reánk írásbeli okmányunk, amely huszonhat tanunak szintén esküvel megerősített vallomását tartalmazza. Míg a bolognai tanuk nyilatkozataikban majdnem kizárólag szentünk életének utolsó három évére vonatkoznak, a toulouse-iak viszont az albi eretnekek között töltött idejét világítják meg. Az említett tanuk vallomását háromszáznál többen erősítették esküjökkel. Ezek között voltak papok, szerzetesek, apácák, világban élő férfiak és nők különféle vidékről. Jele annak, hogy szentünk erényeinek híre évtizedek után is élénk emlékezetben maradt mindenütt, amerre csak megfordult valaha életében.

A hivatalos vizsgálat végeztével IX. Gergely Domonkoszt ünnepélyesen a szentek sorába iktatta és emlékeztetést az egész egyházban kötelezővé tette. Ez történt 1234 július 13-án, tehát épen egy évre rá, hogy szenttéavatásának ügye megkezdődött. Közvetlenül a kihirdetés után a pápa ezeket mondotta a bíborosok gyűlésén: «Előttem ezen férfiúnak mennyei megdicsőülése époly kevésbé kétséges, mint Szent Péter és Szent Pál apostoloké». Meggyőződését gyönyörűen tükrözi vissza a szenttéavatás hivatalos okmánya, «Fons sapientiae» kezdetű bulla, amely igen tanulságos vonásokban mutatja be nekünk Domonkos kimagasló történelmi alakját.

«A bölcseség forrása» — így szól a pápa — «Jézus Krisztus, az örök Atya igéje. Ő, akinek jóság a természete és minden cselekedete irgalmasság, a világ végéig gondját

viseli kiválasztott népének. Ezen gondviselése kiváltképen abban nyilvánul, hogy alkalmas időben munkásokat küld szőlőjébe, valahányszor az emberi gyarlóság vagy a hitetlenség annak fennmaradását veszélyezteti. Ezen munkásaiban azután megújítja mindazon csodajeleit, amelyeket régen Ő maga cselekedett Izrael népének körében.»

A pápa ezután emlékeztet Zakariás próféta (6, 1.) ismert látomására és ennek nyomán kifejti, hogyan támaszt fel az Úr minden korban nagy férfiakat egyházának segítségére. Ezek közül elsősorban említi a vértanúk seregét a kereszténység első századaiból. A hithűség ezen hősei mintaképül szolgálnak az utódoknak; ők képviselik az egyházban «a hívők atyjának», Ábrahámnak szerepét.

«Később, mikor a keresztények üldözésének megszüntével a felszabadulás tudata önhitteget és fegyelmezetlenséget szült a hivek között, az örök Bölcsesség Szent Benedeket küldte, hogy Elizeus próféta példájára a kolostori magányban felélessze a régi keresztények szellemét: a szeretetet, munkásságot, a jámbor és bűnbánó élet áhítatát.»

«Az ősi kolostori szellem ernyedésével, megjelenik Szent Bernát, akinek lelke felvértezve az isteni malasztal új erőt öntött a szerzetesi intézménybe a ciszterci rend felvirágoztatása által.»

«A nap tizenegyedik órájában, mikor «nagyon elterjedt a gonoszság és sokakban kihült a szeretet» (Máté 24, 12.), amikor az Úr szőlőjét burján és tövis lepte el és a «rókafiókák» (Cant. 2, 15.) azaz az eretnekek majdnem végpusztulással fenyegették azt; az Úr a prédikátorok és a ferencesek erős seregét küldte annak védelmére. Az előbbiekre élére Domonkóst állította hadvezérnek, akit evégből fölvezetett a hit bátorságával és a lelkek üdvösségének szomjúságával, hogy ezáltal alkalmas hirdetője legyen az evangéliumnak.»

«Domonkosban már gyermekkorától kezdve a meglett és tapasztalt ember bölcsesége lakozott. Életét kizá-

rólag Teremtőjének szentelte; követte Sámuelet az Úr oltára körül való szolgálatában, Dánielt pedig szive vágyainak fegyelmzésével. Testén lelke uralkodott, érzékein az értelem és így egy lélekké vált Istenével. Az igazság útján és szentek ösvényén haladva pillanatra sem tért el a küzdő egyház tanításától és szolgálatától. Lelke elragadtatással tört az örökkévalók után; de emellett nem feledkezett meg felebarátainak szükségéről sem. Az egész egyház ujjongott örömében, az eretnkség pedig reszketett, mikor szavának erejével nyilazni kezdé a bűn rejtekeit és sebezni az istentelenek megrögzött szivét.»

«A lélekmentés munkájában kimondhatatlan örömet (inexplicabile gaudium) talált. Ezért is az evangélium hirdetésére adta magát és buzgóságával nemcsak számtalanokat nyert meg Istennek, hanem ezenfelül az igaz igehirdetők nagy seregének szervezése által az apostolok nevét és hivatalát méltán kiérdemelte.»

«Igy lett ő Isten népének pásztorává és tündöklő vezérévé, a prédikátorok rendjének megalapítójává, amelyet nem szünt meg életének példájával ékesíteni és fennmaradásában szembetűnő csodákkal erősíteni. Életszentségén kívül még halandó napjaiban nagy csodahatalommal ruházta fel Isten, úgy hogy vakoknak látást, némáknak szólást, süketeknek hallást, bénáknak járást adott vissza. Mindez nyilván arról tanuskodik, mily nagy lélek lakozott testének földi porhüvelyében.»

A pápa végre hivatkozik saját biborosi korára, amikor szoros, meghitt viszonyban élt szentünkkel és így bő alkalma volt Domonkosnak életszentségéről meggyőződnie. Záródékul pedig azon reményének ad kifejezést, hogy Domonkos az égben hű pártfogója marad neki és egész nyájának.

Ilyennek hirdette IX. Gergely Domonkost már tizenhárom évvel halála után. A pápa már akkor az egyháztörténelem legnagyobb emberei mellé állítja szentünket, holott a kiváló férfiak igazi jelentősége csak idők multán bontakozik ki egész valójában. Gergelynek felfogását fényesen beigazolta a történelem és ítéletét jóváhagyták kor-

társai, amiről legjobban tanuskodik általános tiszteletük és szeretetük Szent Domonkos iránt.

Fiainak kegyeletéről mindjárt halála után gyönyörű bizonyítékát adja nekünk a kilenc testvérnek a pápai bizottság előtt tett vallomása. Tulságos tartózkodásukra atyjuk életszentségének hirdetésében a szenttéavatás után már nem volt okuk és nem is vádolhatjuk őket, hogy ebben azután tétlenek maradtak. A legendák sokasága és szentünk közbenjárására történt csodák gondos gyűjteménye mindmegannyi jele annak, hogy mennyire igyekeztek testvéreink terjeszteni rendalapítójuk tiszteletét. A feljegyzett csodák száma már százakra ment jóval a XIII. század vége előtt.

Reánk, magyarokra nézve igen örvendetes az a körülmény, hogy a csodák számát és feltűnését illetőleg abban az időben hazánkat illette az elsőség. Ezt mondja már beauvais-i Vince 1244-ben *Speculum Historiale* c. könyvében. Negyven évvel később pedig a német Theodoricus ezt írja: «Napkelettől napnyugatig dicsértessék az Úr neve azon csodák miatt, amelyek Domonkos közbenjárására történtek. Ez áll kiváltképen azon tájakról, amelyek a pogány tartományokkal határosak. Ép ezért Magyarországon, amely közel van a kunokhoz és más szakadár népekhez, Szent Domonkos esedezésére számtalan és bámulatos csoda történik. Oka pedig ennek az is, hogy szentünk élete végéig mint hittérítő a kunokhoz kíváncszott menni». A rendkívüli nagy tiszteletnek megnyilvánulását látjuk IV. Béla királyunknál és nejeénél, amikor Szent Domonkosnak ajánlották Margit leányukat, hogy közbenjárására Isten a tatárpusztítás rettenetes ostorát országunktól elhárítsa.

Hasonló buzgóságot fejtettek ki a testvérek más országokban Atyjuk tiszteletéért. Kegyhelyei között a későbbi századokban (1330 óta) különösen nagy hire volt Soriano kalabriai városának. Itt őrzött csodatevő képéhez messziről zarándokoltak a hivek és az ott történt csodákról már a XVII. század elején kötetekre menő leírások jelentek meg. 1870-ben szeptember 15-én ugyanott egy feltűnő

csoda történt. Fából készült szobra mintha egyszerre meg-elevenedett volna: szeme, arca beszélni látszott különböző taglejtések és mozdulatok kíséretében. Tartott pedig ez a jelenet tizenkét órán keresztül ezernél több ember szemeláttára. A csodát alapos egyházi vizsgálat igaznak találta.

Domonkos dicsőítéséhez méltóképen hozzájárult a művészet is. Dante, a költők királya, elragadtatással szól róla II Paradiso-jában. Szentünk bolognai síremlékénél alig van szebb egész Olaszországban. A fehér márványból készült remekműhez évszázadok munkája fűződik. Az olasz szobrászat legkitünőbb mesterei dolgoztak rajta. Domonkos fiai és tisztelői pedig nem kiméltek költséget, hogy a mű méltó legyen a nagy szent emlékéhez. Kezdte Pisano Nicolo a XIII. század második felében, a következő században de Bari Nicolo folytatta munkáját, Lombardi Alfonso és Michelangelo pedig befejezte a világraszóló alkotást.

Ezen csodaművek egyik megalkotójáról, de Bari Nicolóról azt mondták kortársai, hogy a hideg kősziklába is életet tudott varázsolni és mi ugyanezt állíthatjuk a többi lángelméjű munkatársáról. S mégis elevenebb és meghatóbb ezek alkotásánál az az imádság, amelyet Jordanus rendfőnök készített Atyánk tiszteletére. Ennél ugyanis hivebben alig lehetne visszaadni azt a tiszteletet és szeretetet, amellyel az egész világon elterjedt rendje és hiveinek sokasága immár hétszáz éven keresztül viseltetik iránta. Ennél méltóbban mi sem fejezhetjük be dicső Atyánkról írt életrajzunkat.

Jordanus imádsága Szent Domonkos atyánkhöz.

Istennek legszentebb papja, kedves hitvalló és szent igéjének kiváló hirdetője, boldogságos Atyánk, szűz Szent Domonkos! Istennek választottja, aki különösen tetszettel az Őrnak földi életedben s egyházában erényeid, tanításod és csodatetteidben tündököltél, most pedig Istennél hathatós közbenjárónk vagy: Hozzád folyamodom a nyomorúság e mélyéből, akit az ég szentjei és boldogjai közül leg-

inkább tisztellek. Kérlek, ó szeretetreméltó Atyám, segíts az én bűnös lelkemen! Hiszen tudod, hogy erény és kegyelem nélkül szűkölködöm és számtalan bűnnel, hibával vagyok terhelve.

Te boldog, áldott lélek, akire a jóságos Isten oly bőségesen árasztotta kegyelmeit, hogy nemcsak magad jutottál fel a mennyei boldogságba, az örök dicsőség honába, hanem számtalan más lelket is magaddal vonzottál életed dicséretes példájával, szeretetteljes intelmeiddel, üdvös tanításoddal és buzgó szentbeszédeiddel. Légy az én segítségemre is, Szent Domonkos Atyánk és hallgasd meg kegyesen könyörgésemet!

Hozzád esedezik koldusszegény, nyomorult gyermeked és feltárja előtted legmélyebb alázattal belső gyarlóságait, sajgó sebeit. Nagy érdemeidre és hathatós közbenjárásodra hivatkozva kérek, gyógyítsd meg és áldásod teljével gazdagítsd lelkemet! Tudom, érzem, hogy Te azt megteheted; nagy szereteted biztosít, hogy megteszed és az Üdvözítő végtelen irgalmából remélem, hogy tőle mindent megnyerhetsz, amit csak kérsz.

Igen, remélem, hogy semmit sem tagad meg tőled azon forró szeretetedért, amellyel Őt mint lelked jegyesét választottad és hogy mindent kieszközhetsz Önála, akinek isteni kegyességéből barátjává lettél. Mit is tagadhatna meg szíve választottjának, akit annyira szerettél? Mit nem adna meg neked, aki mindent elhagyta érte és önmagadat és mindenedet feláldozta Nekik.

Ép azért méltán tisztelünk és dicsérünk Téged, jó Atyánk. Te már zsenge korodban szüzességedet a szüzek szépséges vőlegényének szentelted. Te a keresztségben megtisztult, a Szentlélek kegyelmével felékesített lelkedet a királyok Királyának áldoztad fel. Te korán felvértezve a szerzetesi élet pajzsával, gondoskodtál a lelki tökéletességről és nap-nap után előrehaladva erényről-erényre emelkedtél. Te a testedet élő és Istennek kedves áldozatul mutattad be. Te az isteni sugallatra teljesen az Úr szolgálatára szentelted magadat. Te a tökéletesség útjára lépve,

mindent elhagyta és teljes szegénységben követte a szegény Jézust, kincset gyűjtve magának nem a földön, hanem az égen. Te nagylelkűen gyakoroltad az önmegtartózkodást, férfiasan viselted a keresztet és mindenben Üdvözítőnek, a mi igaz Vezérünknek nyomdokain haladtál. Te az isteni buzgóságnak égi tüzétől lángra gyulladva, túlradó szeretetedben izzó lelkesedéssel mondtál le mindenről és adtad át magadat a legtökéletesebb apostoli életre és ugyanazon célból felsőbb sugallatra megalapítottad a Hit-szónokrendet. Te dicső példád és érdemeid által az anyaszentegyházat az egész földkerekségen felmagasztaltad. Testi börtönéből kiszabadult lelked az első ártatlanság ragyogó köntösében dicsően szállt fel az égbe és Isten előtt közbenjárónkká lettél.

Jöjj tehát, jó Atyám, nekem és szeretteimnek, Isten szolgáinak, a népnek és a jámbor nőnemnek segítségére. Te, aki oly buzgón óhajtottad az emberiség üdvét. Te vagy a boldogságos Szűz után minden szentek felett reményem, édes vigaszom, biztos menedékem. Figyelj tehát segítségemre! Azért is egyedül hozzád folyamodom és félelem nélkül járulok hozzád, lábaid elé vetve magamat. Téged, mennyei Védőmet, térden állva kérek, hozzád esengek és magamat neked ajánlom: Te védj, támogass, istápolj engem kegyesen, hogy hathatós közbenjárásoddal Isten kegyelmét elnyerjem, irgalmát megtaláljam és mind a jelen, mind a jövő életre szükséges orvosságomat elérhessem.

Ezeket, ó igen, ezt eszközöld ki számomra; így legyen dicső Vezérem, kegyes Atyám, Szent Domonkos! Jöjj nekem és a hozzád folyamodóknak segítségére! Légy számomra valóban «Domonkos», azaz az Úr nyájának odaadó őrel! Őrizd folyton minket, oltalmazd a Reád bizottakat! Javítsd ha megjavultunk, engesztelj ki minket Istennel! És e nyomorúságos élet után mutass be minket a mi Urunk és Üdvözítőnknek, akinek a szent Szűz és az összes mennyei lakók társaságában kimondhatatlan öröm, dicséret, dicsőség legyen örökön örökké.

Amen.

FÜGGELÉK.

Szent Domonkosnak reánk maradt jellemző mondásai.

1. Nagy éhinség idején a szent ifjú eladta még könyveit is, hogy azok árán a szegényeket segítse. «Hogy tanulhatnék» — így szólt ekkor — «ezen elsárgult bőrhártyákból, mikor mások éhen halnak.»
2. Egy ifjú azt kérdezte tőle, miféle könyvekből szerzte tudását. Szent Domonkos azt felelé: «A szeretet könyvét forgattam legtöbbet, mert ez megtanít mindenre.»
3. «Uram, könyörülj a népen. Mi lesz a bűnösökkel» — így fohászzkodott gyakran már fiatal pap korában, még pedig oly hévvel, hogy szava a templomon kívül is elhallatszott.
4. «Menjetek előre» — szokta mondani utitársainak vándorlásai közt — «beszélgessünk a mi Üdvözítőnkkel.»
5. «Ha nem tudtok bánkódni magatok bűnein, mert nem követtetek el nagyobbakat; bánkódjatok másokén, hogy Istenhez térjenek, amint ezt a próféták és apostolok tették» — így oktatta gyakran szentünk a rend fiatalabb tagjait, hogy a bűnösökért imádkozzanak.
6. Magános utakon mezitláb szokott járni s ha ilyenkor a lába kőbe ütődött, vidám arccal emlegette: «Ez a mi penitenciánk.»
7. Valahányszor egy várost vagy községet megpillantott, az ott lakók nyomorúságán és bűnein sírva fakadt. Ezután nagy alázatossággal a magáéra gon-

- dolt és imígy fohászzkodott: «Uram, jóságodra kérlek, gonoszságaimért ne haragudjál és vétkeimért ne büntesd meg e helynek lakóit».
8. Érdemeiben nem bizott. Ezért mondotta: «A mi lélek-tisztaságunk, ha Isten szentségéhez hasonlítjuk, csak piszok».
 9. A pogányok megmentését lelke mélyéből kívánta és testvérei előtt gyakran emlegette: «Ha rendünket megalapoztuk és megszerveztük, elmegyünk a kunok-hoz és megnyerjük őket az Úrnak».
 10. «Tanuljatok szüntelen a Szentírás ó- és újszövetségi könyveiből» — erre buzdította gyakran rendi fiait szóval és írásban.
 11. «Az eretnekeket inkább alázatossággal, jó példával, mint vitatkozással és a tekintélynek fitogtatásával lehet megnyerni.»
 12. A rend kezdeténél néha gyakorlatlanokat is küldött prédikálni s ilyenkor a következőleg szokta őket biztatni: «Ne féljeteK, fiaim, az Úr veletek leszen, megnyitja ajkatokat és nem vallotok szégyent».
 13. Az isteni gondviselésre szokta utalni a rendház gondnokát, ha az panaszkodott, hogy kenyér vagy bor nincsen kéznél: «Menj és imádkozzál, a jó Isten majd gondoskodik».
 14. Domonkos szorgosan gondoskodott arról, hogy fiai a mindennapi ellátásban szükségét ne szenvedjenek ; másrészt azonban ellensége volt a fölöslegesnek és azért így dorgálta meg négyszemközt a házgondnokot, mikor az a rendesnél több fogást adott fel az asztalra: «Miért ölod a testvéreket kivételes ételekkel».
 15. Azoknak, akik Istenért mindent elhagyva szerzetbe jöttek, a beöltözésnél rendesen azt szokta mondani : «Én pedig ígérem neked az élet vizét és a mennyek kenyerét». Jele annak, mennyire becsülte a szerzetesi életet.
 16. A rendi fegyelem fenntartásában nem volt hive a szigorú parancsolásoknak. «A kemény kormányzás

megvetésre vezet és szakadást idéz elő az alattvalók között» — ez volt az ő elve.

17. Saját véleményéhez nem ragaszkodott makacsul; mások tanácsát szívesen meghallgatta, mert azt tartotta: «Az Úr egyiknek kinyilatkoztatja azt, amit nem közöl a másikkal, így látjuk ezt a prófétáknál is».
18. Halála óráján a következő intelmet hagyta végrendeletként övéinek: «Édes testvéreim, örökségnek a következőket hagyom rátok: gyakoroljátok a szeretetet, maradjatok alázatosak, őrizzétek meg a szent szegénységet!»

Felhasznált forrásművek.

A XIII-ik századból: Jordanus, De initiis Ord. és Ep. Encycl. de Translat. Corp. S. Dominici. — Acta Bonon. et Tholos. Canoniz. — Constantinus Urbevet. — Bartholomaeus Trident. — Humbertus a Roman. — Theodoricus de Apoldia: «Vita B. Dominici» és Caecilia Caesarini Relationes című elbeszélése, nemkülönben Vitae Fratrum rendtörténet és két első rendi krónikánk. A felsorolt kútfők megtalálhatók: Act. SS. Bolland. Aug. 1. köt., Quétif-Echard, Scriptorum Ord. Praed. 1. köt. — Mamachi, Annales Ord. Append. és Analecta Ord. Praed. egyes évf.-ban.

A későbbi írókól behatóbban foglalkoztunk:

Acta SS. Boll. T. I. Aug.

Analecta Ord. Praed. Romae kul. II. és III. évf.

Annalium Ord. Praed., Mamachi. Romae, 1756.

Balme-Lelaidier, Cartulaire ou Hist. diplom. de S. Dominique. 3. köt. Paris, 1890.

Berthier I., Le Couvent de S. Sabine a Rome. 1912.

« Opera B. Humberti de Vit. Rel. Romae. 2. köt.

Bremond, Bullarium Ord. Praed. Romae, 1729. I. köt.

Denifle u. Ehrle, Archiv. f. Kirchg. u. Litter. 1885. évf.

Drane Aug., Der Hl. Dominikus. Düsseldorf.

Guiraud, S. Dominique. Paris, Lecoffre, 1901.

« Questions d'Histoire. U. o. 1906.

Dr. H. Hefele, Die Bettelorden und das relig. Volksleben in Ital. im XIII. Jahrhundert.

Hurter Friedrich, Innocenz III. Hamburg, 1834—42. 4. kötet.

Lacordaire, S. Dominique (német ford.). Pustet, 1871.

Mandonnet, Les Frères Prêcheurs et le prem. siècle de leur Hist. Semur, 1918.

Mortier, Hist. des Maîtres de l'Ordre des Frères Prêch. 7. köt. Paris, Picard, 1903.

Mézard, Études sur les origines du Rosaire. Caluire Rhône, 1912.

Pierron, Die kath. Armen. Herder, 1911.

Quétif-Echard, Scriptorum Ord. Praed. Paris, 1719. 2. köt.

Schnürer, Franz v. Assisi. München, Kirchheim, 1905.

TARTALOM.

	Oldal
Előszó	3
Első fejezet: Szent Domonkos születése és ifjúsága	5
Második fejezet: Domonkos magasabb tanulmányai ...	11
Harmadik fejezet: Domonkos meghívása az osmai káptalanba	15
Negyedik fejezet: Domonkos elkíséri püspökét Dániába. A montpelliers-i gyűlés	20
Ötödik fejezet: Az albiak és valdiak eretneksége Dél-franciaországban... ..	26
Hatodik fejezet: Hitviták az albiakkal	34
Hetedik fejezet: A prouille-i zárda alapítása és a szentolvasó eredete	41
Nyolcadik fejezet: Az albi-i háború	49
Kilencedik fejezet: Elhagyatva az apostolkodás terén	59
Tizedik fejezet: Az inkvizíció	64
Tizenegyedik fejezet: Előkészület a rendalapításhoz	72
Tizenkettedik fejezet: Szent Domonkos második római útja	79
Tizenharmadik fejezet: A testvérek szent Ágoston reguláját fogadják el az új rend szervezetének alapjául	87
Tizennegyedik fejezet: Az első szerzettagok és az első rendház	92
Tizenötödik fejezet: Domonkos harmadik utazása Rómába. A rend jóváhagyása	100
Tizenhatodik fejezet: Domonkos szétküldi a testvéreket zárdákat alapítani és búcsút vesz Languedoc-tól	108
Tizenhetedik fejezet: San Sisto-zárda Rómában	116
Tizennyolcadik fejezet: A Szent Miklósról nevezett bolognai kolostor alapítása	126

	Oldal
Tizenkilencedik fejezet: A párisi rendház alapítása...	137
Huszdik fejezet: Szent Domonkos utazás közben ...	148
Huszonegyedik fejezet: Domonkos nagy körútja Rómából Franciaországon és Spanyolországon keresztül	154
Huszonkettedik fejezet: A bolognai zárda szelleme ...	162
Huszonharmadik fejezet: Domonkos a pápai udvarnál	171
Huszonnegyedik fejezet: San Sisto-kolostor új lakói...	176
Huszonötödik fejezet: A Santa Sabina-i zárda ...	183
Huszonhatodik fejezet: Szent Domonkos imádságos élete... ..	190
Huszonhetedik fejezet: Az első nagykáptalan Bolognában	203
Huszonnyolcadik fejezet: A rend szervezése... ..	209
Huszonkilencedik fejezet: Az igehirdetés és a tanulás rendezése	227
Harmincadik fejezet: Szent Domonkos és fiainak tevékenysége Felsőolaszországban	237
Harmincegyedik fejezet: Domonkos hatodik római útja. A második nagykáptalan Bolognában	245
Harminckettedik fejezet: Domonkos betegsége és halála	252
Harmincharmadik fejezet: Szent Domonkos egyénisége	259
Harmincegyedik fejezet: Szent Domonkos földi maradványainak új sírba való áthelyezése	269
Harmincötödik fejezet: Domonkos szenttéavatása és tiszteletének elterjedése	273
Boldog Jordanus imádsága szent Domonkoshoz	279
Függelék: Szent Domonkosnak reánk maradt jellemző mondásai	282

A

Szent-István-Társulat

sorozatos

könyvujdonságai:

SZENT ISTVÁN KÖNYVEK:

13. sz. TRIKÁL J.: Természetbölcselet. 149 lap.
14. sz. BOGNÁR C.: Értékelmélet. 124 lap.
15. sz. PROHÁSZKA O.: A bűnbocsánat szentsége. 150 l.
16. sz. BABURA L.: Szent Ágoston élete. 150 lap.
17. sz. LEPOLD A.: Szalézi szent Ferenc válogatott levelei. 124 lap.
18. sz. ÁLDÁSY A.: A keresztes hadjáratok története. 155 lap.
19. sz. MAROSI A.: Átöröklés és nemzetvédelem. 125 lap.
20. sz. ZOLTVÁNY I.: Erotika és irodalom. 222 lap.
21. sz. HORVÁTH S.: Aquinói Szent Tamás világnézete. 232 lap.

Az egyes kötetek alapára 5 korona.

SZENTEK ORSZÁGA SZOROZAT:

1. BABURA L.: Szent Ágoston élete. 150 lap. Alapár 4 korona.
 2. BALANYI GY.: Calasanzai szent József élete. 127 l. Alapár 3 kor.
 3. DUNARICH K.: Szent Domonkos élete. 288 lap. Alapár 4 korona.
 4. DOMBI M.: Szent Gábor passzionista szerzetes-növendék élete. 44 lap. Alapár —90 korona.
 5. LEPOLD A.: Szalézi szent Ferenc válogatott levelei a szent életrajzával. 124 lap. Alapár 4 korona.
-

KERESZTÉNY KIS KÖNYVTÁR:

1. MÜLLER L.: Az első parancs. 67 lap. Alapár —60 korona.
 2. MÜLLER L.: A második parancs. 63 lap. Alapár —60 korona.
 3. MÜLLER L.: A harmadik parancs. 60 lap. Alapár —60 korona.
- (A sorozat művészi borítékban jelenik meg.)

Kaphatók a Szent-István-Társulat könyvkereskedéseiben: Bpest, Szeged, Pécs, Cegléd, Balassagyarmat, valamint minden más könyvkereskedésben